

LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

Børne- og Ungdomsudvalget

Protokol

Torsdag den 13. september 2012 kl. 14:30
afholdt Børne- og Ungdomsudvalget møde i Udvalgsværelse 1/Rådhus.

Medlemmerne var til stede

Endvidere deltog:

Børne- og Ungdomsdirektør Ulla Agerskov, centerchef

Erik Pedersen

Udvalgsadministrator Louise Angelo

Leder af Intern Service Torben Hald (før dagsorden)

Ungdomsskoleleder Kenneth Brandt, punkt 2

Leder af Klub Lyngby Mikael Hildebrandt, punkt 2

Tina Rosenberg Larsen, punkt 3

Centerchef Charlotte Bidsted, punkt 4, 7 og 8

Pædagogisk konsulent Sanne Clement, punkt 7.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Sag nr:		Side:
01	Valg af formand for perioden 4. september - 31. oktober 2012	3
	.	
02	Orientering om nye aktiviteter i Ungdomsskolen og samarbejde med Klub Lyngby	4
	.	
03	Foretræde for Børne- og Ungdomsudvalget v/Ole Porsgaard vedrørende inklusion	5
	.	
04	Halvårsregnskab 2012 - Fagudvalgsrunden - Børne- og Ungdomsudvalget	6
	.	
05	Kommuneplanstrategi 2011 - høring, indsigelser og bemærkninger	10
	.	
06	Forslag til rettelser i Godkendelseskriterier for privatinstitutioner	14
	.	
07	Temadrøftelse – Rapport om Fremtidens dagtilbud	16
	.	
08	Meddelelser september 2012 - Børne- og Ungdomsudvalget	19
	.	

Valg af formand for perioden 4. september - 31. oktober 2012

Sagsfremstilling

Kommunalbestyrelsen har i sit møde den 3. september 2012 godkendt, at formand for Børne- og Ungdomsudvalget Trine Nebel Schou (B) midlertidigt udtræder af kommunalbestyrelsen i perioden 4. september til 31. oktober 2012.

Ulf Dombernowski (B) indtræder i perioden som medlem af Børne- og Ungdomsudvalget i stedet for Trine Nebel Schou.

Der skal derfor vælges ny formand, og såfremt næstformanden vælges som formand i orlovsperioden også ny næstformand for samme periode.

Beslutningskompetence

Børne- og Ungdomsudvalget.

Indstilling

Forvaltningen indstiller, at

1. der vælges ny formand for perioden 4. september - 31. oktober 2012
2. der vælges ny næstformand i samme periode, såfremt næstformanden vælges som formand i orlovsperioden.

Børne- og ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Ad. 1. Christina Stenberg Lillie blev valgt som ny formand for perioden 4. september – 31. oktober 2012, idet Det Radikale Venstre har frasagt sig formandsposten.

Ad. 2. Der blev foreslået to kandidater, Ulf Dombernowsky og Bodil Kornbek. Bodil Kornbek blev valgt som ny næstformand for samme periode med stemmerne 4-3.

Orientering om nye aktiviteter i Ungdomsskolen og samarbejde med Klub Lyngby

.

Sagsfremstilling

Ungdomsskoleleder Kenneth Brandt samt leder af Klub Lyngby Mikael Hildebrandt orienterer om nye aktiviteter i Ungdomsskolen i skoleåret 2012/13 samt om samarbejdet mellem Ungdomsskolen og Klub Lyngby.

Beslutningskompetence

Børne- og Ungdomsudvalget.

Indstilling

Forvaltningen indstiller, at Børne- og Ungdomsudvalget tager orienteringen til efterretning.

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Taget til efterretning.

Foretræde for Børne- og Ungdomsudvalget v/Ole Porsgaard vedrørende inklusion

.

Sagsfremstilling

Formanden for Danmarks Lærerforenings Kreds 22 Ole Porsgaard har anmodet om foretræde for Børne- og Ungdomsudvalget for drøftelse af inklusion i Lyngby-Taarbæk Kommune.

Danmarks Lærerforening Kreds 22 har tidligere udarbejdet vedlagte forslag vedrørende "Bonusklasser", som skal betragtes som et forslag, der kan videreudvikles.

Beslutningskompetence

Børne- og Ungdomsudvalget.

Indstilling

Til drøftelse.

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Drøftet, idet udvalget anmoder om at der planlægges en minikonference, hvor inklusionsindsatsen drøftes bredt i kommunen. Handleplanen behandles herefter i udvalget.

Halvårsregnskab 2012 - Fagudvalgsrunden - Børne- og Ungdomsudvalget

Sagsfremstilling

Økonomiudvalget behandlede den 20. august 2012 forvaltningens redegørelse vedrørende halvårsregnskab 2012. Redegørelsen er udarbejdet på baggrund af de bevillinger, der er gældende ultimo 2012, samt med udgangspunkt i forbruget pr. 30.6.2012.

Økonomiudvalget besluttede den 20. august, at

1. tage redegørelsen vedr. halvårsregnskabet 2012, inkl. kvartalsrapporten for det specialiserede socialområde til efterretning,
2. anbefale de bevillingsmæssige konsekvenser af halvårsregnskabet over for Kommunalbestyrelsen,
3. godkende at konsekvenserne for overslagsårene 2013-16 indarbejdes i det administrative budgetforslag 2013-16,
4. godkende en række tekniske bevillingsoverførsler mellem aktivitetsområderne,
5. godkende en regulering af anlægsbevillingerne på netto -0,2 mio. kr.,
6. oversende redegørelsen til de enkelte fagudvalg med henblik på behandling.

I indeværende møde skal Børne- og Ungdomsudvalget behandle det fremlagte skøn over forventet Regnskab 2012.

Resultatet af fagudvalgets behandling oversendes til Økonomiudvalgsmødet den 18. september 2012.

Driftskonsekvenser

Hovedtallene i Halvårsregnskab 2012 for 2012:

Mio. kr. netto	Budget 2012	Korrigeret budget *	Anslået regnskab	Afvigelse i halvårsregnskab i forhold til kor. budget	Afvigelse mellem skønnet regnskab og opr. budget
Skoler	486.410	485.772	483.236	-2.536	-3.174
Børn	352.338	362.542	356.638	-5.904	4.300
Børne- og Ungdomsudvalget i alt	838.748	848.314	839.874	-8.440	1.126

- = mindreudgift/merindtægt

+ = merudgift/mindreindtægt

* Budget 2012 inkl. tillægsbevillinger siden budgetvedtagelsen i oktober 2011 til og med juni 2012.

Hovedtallene i Halvårsregnskab 2012 for 2013-16:

Mio. kr. netto	Budgetover slag 2013	Budgetover slag 2014	Budgetov erslag 2015	Budgetove rslag 2016
Skoler	-1.466	-1.466	-1.466	-1.466
Børn	-920	-920	-920	-920
Børne- og Ungdomsudvalget i alt	-2.386	-2.386	-2.386	-2.386

- = mindreudgift/merindtægt

+ = merudgift/mindreindtægt

Yderligere specifikation:

Nettoafvigelsen, der udgør -8,4 mio. kr. i forhold til korrigeret budget 2012, kan opdeles i flg. kategorier:

	Mio. kr.
Kapacitetstilpasning Skoler-333	
Privat SFO – tidlig SFO-start300	
Ulse Lejrskole-200	
Mellemkommunale betalinger-1.000	
Leje af pavilloner, Lindegårdsskolen-80	
Lundtofte Skole, genhusning-328	
Nordisk Kontakt-123	
Videreuddannelse og kompetenceudvikling-100	
Forældrebetaling m.v. SFO-320	
Fælles pasning-152	
Syge- og hjemmeundervisning-200	
Dagtilbudskapacitet-1.000	
Obligatorisk dagtilbud til tosprogede børn-304	
Tyverianlæg-100	
Særlige dagtilbud-1.000	
Forebyggende foranstaltninger-2.500	
Rådgivning og rådgivningsinstitutioner-1.000	
I alt-8.440	

Forklaringen til de væsentligste afvigelser er følgende:

Mellemkommunale betalinger(-1,0 mio. kr.)

På baggrund af en prognose baseret på kommunens oplysninger om børn, der går i skole i anden kommune eller udenbys børn, der går i skole i Lyngby-Taarbæk Kommune, forventes der et mindreforbrug på 1,0 mio. kr. i 2012.

Dagtilbudskapacitet (-1,0 mio. kr.)

Dagtilbudskapaciteten består af pladserne i dagpleje, vuggestuer, børnehaver, integrerede institutioner og private institutioner samt privat pasning og mellemkommunalt køb af pladser. For alle områderne set under et, forventes der aktuelt et mindreforbrug på ca. -1,5 mio. kr. Der kan ske uforudsete ændringer i det mellemkommunale forbrug, og det foreslås derfor foreløbigt at reducere det samlede områdes budget med 1 mio. kr., og ved 3. anslået regnskab igen gøre status og lægge eventuelt yderligere mindreforbrug i kassen.

Særlige dagtilbud (-1,0 mio. kr.) og Rådgivning og rådgivningsinstitutioner(-1,0 mio. kr.)

For det samlede område for udsatte børn og unge forventes der med udgangspunkt i de aktuelt disponerede sager et generelt mindreforbrug på ca. 8 mio. kr., som primært kan henføres til områderne: særlige dagtilbud, kontantydelse, forebyggelse og rådgivningsfunktioner. Mindreforbruget skal ses i sammenhæng med de faglige og styringsmæssige tiltag, som området gennem de sidste 2 år har gennemført. På baggrund af halvårsregnskabet foreslås budgettet for særlige dagtilbud og budgettet for rådgivning og rådgivningsinstitutioner reduceret med hver 1 mio. kr. Forslagene ligger i forlængelse af de forslag, som er indarbejdet i handlekataloget 2013-16.

Forebyggende foranstaltninger (-2,5 mio. kr.)

Med udgangspunkt i ovennævnte forventede mindreforbrug på området for udsatte børn og unge foreslås budgettet for forebyggende foranstaltninger reduceret med 2,5 mio. kr. i 2012 og 1 mio. kr. i 2013 og frem. Det er med udbygningen af Forebyggelsescentrets kompetencer blevet muligt i højere grad at løfte en lang række af de forebyggende opgaver af kommunens egne ansatte. Dermed har det været muligt at øge fokus på forebyggelse og samtidig overholde budgetrammen, idet enhedsomkostningerne for ydelser leveret af kommunens egne ansatte typisk ligger under enhedsomkostningerne for ydelser leveret af eksterne leverandører.

Anlægskonsekvenser

Hovedtallene i Halvårsregnskab 2012 for 2012:

Mio. kr. netto	Budget 2012	Korrigeret budget *	Anslået regnskab	Afvigelse i halvårsregnskab i forhold til kor. budget	Afvigelse mellem skønnet regnskab og opr. budget
Skoler	15.985	19.599	19.599	0	3.614
Børn	7.000	4.209	4.209	0	-2.791
Børne- og Ungdomsudvalget i alt	22.985	23.808	23.808	0	823

- = mindreudgift/merindtægt

+ = merudgift/mindreindtægt

* Budget 2012 inkl. tillægsbevillinger siden budgetvedtagelsen i oktober 2011 til og med juni 2012.

Hovedtallene i Halvårsregnskab 2012 for 2013-16:

Mio. kr. netto	Budgetover slag 2013	Budgetover slag 2014	Budgetoverslag 2015	Budgetoverslag 2016
Skoler	0	0	0	0
Børn	0	0	0	0
Børne- og Ungdomsudvalget i alt	0	0	0	0

- = mindreudgift/merindtægt

+ = merudgift/mindreindtægt

Som det fremgår af ovenstående tabel foreslås der p.t. ingen tidsforskydninger. Der forventes dog en tidsforskydning vedrørende udbygning/indskoling på

Lindegårdsskolen, som først endeligt opgøres i forbindelse med fremlæggelse af 3. anslået regnskab 2012. Den aktuelle vurdering er, at der skal tidsforskydes 3 mio. kr. til 2013 og 5 mio. kr. til 2014.

Specialiserede socialområde

Den lovpligtige kvartalsrapport for andet kvartal 2012 skal indberettes til Økonomi- og Indenrigsministeriet senest den 1. september 2012.

Som bilag er vedlagt indberetningen til ministeriet samt de udarbejdede nøgletal vedrørende det specialiserede socialområde.

Tallene i indberetningen er identisk med skønnet for 2. anslået regnskab 2012, men ministeriets afgrænsning af det specialiserede socialområde afviger fra LTK's afgrænsning af aktivitetsområder.

Økonomiske konsekvenser

Fremgår af sagen.

Beslutningskompetence

Kommunalbestyrelsen efter indstilling fra Økonomiudvalget.

Indstilling

Forvaltningen foreslår, at

1. Børne- og Ungdomsudvalget tager redegørelsen vedr. halvårsregnskabet 2012 til efterretning,
2. Børne- og Ungdomsudvalget drøfter det specialiserede socialområde med udgangspunkt i det udarbejdede materiale bagerst i halvårsregnskabet 2012.

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Ad. 1. Udvalget tager halvårsregnskabet til efterretning.

(A, C og F) tager forbehold for bemærkningen vedrørende besparelsen på inklusionsområdet.

Ad. 2. Drøftet.

Kommuneplanstrategi 2011 - høring, indsigelser og bemærkninger

Sagsfremstilling

På mødet den 23. april 2012, sag nr. 7, godkendte kommunalbestyrelsen at sende GRØNT LYS i høring sammen med partiernes bemærkninger. Forslaget blev sendt i høring fra den 10. maj til den 5. juli 2012. Der blev afholdt en særlig 3 timers borgerinddragende event den 29. maj, se vedlagte hvidbog med beskrivelse af de forskellige stande på rådhusets reposer, de politiske hjørner, debatmødet og øvrige aktiviteter før, under og efter eventen. Der er derudover kommet 19 indsigelser og bemærkninger.

Under selve debatmødet den 29. maj 2012 var der holdninger for og imod letbanen og dens linjeføring. Omkring byfortætning blev der givet udtryk for, at udvikling ikke skal være på bekostning af de blå og grønne rum. Der var bred enighed om, at kommunen skal være visionær mht. bæredygtighed. Tanken omkring en vidensby blev taget godt imod og flere borgere efterlyste at blive inddraget som borger i forskellige netværk, så kommunen kan få gavn - også af borgernes viden.

Debatten den 29. maj opstod på baggrund af input fra borgerne i 3 forskellige politiske hjørner om: Vidensby og internationalisering, Byudvikling og Klima. Som det fremgår af hvidbogen, kom der rigtigt mange bemærkninger til de opstillede spørgsmål. F. eks.: Hvad med udkants Lyngby-Taarbæk? Velkomstarrangementer bør ikke kun være for nye udenlandske borgere. Kulturoplevelser i byens rum er vigtige. Det foreslås, at hvidbog med alle de noterede input fra standene inddrages i det videre arbejde i de forskellige relevante forvaltninger, lægges på kommunens hjemmeside samt sendes til alle samarbejdspartnerne, der deltog som medarrangører til eventen.

De 19 indkomne indsigelser og bemærkninger er refereret og kommenteret i indsigernotat af 20. august 2012, lagt på sagen. Forvaltningens forslag til besvarelse fremgår ligeledes af dette notat. Hovedemnerne i de indkomne forslag og bemærkninger drejer sig om: letbane, bil-, bus- og cykeltrafik, Dyrehavegaards jorder, byudvikling, natur og kultur. En del bemærkninger er gentagelser i forhold til de bemærkninger, der kom under borgerinddragelsesevenen. Det foreslås derfor, at indsigernotatet med kommunalbestyrelsens endelige beslutninger, ud over at blive sendt til indsigerne, også lægges på kommunens hjemmeside sammen med hvidbogen.

Forvaltningen foreslår desuden, navnet "Lyngby-Taarbæk Ringby" ændres til "Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk". Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk anvendes således om det geografiske område, hvor letbanen skal forløbe og der sættes fokus på en byudvikling samt hvortil der refereres i Byvision 2030.

Forvaltningen foreslår derudover, at de politiske bemærkninger fra partierne, der indgik i høringsmaterialet, tages ud i forbindelse med den endelige strategi GRØNT LYS.

Forvaltningen har undersøgt mulige veje at gå i det videre arbejde omkring gennemførelsen af aktiviteterne i afsnittet "Det gør vi". Der er sat fokus på punkt 2 Bearbejdelse af byvisionen. Forvaltningen foreslår, at idékonkurrencekonceptet gennemføres ved et parallelopdrag lig de metoder, der er anvendt ved projekterne om tilbygning til Lyngby Rådhus og udvikling af arealet ved Trongården, se notat af 20. august 2012, lagt på sagen.

Notatet indeholder derudover et overordnet budget for aktiviteterne beskrevet i "Det gør vi". Der lægges op til fremrykning af midler fra puljebeløb til særlige formål; plananalyser, helhedsplaner m.v. fra 2015 og 2016 til budgetårene 2013 og 2014, således at der er 3 mio til disposition i henholdsvis 2013 og 2014. Der lægges desuden op til, at der efter parallelopdrag udarbejdes proces- og handleplan - herunder en økonomisk rammeplan, der via budgetforhandlingerne i 2013 indarbejdes i kommende budgetter.

Den videre proces

Processen omkring det videre arbejde med undersøgelser, idékonkurrencer og kommuneplan 2013 er ligeledes beskrevet i skema i notat af 20. august. Nogle undersøgelser er forudsætninger for idékonkurrencen, mens andre undersøgelser vil udspringe af en afsluttet idékonkurrence. Samtidigt kører der en revision af Kommuneplan 2013. I første omgang sendes der medio 2013 en kommuneplan 2013, der indeholder alle emnerne fra GRØNT LYS, i høring. Derefter følger et tillæg til Kommuneplan 2013, der fastlægger rammer og byggeforskrifter som følge af den afholdte idékonkurrence.

Følge af regeringens aftale med KL

Af regeringens aftale med KL om kommunernes økonomi for 2013 fremgår det, at kommunerne frem mod udgangen af 2013 skal udarbejde klimatilpasningsplaner, der indeholder en kortlægning af risikoen for oversvømmelse, og som skaber overblik og prioriterer indsatsen. Ifølge økonomiaftalen skal klimatilpasningsplanerne indarbejdes direkte i eller som tillæg til kommuneplanerne.

Forvaltningen foreslår, at kommunens klimastrategi konsekvensrettes, så det fremgår, at en del af klimastrategiens indsatsområder konkretiseres og prioriteres i en klimatilpasningsplan, der indarbejdes i Kommuneplan 2013.

Økonomiske konsekvenser

Opgaver omkring trykning, PR og endelig distribution af GRØNT LYS løses inden for de afsatte midler.

Følgeudgifter på baggrund af endeligt vedtaget strategi - primært afsnittet "Det gør vi" - foreslås som nævnt løst ved en fremrykning af posten "Plananalyser, helhedsplaner m.v." på 1,5 mio i budgetårene 2013 - 16, således at der er 3 mio i 2013 og 3 mio i 2014. Hele det afsatte beløb vurderes dermed at gå til kommuneplanlægning og undersøgelser i den forbindelse. Som beskrevet i notat af 20. august 2012 vil der til budgetforhandlingerne næste år vedrørende budget 2014-17 ske en yderligere konkretisering af udgifter i forbindelse med realisering af initiativerne i GRØNT LYS. Der vil i processen desuden blive arbejdet med eventuel inddragelse af delfinansiering fra eksterne parter.

Beslutningskompetence

Sagen behandles i alle stående udvalg med endelig vedtagelse i Økonomiudvalget og Kommunalbestyrelsen.

Indstilling

Forvaltningen foreslår, at Børne- og Ungdomsudvalget anbefaler vedtagelse af GRØNT LYS, idet

1. Forvaltningernes forslag i indsigernotat af 20. august 2012 godkendes,
2. Navneforandringen fra Lyngby-Taarbæk Ringby til Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk godkendes,
3. Partiernes bemærkninger udgår af GRØNT LYS,
4. Afsnit med klimastrategi konsekvensrettes mht. klimatilpasningsplanen, der skal indarbejdes i Kommuneplan 2013,
5. GRØNT LYS konsekvensrettes og der påbegyndes program til parallelopdrag om Byvision 2030,
6. GRØNT LYS efter endelig vedtagelse trykkes til distribution og offentliggørelse,
7. Hvidbog godkendes og inddrages i det videre arbejde i de forskellige relevante forvaltninger, trykkes og distribueres til samarbejdsparterne samt lægges på kommunens hjemmeside sammen med godkendt indsigernotat,
8. Beløb under budgetposten: plananalyser, helhedsplaner m.v. fremrykkes, så der er 3 mio i 2013 og 3 mio i 2014 og at der til budgetforhandlingerne næste år vedrørende budget 2014-17 vil ske en yderligere konkretisering af udgifter i forbindelse med realisering af initiativerne i GRØNT LYS og
9. Beskrivelse af den videre proces med revision af kommuneplan 2013, beskrevet i notat af 20. august, principgodkendes.

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Udsat.

Forslag til rettelser i Godkendelseskriterier for privatinstitutioner

Sagsfremstilling

Revision af Godkendelseskriterier ved etablering af private dagtilbud for børn i alderen 0-6 år i Lyngby-Taarbæk Kommune

Børneudvalget vedtog den 17. februar 2009 godkendelseskriterier for private institutioner i Lyngby-Taarbæk kommune. Godkendelseskriterierne ligger på Lyngby-Taarbæk Kommunes hjemmeside.

I forbindelse med privatisering af Skovbo Skovbørnehave ved årsskiftet 2011/12 blev forvaltningen opmærksom på, at bl.a. sagsbehandlingstiden på 3 måneder er svært at overholde, når huslejen skal forhandles og sagen skal politisk godkendes i kommunalbetyrelsen. Retningslinier for privatisering af daginstitutioner i Lyngby-Taarbæk Kommune er ikke opdateret siden sidste privatisering i 2009. Siden da er ny lovgivning kommet til. Det er ikke store ændringer, men nok til at forvaltningen foreslår en opdatering af kommunens kriterier for godkendelse ved etablering af private tilbud.

Forvaltningen bemyndiges til fremover årligt at opdatere kriterierne i forhold til ny lovgivning samt oplysninger om tilskud og takster i forlængelse af budgetvedtagelsen. Udvalget orienteres efterfølgende.

I forlængelse af ovenstående foreslår forvaltningen, at "*Godkendelseskriterier ved etablering af private dagtilbud for børn i alderen 0-6 år i Lyngby-Taarbæk Kommune*" tilpasses, jf. synlige rettelser.

De væsentligste ændringer er:

- o Sagsbehandlingstiden udvides til 4 måneder og derfor flyttes ansøgningsfristerne én måned frem til 1. marts og 1. september
- o Evaluering af læreplaner skal ske hvert andet år (som i kommunens øvrige daginstitutioner)
- o Børnemiljøvurderingen skal integreres i de pædagogiske læreplaner (som i kommunens øvrige daginstitutioner)
- o Et simpelt flertal af forældre kan fravælge frokostordningen. Beslutningen skal afgøres senest hvert andet år
- o Det årlige tilskud fremgår af kommunens hjemmeside

Beslutningskompetence

Kommunalbestyrelsen.

Indstilling

Forvaltningen indstiller, at Børne- og Ungdomsudvalget godkender revision af Godkendelseskriterier ved etablering af private dagtilbud for børn i alderen 0-6 år i Lyngby-Taarbæk Kommune og bemyndiges til fremover årligt at opdatere kriterierne i forhold til ny lovgivning samt oplysninger om tilskud og takster i forlængelse af budgetvedtagelsen. Udvalget orienteres efterfølgende.

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Anbefalet til Kommunalbestyrelsen.

Temadrøftelse – Rapport om Fremtidens dagtilbud

Sagsfremstilling

I forlængelse af meddelelsepunkt på Børne- og Ungdomsudvalgets møde den 23. august 2012 drøfter udvalget perspektiverne i regeringens rapport om Fremtidens Dagtilbud.

Den daværende Socialminister Benedikte Kiær nedsatte "Task Force om Fremtidens Dagtilbud" i maj 2011 med henblik på at udbrede kendskabet til gode eksempler i kommuner og dagtilbud, der gør noget særligt for at fremme læring og inklusion. Regeringens Task Force om fremtidens dagtilbud afsluttede sit arbejde ved en konference på Nationalmuseet den 21. maj i år.

Regeringen peger på fire perspektiver for udviklingen af fremtidens dagtilbud:
Fokus på læring og inklusion, målrettet forældresamarbejde, stærk evalueringskultur og professionelt og tydeligt lederskab.

Regeringen vil i efteråret iværksætte et udviklingsprogram på dagtilbudsområdet, der bl.a. skal se på bedre udvikling og deling af forskningsbaseret praksisviden. Forvaltningen vil følge arbejdet og inddrage resultaterne i forbindelse med fremtidige udviklingsarbejder.

Nedenfor skitseres kort de igangværende initiativer inden for de fire pejlemærker på dagtilbudsområdet i Lyngby-Taarbæk Kommune:

- o **Læring og inklusion:** I 2011 vedtog Børne- og Ungdomsudvalget en samlet strategi for inklusion på hele 0-18 årsområdet, og følgende en handleplan for inklusion på dagtilbudsområdet. Handleplanen er hen over vinteren 2011 og 12 blevet implementeret, herunder har alle pædagoger og medhjælpere været på kursus i Sal, ligesom der er uddannelse Sal-holdere i alle dagtilbud. I 2012 og 13 planlægger Center for Uddannelse og pædagogik at arbejde med at etablere et fælles læringssyn på hele 0-18-årsområdet. Der er i dag ingen fælles tilgang til læring i dagtilbuddene, såvel som på tværs af hele 0-18 årsområdet, ligesom der er stor variation i hvorvidt dagtilbuddene arbejder systematisk hermed.
- o **Målrettet forældresamarbejde:** På budget 2012 – 15 blev der afsat midler til at styrke kommunikationen mellem forældre og dagtilbud. Hen over sommeren 2012 har der været afholdt forældrekurser for forældre i dagtilbud. Desuden er et nyt forældreintranet pt. i udbud, der skal understøtte forældresamarbejdet. Derudover har Børne- og Ungdomsudvalget besluttet at gennemføre

tilfredshedsundersøgelser på alle dagtilbud i efteråret 2012. Center for Uddannelse og pædagogik planlægger i efteråret 2012 at revidere styrelsesvedtægten på dagtilbudsområdet, herunder en mulig vitalisering af Småbørnsrådet.

- o **Stærk evalueringskultur:** Børne- og Ungdomsudvalget har besluttet at der udarbejdes kvalitetsrapporter på dagtilbudsområdet i 2012 og i 2013. Center for Uddannelse og Pædagogik planlægger fremlægger et fælles evalueringskoncept i efteråret 2012 samtidig med forelæggelse af kvalitetsrapporten. Der er i dag ikke et fælles evalueringskoncept for dagtilbuddene, som samler op på det pædagogiske arbejde og de prioriterede indsatsers betydning i forhold til det enkelte barn, såvel som for hele kommunen.
- o **Professionelt og tydeligt lederskab:** Børne- og Ungdomsudvalget besluttede i foråret 2012 at indføre forpligtende netværksledelse på alle dagtilbud. I forbindelse med de seneste års ledelsesforsøg har alle ledere i dagtilbuddene gennemført et uddannelsesforløb for at fremme et professionelt lederskab. Lyngby-Taarbæk Kommune har i de senere år arbejdet målrettet med at tilbyde alle ledere en diplomuddannelse i ledelse og vedtaget et fælles ledelsesgrundlag, som også er implementeret i dagtilbuddene.

Forvaltningen vurderer, at der særligt er behov for at styrke arbejdet med struktureret læring i dagtilbuddene og dagtilbuddenes arbejde med evidens, dokumentation og evaluering.

Temadrøftelse

I forbindelse med temadrøftelserne kan der tages udgangspunkt i nedenstående spørgsmål:

- o *Hvordan fremmes en reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis med fokus på læring og inklusion i dagtilbuddene i Lyngby-Taarbæk Kommune?*
- o *Hvordan skabes et mere målrettet forældresamarbejde i dagtilbuddene i Lyngby-Taarbæk Kommune?*
- o *Hvordan skabes en stærk evalueringskultur med fokus på kvalitetsudvikling i dagtilbuddene i Lyngby-Taarbæk Kommune?*
- o *Hvordan understøttes et professionelt og tydeligt lederskab på alle niveauer i dagtilbuddene i Lyngby-Taarbæk Kommune?*

Publikationerne vedlægges til Børne- og Ungdomsudvalgets orientering, se også www.uvm.dk/fremtidensdagtilbud. Publikationerne vedlægges dagsordenen.

Beslutningskompetence

Børne- og Ungdomsudvalget.

Indstilling

Forvaltningen indstiller, at Børne- og Ungdomsudvalget drøfter perspektiver for fremtidens dagtilbud i Lyngby-Taarbæk Kommune med udgangspunkt i rapporterne fra "Taskforce om fremtidens dagtilbud".

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Drøftet, idet udvalget afventer kvalitetsrapporten, hvorefter drøftelsen genoptages.

Meddelelser september 2012 - Børne- og Ungdomsudvalget

.

Sagsfremstilling

Meddelelser fra formanden og forvaltningen

- 1. Orientering om nye forpligtende netværk.**
- 2. Orientering om ansættelse af nye dag-tilbudsledere.**
- 3. Indmeldelsestal og ventelistetal for august 2012.**
- 4. Anmodning om tilgang til data vedrørende de videregående uddannelser.**
- 5. Besøg i daginstitution i Gladsaxe Kommune november 2012, jfr. mail fra Christina Stenberg Lillie.**
- 6. Høringsvar vedrørende specialanalyser fremlægges på udvalgets møde i oktober 2012.**
- 7. Eventuel flytning af udvalgets møde november 2012.**

Børne- og Ungdomsudvalget den 13. september 2012:

Taget til efterretning

Ad. 5. Ekskursion den 15. november kl. 12.30.

Ad. 7. Mødet flyttes til den 12. november kl. 13.00

Børne- og ungdomsudvalget, 13. september 2012

Bilag udsendt til sagen om:

**Foretræde for Børne- og Ungdomsudvalget v/Ole Porsgaard
vedrørende inklusion**

Sag nr. 3:

**Bilag 1: Henvendelse fra Lyngby-Taarbæk Lærereforening v/Ole
Porsgaard, dateret 23. april 2012**

Lyngby-Taarbæk Lærerforening

Danmarks Lærerforening Kreds 22, www.kreds22.dk

Skolebakken 25, 2830 Virum

Tlf. 4587 2621 Fax. 4588 5922 022@dlf.org

23. april 2012

Til Børne- og Ungdomsudvalget, Lyngby-Taarbæk Kommune

Inklusion

Kommunen har besluttet at nedlægge ca. 100 specialpladser på skoleområdet i de kommende år. I den forbindelse er planen at overføre ressourcerne fra specialområdet til normalskolerne. Udover denne hensigt er der i "Handleplan for inklusion på skoleområdet 2011-2015/20" ingen konkrete planer for, hvordan man sikrer et kvalificeret undervisningstilbud til alle de berørte elever, eller hvordan ressourcerne anvendes til inklusion på normalskolerne. Der er ingen styring af ressourcerne.

Vi vil gerne fremsætte et konkret forslag, der sikrer kvalitet i det tilbud, som elever og forældre får i en fremtidig struktur i Lyngby-Taarbæk Kommune

Forslag

Bonusklasser.

En Bonusklasse består af en normalklasse med 20 elever og en lærer, og et hold med ca. 5 inklusionsbørn og 1 lærer. Disse 2 enheder udgør tilsammen en Bonusklasse. Denne Bonusklasse er som udgangspunkt en samlet klasse, men bonuslæreren har mulighed for at gå fra med de 5 elever eller et andet antal elever, når det er hensigtsmæssigt. Det kan også være børn fra normalklassen eller en blandet gruppe, der på varierende tidspunkter har fordel af at gå fra på et mindre hold. Klassen kan overordnet betragtes som en klasse med 2-lærerordning, hvor den ekstra lærer har et specielt ansvar for inklusionsbørnene.

Økonomi

I takt med at kommunen nedlægger 100 specialtilbud, frigøres der minimum 17,5 mio. Det er lavt sat med en gennemsnitspris på 175.000 kr. pr. specialelev. Hvis man opretter 20 bonusklasser fordelt på kommunens normalskoler, vil udgiften kun blive ca. 10 mio. Derfor vil der stadig være midler til et generelt kompetenceløft for alle lærere, og der vil være økonomisk mulighed for at give bonuslærerne et efteruddannelsesstilbud. Desuden kan der også afsættes en pulje undervisningstimer på skolerne til inklusion af de børn, der allerede i dag indsluses i normalklasser.

Styring

Der oprettes en separat inklusionskonto i ressourcefordelingen, som sikrer at ressourcen anvendes målrettet til inklusionsarbejdet.

Der skal foretages en visitation af elever til bonusklasserne, som det allerede sker i dag til specialtilbud.

Lyngby-Taarbæk Lærerforening

Danmarks Lærerforening Kreds 22, www.kreds22.dk

Skolebakken 25, 2830 Virum

Tlf. 4587 2621 Fax. 4588 5922 022@dlf.org

Konsekvenser

Konsekvensen vil være et godt undervisningstilbud til de børn, der skal inkluderes. Et tilbud der ikke bare består af nogle overordnede pæne intentioner, som egentligt bør gælde for alle børn, men et konkret tilbud med kvalitet i undervisningstilbuddet. Jeg er sikker på, at de forældre der har børn med specielle udfordringer, ville vælge denne model, selvom det kan betyde, at deres barn måske ikke kommer til at gå på nærmeste skole. I værste fald skal de tage en bustur på 10 min. Det vigtigste for forældrene må være, at de kan føle sig trygge ved, at deres børn også får en undervisning, der tilgodeser deres specielle behov. Eleverne vil ikke kun være på tålt ophold, men der vil blive arbejdet målrettet med, at de bliver inkluderet og undervist.

Dette undervisningstilbud vil også komme de almindelige elever til gode, da der vil være 2 lærere tilstede i klasserne, og bonuslæreren vil i et fleksibelt system også kunne støtte klassens øvrige elever. Desuden vil det være lettere at få almenforældregruppens opbakning til denne model, når forældrene kan se, at der er tildelt en lærer til arbejdet med eleverne med specielle udfordringer, og at denne lærers tilstedeværelse samtidig vil være til deres egne børns fordel. Det skal ses i modsætning til at inklusionseleverne er spredt tilfældigt ud i almenklasserne og på skoler, uden at der er udarbejdet en overordnet plan, for hvordan skolen skal løfte undervisningsopgaven.

De lærere der arbejder på kommunens skoler vil ligeledes kunne se muligheden for at løse opgaven kvalificeret. Lærerne er på nuværende tidspunkt bekymrede for, hvordan de skal magte opgaven. Det er de bl.a., fordi de faktisk kan se, at de børn der allerede indsluses i dag, ankommer i klassen uden at der er afsat ressourcer til, at de inkluderes.

Samlet set vil forslaget være inden for kommunens politiske og økonomiske rammer, og kommunen vil også fremover fremstå med et kvalitetstilbud på undervisningsområdet. Samtidig kan kommunen markere sig med en visionær konkret plan, der kan sætte aftryk i det kommunalpolitiske landskab.

Jeg vil meget gerne uddybe forslaget for udvalget, og jeg deltager gerne i et arbejde med at gøre det til virkelighed.

Venlig hilsen

Ole Porsgaard

Lyngby-Taarbæk Lærerforening

Børne- og ungdomsudvalget, 13. september 2012

Bilag udsendt til sagen om:

Forslag til rettelser i Godkendelseskriterier for private institutioner

Sag nr. 6:

Bilag 1: Udkast. Godkendelseskriterier ved etablering af private dagtilbud for børn i alderen 0-6 år i Lyngby-Taarbæk Kommune

Bw, Sept. 2012
bilag 1

Godkendelseskriterier
ved etablering af private dagtilbud for børn i
alderen 0-6 år.

i Lyngby-Taarbæk Kommune

Slettet: for ¶
¶

Slettet: ved ved ¶
¶
etablering af private dagtilbud
for børn i alderen 0-6 år.¶
¶

Lyngby-Taarbæk Kommune
Børne- og Fritidsforvaltningen
2012

Slettet: November 2009

Godkendelseskriterier for private leverandører af dagtilbud efter dagtilbudsloven Kap. 3 § 19 stk. 4

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning.....	3	
2. <u>Godkendelseskriterier</u>.....	3	
Hvem er omfattet af ordningen.....	3	
Generelt.....	3	
Ansøgningsperiode.....	4	Slettet: 3
Depositum.....	4	
Driftsgaranti.....	4	
Vedtægter.....	4	
Tilladelser.....	4	
Fysiske rammer.....	5	Slettet: 4
Leverandør krav.....	5	
Kvalitetskrav.....	6	Slettet: 5
3. <u>Øvrige krav</u>.....	7	
Optagelse.....	7	
Forældreindflydelse	8	
Tilsyn.....	8	
Pædagog studerende.....	9	Slettet: 8
4. <u>Økonomi</u>.....	9	
Økonomi og hæderlighed	9	
Overskud og underskud.....	9	
Tilskud.....	9	
Forældrebetaling.....	11	Slettet: 0
5. <u>Tilsidesættelse af krav</u>.....	11	
Klagegang.....	12	Slettet: 1

1. Indledning

Dagtilbudslovens § 19, stk. 3 giver mulighed for, at private leverandører kan oprette private dagtilbud. Der er i den forbindelse en række krav, som skal opfyldes før Kommunalbestyrelsen kan godkende den private leverandør og det private dagtilbud, ligesom der også er en række krav, som skal opfyldes, når det private dagtilbud er etableret og i drift.

Børne- og Fritidsforvaltningen har udarbejdet denne vejledning for at hjælpe eventuelle private leverandører med et overblik og en gennemgang af de konkrete og detaljerede krav, som lovgivningen stiller – således at der tilvejebringes en samlet viden om de krav, der skal opfyldes for at få en godkendelse – og de krav der efterfølgende skal opfyldes, når det private dagtilbud er etableret.

Forvaltningen har bestræbt sig på at gennemgå kravene rimeligt detaljeret og udførligt. Såfremt der imidlertid alligevel skulle være spørgsmål kan der rettes henvendelse til Dagtilbudsafdelingen i Børne- og Fritidsafdelingen.

Fremsendelse af godkendelsesmateriale.

Private leverandører der ønsker godkendelse af privatinstitutionen, skal sammen med den skriftlige anmodning beskrive og dokumentere, hvorledes de vil leve op nedenstående godkendelseskriterier. For nyoprettede institutioner vedlægges vedtægter, virksomhedsplan og læreplaner for privatinstitutionen. Ansøgningen om godkendelse af etablering af et privat dagtilbud sendes til:

Center for Uddannelse og Pædagogik
Toftebæksvej 12. 4
2800 Kongens Lyngby.

Slettet: Børne- og Fritidsforvaltningen

Godkendelseskriterier

1. Hvem er omfattet af ordningen?

Institutioner eller institutionslignende pasningsordninger – dagpleje er således ikke omfattet.

2. Generelt

Overordnet set skal private leverandører efterleve de samme love, regler og rammer som kommunale daginstitutioner. Forskellen er primært, at den private daginstitution har nogle andre frihedsgrader end kommunale daginstitutioner. Det gælder i forhold til opkrævning af forældrebetaling, som kan overstige 25 % i privatinstitutioner, samt i forhold til anvendelse af et eventuelt overskud og formue. Desuden er en privat daginstitution ikke underlagt den kommunale pladsanvisning, dvs. at den private daginstitution ikke har sikkerhed for at kommunen leverer børn til institutionen.

3.

Ansøgningsperiode

Der er to årlige ansøgningsfrister 1. marts og 1. september.
Sagsbehandlingstiden er ca. 4 måneder.

Slettet: april

Slettet: oktober

Slettet: 3

Slettet: fra det tidspunkt hvor ansøgningen er afleveret

Depositum

Ved ansøgning om godkendelse til oprettelse af en privatinstitution skal ansøgeren stille et depositum på mellem 10.000 og 30.000 kr. Depositummet fastsættes ud fra institutionens størrelse, og efter gældende regler. Depositummet tilbagebetales, når kommunen har truffet afgørelse, uanset om privatinstitutionen godkendes eller ej.

Ansøger får en bekræftelse på, at forvaltningen har modtaget ansøgningen, samt oplysninger om depositum og kontonummer.

Driftsgaranti

For at opnå leverancesikkerhed stiller Lyngby-Taarbæk Kommune krav om sikkerhedsstillelse på anfordringsvilkår. Den private leverandør skal stille en garanti svarende til 1 måneds drift af en gennemsnitlig kommunal institution af samme størrelse som den private institution. Den stillede garanti skal til enhver tid som minimum modsvare institutionens størrelse set i relation til børneantal og børnealder. (for at sikre kommunens forsyningsforpligtelse). Ifølge Dagtilbudsloven er formålet med driftsgarantien at sikre, at privatinstitutionen kan yde den fornødne forsyningsikkerhed, da det er kommunalbestyrelsens ansvar, at sikre det nødvendige antal pladser. Driftsgarantien er dermed en sikkerhed i de tilfælde, hvor kommunen påføres et tab ved ophør af privatinstitutionen.

Vedtægter

Der skal udarbejdes vedtægter for privatinstitutionen, inden denne kan godkendes. Vedtægterne skal bl.a. indeholde optagelseskriterier, opsigelsesvarsel, bestyrelseskonstruktion, forældreindflydelse, åbningstid, antal børn, privatinstitutionens formål, eventuel fortrinsret ved optagelse samt anvendelse af institutionens overskud. Såfremt der foretages ændringer i vedtægterne skal disse på ny godkendes.

CVR-nr., ibrugtagningstilladelse, ansvarlig leder og sikkerhedsorganisation

Før den endelige godkendelse af privatinstitutionen kan gives skal der foreligge virksomhedsregistreringsbevis fra Erhvervs- og selskabsstyrelsen (CVR-nr.) samt ibrugtagningstilladelse. Eventuel overgang fra selvejende institution sker efter lov om virksomhedsoverdragelse.

Der skal udpeges en ansvarlig leder for privatinstitutionen samt etableres en sikkerhedsorganisation.

De fysiske rammer

Det er en betingelse for udbetalingen af tilskuddet, at privatinstitutionen til enhver tid har en gyldig ibrugtagningstilladelse til de lokaler, hvori pasningen foregår og til mindst det antal børn, som er indmeldt i privatinstitutionen.

Slettet: .

Lokalerne skal primært være indrettet til børns daglige brug. Der skal være et frit gulvareal i grupperum på 3 m² pr. vuggestuebarn og 2 m² pr. børnehavebarn.

Der stilles krav om, at institutionen råder over et udendørsareal/en legeplads svarende til mindst bygningens etageareal, alternativt 10 m² pr. barn.

Yderligere beskrivelse af godkendelseskriterierne for de fysiske rammer fremgår af Bygningsreglementet, Arbejdsministeriets bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning og for legepladsers vedkommende: Dansk Standard, DS/EN 1176, 1177 og DS 1500 samt Sundhedsstyrelsens "Vejledning om Hygiejne i daginstitutioner – om sundhed, forebyggelse, sikkerhed og miljø".

4. Leverandørkrav

Private leverandører, der ønsker at oprette og drive daginstitution i Lyngby-Taarbæk Kommune, er overordnet set forpligtet til at overholde og efterleve følgende:

Den til enhver tid gældende lovgivning på området, herunder:

- o Dagtilbudsloven
- o Dagtilbudslovens bestemmelser om sprogstimulering §11 og følge de af kommunen angivne retningslinjer i forbindelse med sprogstimulering af tosprogede børn.
- o Udarbejdelse af pædagogiske læreplaner, herunder hvordan børnemiljøet er integreret som en del af det pædagogiske arbejde.
- o Evalueres af læreplaner skal ske hvert andet år - første gang i 2011
- o Dokumentationen skal fremgå af institutionens hjemmeside.
- o Forvaltningsloven og offentlighedsloven, for så vidt det alene angår borgerrelaterede situationer
- o Byggelovgivningen
- o Planlovens bestemmelser vedr. placering af daginstitutioner
- o Arbejds miljøloven, herunder gældende krav vedrørende arbejdspladsvurderinger (APV). Privatinstitutionen udgør en selvstændig sikkerhedsorganisation.
- o Tegning af de nødvendige forsikringer for privatinstitutionen. Institutionen er forpligtet til at tegne forsikringer i lighed med de selvejende daginstitutioner, såsom bygnings- og brandforsikring, lovpligtig arbejdsskade forsikring, børneulykkesforsikring og indboforsikring.
- o Institutionen er forpligtet til at have en telefon, en computer med internetopkobling, der til enhver tid lever op til gældende standarder, samt en hjemmeside.
- o Institutionen skal overholde de af kommunen vedtagne rygeregler, dvs. at der ikke må ryges hverken indendørs eller udendørs på institutionens område. Det er et ledelsesansvar, at gældende regler vedrørende rygning overholdes. Ligeledes skal kommunens alkoholpolitik overholdes.

Slettet: Folkeskolelovens

Slettet:

Slettet: (§ 4a)

Formateret: Punktopstilling

Slettet: en skriftlig børnemiljøvurdering

- o Den til enhver tid gældende kommunale kravspecifikation.

- o Private leverandører er forpligtet til at efterleve de til enhver tid gældende beslutninger truffet af Børne- og Ungdomsudvalget og Kommunalbestyrelsen for dagtilbudsområdet.

5. Kvalitetskrav

Den private leverandør skal leve op til formålsbestemmelsen for daginstitutioner og bestemmelsen om pædagogiske læreplaner (jr. Dagtilbudslovens §§ 7 og 8).

- Privatinstitutioner skal udarbejde pædagogiske læreplaner, som beskæftiger sig med seks obligatoriske indholdstemaer for børns læring: Krop og bevægelse, sprog, sociale kompetencer, naturen og naturfænomener, kulturelle udtryksformer og værdier samt personlige kompetencer, jfr. kommunens vejledning herom.
- Det skal fremgå af de pædagogiske læreplaner, hvordan arbejdet med et godt børnemiljø, bliver en integreret del af det pædagogiske arbejde. Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv og børns oplevelser skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.
- Daginstitutioner skal medvirke til og understøtte børns demokratiforståelse, integration i og samhørighed med det danske samfund. Institutionen skal stå åben for alle børnefamilier uanset race, køn, religion og politisk anskuelse. Påvirkning, der sigter mod ensretning må ikke finde sted. Det pædagogiske arbejde i institutionen skal fremme tolerance og medmenneskelighed. Som hovedsprog skal der tales dansk i institutionen og institutionen skal understøtte danske værdinormer.
- o Den private leverandør skal dokumentere, at privatinstitutionen lever op til Lyngby-Taarbæk Kommunes krav vedrørende:
 - o Personalesammensætningen og normeringerne skal være således, at institutionen kan overholde målene i Dagtilbudsloven og Lyngby-Taarbæk Kommunes kvalitetskrav og tilgodese børnenes behov. Der skal være forsvarlighed i pasningsordningen. Gruppestørrelsen skal være således, at personalet kan opfylde børnenes behov for sikkerhed og tilsyn.
 - o Lederen og souschefen skal være pædagogisk uddannet, Der skal være pædagogisk uddannet personale til at dække den fulde åbningstid og mindst to ansatte til stede i åbningstiden.
 - o Indhente udvidet straffeattest og børneattest på ansatte og frivillige, som medvirker i det daglige arbejde med børnene – indhentes forud for ansættelsen (jf. kommunens retningslinjer på området). Lyngby-Taarbæk Kommunes vedtagne "Mål og rammer for dagtilbudenes arbejde".
 - o Udarbejdelse og aflevering af en årlig virksomhedsplan og virksomhedsberetning, der i sin form, giver et billede af dagligdagen, svarende til de kommunale daginstitutioners virksomhedsplaner og beretninger, jr. kommunens vejledning herom.
 - o Arbejdet med forvaltningens overordnede indsatsområder, jf. Virksomhedsplan for Børne- og Fritidsforvaltningen.
 - o Privatinstitutioner skal være åbne for børn, der kræver en særlig indsats og de skal samarbejde med de relevante kommunale instanser, herunder det kommunale pæda-

Formateret: Punktstilling

Slettet: k

Slettet:

Slettet: sbeslutninger og kommunale politikker gældende

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt

Formateret: Punkttegn + Niveau: 1 + Justeret: 0,63 cm + Tabulator efter: 1,27 cm + Indrykning: 1,27 cm

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Formateret: Skrifttype: Times New Roman, 12 pkt, Skriftfarve: Sort

Slettet: ¶

Formateret: Punkttegn + Niveau: 1 + Justeret: 0,63 cm + Tabulator efter: 1,27 cm + Indrykning: 1,27 cm

Formateret: Punktstilling

Slettet:

Slettet: Fordelingen mellem pædagoger og medhjælpere skal være således, at minimum 59 % af personalet skal være uddannede pædagoger (inkl. leder og s (... [1]

Slettet: .

gogiske tilsyn om de nødvendige tiltag overfor disse børn. Den private daginstitution skal i henhold til bemærkningerne til loven tage kontakt til Lyngby-Taarbæk Kommune, hvis det optager/har et barn indskrevet med særlige behov, således at kommunen kan vurdere behovet for særlige støtteforanstaltninger, herunder om det er hensigtsmæssigt, at barnet er optaget i den private daginstitution. Den private leverandør har både samarbejds- og initiativpligt. Det er kommunen, som træffer beslutning om behovet for særlig støtte efter en konkret vurdering. Udgifter til støttepædagog indgår ikke i driftstilskuddet, men tildeles af kommunen efter en konkret beslutning til den enkelte institution.

- Privatinstitutionen skal følge kommunens procedure for ansøgning om støttepædagoger. Lyngby-Taarbæk Kommune er forpligtet til at yde særlig støtte til børn med særlige behov, hvor kommunen skønner behov herfor, uanset at barnet er optaget i en privat daginstitution. Det er således kommunen, der træffer beslutning om behovet for støtte til børn bosat i kommunen, og det er kommunen, der betaler eventuelle udgifter til støttepædagog mv. I tilfælde af behov for støttepædagog forbeholder kommunen sig ret til at omplacere barnet til en ikke-privatinstitution.
- Retningslinier vedrørende forældreklager, som kan rekvireres i Børne- og Fritidsforvaltningen.
- Såfremt der etableres bispisning i institutionen, gør Lyngby-Taarbæk Kommune opmærksom på, at nationale retningslinier for hygiejne og egenkontrol efterleves. Pr. 1. august 2010 skal privatinstitutionen tilbyde et dagligt frokostmåltid mad til børnene. Privatinstitutionen skal selv afholde udgiften til etablering af modtager eller produktionskøkken. Et simpelt flertal af forældre kan beslutte at fravælge en frokostordning. Beslutningen skal afgøres senest hvert andet år.
- Der gøres opmærksom på, at privatinstitutioner også er underlagt skærpet underretningspligt (jf. Servicelovens kap. 27 § 153).

Slettet: Tilbyde kost til børn i alderen 0-1 år.

Slettet: ¶

6. Øvrige krav

← Formateret: Punktopstilling

Optagelse

Kommunen har ikke anvisningsret til pladser i privatinstitutioner, idet institutionen selv træffer afgørelse om optagelse af børn i institutionen. Privatinstitutionen skal selv fastsætte og offentliggøre retningslinjer for optagelse. Optagelsesreglerne skal fremgå af institutionens vedtægter, som skal være offentligt tilgængelige, fx via daginstitutionens hjemmeside. Optagelseskriterierne må ikke være i strid med almindelige retsgrundsætninger og institutionen skal være åben for alle børn uanset race, køn, religion og politisk anskuelse. Der kan gives fortrinsret til en bestemt gruppe børn, hvis institutionen er oprettet med bestemt formål, og fortrinsretten er klart defineret i vedtægterne.

Privatinstitutionen skal føre venteliste over børn, der ønskes optaget i privatinstitutionen. Ventelisten skal være åben for alle og tilgængelig for kommunen, således at kommunen på anmodning kan få indsigt i ventelisten. Institutionen kan kun afvise børn, hvis der ikke er ledig kapacitet. Hvis privatinstitutionen afviser et barn, skal dette indberettes til kommunen med en begrundelse for afvisningen.

En privat daginstitution er forpligtet til at optage børn med handicaps eller andre særlige problemstillinger. Afslag om optagelse af børn med særlige behov kan alene begrundes ud fra følgende kriterier at:

- De fysiske rammer ikke er, eller kan tilpasses barnets behov.
- Personalets kvalifikationer ikke matcher de faglige krav, der skal til for at sikre børn med særlige behov de nødvendige udviklingsmuligheder (en privat daginstitution kan optage alligevel, og derefter ansøge Lyngby-Taarbæk Kommune om støttepædagogressourcer).

Lyngby-Taarbæk Kommune kan beslutte, at et optaget barn med særlige behov skal flyttes til en kommunal daginstitution, hvis det vurderes, at den private daginstitution ikke vil være i stand til at varetage hensynet til barnets tarv og udvikling på en pædagogisk og menneskelig forsvarlig måde.

Privatinstitutionen skal meddele kommunen, hvilke børn der bliver optaget i og udmeldt af privatinstitutionen. Privatinstitutionen fremsender hver måned de godkendte lister over alle kommunal og udenkommunale børn, der indmeldt i privatinstitutionen.

Forældreindflydelse

Privatinstitutioner skal sikre forældre til børn i private daginstitutioner den samme inddragelse og medbestemmelse som i selvejende daginstitutioner. I privatinstitutioner skal der oprettes forældrebestyrelser svarende til selvejende daginstitutioner (jfr. Dagtilbudslovens § 14, stk. 3). Forældrebestyrelserne skal som minimum have indflydelse på principperne for daginstitutionens arbejde, principperne for anvendelse af budgetramme samt indstillingsret til institutionsbestyrelsen i forbindelse med ansættelse af fast personale i daginstitutionen.

Tilsyn

Kommunen fører tilsyn med privatinstitutioner på lige fod med de andre daginstitutioner i kommunen. Det løbende kommunale pædagogiske tilsyn skal foregå frit og uhindret. Privatinstitutioner er forpligtet til at samarbejde med det pædagogiske tilsyn, som skal have fysisk adgang til institutionen. Kommunen har i kraft af sin tilsynspligt mulighed for til enhver tid at aflægge besøg i institutionen (både anmeldt og uanmeldt besøg) og gøre sig bekendt med de faktiske forhold, hvor at følge med i at kravene overholdes.

Formålet med tilsynsbesøgene er, at sikre at:

- Indholdet af det pædagogiske arbejde i institutionen er i overensstemmelse med de generelle formålsbestemmelser i Dagtilbudsloven samt kommunens mål og rammer på området.
- Privatinstitutionen udgør en forsvarlig ramme for børnenes hverdag og overholder de gældende kvalitetskrav.
- Kommunen har overblik over det antal børn, som passes i institutionen i forhold til ibrugtagningstilladelse, og økonomisk tilskud.
- At det kommunale tilskud anvendes til det fastsatte formål.

Pædagogstuderende

Alle institutioner er i henhold til loven forpligtet til at modtage lønnede praktikanter fra pædagogseminarierne. Dette gælder også for private institutioner, som etableres i Lyngby-Taarbæk Kommune.

Lønmidler til pædagogstuderende i lønnet praktik finansieres fra privatinstitutionens samlede lønsum til personale. Der tildeles således ikke ekstra lønmidler til aflønning af pædagogstuderende.

7. Økonomi

Økonomisk hæderlighed

Den private leverandør skal opfylde grundlæggende krav om økonomisk og faglig hæderlighed, dvs. at den private leverandør eksempelvis skal overholde sine forpligtelser i forhold til at:

- Anvende det kommunale tilskud til det fastsatte formål.
- Sikre sammenhæng mellem indtægter og udgifter
- Opfylder forpligtelser i forhold til betaling af skatter m.v.
- redegøre for, hvad et eventuelt overskud anvendes til (skal fremgå af privatinstitutionens vedtægter).

Overskud og underskud

Det skal fremgå af privatinstitutionens vedtægter, hvad et eventuelt overskud skal bruges til. Dette overskud skal anvendes til lovlige formål. Kommunen hæfter ikke for et eventuelt underskud hos en privatinstitution.

Tilskud

Kommunen yder et tilskud til privatinstitutionen pr. barn, der er optaget i institutionen.

Det årlige tilskud opgøres på Kommunens hjemmeside efter budgetvedtagelsen for det pågældende år.

Tilskuddet som privatinstitutionen modtager fra kommunalbestyrelsen pr. barn optaget i privatinstitutionen, er fastsat ud fra objektive kriterier og udgør summen af:

- Driftstilskud (dagtilbudslovens § 36)
- Bygningstilskud (dagtilbudsloven § 37)
- Administrationsbidrag (dagtilbudsloven § 38)

Slettet: Tilskuddet er årligt på 104.230 kr. pr. barn i aldersgruppen til 3 år (vuggestuebarn) og 57.498 kr. pr. barn i aldersgruppen 3-6 år (børnehavebarn).

Tilskuddene - driftstilskud, bygningstilskud og administrationstilskud er fastsat ud fra et niveau i det enkelte barns hjemkommune.

Driftstilskuddet pr. barn, der svarer til de gennemsnitlige kommunale budgetterede nettodriftsudgifter pr. barn i et alderssvarende daginstitutioner i kommunen (eksklusive støttepædagogudgifter og inkl. vægtet moms på 5,25 %). Tilskuddet udgør årligt 92.010 kr. pr. vuggestuebarn og 52.415 kr. pr. børnehavebarn.

Kommentar [dok1]: Rettes til 2012 niveau

Tilskuddet er beregnet ud fra en fuld ugentlig åbningstid på minimum 49 timer ugentlig og med åbent på alle hverdage. Tilskuddet kan således nedsættes i forhold til privatinstitutioner med deltidspladser eller begrænset åbningstid. Der er ikke hjemmel til at give privatinstitutioner højere tilskud end de objektive fastsatte tilskud i dagtilbudslovens regler om privatinstitutioner. Der kan derfor ikke tages højde for en udvidet åbningstid i privatinstitutionen.

Privatinstitutionen er forpligtet til på forhånd at give både kommunen og forældrene information om lukkedage det pågældende år

Administrationsbidrag, der årligt udgør 1.857 pr. pr. barn. Beløbet svarer til det gennemsnitlige administrationsbidrag pr. barn kommunen yder til selvejende daginstitutioner

Kommentar [dok2]: Rettes til 2012 niveau

Bygningstilskud, der årligt udgør 10.363 pr. vuggestuebarn og 3.226 kr. pr. børnehavebarn. Beløbet svarer til det gennemsnitlige bygningstilskud pr. barn i samme aldersgruppe i de selvejende daginstitutioner i kommunen.

Kommentar [dok3]: Rettes til 2012 niveau

Bygningstilskud til en godkendt privatinstitution efter dagtilbudslovens § 37 skal beregnes på baggrund af kommunens samlede ejendomsrelaterede udgifter til kommunens selvejende daginstitutioner for aldersgruppen. For at opnå et gennemsnit pr. barn sættes udgiften i forhold til alle børn i aldersgruppen, der er indskrevne i selvejende institutioner i kommunen, både i institutioner der modtager tilskud, og i institutioner der ikke modtager tilskud til husleje. I aldersintegreret institutioner, hvor der er flere aldersgrupper, skal huslejen fordeles på de relevante aldersgrupper i forhold til de enkelte aldersgruppers anvendelse af arealet i institutionen.

Der ydes tilskud til børn, der er indskrevet i godkendte privatinstitutioner. Der kan ydes tilskud til børn i alderen 26 uger til skolestart. Tilskuddene fra Lyngby-Taarbæk Kommune er gældende for børn bosiddende i Lyngby-Taarbæk Kommune (tilskud ydes af barnets bopælskommune). Tilskud ydes fra det tidspunkt, hvor et barn er berettiget til et tilskud under den kommunale forsyning. Tilskuddet afregnes månedligt med den private leverandør.

Privatinstitutionen kan ikke få del i kommunens centrale fællespuljer, bortset fra eventuelle udgifter til støttepædagoger, som afholdes af kommunen.

Der, er ikke lovlig hjemmel til at give hverken større eller mindre økonomisk tilskud eller andre former for tilskud end de der klar fremgår af dagtilbudsloven med tilhørende bekendtgørelse og vejledning, altså drifts- bygnings- og administrationstilskud efter lovens §§ 36-38 til brug for en plads i en privatinstitution.

Udlejning af kommunale bygninger til private leverandører.

Såfremt den private leverandør lejer lokaler af Lyngby-Taarbæk kommune, skal det som udgangspunkt ske på sædvanlige markedsvilkår. Kun i de tilfælde hvor kommunen vurderer at de inden for de næste 10-15 år kan forvente at få brug for bygningerne til kommunale formål kan kommunen lovligt udleje bygningerne.

Forældrebetaling

Private daginstitutioner er ikke omfattet af gældende regler om forældrebetaling. Der er således fri mulighed for at fastsætte forældrebetalingen i en privat daginstitution. Det følger af, at forældrene træffer et oplyst valg mellem forskellige daginstitutioner.

Hvis forældrene ikke betaler for opholdet i institutionen er dette et anliggende mellem privatinstitutionen, og forældrene og må som udgangspunkt anses for forældrenes opsigelse af daginstitutionen. Privatinstitutionen vil her have ret til at opsiges barnet med et mellem forældrene og institutionen aftalt varsel.

Friplads og søskendtilskud.

Børn der optages i privatinstitutionen har jf. gældende regler, ret til friplads- og søskendtilskud. Tilskuddene beregnes af kommunen. Det påhviler privatinstitutionen at vejlede forældrene om mulighederne.

Friplads- og søskendtilskud kan ikke overstige forældrenes egenbetaling. Tilskuddet fastlægges ud fra den kommunale forældreretakst.

9. Tilsidesættelse af krav

Hvis Lyngby-Taarbæk Kommune får oplysninger om, eller via tilsyn bliver bekendt med, at en privat leverandør tilsidesætter de krav og forpligtelser, kravspecifikationen indeholder, kan det medføre bortfald af tilskuddet til privatinstitutionen – sker med kort eller intet varsel, hvis kommunalbestyrelsen skønner at kravspecifikationens kriterier misligholdes eller groft misligholdes. Lyngby-Taarbæk Kommune forbeholder sig retten til at søge erstatningsansvar i tilfælde af misbrug.

Forældre til børn i den private daginstitution kan forfølge et eventuelt erstatningskrav via de civilretslige instanser og myndigheder. Forældre kan henvende sig til Lyngby-Taarbæk Kommune, hvis de har spørgsmål eller oplevelser, der er relevante i forhold til tilsynet med privatinstitutionen.

Lovgivningen om private leverandører fritager ikke Lyngby-Taarbæk Kommune fra den generelle forpligtelse til at etablere det nødvendige antal pladser, således som det fremgår af dagtilbudsloven. Dette gælder også, hvis en privat leverandør skulle vælge at lukke den etablerede daginstitution. I så fald vil kommunen skulle tilbyde børn med bopæl i Lyngby-Taarbæk Kommune plads andre steder i de kommunale tilbud.

10. Klageadgang

Klage over fastsættelse af kommunens godkendelseskriterier kan, afhængig af klagens art, påklages til kommunalbestyrelsen eller Konkurrencerådet/Konkurrencestyrelsen.

Kommunens afgørelse om godkendelse af en privat leverandør, som efter leverandørens opfattelse er ulovlig, kan indbringes for:

Det kommunale tilsyn.

Statsforvaltningen Hovedstaden

Borups Alle 177, blok D-E

2400 København NV.

Fordelingen mellem pædagoger og medhjælpere skal være således, at minimum 59 % af personalet skal være uddannede pædagoger (inkl. leder og souschef) og minimum 10 % af personalet skal være medhjælpere

Børne- og ungdomsudvalget, 13. september 2012

Bilag udsendt til sagen om:

Temadrøftelse – Rapport om Fremtidens Dagtilbud

Sag nr. 7:

Bilag 1: Fremtidens Dagtilbud. Pejlemærker fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Bilag 2: Inklusion og Læring i Praksis. Fortællinger fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Bilag 3: Baggrundsrapport fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Buu, sept. 2012
Bilag 1

1

FREMTIDENS
DAGTILBUD

- Pejlemærker fra
Task Force om
Fremtidens Dagtilbud

FREMTIDENS
DAGTILBUD

Titel: Fremtidens dagtilbud

Undertitel: 1 - Pejlemærker fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Noter: Publikationen findes kun i elektronisk udgave på www.uvm.dk/fremtidensdagtilbud

Udgiver: Ministeriet for Børn og Undervisning for Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Institution: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Copyright: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Forfattere: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Artikelredaktion og produktion: Sekretariatet for Task Force om Fremtidens Dagtilbud, Ministeriet for Børn og Undervisning, Kontor for Børn og Folkeskole, Dagtilbudsenheden

Korrektur: Werner Hedegaard, Ministeriet for Børn og Undervisning, Kommunikationssekretariatet

Andre bidragydere: Slotsholm A/S (grafisk tilrettelægning) og Lars Skaaning (fotos)

Emneord: Dagtilbud, Task Force om Fremtidens Dagtilbud, læring, inklusion, daginstitution, dagpleje

Resumé: "Fremtidens dagtilbud" indeholder fire pejlemærker fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud, om hvordan der kan arbejdes med læring og inklusion i dagtilbud

Sprog: Dansk

URL: www.uvm.dk/fremtidensdagtilbud1

Den elektronisk udgaves ISBN: 978-87-603-2942-5

Pris for den elektroniske udgave: 0 DKK

Bestillingsnummer: Publikationen findes kun i elektronisk format

Version: 1.0

Versionsdato: 2012-05-21

Publikationsstandard nummer: 2,0

Formater: pdf

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til Sekretariatet for Task Force om Fremtidens Dagtilbud, Dagtilbudsenheden, Kontor for Børn og Folkeskole, i Ministeriet for Børn og Undervisning

INDHOLD

Fremtidens dagtilbud	5
Læring og inklusion	9
Pejlemærker	12
1. En reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis med fokus på læring og inklusion	15
2. Målrettet forældresamarbejde	18
3. En stærk evalueringskultur med fokus på kvalitetsudvikling	22
4. Professionelt og tydeligt lederskab på alle niveauer	26
Litteratur	32

TASK FORCE OM FREMTIDENS DAGTILBUD
DEN 21. MAJ 2012

Formand: Niels Egelund, professor ved Center for Strategisk Uddannelsesforskning og Kompetenceudvikling, Aarhus Universitet

Agi Csonka, direktør for Danmarks Evalueringsinstitut

Lars Sloth, børne- og kulturdirektør, Thisted Kommune, formand for Børne- og Kulturchefforeningens dagtilbudsnætværk

Irene Davidsen, leder af Børnehuset Ørnebo i Ishøj

Laust Joen Jakobsen, rektor for professionshøjskolen UCC

Ole Henrik Hansen, ph.d.-stipendiat ved Institut for Uddannelse og Pædagogik – Didaktik, Aarhus Universitet

Kirsten Jørgensen, chefkonsulent i KL.

FREMTIDENS DAGTILBUD

Denne rapport giver nogle pejlemærker for, hvordan vi i Danmark skaber de bedst mulige betingelser for børn i dagplejen og daginstitutionerne. Pejlemærkerne kommer fra *Task Force om Fremtidens Dagtilbud*, som påbegyndte sit arbejde i april 2011 med at indsamle eksempler på, hvordan dagtilbuddene arbejder med børns læring og inklusion. Børne- og undervisningsminister Christine Antorini besluttede i januar 2012, at task forcens arbejde skulle videreføres.

Det er af flere grunde vigtigt, at dagtilbuddene er af høj kvalitet. Det er væsentligt for det liv, børn lever her og nu. Børn skal have udfordringer, tryghed og mulighed for at udvikle gode kammeratskaber. Derudover er det veldokumenteret, at investeringer i dagtilbud af høj kvalitet betaler sig på sigt. Børn, der tidligt har oplevet kvalitet i dagtilbud, klarer sig bedre i skolen og senere, som voksne på arbejdsmarkedet. Det gælder i særlig grad for de børn, som er i udsatte positioner.

Billedet er faktisk ret klart: En krone investeret i dagtilbud af høj kvalitet giver et langt større afkast end investeringer senere i livsforløbet. Det gælder for det enkelte barn og for samfundet som helhed. Dette er en væsentlig forklaring på, hvorfor blandt andet OECD og EU-Kommissionen opfordrer til, at der investeres i dagtilbud af høj kvalitet. Investeringer i dagtilbud er vigtige både for børnenes skyld og som en langsigtet vækstfremmende foranstaltning.

Stort set alle børn i Danmark fra et til fem år går i dagtilbud. Vi har derfor i Danmark en enestående mulighed gennem dagtilbuddene at understøtte, at børn trives, udvikler sig og lærer.

Task forcen har i sit arbejde besøgt 11 forskellige dagtilbud rundt om i Danmark. Ved besøgene har den talt med personale, ledere, forvaltningschefer og forældre. Den har gennemgået forskning og undersøgelser om, hvad der understøtter læring og inklusion. Og den har

inddraget faglige organisationer, videnscentre, forskere, uddannelsesinstitutioner mv.

På baggrund af arbejdet opstiller task forcen fire centrale pejlemærker for, hvad der skal til, for at man kan arbejde kvalificeret med, at børn i dagtilbud lærer og ikke ekskluderes fra fællesskaberne:

- En reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis med fokus på læring og inklusion
- Måltrettet forældresamarbejde
- En stærk evalueringskultur med fokus på kvalitetsudvikling
- Professionelt og tydeligt lederskab på alle niveauer

Der er ikke tale om en prioriteret rækkefølge, men om fire forudsætninger, der understøtter hinanden.

Task Force om Fremtidens Dagtilbud blev nedsat i april 2011 for at finde og fremme gode måder at arbejde med læring og inklusion på i dagtilbud og dermed sætte dagtilbudsområdet på dagsordenen. I januar 2012 besluttede børne- og undervisningsminister Christine Antorini at videreføre task forcens arbejde.

Task forcens afrapportering er ikke en udtømmende liste af samtlige relevante pejlemærker og eksempler på læring og inklusion. Det er heller ikke hensigten at angive en bestemt måde at bedrive god læring og inklusion på. Eller for den sags skyld at give konkret vejledning i, hvad man metodisk skal gøre. Konkrete og uddybende lærings- og inklusionsteorier og metoder skal findes i anden litteratur. Task forcens mål er derimod at opstille pejlemærker for udviklingen

af fremtidens dagtilbud. Derudover præsenterer den – med udgangspunkt i dens besøg – eksempler på konkrete måder at arbejde med læring og inklusion på. Og fakta, udvalgt forskning og tal på området. Task forcen har valgt at lade afrapporteringen bestå af tre delrapporter:

Rapport 1 – Fremtidens dagtilbud – som er denne rapport

Rapport 2 – Inklusion og læring i praksis – fortællinger fra de 11 besøg til inspiration

Rapport 3 – Baggrundsrapport – fakta, udvalgt forskning og nøgletal

Pejlemærkerne i denne rapport er et bidrag til det videre arbejde med at udvikle kvaliteten og særligt arbejdet med at skabe bedre læring og inklusion i vores dagpleje, vuggestuer og børnehaver.

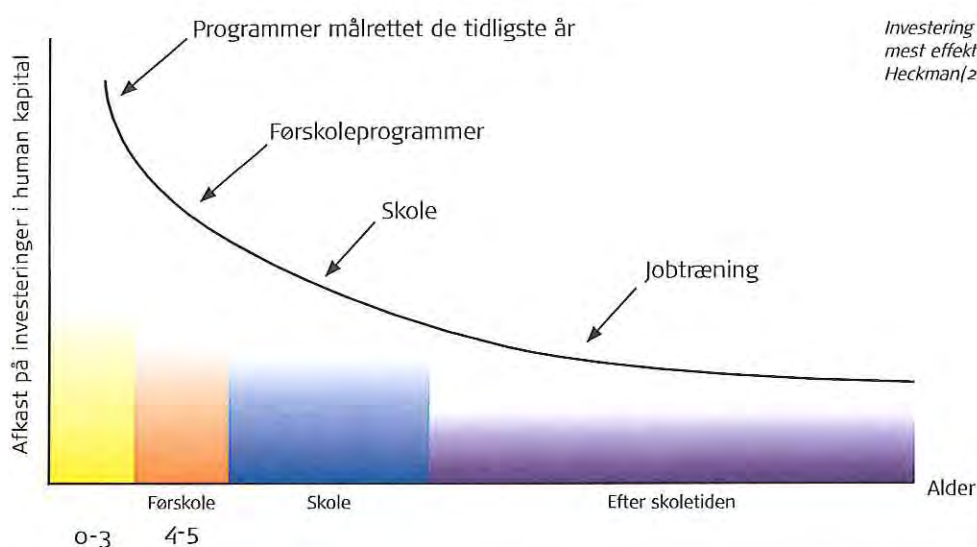
Arbejdet med at udvikle dagtilbudsområdet slutter dermed ikke med denne rapport. Tværtimod. En fortsat fornyelse og udvikling af området kræver en indsats fra alle parter. Det kræver et fortsat fokus fra statens og kommunernes side, ligesom der skal arbejdes med udvikling i det enkelte dagtilbud og blandt interessenterne på området. Task forcens arbejde er et indspark til de kvalitetsdrøftelser og prioriteringer af konkrete initiativer, der pågår i Folketing, kommuner og dagtilbud.

Task forcen vil gerne takke de mange, som har åbnet dørene for den og vist, hvordan de arbejder med læring og inklusion. Samtidig tak for de mange gavnlige og konstruktive input fra parterne på dagtilbudsområdet.

God læselyst.

Task Force om Fremtidens Dagtilbud

FIGUR 1: Afkast på investeringer i human kapital på forskellige alderstrin i dollars.

Det fremgår af nobelprismodtager James Heckmans undersøgelser, at økonomisk investering i human kapital i de tidlige år er mere indbringende end senere i livet. Dagtilbud af høj kvalitet er mere omkostningseffektive end senere indsatser. Human kapital skal i denne sammenhæng forstås som den viden og erfaring, et menneske tilegner sig gennem en investering i dets læring og udvikling.

Dette hænger blandt andet sammen med Heckmans andre forskningsresultater, der viser, at læring er en selvforstærk-

ende proces, idet læring resulterer i mere læring. Det betyder, at et barn med veludviklede sprogkunderskaber før skolestart vil lære mere i skolen, fordi god sprogforståelse vil lette læreprocessen. Det samme gælder for nonkognitive egenskaber. Hvis et barn for eksempel allerede før skolestart har nemt ved at koncentrere sig, vil barnet lære mere i skolen, og overgangen fra dagtilbud til skole bliver nemmere (Heckman & Cuhna, 2010).

En dansk undersøgelse viser, at effekterne af et dagtilbud i høj kvalitet kan måles ti år efter. Der er sammenhæng mellem dagtilbud af høj kvalitet

og børns karakterer fra afgangsprøven i skriftligt dansk i 9. klasse (Bauchmüller et al., 2011).

LÆRING OG INKLUSION

Task forcen har i sit arbejde haft fokus på læring og inklusion. At netop disse begreber har været i fokus er på ingen måde tilfældigt. Der er nemlig tale om faktorer, der bør være helt centrale i alle børns liv.

I forhold til *læring* viser undersøgelser, at det er i barnets første år, at de grundlæggende kompetencer dannes og udvikles. Det er her, barnet tilegner sig de grundlæggende kompetencer og den viden, som både danner udgangspunkt for et godt børneliv her og nu og for det liv, der skal leves de kommende år.

At lære forbindes af mange med noget, der foregår i skolen. Men læring foregår hele tiden – i hjemmet, på gåturen, på arbejdspladsen, i vuggestuen, dagplejen og børnehaven. Det er blandt andet i dagtilbuddet, at barnet lærer om sig selv og om, hvad der skal til, for at man bliver inviteret ind i fællesskaberne. Og det er her, barnet erfarer, hvad det selv har at bidrage med og bliver anerkendt for.

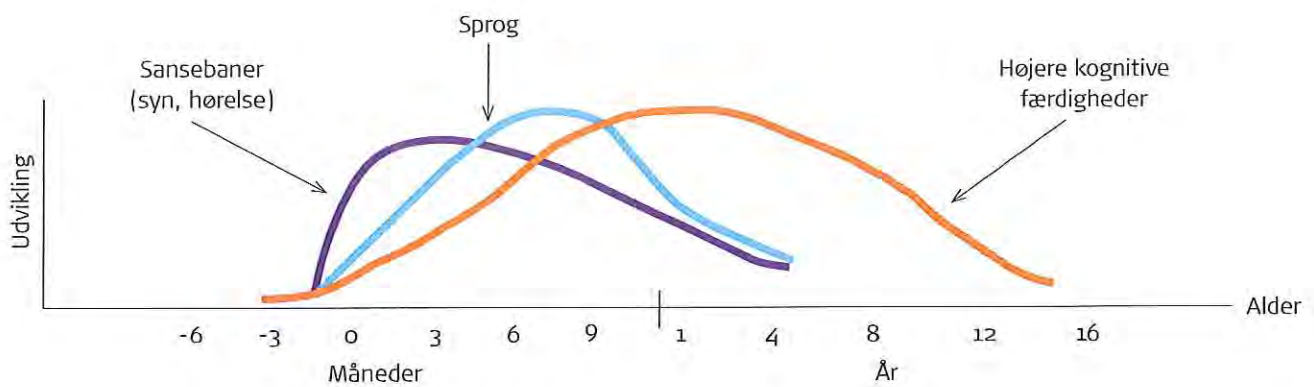
Læring handler om dannelse, udvikling og forandring. Helt konkret drejer det sig for dagtilbudsbørn især om udvikling af:

- Kognitive kompetencer – som for eksempel sprog og logik
- Sociale og personlige kompetencer – som for eksempel koncentration, selvwærd, vedholdenhed og omgængelighed

Kompetencer kan mere tværgående beskrives som: Det barnet ved (viden), det barnet kan (færdigheder), det barnet vil (holdninger), det barnet er (selvwærd), og det barnet gør (mestring) (Jensen, 2005). Derudover er det vigtigt, at børn understøttes i og introduceres til andre kompetenceområder, herunder de øvrige læreplanstemaer natur, kultur og krop og bevægelse, ligesom det også fremgår af formålsbestemmelsen for dagtilbud, at børn skal gives medbestemmelse, forståelse for demokrati og evner til at indgå i forpligtende fællesskaber.

FIGUR 2: Menneskehjernens udvikling – dannelse af synapser

Dansk oversættelse af Nelson (2000)

De tre kurver viser, hvordan hjernen danner stabile forbindelsesmuligheder mellem forskellige hjernecentre. Den lilla graf viser udviklingen af sanserne, den blå sproget og den orange viser hjernes evne til reflekteret tænkning og anvendelse af viden. Alle tre funktioner udvikles i barndommen, og proces-

sen starter fra fødslen, og ikke mindst i de tre første leveår er det væsentligt, at barnet stimuleres passende for at opnå de tilstrækkelige kompetencer. Kurverne falder med alderen, hvilket betyder, at de forbindelser, der ikke er blevet stabile, falder væk (Hansen, 2011).

Noget af det, som rykker allermest i udvikling og læring, er netop oplevelsen af, at man er i gang med noget, der er lidt vanskeligt, men at man kan mestre det. Denne oplevelse af at mestre noget, der er svært, kan flytte verden for det enkelte barn. Hvis opgaven bliver alt for svær – eller modsat er alt for let – så er resultatet et helt andet. Ofte kan både overudfordringer og underudfordringer føre til, at barnet keder sig. Det kan resultere i konflikter og frustrationer (Andersen, 2012).

At blive *inkluderet* i fællesskaber er en anden meget vigtig faktor i børns liv. Børn, der i en tidlig alder oplever det modsatte – at blive ekskluderet af andre børn eller af voksne – har øget risiko for senere i livet at forblive ekskluderet. De risikerer at forblive uden for fællesskabet, og de kan få svært ved på sigt at indgå i skolesystemet på lige fod med andre børn. Og problemet stopper ikke med skolen. En undersøgelse viser, at jo længere væk børn kommer fra det almene område, jo færre af dem kommer ind på det ordinære arbejdsmarked og får job (Tonsberg, 2011). I Salamancaerklæringen (1994), som er en international erklæring om alle børns ret til uddannelse, beskrives det inkluderende princip således, at alle børn så vidt muligt skal gennemgå læreprocesserne sammen. Ligeledes betones retten til social inklusion og retten til samtidig at bevare egen identitet i FN's Handicapkonvention (2007), en international konvention, som skal sikre handicappede lige muligheder og rettigheder.

Inklusion i dagtilbud betyder, at børn er en del af de fællesskaber, som er i dagtilbuddet. Fællesskaberne giver børnene mulighed for at deltage på egne og forskellige præmisser. Det er ikke barnet, der er årsagen til en eventuel eksklusion. Hvis et barn er ekskluderet, skal personalet være opmærksom på

at det er konteksten – for eksempel dagtilbuddet, institutionskulturen eller pædagogikken – der må ændres. Det giver dagtilbuddet den udfordring, at personalet skal tilrettelægge pædagogikken ud fra det enkelte barn og den lokale børnegruppe. Børn lærer fra de fællesskaber, de har mulighed for at deltage i. Konteksten har betydning for, hvilke muligheder barnet har for at deltage i fællesskaberne og dermed barnets muligheder for udvikling, læring og trivsel. Det, der her er væsentligt, er, at barnet gives ret til at deltage i de samfundsmæssige, betydningsfulde fællesskaber. Det er vigtigt, at dagtilbuddet ikke alene rummer forskellige børn, men reelt giver alle børn mulighed for at være inkluderet.

Der er væsentlige politiske og pædagogiske årsager til, at dagtilbud bør inkludere børn. Politisk, fordi det i et demokratisk samfund er vigtigt, at alle borgere føler sig som en del af samfundet. Pædagogisk, fordi børn har brug for at være en del af det almene fællesskab. De har brug for at spejle sig i andre børn og de forskelligheder, der kommer til udtryk i en børnegruppe.

PEJLEMÆRKER

Task forcen peger på fire pejlemærker for, hvordan der kan arbejdes med læring og inklusion. Det første er, at der i det enkelte dagtilbud er en reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis med fokus på læring og inklusion. Det andet er et målrettet forældre-samarbejde, mens det tredje pejlemærke er en stærk evalueringskultur med fokus på kvalitetsudvikling. Det sidste pejlemærke er, at der er et professionelt og tydeligt lederskab på alle niveauer, fra politikere og forvaltning til dagtilbud.

Task Force om Fremtidens Dagtilbud har besøgt 11 dagtilbud. Dagtilbuddene er udvalgt, fordi de har særligt fokus på læring og inklusion. Derudover har de forskellige tilgange eller metoder og børnesammensætning, og der er valgt dagtilbud fra hele landet. Man kan læse mere om de enkelte besøg i rapport 2, Inklusion og læring i praksis.

- Carls Børnehus og Ejerslykke Vuggestue, Odense Kommune
- Dagplejen, Vejen Kommune
- Eksperimentalinstitutionen, Københavns Kommune
- Fasangården, Frederiksberg Kommune
- Konkylie, Københavns Kommune
- Lucinahaven, Fredericia Kommune
- Møllehuset, Gladsaxe Kommune
- Noahs Ark, Greve Kommune
- Valhalla i Skoven, Ballerup Kommune
- Børnecentret Vesterparken, Faaborg-Midtfyns Kommune

1

EN REFLEKTERET OG TILRETTELAGT PÆDAGOGISK PRAKSIS MED FOKUS PÅ LÆRING OG INKLUSION

FRA PASNING TIL PÆDAGOGIK

Mens dagtilbuddene i Danmark tidligere var en ren arbejdsmarkedsforanstaltning, hvor forældre kunne få deres børn passet, har dagtilbuddene i dag udviklet sig til at være pædagogiske tilbud, der er første led i børns dannelses- og læringsforløb. I 1990'erne begyndte man fra lovgivers side at påpege, at dagtilbuddene var mere end pasning. Man fokuserede på, at dagtilbuddene både havde et pædagogisk, et socialt og et pasningsmæssigt formål. Siden da er fokus i stadig stigende grad kommet på det pædagogiske indhold. I 2004 indførte et bredt flertal i Folketinget for eksempel de pædagogiske læreplaner. Med læreplanerne var der ikke længere tvivl om, at der er klare mål og forventninger til den pædagogiske praksis i dagtilbuddene.

De pædagogiske læreplaner har bidraget til at løfte det faglige niveau. Ledere og medarbejdere fremhæver i en evaluering af læreplansarbejdet, at arbejdet med at sætte mål og reflektere over anvendte metoder

i forhold til den konkrete børnegruppe har medført en større grad af faglig bevidsthed hos personalet. En faglig bevidsthed, der støtter børnenes trivsel, udvikling og læring – både i forhold til børnenes leg og i forhold til tilrettelagte aktiviteter. Læreplansarbejdet har skabt faglig stolthed, hvilket særligt fremhæves blandt ledere og ansatte i dagplejen. Dette er bemærkelsesværdigt, da dagplejen i mindre grad end daginstitutionerne har været opfattet som et pædagogisk tilbud (Nielsen et al., 2008).

Der er efterhånden en del undersøgelser, som netop fremhæver vigtigheden af, at det pædagogiske personale arbejder målrettet med læring og inklusion i dagtilbud. Fælles for disse undersøgelser er, at de konkluderer, at kvalitet i dagtilbud har stor betydning for senere skoleresultater og livschancer – det gælder især for børn i udsatte positioner. Kvalitet vil i denne sammenhæng sige en fagligt kvalificeret pædagogisk indsats i dagtilbud med fokus på at udvikle børns intellektuelle, sociale og emotionelle kompetencer

(Jespersen, 2006). En aktuel dansk undersøgelse bekræfter den internationale forskning. Den viser, at børn, som har gået i dagtilbud med blandt andet en høj grad af uddannet personale, klarede sig bedre end andre ved folkeskolens afgangsprøve efter 9. klasse (Bauchmüller et al., 2011).

UDFORDRINGER

Men der er også udfordringer i forhold til det pædagogiske arbejde, blandt andet i forhold til at arbejde reflekteret og vidensbaseret. En undersøgelse fra 2011 (Jensen et al., 2011) viser, at kun cirka 40 procent af de deltagende pædagoger arbejdede på baggrund af en pædagogisk teori. Det fremgår også af undersøgelsen, at kun 42 procent arbejdede systematisk og målrettet med indsatser over for børn i socialt udsatte positioner.

Derudover er det pædagogiske arbejde i en række tilfælde ikke særlig velorganiseret. For eksempel arbejdes der i dagtilbud meget ofte med at læse højt og tale om bogstaver, mens natur og tal berøres i meget mindre grad. Derudover er det pædagogiske arbejde i en række tilfælde uorganiseret og usystematisk. Konsekvensen er, at det er vanskeligt at arbejde systematisk og målrettet med børns læring, og der er en risiko for, at nogle børn ikke får den voksenkontakt, de har brug for (Jensen et al., 2005, Broström et al., 2011).

HVAD TASK FORCEN SÅ OG HØRTE OM DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS

Task forcen spurgte på sine besøg blandt andet om, hvordan dagtilbuddet arbejdede med pædagogikken i forhold til at sikre læring og inklusion. Der blev konkret spurgt til det pædagogiske arbejde, og hvilke pædagogiske overvejelser der lå bag. Ud fra dette blev der spurgt om, hvordan dagtilbuddet arbejdede med at organisere børnene i for eksempel mindre grupper

eller i forhold til aldersgrupper og om, hvordan de voksnes tid var organiseret. Samtidig blev der fokuseret på, om de fysiske rammer blev anvendt bevidst, og om man arbejdede reflekteret med lærings- og inklusionsforløb. Derudover blev det også drøftet, hvordan dagtilbuddet inddrog forskning eller anden viden i det pædagogiske arbejde.

Task forcen har set mange gode eksempler på, hvordan man i dagtilbuddene arbejder reflekteret med den pædagogiske praksis. Det er tydeligt, at det, der driver værket, er, når personalet *ved, kan og vil* noget. At der er en klar pædagogisk retning, som alle bakker op om.

HVAD SKAL VÆRE TIL RÅDIGHED FOR AT SKABE EN REFLEKTERET OG TILRETTELAGT PÆDAGOGISK PRAKSIS MED FOKUS PÅ LÆRING OG INKLUSION? TASK FORCEN PEGER PÅ:

EN TYDELIG PÆDAGOGIK – DIDAKTIK I DAGTILBUDDENE

Det er vigtigt, at det pædagogiske personale gør sig overvejelser om, hvad målene er med pædagogikken, og er tydelige i deres kommunikation om det. De skal overveje, hvordan og med hvilke metoder man kan opnå målene, og hvordan der kan følges op. Det pædagogiske personale skal støtte børnenes forskellige forudsætninger og ressourcer gennem et velgennemtænkt pædagogisk arbejde. Dagtilbuddene skal – med andre ord – også arbejde didaktisk. De kommunale chefer og dagtilbudslederne skal være opmærksomme på internt at koordinere, målrette og sikre, at der er den tilstrækkelige opbakning, redskaber og kompetenceudvikling.

VIDENSBASERET LÆRING UD FRA BARNETS FORUDSÆTNINGER

Det er veldokumenteret, at det har stor betydning for børns videre liv, at dagtilbud arbejder kvalificeret og systematisk med at udvikle børns intellektuelle, sociale og emotionelle kompetencer. Derfor er det vigtigt, at dagtilbuddene arbejder vidensbaseret med at understøtte børns kognitive kompetencer – for eksempel sprog og logik – og nonkognitive kompetencer – for eksempel personlige og sociale kompetencer. Det skal ske ud fra det enkelte barns forudsætninger og modenhed, for eksempel ved at opdele børnene i mindre grupper og målrette lærings- og inklusionsindsatsen efter netop denne børnegrupper behov. Det er derfor vigtigt, at pædagoger – både i grunduddannelserne og på efteruddannelseskurser – bliver undervist i målrettet og vidensbaseret pædagogik med fokus på læring og inklusion. På samme måde er der behov for mere forskningsmæssig viden på dagtilbudsområdet, særligt i forhold til indsatser for 0-2-årige børn i dagtilbud, men også generelt. Det er vigtigt at vide, hvilke indsatser der virker.

EKSKLUSIONSAKTØRER SKAL IDENTIFICERES OG HÅNDBTERES

Alle børn har ressourcer og har ret til at være en del af dagtilbuddets fællesskaber. Det pædagogiske personale må derfor konstant være opmærksomme på, at den pædagogiske praksis ikke bidrager til, at barnet ekskluderes. Personalet skal arbejde for at sikre, at alle børn indgår i fællesskaberne, og være i stand til at identificere eksklusionsfaktorer i dagtilbudslivet, så disse kan minimeres og undgås. Personalet skal møde barnet der, hvor det er, og give det passende udfordringer. Det er vigtigt, at barnet får udfordringer, der hverken er for svære eller for lette. Dette kræver en stor specialviden og kompetencer hos personalet, som skal sættes i spil i praksis.

GOD BRUG AF FORSKELLIGE FAGLIGE KOMPETENCER OG RESSOURCER

Ressourcer og kompetencer skal anvendes optimalt internt og eksternt. Internt i personalegruppen kan der være tale om særlige specialistkompetencer. Hvis en medarbejder for eksempel har ansvaret for sprog, er vedkommende ansvarlig for at sætte fokus på dette tema i hverdagens aktiviteter, ligesom vedkommende har ansvar for at holde sig informeret om den seneste forskning. Der kan også dannes faglige miljøer med flere medarbejdere om konkrete temaer internt i dagtilbuddet. Et dagtilbud skal dog ikke nødvendigvis favne alle relevante kompetencer selv. Man kan gennem vejledning fra og samarbejde med eksterne fagpersoner – for eksempel naturvejledere og tale-høre-pædagoger – styrke sin viden om og sit arbejde med læring og inklusion.

DE FYSISKE RUM SKAL TÆNKES IND I DET PÆDAGOGISKE ARBEJDE

De fysiske faciliteter og rum skal sammentænkes med pædagogikken. Det er væsentligt, at dagtilbuddet i sin tilrettelæggelse af den pædagogiske praksis bevidst forholder sig til anvendelsen af inde- og udemiljøer i forhold til børnenes læring og inklusion. Det er også relevant at overveje at indrette rum og udenomsarealer fleksibelt, så rum kan ændre form. Det giver mulighed for at lave små overskuelige miljøer i forhold til konkrete læringsaktiviteter eller understøtte børns relationer i mindre børnegrupper.

2

MÅLRETTE FORÆLDRESAMARBEJDE

DAGTILBUDDENE SPILLER EN NY OG STØRRE ROLLE I FAMILIELIVET

I dag er langt de fleste børn i Danmark i dagtilbud. Det gælder ni ud af ti børn i vuggestuealderen, mens der for de lidt ældre, de 3-5-årige, er tale om næsten alle (97 procent). For nutidens børn deler døgnets vågne timer sig i høj grad mellem to verdener – den derhjemme og den i dagtilbuddet. Denne deling giver både forældre og dagtilbud en ny rolle. Begge parter har ansvar for barnets trivsel, udvikling og læring (Jensen et al., 2011). De voksne skal formå at binde de to verdeners ender sammen. En god kontakt mellem forældre og personale er derfor vigtig for barnet. Jo bedre kontakt, jo mere oplever barnet kontinuitet, positive følelser og tryghed i forhold til dagtilbuddet (Nielsen & Christoffersen, 2009).

Dagtilbuddene og skolen har stor betydning for et barns livschancer, men den mest betydende faktor er forældrene. SFI har lavet en børneforløbsunder-

søgelse, der viser, at de ressourcer, der er i familien – det være sig økonomiske, kulturelle eller sociale – spiller en afgørende rolle for, hvordan barnet klarer sig. Det gælder på alle områder – lige fra succes i skolen over sociale relationer til helbred og fritidsaktiviteter (Mattsson et al., 2008). Dette underbygges af forskellige undersøgelser om social arv, der viser, at børnenes læring og skoleresultater i vid udstrækning er afhængig af familiebaggrund (Ploug, 2003). Forældrene er således særdeles vigtige aktører, når børns læring og inklusion skal understøttes. En del af det pædagogiske arbejde i dag handler derfor om at sikre sig, at hele forældregruppen involverer sig og spiller en rolle.

UDFORDRINGER

En undersøgelse viser, at forældre og personale har forskellige opfattelser af, hvad dagtilbuddets opgave er (Ertmann et al., 2008). I en anden undersøgelse svarer personalet i daginstitutionerne, at kun knap 40 procent af forældrene mødte op ved seneste

forældrearrangement. Det fremgår også, at der blandt personalet er to ud af tre, der føler, at der er udfordringer forbundet med at involvere hele forældregruppen. Undersøgelsen peger desuden på, at hovedparten af forældrearrangementerne har et socialt formål (ofte med informationer fra dagtilbuddet til forældrene) uden et egentligt programsat lærings- eller udviklingsformål. Samtidig giver næsten halvdelen af personalet i institutionerne udtryk for, at det er af mindre betydning, at arrangementerne med forældre underbygger netværk mellem forældrene (Jensen et al., 2011).

Personalet oplever ofte et dilemma: På den ene side er forældrene ressourcepersoner, som kender barnet godt og spiller en vigtig rolle i at understøtte barnets trivsel, udvikling og læring. Personalet skal understøtte og udvikle relationen til forældre som ressourcepersoner. På den anden side skal personalet også vejlede forældrene, særligt familier i socialt udsatte positioner, i forhold til barnets læring og inklusion. Personalet har derved både en understøttende og en vejledende rolle, som skal balanceres.

HVAD TASK FORCEN SÅ OG HØRTE OM FORÆLDRESAMARBEJDE

På task forcens besøg har der været fokus på, hvordan og hvornår forældrene inddrages i dagtilbuddene, hvordan personalet kommunikerer med forældrene individuelt og kollektivt, og om personalet er særligt opmærksomt på relationen til forældre i udsatte positioner.

På sine besøg har task forcen blandt andet set eksempler på dagtilbud, hvor pædagogerne bevidst betragter forældrene som en ressource, de kan drage nytte af i forhold til at sikre barnets trivsel,

udvikling og læring. I nogle dagtilbud er der klare krav til forældrene. Det drejer sig både om krav af praktisk karakter – som ansvarlighed for solcreme og tøj – og krav om, at forældrene støtter op om børnenes læring og inklusion i fællesskaber, blandt andet ved at forældrene får mere fokus på at understøtte læringsaktiviteter i hjemmet og ved at arrangere legeaftaler på tværs af børnegruppen.

HVAD SKAL VÆRE TIL RÅDIGHED FOR AT SKABE ET MÅLRETTET FORÆLDRESAMARBEJDE, DER UNDERSTØTTER LÆRING OG INKLUSION? TASK FORCEN PEGER PÅ:

KLAR ARBEJDSFORDELING

I dagtilbuddet er der andre rammer for forældresamarbejde end i skolen. Det skyldes blandt andet, at der er en daglig kontakt mellem dagtilbudspersonale og forældre. Derfor er der mulighed for et tæt samarbejde med forældrene. Ledelse og personale bør sammen med forældrene forholde sig til, hvordan og hvornår forældrene individuelt og kollektivt inddrages, og hvad formålet er med forældresamarbejdet. Det skal være klart, hvad der er personalets rolle og opgaver, og hvad der er forældrenes.

Personalet skal tage udgangspunkt i familiens behov og kunnen. Personalet skal kunne vejlede forældrene i forhold til at understøtte barnets udvikling og læring, uden at det faglige ansvar for at sikre børnenes læring og trivsel under dagtilbudsopholdet flyttes til forældrene. Dette kan understøttes af aftaler og forventningsafstemning mellem dagtilbud og forældre. Samarbejdet og arbejdet med børnene kan kvalificeres gennem en bevidst praksis, hvor dagtilbuddene inddrager den viden, forældrene har om barnet.

FORÆLDRE KAN OGSÅ BIDRAGE TIL LÆRING OG INKLUSION

Forældrene spiller en vigtig rolle i forhold til at støtte op om barnets læring og inklusion i dagtilbuddet. Forældrene kan yde bidrag til læringen for eksempel ved at læse med børnene eller ved at tale om de temaer, der arbejdes med i nogle af læringsprojekterne i dagtilbuddet. Forældrene kan understøtte inklusion ved blandt andet at tale anerkendende til og om de andre børn og personalet og ved at lave legeaftaler – også med børn, som normalt ikke kommer i hjemmet.

FORÆLDRE I UDSATTE POSITIONER SKAL HAVE DEN RIGTIGE STØTTE

I familier, der af den ene eller anden grund er i udsatte positioner, har forældrene større behov for vejledning og støtte. Personalet skal støtte og vejlede familien for at sikre, at barnet får et sammenhængende, trygt og udviklende børneliv på tværs af dagtilbud og hjem. Personalet skal ikke fungere som psykologer, men de skal kunne understøtte forældrene. De skal give forældrene viden om deres betydning for barnets udvikling og læring. Samtidig skal der arbejdes på tværs af faggrupper, så alle fagpersoner samarbejder for barnets bedste. Hvis personalet i dagtilbuddet er bekymret for, at et barns udvikling ikke kan håndteres af dagtilbuddet, skal kommunen underrettes. Kommunen er ansvarlig for at sikre, at der er ekspertise, dagtilbuddet kan trække på, og at indsatsen i forhold til familien er koordineret i forhold til forskellige sektorer og ved overgange mellem dagtilbud og skole.

3

EN STÆRK EVALUERINGSKULTUR MED FOKUS PÅ KVALITETSUDVIKLING

DOKUMENTATION OG EVALUERING ER BLEVET EN DEL AF DET PÆDAGOGISKE ARBEJDE

De seneste år har der været en livlig debat om evaluering og dokumentation på dagtilbudsområdet. Debatten har blandt andet handlet om, at pædagoger oplever, at de bliver bebyrdet med meningsløs dokumentation, som tager tid fra kerneopgaven. I debatten bliver dokumentation intuitivt forbundet med noget, der står i modsætning til nærhed, varme og gode relationer. I virkeligheden viser undersøgelser, at pædagoger – helt generelt – ønsker at bruge tid på evaluering og dokumentation.

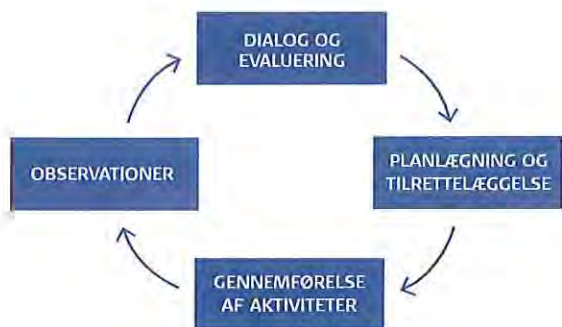
Det er vigtigt at være opmærksom på, at dokumentation og evaluering ikke er det samme. *Evaluering* handler om refleksion over egen praksis. Gør vi det, vi havde tænkt os at gøre? Virker det, som vi havde forestillet os? For dem, vi havde tænkt, det skulle påvirke? *Dokumentation* er en måde at vise praksis og er dermed et vigtigt element i evalueringen. Når

man indsamler data, opnår man et grundlag for at vurdere, om man lykkes med sine mål, hvorfor man gør det, eller hvorfor man ikke gør det.

Ideelt set er en stærk *evalueringskultur* kendetegnet ved en refleksiv praksis, hvor man kontinuerligt arbejder med: 1) at sætte mål og planlægge aktiviteter, 2) at gennemføre aktiviteterne, 3) systematisk at indsamle dokumentation for, om målene nås, 4) at vurdere, hvad der lykkes godt, og hvad der lykkes mindre godt. På den baggrund sætter man nye mål og justerer planlægningen af nye aktiviteter ud fra den erfaring, man har opnået.

En række undersøgelser af dokumentationsformer i dagtilbud peger på, at cirka to tredjedele af personalets arbejdstid går med såkaldte *direkte brugerrettede opgaver*. Det vil for eksempel sige aktiviteter med børn, forældresamarbejde og praktiske gøremål i nærheden af børn. Samtidig ses det, at cirka en

FIGUR 3: Evalueringshjulet

tredjedel af personalets tid går med *andre opgaver*. Det er for eksempel arbejde med pædagogiske læreplaner, opfølgning på kontakt til forældre og børn, generel information til forældrene og sprogvurdering. Spørger man personalet selv, vil de gerne bruge mindre tid på praktiske opgaver og administration og mere tid på pædagogisk refleksion og udvikling, planlægning, pædagogiske læreplaner, dokumentation og evaluering og rapportskrivning (EVA, 2007; EVA, 2009).

Undersøgelserne viser altså, at pædagoger rent faktisk er optaget af at bruge evaluering og dokumentation til udvikling af deres praksis i dagligdagen og gerne vil bruge tid på det.

UDFORDRINGER

Med iværksættelsen af de pædagogiske læreplaner i 2004 kom der for alvor fokus på dokumentation og evaluering af det pædagogiske arbejde. Det blev et krav, at der i læreplanen skulle sættes mål for det

pædagogiske arbejde, og at arbejdet løbende skulle dokumenteres og evalueres i forhold til målene.

Dagtilbud arbejder rigtig meget med dokumentation, som handler om at understøtte dialogen med forældre. Der arbejdes med billeddokumentation, barnets bog og andre redskaber, som kan give forældrene et billede af, hvordan barnet trives, udvikler sig og lærer. Dokumentation bliver – viser en evaluering – dermed primært til små *snapshots* fra hverdagen – en fortælling om den gode praksis (Nielsen et al., 2008).

Derudover viser evalueringen, at personalet i dagtilbuddene arbejder med dokumentation. Men der er stor forskel på, hvor systematisk dokumentation og evaluering bliver benyttet internt i dagtilbuddene. Der tegner sig et billede af, at dokumentationsarbejdet i høj grad foregår sporadisk. Det er noget, man i dagtilbuddet gør, når der er ressourcer og tid til det. I det omfang, man er systematisk, drejer denne systematik sig primært om, hvor ofte man dokumenterer, og i mindre grad om indholdet af dokumentationen (Nielsen et al., 2008).

Det er også undersøgt, hvordan kommunerne evaluerer arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Det viser sig, at det er en meget stor udfordring at udvikle dokumentationsformer, der dels er meningsfulde for personalet i forhold til at udvikle praksis, dels giver politikere og forvaltninger et tilstrækkeligt vidensgrundlag (EVA, 2009).

Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har altså nok skærpet brugen af mål, dokumentation og evaluering i dagtilbuddene, men mange bruger ikke dokumentationen målrettet til at udvikle det pædagogiske arbejde. Der er med andre ord ikke tale om en særlig veludviklet evalueringskultur.

HVAD TASK FORCEN SÅ OG HØRTE OM EVALUERING OG DOKUMENTATION

Task forcen har på sine besøg blandt andet spurgt, om der arbejdes med dokumentation, og hvem dokumentationen er rettet imod. Der har samtidig været fokus på, hvordan man sætter mål, hvordan man indsamler dokumentation, hvordan der efterfølgende evalueres, og hvad man bruger evalueringen til.

Task forcens besøg bekræftede, at der arbejdes systematisk og kreativt med dokumentation af børnenes hverdag. Man er flittig med kameraerne, og mange arbejder desuden med forskellige former for dokumentation, der skal styrke dialogen med forældrene.

Nogle dagtilbud benytter forskellige evalueringsskemaer til den løbende evaluering af de pædagogiske læreplaner og den pædagogiske praksis. Men i stort set alle de besøgte dagtilbud var der en erkendelse af, at arbejdet med evaluering ikke var tilstrækkeligt systematisk til at kunne danne grundlag for refleksion. Overalt var budskabet, enten at man gerne "vil arbejde mere med evaluering", eller at "vores evaluering er ikke systematisk nok".

At arbejde med læring og inklusion er for mange dagtilbud et forandringsprojekt, som kræver et højt udviklet refleksionsniveau. Hvad vil vi? Hvordan når vi derhen? Hvad virker, og hvad virker ikke? Det er task forcens vurdering, at dagtilbuddene ikke når hele vejen rundt i evalueringshjulet – der sættes mål, planlægges og gennemføres aktiviteter, men den systematiske dokumentation og evaluering af, om målene nås, sker kun sporadisk.

HVAD SKAL VÆRE TIL RÅDIGHED FOR AT SKABE EN STÆRK EVALUERINGSKULTUR MED FOKUS PÅ KVALITETSUDVIKLING I FORHOLD TIL LÆRING OG INKLUSION? TASK FORCEN PEGER PÅ:

SUPERVISION OG PROFESSIONEL FEEDBACK ER VIGTIGE ELEMENTER I EN EVALUERINGSKULTUR

En stærk evalueringskultur er blandt andet kendetegnet ved en høj grad af refleksion over egen praksis. Uanset om det gælder læring og inklusion, kan professionel supervision og kollegial feedback bidrage til at udvikle personalets kompetencer. Derudover kan det bidrage til at udvikle en evalueringskultur, hvor systematisk refleksion og feedback indgår som et naturligt og vigtigt led i det daglige arbejde.

Kolleger med særlige kompetencer kan hjælpe til en mere systematisk og professionel evalueringskultur ved at spille en rolle i forhold til at give kolleger denne systematiske feedback og sparring.

MENINGSFULD OG MÅLRETTET DOKUMENTATION

Det er vanskeligt at tilvejebringe meningsfuld dokumentation – uden at bruge alt for mange ressourcer på det. Et første skridt i retning af en evalueringskultur er at blive bevidst om, hvilken form for dokumentation der skal bruges til hvad. Hvilken dokumentation har forskellige interessenter behov for – børnene, forvaltningen, politikerne og forældrene? Og hvilken form for dokumentation har personalet brug for for at udvikle den pædagogiske praksis? En hensigtsmæssig og intelligent dokumentationspraksis kræver et tæt samarbejde mellem det kommunale niveau og dagtilbuddene.

Dokumentation skal kunne bruges på det kommunale niveau som beslutningsgrundlag. Samtidig skal det være meningsfuldt for det pædagogiske personale at producere. Der er behov for nøje at overveje, hvordan dokumentationen bliver et grundlag for en frugtbar dialog mellem forvaltning, politikere, personale og forældre. Det skal ske med et klart mål, nemlig at det skal gavne børnene.

ANALYSE- OG EVALUERINGSREDSKABER ER MED TIL AT FREMME SYSTEMATIKKEN

Arbejdet med mål, dokumentation og evaluering kan være tidskrævende og svært at gå til. Analyse- og refleksionsredskaber som eksempelvis FKO-redskaberne, der er udviklet i et samarbejde mellem ministerier, kommunerne og KL, fremmer systematikken i arbejdet med mål, dokumentation og evaluering. Redskaberne kan bidrage som grundlag for refleksion og fremme udarbejdelsen af konkrete og målrettede handlingsplaner for at højne kvaliteten i dagtilbuddene.

Med henblik på at fremme en evalueringskultur, hvor det at bruge redskaberne bliver oplevet som helt nødvendigt, bør det sikres, at der er evalueringsfaglig ekspertise til rådighed. En ekspertise, som skal understøtte dagtilbuddenes systematiske evalueringsarbejde. Det er indsigten, dialogen og den fælles refleksion, der skaber forandringen – ikke dokumentationen i sig selv.

4

PROFESSIONELT OG TYDELIGT LEDERSKAB PÅ ALLE NIVEAUER

ÆNDRINGER I LEDELSESFORMERNE PÅ DAGTILBUDSOMRÅDET

Landets kommuner har de seneste år været præget af væsentlige strukturændringer i forhold til måden at organisere og lede dagtilbuddene på. Denne udvikling finder man ikke blot i forhold til dagtilbudsområdet, men i det meste af den offentlige – og private – sektor. Ledelse betragtes som værende af afgørende betydning for organisationernes virke.

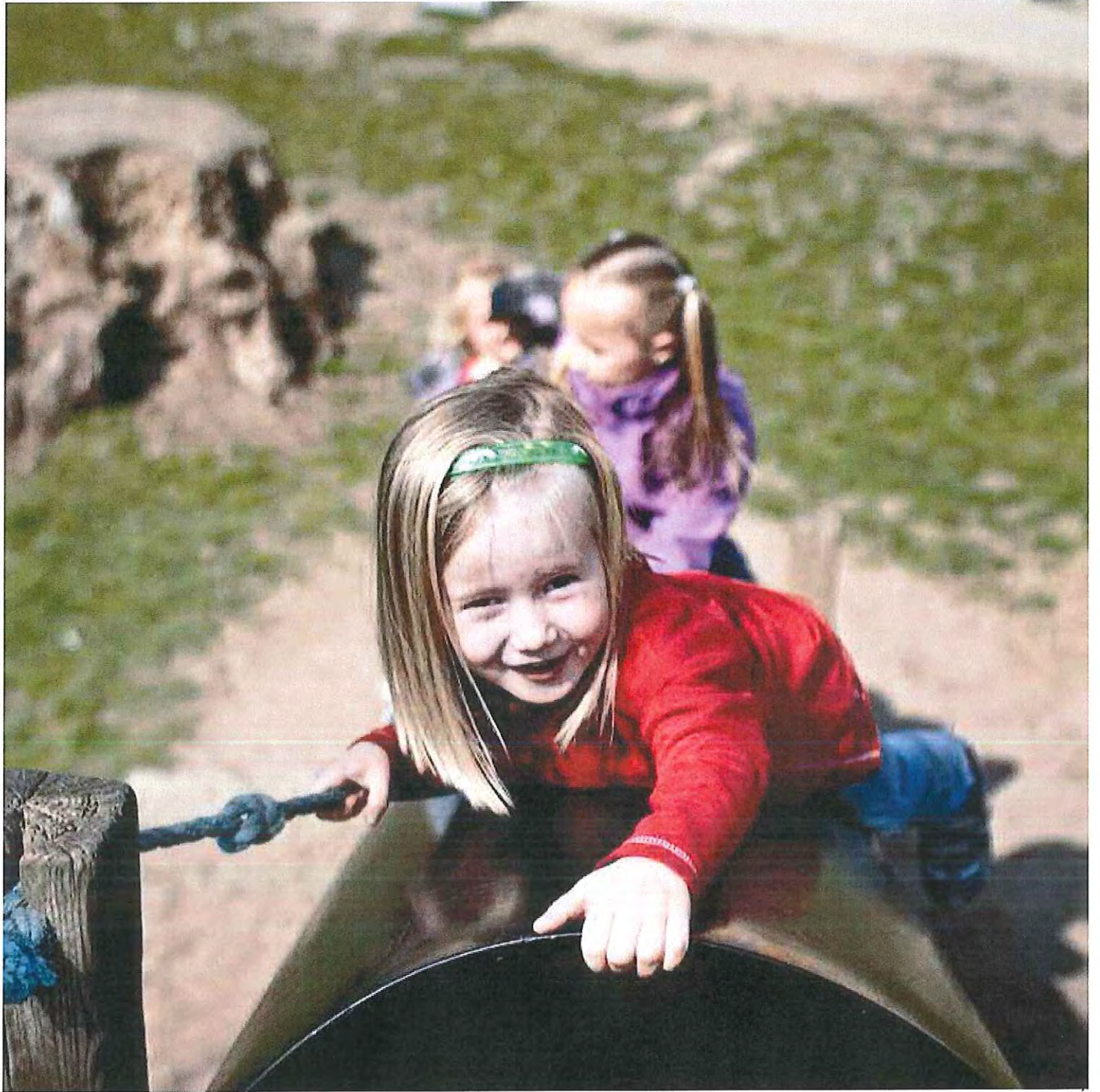
Mange steder er man på dagtilbudsområdet gået væk fra en traditionel institutionsledelse med én dagtilbudsleder og én souschef. I stedet har man valgt andre ledelsesstrukturer – distriktsledelse, områdeledelse (klyngeledelse), sammenlagt institutionsledelse og netværksledelse, herunder integration af dagplejen og daginstitutioner under samme ledelse. Af de nye ledelsesmodeller er områdeledelse den mest fremtrædende. Områdeledelse betyder, at flere dagtilbud lægges sammen under en fælles overordnet ledelse. I de fleste tilfælde er der fortsat en lokal pædagogisk leder af den enkelte enhed.

NYE TYPER AF LEDELSESMODELLER I KOMMUNERNE (PROCENT AF KOMMUNERNE)

NOGLE KOMMUNER ANVENDER FLERE MODELLER.

SAMMENLAGT INSTITUTIONSLEDELSE	56 PROCENT
NETVÆRKSLEDELSE	19 PROCENT
OMRÅDELEDELSE	51 PROCENT
DISTRIKTSLEDELSE	19 PROCENT

Kilde: Sonne et al. 2011

For kommunerne har det væsentligste mål med ændringerne i ledelsesniveauerne været en styrket faglig/pædagogisk ledelse, styrket ledelse gennem ny fordeling af ledelsesopgaverne, mere effektiv ressourceudnyttelse samt styrkelse af strategisk ledelse. Målet har blandt andet været at sikre, at den pædagogiske kerneopgave bliver varetaget mere kvalificeret. Derudover har man villet sikre en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne. Det sker blandt andet ved, at kommunerne har valgt at løfte en række administrative opgaver ud af dagtilbuddene.

UDFORDRINGER

Udgiftspresset på de offentlige velfærdsområder og det stigende krav til kvaliteten af det pædagogiske indhold i dagtilbuddene stiller høje krav til ledelsen af dagtilbuddet. Krav af både faglig, økonomisk og ledelsesmæssig karakter.

En undersøgelse fra Væksthus for ledelse (2011) om kommunernes ledelsesmodeller på dagtilbudsområdet viser, at to af de største udfordringer i forbindelse med ændringerne af ledelsesstrukturen er at få afklaret, hvilke kompetencer og roller der er i de respektive ledelsesniveauer. Samtidig er det en udfordring at afklare og udvikle de nødvendige ledelseskompetencer.

Derudover er forholdet mellem pædagogfaglighed og ledelsesfaglighed i dagtilbuddene en udfordring. En ph.d.-afhandling om ledelsesroller og identitet blandt ledere af kommunale daginstitutioner viser, at der blandt ledere i daginstitutioner er forskellige opfattelser af, hvad rollen er. Halvdelen af de daginstitutionsledere, der deltog i undersøgelsen, betragtede sig selv primært som pædagogfaglige ledere. Den anden halvdel mente, at deres egen rolle primært var ledelsesfaglig (Møller, 2010). Ledere i daginstitutioner skal blandt andet balancere mellem disse to fagligheder.

I forhold til dagplejens ledelsesmæssige udfordringer viser en undersøgelse fra 2011 fra EVA, at dagplejepædagogerne oplever det som en udfordring at skulle balancere mellem rollen som supervisor, kontrollant og sparringspartner.

HVAD TASK FORCEN SÅ OG HØRTE OM LEDELSE

Task forcen stillede på sine besøg en række spørgsmål om ledelsesopgavens betydning i forhold til arbejdet med inklusion og læring. For eksempel spørgsmål om, hvilken rolle lederen har i dagtilbuddet, hvordan ansvarsfordelingen er mellem lederen og personalet, og hvordan lederen forholder sig til den pædagogiske praksis og de ansatte. Derudover blev der spurgt om, hvilket samarbejde der er med de øvrige ledelsesniveauer, for eksempel forvaltningsniveauet, eventuel områdeledelse osv. Task forcen har dermed haft fokus på styringskæden i den enkelte kommune – altså, om der er sammenhæng mellem, hvad der besluttet på det politiske niveau, hvad der udmeldes på forvaltningsniveau, og hvad der rent faktisk sker i den enkelte områdeledelse, distriktsledelse, dagtilbudsledelse, afdelingsledelse og stueledelse.

Flere steder er det blevet fremhævet, at et godt lederskab har betydning for arbejdet med læring og inklusion. Det er kendetegnet ved at være professionelt, tydeligt, retningsgivende og strategisk. Forvaltning og områdeleder skal for eksempel prioritere, inddrage og udforme strategier, i forhold til hvad der skal sættes på lokalt. Den lokale leder skal turde og kunne sætte retning både generelt og konkret i forhold til de pædagogiske aktiviteter, så det giver mening for medarbejderne at gribe ind, når det ikke fungerer pædagogisk i forhold til børnene eller forældresamarbejdet. Derudover fremhæves det flere steder, at kommunikation og feedback mellem de forskellige niveauer i styringskæden er væsentlig.

Endvidere bliver det fremhævet, at der er nogle særlige ledelsesmæssige udfordringer forbundet med arbejdet med læring og inklusion i dagtilbuddene. Ledelsen har ansvaret for at sikre, at der er en viden om inklusion og læring, og at den sættes i spil. Samtidig skal det sikres, at der er de rette specialistkompetencer til rådighed, og at de bliver brugt hensigtsmæssigt. Endelig blev det flere steder fremhævet, at målrettet arbejde med læring og inklusion kræver en kulturændring og en indsats fra lederen i forhold til at skabe en forandringsproces i dagtilbuddet, så man i højere grad udnytter den viden og de specialistkompetencer, der er, eller bliver opmærksom på, hvad der er brug for.

HVAD SKAL VÆRE TIL RÅDIGHED FOR AT SKABE EN PROFESSIONEL OG TYDELIG LEDELSE, DER UNDERSTØTTER LÆRING OG INKLUSION? TASK FORCEN PEGER PÅ:

LEDELSE GÅR HELE VEJEN FRA FORVALTNING TIL DAGTILBUDSNIVEAU

En velfungerende styringskæde fra forvaltningsniveau til dagtilbudsniveau er væsentlig for arbejdet med læring og inklusion. Den måde, kommunen vælger at organisere ledelsesniveauerne på dagtilbudsområdet på, skal matche opgaver og ansvarsfordeling samt kommunens øvrige beslutnings- og ledelsesmæssige organisering, så udvikling i forhold til arbejdet med læring og inklusion i dagtilbuddene understøttes optimalt.

LEDELSEN UDFORMER STRATEGI OG MÅL OG SIKRER TILRETTELÆGGELSE

Ledelsen, fra kommunalt niveau til dagtilbudsniveau, skal være tydelig og angive retning. Ledelsen skal tænke strategisk og sætte mål for, hvad der skal til,

for at børnene lærer mest muligt og ikke ekskluderes fra de fællesskaber, som er i dagtilbuddene. Ledelsen på dagtilbudsniveau skal tage ansvar for og har en vigtig opgave i at tilrettelægge, organisere og prioritere, så kommunale og dagtilbudsbestemte strategier og mål kan gennemføres og følges.

DAGTILBUDSLEDELSEN SKAL UDVIKLE PRAKSIS OG SIKRE DEN PÆDAGOGISKE FAGLIGHED

Det er en kerneopgave for dagtilbuddene at sikre, at børn trives, udvikler sig og lærer. Ledelsen skal ved at inddrage, motivere og supervisere medarbejderne sikre en kontinuerlig, faglig udvikling af personalet. Dagtilbudsledelsen skal sikre en plan for kompetenceudvikling af hele personalegruppen. Det er især vigtigt, hvor arbejdet med inklusion og læring opleves som en kulturændring i hele organisationen, fordi der vil være behov for en ny måde at tænke og udføre pædagogik på. Der skal skabes en strategi for forandringsprocessen, hvor ledelsens opgave er at afstemme motivation og forventning for at nå målet.

Ledelsen har en vigtig opgave i at sikre, at pædagogikken løbende bliver underkastet et kritisk lys og udviklet. Samtidig skal lederen kunne håndtere og handle på forhold, der hæmmer udviklingen af den pædagogiske praksis. Det kan for eksempel være et højt sygefravær, dårligt arbejdsmiljø eller manglende kompetencer.

TILRETTELÆGGELSE ER AFGØRENDE FOR DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS

Kvalificeret arbejde med læring og inklusion i dagtilbuddene kræver, at ledelsen prioriterer, at ledelse og personale kan planlægge, reflektere over og drøfte den pædagogiske praksis. Der skal skabes rum til, at hverdags erfaringerne kvalificeres gennem teori og forskning, og at der kommer nye praktiske perspektiver på den pædagogiske praksis. Når den pædagogiske

praksis er både tilrettelagt og reflekteret, bliver retningen mere tydelig, og ressourcerne udnyttes mere effektivt. Det giver personalet større mulighed for at tage udgangspunkt i barnet.

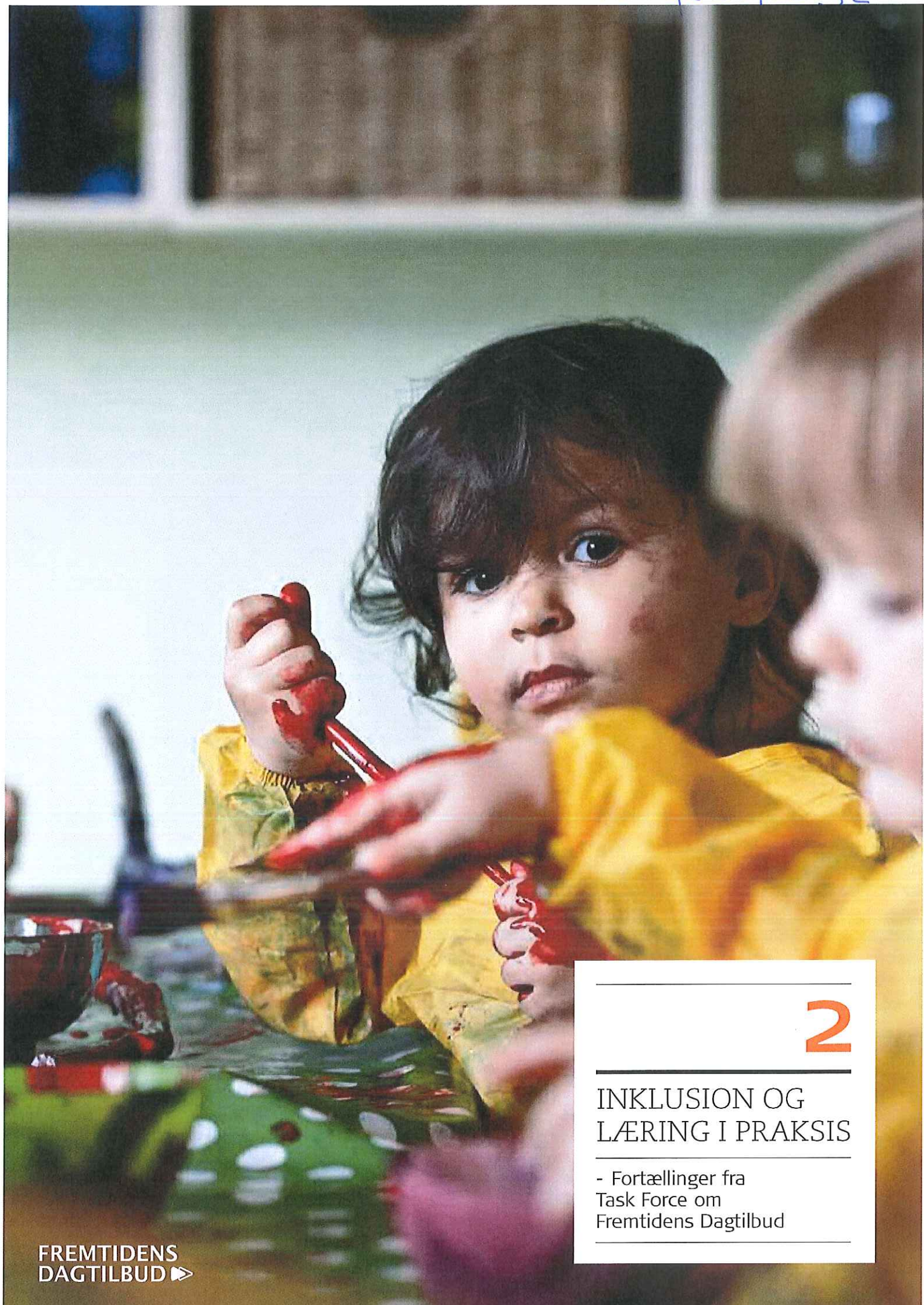
KOMPETENCEUDVIKLING SKAL SIKRE LEDELSESMÆSSIGE OG FAGLIGE KOMPETENCER

Ledelse har stor betydning for fagligheden, organiseringen og kulturen i daginstitutionerne og dagplejen. Ledelsesniveauerne skal tilsammen besidde ledelsesmæssige kompetencer, så de for eksempel kan varetage personale-spørgsmål, strategisk planlægning og opsætte mål for dagtilbuddet. Samtidig skal ledelsen kunne understøtte medarbejderens faglige udvikling og udvikle den pædagogiske praksis. Derfor er det vigtigt, at der arbejdes strategisk med at udvikle og omsætte kompetencer.

LITTERATUR

- **Andersen, F., Ø.** (2012): *Feedback på indsats giver motiverede børn og ung*. Filmklip med Frans Ørsted Andersen, lektor, ph.d., DPU, Aarhus Universitet, vist på KL's Børnetopmøde 2012
- **Bauchmüller, R., Gørtz M. & Rasmussen, A. W.** (2011): *Long-Run Benefits from Universal High-Quality Pre-Schooling*. AKF, Danish Institute of Governmental Research, København
- **Broström, S., Herring, H. & Nellerman Nielsen, S.** (2010). *Liv og læring i vuggestuen. Målrettet pædagogisk praksis med de 0-3-årige børn*. København: Dafolo
- **Ertmann, B., Gundelach, S., Andersen, J., Madsen, L., & Rasmussen, K.** (2008): *Myter og realiteter om forældresamarbejdet i dagtilbud*. TMC og Udviklingsforum, København
- **EVA** (2007): *Dokumentation i dagtilbud*. Danmarks Evalueringsinstitut
- **EVA** (2009): *Evalueringer af pædagogiske læreplaner i kommunalt perspektiv – mellem pædagogisk, administrativ og politisk praksis*. Danmarks Evalueringsinstitut
- **Hansen, O. H.** (2011): *Pædagogisk Kærlighed – Et begrebsligt ståsted for fremtidens vuggestuepædagogik*. Gjallerhorn, 2011(14), s. 36-43
- **Heckman, J., J. & Cunha, F.** (2010): "Investing in our Young People". *Working Paper 16201*, National Bureau of Economic Research, Cambridge, July 2010
- **Heckman, J., J.** (2006): "Skill Formation and the Economics of Investment in Disadvantaged Children", *Science, New Series*, Vol. 312, No. 5782 (Jun. 30. 2006) pp. 1900-1902
- **Jensen, B. et al.** (2005): *Kompetence og metodeudvikling i daginstitutioner*, DPU

- **Jensen, B.**, Brandt, U., Kousholt, D., Berliner, P., Andersen, T. Y., Hellmund, G. & Holm, A. (2011): *VIDA – statusrapport 2 - Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud – modelprogram baseline*, København, VIDA-projektet, DPU, Aarhus Universitet
- **Jespersen, C.** (2006): *Socialt udsatte børn i dagtilbud*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København
- **Mattsson, C.**, Hestbæk, A.D., & Andersen, A.R. (2008): "11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995". København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- **Møller, J., K.** (2009): *Ledelsesroller og lederidentitet i dagtilbud under forandring : identitetsdannelse og identitetsledelse i daginstitutioner på 0 til 6 års området*. Roskilde Universitet, Roskilde
- **Nelson, C.A.** (2000): "The neurobiological bases of early intervention". In J. P. Shonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention, second edition* (pp. 204–227). Cambridge, MA: Cambridge University Press
- **Nielsen, H.**, Thorgård, T., Wang, C., Mehlbye, J., Andersen, J., Gundelach, S. og Rasmussen, K. (2008): *Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner – Slutevaluering*, Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender, marts 2008, fra NIRAS Konsulenterne, Danmarks Evalueringsinstitut, AKF og UdviklingsForum
- **Nielsen, A., A. & Christoffersen, M., N.** (2009): *Børnehavens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København
- **Ploug, N.** (2003): *Vidensopsamling om social arv*. Socialforskningsinstituttet (nu: Det Nationale Forsknings Center for Velfærd), København
- **Sonne, T.**, Andersen, T. J., Hansen, M., E. & Larsen, S., B., (2011): *Ledelsesmodeller i dagtilbud. Status fire år efter kommunalreformen*, Væksthus for ledelse
- **Tonsberg, Signe** (2011): "Hvorfor og hvem er det, vi skal inkludere?", *UCC Magasin*, Velfærd i virkeligheden, 4. april 2011

2

INKLUSION OG LÆRING I PRAKSIS

- Fortællinger fra
Task Force om
Fremtidens Dagtilbud

Titel: Inklusion og læring i praksis

Undertitel: 2 - Fortællinger fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Noter: Publikationen findes kun i elektronisk udgave

Udgiver: Ministeriet for Børn og Undervisning for Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Institution: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Copyright: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Forfattere: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Artikelredaktion og produktion: Sekretariatet for Task Force om Fremtidens Dagtilbud, Ministeriet for Børn og Undervisning, Kontor for Børn og Folkeskole, Dagtilbudsenheden

Andre bidragydere: Slotsholm A/S (Grafisk tilrettelægning) og Lars Skaaning (fotos)

URL: www.uvm.dk/fremtidensdagtilbud

Den elektronisk udgaves ISBN: 978-87-603-2943-2

Pris for den elektroniske udgave: 0 DKK

Version: 1.0

Versionsdato: 2012-05-21

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til Sekretariatet for Task Force om Fremtidens Dagtilbud, Dagtilbudsenheden, Kontoret for Børn og Folkeskole, i Ministeriet for Børn og Undervisning.

INDHOLD

Fortællingen om de gode eksempler	4
Carls Børnehus og Ejerslykke Vuggestue	6
Eksperimentalinstitutionen	9
Fasangården	12
Konkylie	15
Lucinahaven	17
Møllehuset	20
Noahs Ark	22
Valhalla i Skoven	24
Vejen dagpleje	26
Børnecentret Vesterparken	29

FORTÆLLINGEN OM DE GODE EKSEMPLER

Denne rapport indeholder fortællinger fra dagtilbud, der på forskellig vis gør en særlig indsats for at fremme læring og inklusion. Fortællingerne kommer fra *Task Force om Fremtidens Dagtilbud*, som påbegyndte sit arbejde i april 2011 med at indsamle eksempler på, hvordan dagtilbuddene arbejder med børns læring og inklusion. Børne- og undervisningsminister Christine Antorini besluttede i januar 2012, at task forcens arbejde skulle videreføres.

Task forcen har i sit arbejde besøgt 11 forskellige dagtilbud rundt om i Danmark. Ved besøgene har den bl.a. talt med personale, ledere, forvaltningschefer og forældre. Den har gennemgået forskning og undersøgelser om, hvad der understøtter læring og inklusion. Og den har inddraget faglige organisationer, videnscentre, forskere, uddannelsesinstitutioner mv.

De 11 dagtilbud, task forcen har besøgt, er udvalgt ud fra input fra interessenter og fagpersoner på området og ud fra et ønske om at sikre en spredning i forhold til geografi, metode/redskab og fokus på henholdsvis læring og inklusion. Den er således opmærksom på, at der er mange andre dagtilbud, der gør en stor indsats.

På baggrund af arbejdet har task forcen udvalgt forskellige elementer fra hvert dagtilbud, den har besøgt, og som task forcen fortæller om i denne rapport. Fortællingerne afspejler det, som den har oplevet på besøgene. Der kan således være sket ændringer og udviklinger siden hen i de dagtilbud, der er beskrevet.

Den valgte præsentationsform af dagtilbuddene har det formål at være så tro over for oplevelserne som muligt. I den forbindelse har task forcen valgt at fremhæve to til tre eksempler på god praksis i forhold til inklusion og læring fra de dagtilbud, den har besøgt. Dette for at give en mere relevant og dybdegående beskrivelse af netop det, som task forcen så som værende det mest centrale i arbejdet med inklusion og læring.

Ud over denne rapport består task forcens samlede afrapportering af to andre rapporter. En rapport med pejlemærker for, hvad der skal være til stede for at sikre en succesfuld læring og inklusion, og en baggrundsrapport, som præsenterer fakta, udvalgt forskning og tal på området. Den samlede afrapportering består således af tre delrapporter:

Rapport 1 – Fremtidens dagtilbud – som indeholder pejlemærker for dagtilbudsområdet

Rapport 2 – Inklusion og læring i praksis – som er denne rapport

Rapport 3 – Baggrundsrapport – fakta, udvalgt forskning og nøgletal

Fortællingerne som er beskrevet i denne rapport, ligger, sammen med input og viden fra forskning, til grund for de pejlemærker, task forcen har fremhævet i rapport 1, Fremtidens dagtilbud. Derfor vil man kunne opleve, at nogle af de elementer, der er nævnt i de to rapporter, går igen. Task forcens fire pejlemærker – det, task forcen mener, der skal til for at man kan arbejde kvalificeret med, at børn i dagtilbud lærer og ikke ekskluderes fra fællesskaberne, er følgende:

- › En reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis med fokus på læring og inklusion
- › Måltrettet forældresamarbejde
- › En stærk evalueringskultur med fokus på kvalitetsudvikling
- › Professionelt og tydeligt lederskab på alle niveauer

Pejlemærkerne og fortællingerne skal ikke ses som en udtømmende liste for, hvad dagtilbudsområdet har brug for. Det er heller ikke hensigten at give en bestemt måde at bedrive god læring og inklusion på. Eller for den sags skyld afgive konkret vejledning i, hvad man metodisk skal gøre. Tværtimod. En fortsat

fornyelse og udvikling af området kræver en indsats af alle parter, både statsligt, kommunalt, i det enkelte dagtilbud og blandt interessenterne på området. Task forcens arbejde er således et indspark til de kvalitetsdrøftelser og prioriteringer af konkrete initiativer, der pågår i Folketinget, kommuner og dagtilbud. Det er meningen, at denne delrapport kan bidrage til inspiration, udvikling og fornyelse i dagtilbuddene og dermed inspirere politikere, forvaltninger, ledere, pædagoger og andre, der har interesse eller del i dagtilbudsområdet, til nye tanker og ideer for, hvordan de kvalificerer dagtilbudsområdet endnu mere, end det er i dag.

Task forcen vil gerne takke de mange dagtilbud, som har åbnet deres døre for den, og vist, hvordan de arbejder med læring og inklusion, ligesom de mange og konstruktive input fra parterne på dagtilbudsområdet har været gavnlige. Tak for det.

God læselyst.

Task Force om Fremtidens Dagtilbud

TASK FORCE OM FREMTIDENS DAGTILBUD DEN 21. MAJ 2012

Formand: Niels Egelund, professor ved Center for Strategisk Uddannelsesforskning og Kompetenceudvikling, Aarhus Universitet

Agi Csonka, direktør for Danmarks Evalueringsinstitut

Lars Sloth, børne- og kulturdirektør, Thisted Kommune, formand for Børne- og Kulturchefforeningens dagtilbudsnetværk

Irene Davidsen, leder af Børnehuset Ørnebo i Ishøj

Laust Joen Jakobsen, rektor for professionshøjskolen UCC

Ole Henrik Hansen, ph.d.-stipendiat ved Institut for Uddannelse og Pædagogik – Didaktik, Aarhus Universitet

Kirsten Jørgensen, chefkonsulent i KL

CARLS BØRNEHUS OG EJERSLYKKE VUGGESTUE

FAKTA OM

CARLS BØRNEHUS OG EJERSLYKKE VUGGESTUE

Antal børn (0-2 år): 44

Antal børn (3-6 år): 65

Kontaktpersoner:

Institutionen Tornbjerg-Rosengård: Leder Bente Holtsmark

Carls Børnehus: Pædagogisk leder Annemette Vest

Ejerslykke Vuggestue: Pædagogisk leder Gitte Hermansen

Odense Kommune

Adresser:

Carls Børnehus

Carl Blochs Vej 24

5230 Odense M

Ejerslykke Vuggestue

Carl Blochs Vej 12

5230 Odense M

Telefon: 63 75 13 40

E-mail: carls.buf@odense.dk

Telefon: 63 75 16 65

E-mail: ejerslykke.vug.buf@odense.dk

Hjemmeside: <http://www.odense.dk/web2/TornbjergRosengaard.aspx>

Vigtige pointer fra Carls Børnehus og Ejerslykke Vuggestue:

- Funktionsopdeling og positionering af personalet giver tilstedeværelse, tryghed og koncentration
- Positive fortællinger og refleksion fremmer fagligheden og sætter fokus på det enkelte barns behov
- Forældrene betragtes bevidst som en ressource

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte Carls Børnehus og Ejerslykke Vuggestue, begge en del af institutionen Tornbjerg-Rosengård i Odense, den 11. august 2011. De to børnehuse har, i kraft af at de er en del af samme institution, arbejdet med nogle af de samme temaer, hvorfor de her beskrives samlet.

Task forcen lagde særligt mærke til børnehusenes funktionsopdeling, hvor aktiviteter og roller var tydeligt organiseret, hvilket skabte fordybelse og mulighed for at følge barnets spor. Yderligere gav børnehusenes arbejde med ugentlig refleksion over de børn, der var en fortælling for, et fokus på barnet og

dets behov. Forældrene i børnehusene blev betragtet som en ressource, og pædagogernes ansvar var at sikre, at børnene trives, mens de er i institutionen. Disse faktorer medvirkede til at sikre fuld inklusion af alle børn, som kom fra vidt forskellige sociale og kulturelle baggrunde.

FUNKTIONSDDELING OG TYDELIG ORGANISERING AF PERSONALET GØR DET MULIGT AT FØLGE BARNETS SPOR

I Ejerslykke Vuggestue har man arbejdet med, hvordan den fysiske indretning fremmer børnenes trivsel. For nogle år tilbage satte lederen sig for, at den klassisk opbyggede vuggestue med tre stuer langs en fælles gang skulle indrettes i børneperspektiv. Pædagogerne fik til opgave hver at gå ud på deres stue i børnehøjde, og tilbagemeldingen var, at det var "smadder kedeligt," fortæller daglig leder af Ejerslykke Vuggestue Gitte Hermansen. Derfor gik de, med et mindre tilskud fra kommunen, i gang med at indrette vuggestuen i børneperspektiv.

Resultatet er, at vuggestuen nu er indrettet efter funktion frem for den klassiske stueopdeling. De tre stuer blev splittet op og er nu i stedet indrettet i en

”lillegruppe” for de mindste børn i mindre og trygge omgivelser, og en ”storegruppe” for de ældste vuggestuebørn, med blandt andet et motorikrum, et køkkenværksted og en dukkekrog. ”Funktionsrummene gør, at børnene i langt højere grad kan fordybe sig i aktiviteten og beskæftige sig med noget, de godt kan lide, og som udvikler dem,” fortæller Gitte Hermansen.

Den samme tendens kan man se i børnehaven Carls Børnehus, hvor man er i gang med en proces med funktionsopdelingen. For eksempel har man samlet de ældste børn i børnehaven i et separat hus, hvor de er for sig selv om formiddagen og laver aktiviteter, der styrker deres udvikling. ”En velfungerende funktionsopdeling er ikke noget, der kommer på en dag. Det er en lang proces, hvor både personale og børn gradvist skal finde den rigtige måde at gøre det på,” fortæller Annemette Vest, daglig leder af Carls Børnehus.

Indretningen af institutionerne er udført med udgangspunkt i børnenes perspektiv. Det skal være spændende at være barn i institutionen. Derfor er borde og stole lave, og inventaret er målrettet den aldersgruppe, rummet er beregnet til. Inventaret og legetøjet udskiftes jævnligt, så der hele tiden er noget nyt og spændende, der kan inspirere børnene. I Carls Børnehus har man, på baggrund af de mange forskellige kulturer, der er repræsenteret i institutionen, skabt ”de fire verdenshjørner”, et legerum i institutionens midterste rum med fire legehjørner, der repræsenterer henholdsvis nord, syd, øst og vest. Endvidere er der et verdenskort med flag, som børnene ofte kigger på og fortæller ud fra.

POSITIONERING AF PERSONALET UNDERSTØTTER FUNKTIONSDIAGNOSTIKEN

For at understøtte funktionsopdelingen arbejder man i Ejerslykke Vuggestue og Carls Børnehus med positionering af medarbejderne. Det betyder, at hver enkelt medarbejder hver dag ved, hvilken aktivitet vedkommende skal lave hvornår. Hver voksen har en gruppe børn, den voksne er ”primærvoksen” for og dermed har det primære ansvar overfor, og som starter dagen ved deres aktivitet. Dette giver en nær og tryk relation mellem barnet og den voksne, hvilket især gavner børn i udsatte positioner.

”Vuggestuebørn kan sjældent holde deres opmærksomhed et sted i længere tid ad gangen, og funktions-

opdelingen giver derfor børnene mulighed for at gå rundt mellem de forskellige aktiviteter, når de vil,” fortæller Gitte Hermansen fra Ejerslykke Vuggestue. En af de voksne er ”flyver” og har til opgave at samle børnene op mellem de forskellige aktiviteter og guide dem hen til en ny aktivitet samt foretage omsorgsopgaver i form af bleskift mv. Derved behøver ”fordybelsesvoksenen” ikke at gå fra aktiviteten, når et barn for eksempel skal skiftes.

I Ejerslykke Vuggestue og Carls Børnehus må der ikke være mere end to voksne sammen et sted ad gangen. ”For at give børnene det optimale og aktivere personalegruppens kompetencer, fordeler de voksne sig rundt i institutionen med forskellige aktiviteter,” fortæller Annemette Vest fra Carls Børnehus. Derved foregår der hele tiden aktiviteter rundt om i institutionen, som børnene kan gå imellem.

Organiseringen giver gode muligheder for at følge børnenes spor. ”Hvis det viser sig, at børnene har fattet interesse for noget særligt, er der plads og vilje til at forfølge det fra personalegruppens side,” fortæller Annemette Vest. I Carls Børnehus havde de for eksempel et tidspunkt, hvor et barn legede vaskehal. Dette forfulgte personalet ved at inddrage resten af børnegruppen i blandt andet tegninger af vaskehaller, udflugter til en vaskehal i nærområdet og bygning af en større vaskehal af pap i institutionen. ”Organiseringen er altid til revision, hvis aktiviteterne ikke fanger børnene, eller hvis de fatter interesse for noget andet. Læring kommer af nysgerrighed og interesse, og det er vores opgave at vække og imødekomme det,” fortæller Annemette Vest.

FORTÆLLINGER OM HVERT ENKELT BARN OG UGENTLIG REFLEKSION SIKRER FOKUS PÅ BØRNEBARNES BEHOV OG UDVIKLING

Fordelingen af børn i mindre grupper sikrer, at alle børn ses og udvikles. Den primære voksne er ansvarlig for, at der ugentligt udarbejdes skriftlige fortællinger om hvert enkelt barn i institutionen. Det betyder ikke, at det kun er den primære voksne, der udarbejder fortællinger for hans/hendes børnegruppe. Alle voksne kan udarbejde fortællinger om alle børn, når de ser en relevant situation.

Fortællingerne skal tage udgangspunkt i, hvornår det lykkes for barnet. Derigennem holdes fokus på barnets styrker, og derigennem fremmes det, barnet er god til.

Hver fredag samles personalegruppen og drøfter fortællingerne om de børn, der ikke trives optimalt, eller som har udfordringer. "Drøftelserne giver mulighed for faglig refleksion og gør, at vi som personalegruppe kan være særligt opmærksomme på børnene. De positive fortællinger gør, at vi alle ved, hvilke situationer der lykkes for barnet, og dermed hvad vi skal fokusere på for at fremme barnets trivsel," fortæller Gitte Hermansen fra Ejerslykke Vuggestue.

Institutionernes fokus på hvert enkelt barn og børneperspektivet gør, at de kan rumme alle børn. "Vi har aldrig sagt nej til, at et barn kan anvises til vores vuggestue," fortæller Gitte Hermansen. "Vi skal kunne rumme alle og tilpasse miljøet til børnene, ikke omvendt. Derfor er det vores opgave at skabe plads til, at hvert enkelt barn, uanset baggrund og forudsætninger, kan trives og udvikles hos os," fortæller hun. Og derfor er der for eksempel heller ikke noget fast tidspunkt for, hvornår børnene skal møde i institutionen. "Det er personalets opgave at inkludere alle børn i aktiviteterne og tage hånd om børnene. Hvis forældrene vælger, at børnene skal møde senere, er udgangspunktet, at de gør det, fordi de mener, det er bedst for barnet," fortæller Gitte Hermansen, og det skal personalet ikke modsætte sig, tværtimod.

FORÆLDRENE SOM RESSOURCE

I Ejerslykke Vuggestue og Carls Børnehus har man arbejdet med inklusion af børn i udsatte positioner siden 2006, hvor kommunen gennemførte et inklusionsprojekt for sine daginstitutioner. Dette har blandt andet betydet et paradigmeskifte i forhold til synet på og samarbejdet med forældrene, hvor forældrene nu betragtes som en ressource, som kender børnene bedre, og som personalet derfor kan inddrage i spørgsmål om barnets behov og forståelsen af barnet. "Barnet får langt mere ud af, at vi har en positiv tilgang til deres bagland og ikke forsøger at ændre på noget eller skyder skylden på omstændigheder, vi ikke kan gøre noget ved," fortæller Bente Holtmark, der er institutionsleder for institutionen Tornbjerg-Rosengård, som Carls Børnehus og Ejerslykke Vuggestue er en del af.

Udgangspunktet er, at forældrene gør det så godt, de kan. Personalets opgave er at sørge for børnenes trivsel, udvikling og læring, så længe de er i vuggestuen eller børnehaven, ligegyldigt hvilken baggrund barnet kommer fra, hvornår barnet møder og lignende. "Personalet skal styrke børnene der, hvor de kan. De skal ikke fokusere på det, de ikke kan gøre noget ved," fortæller daglig leder af Ejerslykke Vuggestue, Gitte Hermansen, og fortsætter: "Vi taler pænt om forældrene, og det har betydning både for vores egen indstilling til børnene og for forældrenes indstilling til os."

EKSPERIMENTAL- INSTITUTIONEN

FAKTA OM EKSPERIMENTALINSTITUTIONEN

Antal børn (0-2 år): 20

Antal børn (3-6 år): 40

På grund af institutionens opgaver er der 50 procent forhøjet budget på selve rammebevillingen.

Kontaktperson: Leder Jane Weltz

Københavns Kommune

Adresse:

Eksperimentalinstitutionen

Backersvej 113

2300 København S

Telefon: 32 59 19 50

E-mail: eksper@eksper.dk

Hjemmeside: <http://eksper.dk/>

Vigtige pointer fra Eksperimentalinstitutionen:

- Fokus på det enkelte barns ressourcer og relationer i fællesskaber
- Forældresamarbejde baseret på anerkendelse
- En pædagogisk praksis præget af høj faglighed og refleksion

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte den 9. februar 2012 den integrerede institution Eksperimentalinstitutionen i København. Institutionens navn stammer tilbage fra 1970'erne, hvor institutionen fik tildelt flere ressourcer til at "eksperimentere" med at "blande lokale børn og børn med særlige behov". Institutionen er meget søgt blandt lokale forældre, hvilket har resulteret i, at den har lange ventelister. Institutionen fungerer i dag som kompetencecenter for Københavns Kommune, hvor institutionens mangeårige faglige viden og erfaring om inklusion deles med andre fagpersoner, skoler og institutioner.

Halvdelen af de 60 børn i institutionen kommer fra den almindelige pladsanvisning, og den anden halvdel er centralt visiteret på et psyko-socialt grundlag. Det vil sige, at der er tale om børn fra familier, hvor der ofte er nedsat forælderevne i større eller mindre grad. Børnene er fuldt inkluderet i to vuggestuegrupper og tre børnehavegrupper.

Task forcen lagde særligt mærke til institutionens fokus på det enkelte barns ressourcer og barnet som en del af fællesskaber. Yderligere havde institutionen en anerkendende tilgang over for forældrene og en pædagogisk praksis, som i høj grad var præget af faglighed og refleksion.

FOKUS PÅ DET ENKELTE BARN'S RESSOURCER OG RELATIONER

I det pædagogiske arbejde i Eksperimentalinstitutionen tager institutionen udgangspunkt i hvert enkelt barn. Det gælder både de lokale og de visiterede børn, fortæller leder af Eksperimentalinstitutionen, Jane Weltz. Personalet er optaget af, hvor det enkelte barn

er i sin udvikling, hvilke ressourcer barnet har, og hvad barnets vilkår og virkelighed er i hjemmet og i institutionen.

Barnet understøttes i Eksperimentalinstitutionen i muligheden for at udvikle sin personlighed, tilegne sig færdigheder – blandt andet i forhold til sociale kompetencer, sprog og motorik m.m. – og lære at mærke egne og andres følelser, ønsker, behov og grænser (mestring). Fra dag et udarbejdes en plan, som beskriver, hvad personalets opgave er i forhold til hvert enkelt barn, både på kort og lang sigt. Denne plan danner grundlag for løbende refleksion og ændring af praksis.

Alle børn i institutionen har en primær pædagog og en sekundær pædagog. For barnet fungerer pædagogen som den tætteste relation i institutionen, han/hun er barnets base, og denne voksne har hovedansvaret for barnets udviklings- og trivselsmuligheder i institutionen.

Der er også fokus på barnets muligheder for at danne venskaber, indgå i relationer og fællesskaber, da barnets udvikling af personligheden foregår i samspil med andre, først og fremmest forældrene, men også andre voksne, herunder pædagogerne i institutionen, og andre børn. Mange af de visiterede børn er tilknytningsforstyrrede, og derfor har de brug for igen at opbygge et tillidsforhold.

Udgangspunktet er, at alle har noget at komme med, som de er gode til. Der er forskel på folk, og det skal respekteres. "Der er ikke nogen børn, som ikke har noget at byde ind med – vi skal bare lære dem, hvordan de skal gøre det, lære at give dem den plads i tilværelsen, som de har krav på – og som de ikke nødvendigvis har fået hjemme," fortæller leder Jane Weltz.

Det fremhæves i Eksperimentalinstitutionen, at samvær og samspil imellem børn er nødvendigt for et sundt udviklingsforløb, ikke mindst for børn med sociale udfordringer. Børnene kan spejle sig i de andre børn, og det er også med til generelt at udvikle børnenes rummelighed og tolerance. En fordeling, hvor halvdelen af børnene er lokale børn, og den anden halvdel er visiterede, giver en god balance i inklusionsarbejdet.

"Peter, som har nogle udfordringer, er på nogle felter faktisk rigtig god til for eksempel at bygge togbane og stå på hovedet. "Man kan bruge hinanden til noget" – så når Peter ellers har det godt, så indgår han i fællesskabet med de ressourcer, han har," fortæller Jane Weltz.

FORÆLDRESAMARBEJDET ER BASERET PÅ ANERKENDELSE

Jane Weltz fortæller, at personalet stræber efter at få et godt samarbejde med forældrene. Målet er at få

skabt tillid og gensidig respekt, hvilket er en nødvendig forudsætning for, at man kan udveksle tanker og meninger. Kun når der er skabt et tillidsfuldt forhold, kan forandringer og udvikling finde sted. Der er for eksempel altid en åben dør på kontoret.

"Alle forældre gør det bedste, de kan," fortæller Jane Weltz. Derfor handler det ikke om manglende vilje, hvis forældrene ikke udfylder hele deres rolle, men derimod om manglende kunnen. Derfor skal de støttes og vejledes.

Forældrene skal anerkendes og ikke isoleres og problematiseres. Der skal fokus på de ressourcer, som familien har, og pædagogerne forholder sig hele tiden til, hvornår de skal kompensere, og hvornår de skal sige fra over for forældrene.

Rådgivning af forældre er derfor en central del af inklusionsarbejdet. Dette er især vigtigt for forældrene til børn i udsatte positioner, der ofte har brug for sparring og vejledning i forhold til barnet. Rådgivningsforløb bliver tilrettelagt ud fra den enkelte families behov og kan variere meget i form og længde.

Den primære pædagog fungerer som guide for forældrene i forhold til opdragelse, personlig hygiejne osv. Der er dog lederen, der tager de svære og mere konfronterende samtaler, hvis der er forhold og adfærd, som ikke er acceptable. På den måde bevares den vigtige og tillidsfulde relation mellem forældre og primær pædagog.

Yderligere arbejder man med "netværkskort" i Eksperimentalinstitutionen. Det er et konkret eksempel på, hvordan man arbejder ressourceorienteret. Når det visiterede barn begynder i institutionen, afdækker man sammen med familien, hvem der er i og rundt om familien – og hvor der er ressourcer, som institutionen og familien kan trække på. For eksempel, hvis mormoderen har en tæt kontakt til barnet og er sammen med barnet dagligt, er det måske oplagt, at hun også er med til forældre-samtalen.

EN PÆDAGOGISK PRAKSIS PRÆGET AF HØJ FAGLIGHED OG REFLEKSION

I Eksperimentalinstitutionen forudsætter man, at alle ansatte fortløbende skal tilegne sig teoretisk viden, opsamle og reflektere over erfaringer og udvikle egen personlighed, da dette er det vigtigste redskab i arbejdet med børn og forældre. Den pædagogiske praksis udvikles på grundlag af viden.

Der er således stort fokus på at skabe og fastholde et fagligt fællesskab, hvor personalet har den samme teoretiske referenceramme, det samme fagsprog og det samme mål, og hvor det er ledelsens ansvar at sikre det. Det er med til, at institutionen fungerer som

en hel institution. Alle ansatte er pædagoguddannet, og personaleomsætningen er meget lille. Personalet er ansat til og i institutionen og ikke til en bestemt stue.

Man arbejder løbende med forskellige konkrete læringsrum, som fremmer udviklingen af pædagogikken og pædagogernes kompetencer:

- Læringsrum i forbindelse med den direkte opgaveløsning i form af behandlermødet, supervision, kollegialt samspil (teamet)
- Læringsrum, der tager sigte på pædagogens kompetencer til at løse opgaven i form af personalemøder, udviklingsmøder, stuemøder, undervisning og personaleweekend

FASANGÅRDEN

FAKTA OM FASANGÅRDEN

Antal børn (0-2 år): 56
Antal børn (3-6 år): 100

Kontaktperson: Souschef Karina Rudbæk Hansen

Frederiksberg Kommune

Adresse:

Fasangården
Frederiksberg Hospital
Ndr. Fasanvej 75
2000 Frederiksberg

Telefon: 3821 1330

E-mail: fasangaarden@frederiksberg.dk

Hjemmeside: www.fasangaardenfrb.dk

Vigtige pointer fra Fasangården:

- Bevidst brug og udvikling af personalets kompetencer og indhentning af kompetencer udefra giver stærke personalemæssige profiler, der bruges i det pædagogiske arbejde
- Fasangården arbejder projektorienteret og bevidst med en ReMida-profil (genbrugsmaterialer bliver til guld), som skærper læringsfokusset i institutionen
- Klubben for børn, der skal begynde i skole, er med til at sikre læring af nødvendige kompetencer for at sikre en god overgang

Task Force om Fremtidens Dagtilbud var på besøg i Fasangården i Frederiksberg Kommune den 17. juni 2011. Fasangården er en integreret institution med Reggio-Emilia som sin ledestjerne og læringsprofil, hvilket kommer tydeligt til udtryk i institutionens arbejde med læring.

Task forcen lagde særligt mærke til Fasangårdens arbejde med læring i form af en projektilgang med læringsforløb, hvor man på forskellig vis udnyttede og udviklede personalets kompetencer og indhentede kompetencer udefra til fordel for børnene. Samtidig havde institutionen en ReMida-profil, som bunder i tanken om, at "genbrugsmaterialer bliver til guld" – det vil sige en genbrugstanke, hvor man bruger gamle materialer og genbrugsmaterialer, som institutionen får fra forældre, fabrikker og butikker til projekter af forskellig art – eksempelvis til at lave musikinstrumenter og kunstværker. Derudover lagde task forcen særligt mærke til Fasangårdens klub for institutionens kommende børnehaveklassebørn, der hver dag i et selvstændigt lokale fik mulighed for at lave aktiviteter for større børn, øge deres kompetencer og indstille dem mentalt til skolelivet.

BEVIDST BRUG OG UDVIKLING AF PERSONALET'S KOMPETENCER OG SPECIALER

I Fasangården arbejder man bevidst og målrettet med udvikling af personalets kompetencer. "Der skal hele tiden være forskellige kompetencer til rådighed blandt

vores personale, blandt andet har vi musikpædagoger, rytmikpædagoger og naturpædagoger, der laver målrettede læringsforløb med børnene," fortæller tidligere souschef i Fasangården, Heidi Antonsen. Disse pædagoger med særlige profiler arbejder ofte på tværs af stuerne. Børnene opdeles i mindre grupper, som beskæftiger sig med et mindre projekt inden for et bestemt område nogle gange om ugen.

Pædagogerne får løbende mulighed for at udbygge deres kompetencer, det gælder både almindelige brede pædagogkompetencer og mere specialiserede kompetencer. Der lægges vægt på den faglige udvikling og pædagogernes profiler. Ligeledes lægges der vægt på at have forskellige profiler inden for alle læreplanstemaerne tilgængelige i institutionen, når man ansætter nye medarbejdere. "De faglige profiler understøtter arbejdet med læreplanerne, og vi arbejder for, at alle profiler er til stede og i spil, når vi ansætter og udvikler personalets kompetencer," fortæller der i Fasangården.

Profiltilgangen har fordele for både personalet og børnene. "Pædagogerne får lov til at beskæftige sig med det, de synes er spændende og udvikle deres kompetencer inden for feltet. Samtidig smitter engagementet af på børnene, som får adgang til mange forskellige aktiviteter, de kan fordybe sig i," fortæller Heidi Antonsen. Til gengæld skal personalet altid yde, når de er på arbejde, fortæller der. "I Fasangården opererer vi ikke med A-, B- og C-dage. Alle dage er A-dage," fortæller Heidi Antonsen.

I tillæg til anvendelsen og udviklingen af personalets profiler internt i Fasangården hentes der også specialistkompetencer fra eksterne kilder. "Til vores årlige kunstprojekt får vi hjælp af en kunstner udefra, som har en masse ideer og viden om farver, materialer osv., og som vi har stor gavn af. Hun hjælper både med idéudvikling og mere konkret i forhold til udførelsen af nogle af kunstværkerne," fortæller leder af Fasangården, Joan Kvist Olsen, der ser en fordel både for børnene og personalet. "Børnene bliver fanget af det og synes, det er spændende, når en kunstner kommer på besøg. Samtidig giver det flere input og en kunstnerisk faglighed, som kommer både børn og personale til gode. Både personale og børn bliver inspireret," fortæller hun.

PROJEKTTILGANG OG REMIDA-PROFIL SKÆRPER INSTITUTIONENS ARBEJDE MED LÆRING

Projekter er der mange af i Fasangården. Blandt andet har de et stort, årligt kunstprojekt, hvor en kunstner kommer udefra og bidrager til projektet, som ovenfor beskrevet. Projektet indledes med at pejle børnene ind på emnet gennem fortællinger, udflugter og lignende og ender ud i en større fernisering for forældre, bedste-forældre og søskende. Yderligere er der løbende projekter, der på tværs af stuer og internt på stuerne udfordrer og udvikler børnene i forhold til de forskellige læreplanstemaer.

Fasangården arbejder meget med ReMida, hvor den forvandler genbrugsmaterialer til guld. Den bruger genbrugsmaterialer og gamle genstande, som den får fra forældre og fra samarbejdsaftaler med butikker og fabrikker, til at lave vidt forskellige projekter og genstande, eksempelvis musikinstrumenter og kunstværker. "Vores ReMida-profil og Reggio Emilia-tilgang giver os et godt udgangspunkt for at arbejde med læring. Det skaber et afsæt og en bevidsthed om, hvor vi vil hen, og inspirerer os til at finde på nye aktiviteter med børnene," fortæller Heidi Antonsen.

Læringstilgangen kommer tydeligt børnene til gode, fortæller der i Fasangården. "Børnene er glade og engagerede i projekterne. De ved, hvornår der skal laves projekt og kommer selv hen til bordet," fortæller Heidi Antonsen. Samtidig skaber projekttilgangen og ReMida-profilen genkendelighed for børnene, så de ved, hvordan aktiviteten skal forløbe, og det øger koncentrationen og engagementet for børnene. Samtidig er der rum til, at børnene kan gå fra aktiviteten, når noget andet er mere spændende, samtidig med at de andre børn fortsætter. "Børnene kan koncentrere sig så længe, de kan, og lære at vente på, at det bliver deres tur osv. Det giver et rigtig godt udgangspunkt for læring og udvikling og rum for, at forskellige børn med forskellige behov for aktivitet kan være med."

KLUBBEN FOR DE KOMMENDE BØRNEHAVEBØRN FREMMER LÆRING OG LETTER OVERGANGEN TIL SKOLEN

I klubben i Fasangården beskæftiger man sig med skoleforberedende aktiviteter. Klubben er for de kommende børnehaveklassebørn og skal hjælpe til at lette overgangen til skolen. Den begynder hvert år i september og foregår hver formiddag og eftermiddag

frem til maj, hvor børnene overgår til SFO. Klubben holder til i et selvstændigt lokale i institutionen, som også bruges til sovesal for de mindre børnehavebørn. Her er der legeredskaber til større børn og mulighed for at lave nogle andre aktiviteter end ved de mindre børn. "Klubben giver de store børn et sted, som er deres. De kan få lov til at fordybe sig i nogle nye og mere udfordrende lege, som styrker deres kompetencer og forbereder dem til overgangen til skolen," fortæller leder af Fasangården, Joan Kvist Olsen.

Der er altid to voksne i klubben, som laver forskellige læringsaktiviteter med børnene. Aktiviteterne består både i lege og udflugter for de lidt større børn og i at lære de mere dagligdags kompetencer, som børnene forventes at kunne, når de begynder i skolen, eksempelvis at binde sine snørebånd og tørre sig selv efter toiletbesøg. Samtidig skal børnene selv "stemple ind", når de møder i klubben, så personalet ved, hvem der er der.

For børnene betyder det, at de nu er en del af "de store". "Børnene går meget op i og glæder sig til at begynde i klubben. Det føles som et privilegium for børnene, og de kan rigtigt føle, at de nu er en del af de store børn, der snart skal begynde i skole," fortæller tidligere souschef i Fasangården, Heidi Antonsen, og fortsætter: "Det forbereder dem både mentalt og kompetencemæssigt på skolestarten, fordi de får lov at beskæftige sig med nogle nye aktiviteter, besøge en skole i kommunen og være sammen med andre børn på deres egen alder."

FAKTA OM KONKYLIEN

Antal børn (0-2 år): 20
Antal børn (3-6 år): 45
Heraf 8 børn med hørehandicap

Kontaktperson: Pædagogisk leder Maj-Britt Nystrøm

Københavns Kommune

Adresse:

Konkylien
Forbindelsesvej 9
2100 København Ø

Telefon: 35 25 63 20

E-mail: ey86@buf.kk.dk

Hjemmeside: <http://www.konkylien.kk.dk/>

Vigtige pointer fra Konkylien:

- Fuld integration af børn med hørehandicap fremmer deres udvikling og kræver kompetent personale, der både kan og vil almenpædagogikken og specialpædagogikken på samme tid
- Inklusionen kommer alle børn til gode – børn med hørehandicap kan efterligne og udvikle sig ved at se efter de andre børn, de hørende børn får ekstra læringsfokus, særligt i forhold til sprog, og tilegner sig åbenhed og en bevidsthed om forskellighed
- Forældrenes medvirken er afgørende for, at inklusionen lykkes, og derfor stiller Konkylien krav til forældrene derom allerede ved første samtale

Task Force om Fremtidens Dagtilbud var på besøg i Konkylien i Københavns Kommune den 17. juni 2011. Konkylien er en integreret institution, der fuldt inkluderer otte børn med hørehandicap. Institutionens bygning er bygget til formålet. Der er lydplader i væggene og fokus på lysindfald og indretning med små nicher,

der tager hensyn til behov fra børnene med hørehandicap. Institutionen har fortrinsvis ansat uddannet personale og har fast tilknyttet to tale-hørepedagoger, som har til huse i institutionen.

Task forcen lagde særligt mærke til institutionens evne til at inkludere alle børnene med hørehandicap fuldt ud i deres praksis til fordel for både børnene med hørehandicap og de andre børn. Det lod til, at alle børnene følte sig som en del af fællesskabet, og børnene tog sig af hinanden og udviste åbenhed og fællesskabsfølelse. Det ekstra fokus og de ekstra ressourcer kom endvidere alle børn til gode, da der kom et stort fokus på læring, og særligt sprogudvikling og sociale kompetencer var af betydning i institutionen.

FULD INKLUSION AF BØRN MED HØREHANDICAP SKABER RUM FOR FÆLLESSKAB OG LÆRING FOR ALLE BØRN

I Konkylien inkluderes børnene med hørehandicap fuldt ud i den pædagogiske praksis. Der er to-tre børn med hørehandicap på hver stue, der indgår i dagligdagen med de pædagogiske aktiviteter sammen med de andre børn. "Det er vigtigt, at de er to på stuen, så der er en mere som dem, og de derfor ikke er alene,"

fortæller pædagogisk leder af Konkylie, Maj-Britt Nystrøm. For at inklusionen kan lade sig gøre, skal man have noget kompetent personale, der vil og kan både almenpædagogikken og specialpædagogikken. "Der er 80 procent almenpædagogik og 20 procent specialpædagogik. Man skal derfor have personale, der kan begge dele, og som har interesse for begge dele," fortæller Maj-Britt Nystrøm.

For at sikre at alle børn bliver en del af fællesskabet, tænkes den ekstra støtte og læring til børnene med hørehandicap ind i den almene praksis. "I Konkylie må man ofte gerne tage sin bedste ven med til tale-hørepedagog, og ofte kommer tale-hørepedagogerne ud på stuerne og laver øvelser med alle børnene. På den måde bliver det sejt at gå til tale-hørepedagog, og der er ofte kø ude foran deres kontor med børn, der gerne vil med til tale-hørepedagog. Derudover får alle børnene noget ud af det, når tale-hørepedagogerne kommer ud på stuerne," fortæller Maj-Britt Nystrøm.

Når alle børnene er med til aktiviteterne, giver det børnene med hørehandicap noget at kigge efter og udvikle sig hen imod. "Børnene med hørehandicap spejler sig i de andre og ser, hvordan de gør. De efterligner og bliver inspireret af de hørende børn og vil for eksempel efter noget tid også gerne prøve motorik-gyngen, fordi de kan se de andre børns begejstring og deltagelse," fortæller Maj-Britt Nystrøm. Men samtidig skal man huske på, at børnene med hørehandicap har ekstra behov, som skal dækkes. "Det er hele tiden en balance mellem ikke at være overbeskyttende og at tage særligt hensyn over for børnene, så de ikke får for mange knubs," fortælles der i Konkylie.

INKLUSION KOMMER ALLE BØRN TIL GODE

De andre børn uden hørehandicap får også meget ud af at indgå i et fællesskab med børnene med hørehandicap. "Ligesom børnene med hørehandicap er med i alle aktiviteter, er de hørende børn det også. De får også glæde af det ekstra fokus på udvikling af børnenes sprog, og det særlige fokus på udvikling af sociale kompetencer. Det kommer dem alle til gode," fortæller Maj-Britt Nystrøm. De hørende børn modtager også ekstra ro og opmærksomhed, ligesom børnene med hørehandicap.

I Konkylie har man et særligt fokus på udviklingen af sociale kompetencer. Børnene med hørehandicap har ofte først sent tilegnet sig sproget og er derfor forsinkede i forhold til udviklingen af sociale kompetencer. Samtidig opleves det ofte, at man ikke "opdrager" lige så meget på børn med hørehandicap, og derfor har de et ekstra behov for fokus på det sociale. "Vi taler rigtig meget om det sociale, og det får alle børnene noget ud af," fortæller Maj-Britt Nystrøm. "Vi skal alle sammen være en del af fællesskabet, også selv om man er lidt anderledes end de andre. Alle børn er på

deres egen måde unikke, og det skal der være plads til." Maj-Britt Nystrøm har også hørt fra skoler, som børnene senere er gået over til, at Konkylies børn er særligt åbne over for andre børn. "I Konkylie hjælper vi hinanden. Vi tager hensyn til, at det tager lidt længere tid for Sandra med hørehandicap at sige det, hun vil, men så venter man. Det giver en utrolig åbenhed og accept fra alle børnene," fortæller Maj-Britt Nystrøm.

Inklusionstanken er også positiv i forhold til at sikre inklusion af alle hørende børn. Eksempelvis har de i Konkylie haft en drengegruppe, der var svær at styre for personalet. "Den ekstra opmærksomhed, som personalet har på børnene, kan også bruges i forhold til sådan en drengegruppe. Ved at dele gruppen i mindre grupper, tale med dem om sociale relationer og guide dem ind i det store fællesskab, brød vi op på drengegruppen, som mere og mere kommer ind og er en del af det større fællesskab," fortæller Maj-Britt Nystrøm.

I Konkylie er der også en anerkendelse af, at ikke alle børn kan inkluderes her. "Nogle børn har brug for mindre fællesskaber og mere ro og kan ikke begå sig i et så stort miljø som Konkylie," fortæller Maj-Britt Nystrøm.

FORÆLDRENE SPILLER EN VIGTIG ROLLE FOR INKLUSIONSINDSATSEN

I Konkylie ved man, at forældresamarbejdet er vigtigt for at sikre en succesfuld inklusion. Der er brug for opbakning fra forældrene i form af at behandle alle børn og forældre lige. De skal gøre en indsats for at lave legeaftaler og lignende også med børnene med hørehandicap, der ofte kommer fra andre dele af København. "Allerede når forældrene besøger Konkylie første gang for at se, om de ønsker at skrive deres barn op her, fortæller vi dem, at der også forventes en indsats fra deres side," fortæller Maj-Britt Nystrøm. "Vi fortæller forældrene, at vi stiller krav til dem om, at børnene med hørehandicap behandles ligesom alle andre børn, og at forældrene skal bakke op om inklusionsarbejdet over for deres barn og tale med barnet om forskelligheder og behov. Man skal også tale om Sandra med høreapparat derhjemme," fortælles der.

Inklusionsarbejdet kræver også rummelighed fra forældrene. De skal i praksis se børnene i institutionen som ligeværdige og behandle dem derefter. "Når forældrene bakker op, og det bliver helt almindeligt at tale om, fremmer det ligeværdstanken og får børnene til at se individet inde bag ved," fortæller Maj-Britt Nystrøm.

FAKTA OM LUCINAHAVEN

Antal børn (0-2 år): 27
Antal børn (3-6 år): 74, heraf 6 i specialafdelingen

Kontaktperson: Leder Karina Ljungdal

Fredericia Kommune

Kontaktoplysninger:

Lucinahaven
Tingvejen 22
7000 Fredericia

Telefon: 72 10 53 40

E-mail: karina.ljungdahl@fredericia.dk

Hjemmeside: <http://www.fredericia.dk/dagtilbud/lucinahaven/Sider/default.aspx>

Vigtige pointer fra Lucinahaven:

- Funktionsopdeling og organisering skaber rum for fordybelse og nærvær i en stor institution
- Fokus på læring, grundig planlægning og en stærk faglighed giver pædagogiske muligheder, trivsel og udvikling for det enkelte barn
- Klar arbejdsfordeling mellem kommunalforvaltning og institution giver plads til fokuseret pædagogisk ledelse

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte Børnehuset Lucinahaven i Fredericia Kommune den 12. august 2011. Institutionen er nybygget og stod færdig i 2009. Lucinahaven er opbygget rundt om et stort fællesareal i midten af institutionen og derfra med indgange til forskellige kuber. Rundt om institutionen er der en stor legeplads og derudover skov og strand tæt på. Børnene holder til i den kube, hvor de alders- og udviklingsmæssigt hører til, men børnene opholder sig ellers frit i institutionen både udenfor og inde.

Task forcen lagde særligt mærke til institutionens funktionsopdeling i mindre læringsrum, organiseringen af det daglige arbejde og ledelsens arbejde med at opstarte en ny institution. Lucinahaven havde i det pædagogiske arbejde særligt fokus på forældreinddragelse, inklusion og læring. Institutionen arbejdede med små læringsmiljøer, hvor de blandt andet havde et professor-nørd-område, hvor børnene kunne bygge, opfinde og undersøge, et naturområde, kreative områder, teaterscene osv.

FUNKTIONSOPDELING OG ORGANISERING GIVER FORDYBELSE OG NÆRVÆR

Institutionen er bygget op, så kuberne, hvor de forskellige børnegrupper holder til, kan deles op i mindre aktivitetsrum. Lucinahaven har også en specialgruppe for børn med adfærdsmæssige udfordringer, som holder til i en kube i institutionen, hvor der er et sanserum. De arbejder i institutionen med inklusion af specialgruppen i de daglige aktiviteter, og børnene fra specialgruppen har derfor mulighed for at gå til og fra værksteder og aktiviteter alt efter deres behov og kunnen.

Aktiviteter i institutionen planlægges en måned frem, men hvis det på dagen bliver nødvendigt, omstruktureres der. Pædagogisk leder Karina Ljungdahl skelner således mellem en masterplan og den endelige plan. Personalet organiserer sig i institutionen ved at fordele sig i de forskellige læringsrum og på legepladsen, så børnene også spreder sig. Når børnene spreder sig, giver det mulighed for ro og fordybelse i små lærings- og legefællesskaber.

Børnene i Lucinahaven er der, hvor de er parate til at være. Det er ikke aldersbestemt, hvornår et barn skal rykke fra vuggestue til lillegruppen i børnehaven. "Det vurderes af det pædagogiske personale på baggrund af barnets udviklingsniveau," fortæller Karina Ljungdal. "Der skal ikke fastsættes en alder før, hvornår et barn er parat til nye udfordringer. Derimod skal der ligge pædagogiske overvejelser bag sådan en beslutning," fortæller der. Når et barn vurderes klar til at rykke fra vuggestuen til småbørnsgruppen i børnehaven, rykker en fra vuggestuens personalegruppe med barnet, så overgangen bliver så tryk som muligt.

I institutionen tildeles en af de ansatte hver dag en "flyver"-rolle, hvor den pågældende den dag har til opgave at have overblik over og varetage de praktiske opgaver i institutionen. "Flyveren skal eksempelvis sørge for at skifte ble på børnene, hjælpe børnene på toilettet og inddrage nogle af de ældste børnehavebørn i praktiske opgaver som for eksempel at feje og tørre borde af efter frokost," fortæller der i Lucinahaven.

Det er et bevidst ledelsesmæssigt tiltag, at forældre til børn i institutionen ikke skal ringe ind og meddele, om deres barn holder fri eller er syg, men derimod sende en SMS. Dette skyldes, at telefonopkaldene til de respektive stuer førhen blev oplevet som forstyrrende, da det kunne bryde pædagogens koncentration fra en aktivitet at skulle tage imod en besked. Derfor er videreformidling af forældrenes SMS'er blevet en af "flyverens" opgaver.

Ved institutionens åbning lavede både forældre og personale en ønskeliste over, hvad de mente, der skulle være i den nye institution. Dette dannede et stærkt udgangspunkt for et godt forældresamarbejde, da forældrene fra begyndelsen følte, at de blev hørt og inddraget. Ledelsen informerer løbende forældrene om strukturen i institutionen, og personalet "opdrager" forældrene i at udvise respekt for det pædagogiske arbejde eksempelvis ved ikke at forstyrre en aktivitet, når de afhenter deres barn om eftermiddagen. "Forældrene har reageret positivt på strukturen og giver udtryk for, at den løbende forventningsafstemning mellem personale og forældre betyder, at forældrene føler sig trygge i institutionen," fortæller Karina Ljungdal.

ET MÅLRETTET LÆRINGSFOKUS TIL GAVN FOR BÅDE BØRN OG PERSONALE

I Lucinahaven er læringstilgangen i fokus, og personalet planlægger aktiviteter og projekter for en måned ad gangen med fokus på, hvilke projekter der skal i gang, hvordan de skal gribes an osv.

"Børn fra specialgruppen Natsværmerne kan deltage i de daglige aktiviteter efter behov og kunnen. På den måde har børnene mulighed for at kunne spejle sig i de andre børn og samtidig en mulighed for at søge tilbage til deres trygge base," fortæller der i Lucinahaven.

"Det er vigtigt for os at skabe de bedst mulige forudsætninger for, at de pædagogiske ambitioner, der ligger til grund for en aktivitet, tilgodeses. Derfor har pædagogerne forberedelsestid til at gøre klar til de værksteder eller aktiviteter, der skal iværksættes," fortæller Karina Ljungdal. Det pædagogiske personale skal reflektere over, hvad de vil lære børnene og hvorfor. "Denne tilgang til læring giver udvikling for personale og børn. Det pædagogiske personale har mulighed for at vurdere, hvilke børn der skal med på hvilke ture eller aktiviteter, alt efter hvilke behov det enkelte barn har," fortæller Karina Ljungdal og understreger, at det er vigtigt, at de praktiske opgaver er ordnet, inden en aktivitet eller et værksted bliver startet op. Derved kan pædagogerne koncentrere sig om aktiviteten og de børn, der deltager.

Ledelsen samarbejder med andre professioner og inddrager faglig viden udefra for både at udvikle pædagogernes kompetencer og i høj grad også for at skabe mere åbenhed mellem institutionen og omverdenen og på den måde kunne intervenere i andre miljøer. Dette gør, at der lægges vægt på, at der er en stærk faglighed i institutionen i form af et stort fokus på efteruddannelse for det pædagogiske personale og mulighed for specialisering i eksempelvis sprog. "En af vores pædagoger har kompetencer inden for natur og laver derfor aktiviteter i naturværkstedet, hvor børnene for eksempel har været med til at dissekere fisk, som børnene sammen med pædagogen senere tilberedte, så alle børnene kunne smage," fortæller der i Lucinahaven.

KLAR ARBEJDSFORDELING MELLEML FORVALTNING OG INSTITUTION

Karina Ljungdahl understreger, at et succeskriterium er, at ledelsen skal vide, hvad de vil med pædagogikken, og hvilke mål de har for institutionen. "Ledelsen skal turde gå forrest, så der skabes et klart signal til det pædagogiske personale om, hvor de er på vej hen," fortæller hun. Modet til at gå forrest bunder for ledelsen i Lucinahaven i en aktiv beslutning om at være udviklingsagenter for det pædagogiske arbejde i institutionen. "En tydelig ledelse giver tryk for

pædagogerne," fortæller Karina Ljungdal. Det centrale, for at projektet i institutionen kan lykkes, er, at ledelsen former bæredygtige rammer for arbejdet.

Den overordnede ledelse af institutionen sker nu primært hos områdelederen, som også varetager det ledelsesmæssige ansvar for to andre institutioner. Det indebærer blandt andet, at kontakten mellem Lucinahaven og Fredericia Kommune varetages af områdelederen. Dette medvirker til, at den lokale ledelse kan koncentrere sig om det pædagogiske arbejde i institutionen.

Pædagogisk leder Karina Ljungdahl fremhæver forvaltningen som en forudsætning for, at den positive udvikling har kunnet finde sted. "Ønsket om en bestemt udvikling i en institution skal være et ønske fra forvaltningsniveau til pædagog. Det har været helt centralt at sikre åbenhed i institutionen, også i forhold til at være åben over for at bede om hjælp. Hvad enten det gælder i institutionen eller opad i styringskæden til områdeledelse og forvaltning," fortæller Karina Ljungdal.

MØLLEHUSET

FAKTA OM MØLLEHUSET

Antal børn (0-2 år): 32

Antal børn (3-6 år): 47

Kontaktperson: Pædagogisk leder Rita Agerholm

Gladsaxe Kommune

Kontaktoplysninger:

Møllehuset

Carl Møllers Allé 7

2860 Søborg

Telefon: 39 67 17 39

E-mail: mollehuset@gladsaxe.dk

Hjemmeside: www.gladsaxe.dk/mollehuset

Vigtige pointer fra Møllehuset:

- > **Bevågenhed fra det politiske niveau**
- > **Organisering og systematisering af det pædagogiske arbejde med læring**
- > **Synlig og engageret ledelse**

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte den integrerede institution Møllehuset i Gladsaxe den 16. august 2011.

Task forcen lagde særligt mærke til den måde, som institutionen organiserede arbejdet på. Organisering blev af personalet betragtet som en vigtig forudsætning for læring, idet det målrettede det pædagogiske arbejde og skabte ro og koncentration for børnene i aktiviteten.

BEVÅGENHED FRA DET POLITISKE NIVEAU

Pædagogisk leder Rita Agerholm fortæller, at Gladsaxe Kommunes satsning og fokus på at styrke kvaliteten af dagtilbuddene har haft stor betydning for, hvor

langt man er kommet med det systematiske arbejde i forhold til læring i Møllehuset.

Gladsaxe Kommunes byråd fremlagde allerede i år 2000 en målsætning for kommunens daginstitutioner og dagplejen, som tydeliggjorde de krav og forventninger, som Gladsaxe Kommune stiller til det pædagogiske arbejde og hverdagslivet i daginstitution og dagpleje. Målsætningen hviler på og formulerer et værdigrundlag, et overordnet formål, nogle pædagogiske mål og retningslinjer, og en overordnet indholdsplan med ti indholdstemaer, som danner udgangspunkt for udvikling af det pædagogiske arbejde – både i planlagte forløb og spontant opstået samvær med børnene.

I 2005 blev Møllehuset en del af DAP-projektet (Dokumentation Af Pædagogiske læreplaner) i Gladsaxe Kommune, som blev udviklet i tilknytning til kommunens målsætning på området. Projektet indeholder metoder til observation og dokumentation af børns skridt i forhold til udvikling og læring og en vejledning til, hvordan de pædagogiske arbejdsprocesser kan planlægges. Børnenes interesser og viden bliver inddraget i planlægningen og udgør et grundlag for det enkelte barns læring og udvikling i daginstitutionen.

ORGANISERING OG SYSTEMATISERING AF DET PÆDAGOGISKE ARBEJDE MED LÆRING

DAP-projektet har stor betydning for den måde, arbejdet med læring organiseres på i Møllehuset. Rita Agerholm fortæller, at institutionen har læringsmål, som pædagogerne skal sikre, børnene stifter bekendtskab med. Samtidig har de særligt fokus på voksenorganiseringen. Det hele kommer til udtryk gennem en lang række forskellige værktøjer og skemaer, som pædagogerne bruger i deres arbejde for at sikre, at børnene får opfyldt de læringsmål, som Gladsaxe Kommune har besluttet.

FOKUSBARN

Alle børn i institutionen er med korte mellemrum fokusbarn for en dag. Den dag er pædagogerne forpligtet til at skrive deres observationer af barnet ned. Pædagogen skal notere noget, barnet viser, det kan for første gang. Det er barnets stærke sider, det barnet kan, som er i fokus. Den positive situation noteres på et skema og hænges op i institutionen, så barnets forældre kan læse notatet samme dag, det er skrevet.

Der er tale om en åben metode, så barnet er klar over, at det er fokusbarn. Den åbne form giver samtidig forældre og barn mulighed for i fællesskab at drøfte indholdet i anekdoten. Den viden, pædagoger får ved løbende at notere det, de enkelte børn kan, bliver brugt ved planlægning af de fælles pædagogiske processer. De opstillede mål angiver, hvad barnet er på vej imod og støtter pædagogerne i deres planlægningsarbejde.

I Møllehuset er dagligdagen organiseret i en "voksenorden". "Der er en konkret beskrivelse af, hvad der skal ske time for time, hvem er ansvarlig, hvem gør hvad, for eksempel i forhold til aktiviteter," fortæller Rita Agerholm. Der arbejdes meget med rutiner, og det skaber ro og forudsigelighed for børn og voksne. "De voksne ved, hvad de skal, og det giver bedre mulighed for at være koncentreret om det, man har gang i. Hvis der er uro, tolkes det som et tegn på, at der er noget galt i organisationen," fortæller Rita Agerholm.

"Vores kerneydelse er børnene, derfor er det heller ikke accepteret, at de voksne går rundt og snakker med hinanden. De voksne er på arbejde, og derfor skal de yde effektivt," understreger Rita Agerholm.

En pædagog vælges dagligt som "flyder" i institutionen og udarbejder voksenordenen for dagen. Flyderen modtager også børnene om morgenen i et særligt modtagerum, så det sikres, at der ikke både morgen og eftermiddag er lange perioder, hvor det pædagogiske arbejde bliver forstyrret af forældre, som afleverer eller henter deres børn. Det betyder, at forældrene skal notere om morgenen, hvilket tidspunkt de regner med at hente deres barn. På den måde kan personalet planlægge aktiviteter og legegrupper om eftermiddagen, som passer til, hvornår børnene hentes, så børnene ikke bliver afbrudt i deres leg.

Rundt om på dørene i institutionen er der skilte, der indikerer, at man ikke må forstyrre det pædagogiske arbejde: "Adgang forbudt, børn der arbejder", og fokus på børns læring: "Møllehuset er et universitet for børn – ikke husmødre, der pusler". I institutionen arbejdes der med målrettede pædagogiske aktiviteter til specifikke aldersgrupper og udviklingsniveauer. Børnegrupperne sammensættes efter funktionsniveau, det vil sige, at børnene er sammen i mindre grupper frem for stuer.

SYNLIG OG ENGAGERET LEDELSE

Der er stor kontinuitet i ledelsen i Møllehuset, da lederen har været der siden 1978, og der er ikke tvivl blandt medarbejderne om, at der er tale om en meget synlig og engageret leder.

I Møllehuset indgår lederen ikke i arbejdet med børnegrupperne, men er meget tæt inde over den pædagogiske praksis og følger med i, hvad der foregår. Det betyder også, at lederen løbende giver konstruktiv faglig kritik og sparring til medarbejderne. Lederen fastholder tilbuddets målsætning, pædagogiske indholdsbeskrivelser, metodiske aftaler, rolleafklaring/ rollefordeling og forandringsprocesser.

Medarbejderne fremhæver, at det er rigtig vigtigt med en synlig leder, som tør at sige det, som det er. Der bliver sagt fra, hvis lederen ikke er tilfreds, men det vigtige er i den forbindelse, at det ikke er en personlig, men en pædagogfaglig kritik, og at der er tale om en anerkendende tilgang. Dette gør, at institutionen bliver en professionel og faglig arbejdsplads.

NOAHS ARK

FAKTA OM NOAHS ARK

Antal børn (0-2 år): 0
Antal børn (3-6 år): 72, hvoraf 12 er basisbørn

Kontaktperson: Pædagogisk leder Heidi Christiansen

Kontaktoplysninger:

Noahs Ark
Hundigegårdsvej 16-18
2670 Greve

Telefon: 43 90 64 58

E-mail: noahsark@greve.dk

Hjemmeside: <http://daginstitutioner.greve.dk/Daginstitutioner/Integrerede%20institutioner/Noahs%20Ark.aspx>

Vigtige pointer fra Noahs Ark:

- En kommunal satsning på inklusion har udviklet dagtilbuddet
- Ændret organisering af personalegruppen gjorde en forskel i inklusionsarbejdet
- Inklusion er en proces

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte børnehaven Noahs Ark i Greve den 24. juni 2011. Institutionen består af tre almengrupper og to basisgrupper med børn, som har sociale, motoriske og sproglige udfordringer.

Task forcen lagde særligt mærke til den kommunale satsning på inklusion og den proces, som institutionen var i gang med i forhold til at arbejde med inklusion, og hvad det havde af betydning for børne- og personalegruppen.

EN KOMMUNAL SATSNING PÅ INKLUSION

Fra efteråret 2011 frem til 2013 har Greve Kommune et stort, tværgående inklusionsprojekt, hvor alle ledere

og medarbejdere på tværs af børne- og ungeområdet uddannes i inklusion. Formålet er blandt andet at få skabt en struktur – fra fødsel, til vuggestue, børnehave og skole – hvor der ikke går viden tabt om barnet.

Samtidig med efteruddannelsesindsatsen arbejder alle institutioner, skoler og klubber med inkluderende projekter, principper og handleplaner. Derudover rådgiver specialister på området pædagoger og lærere om, hvilke metoder der virker i forhold til inklusion.

Følgende fremgår af Greve Kommunes Børne- og Ungepolitik i forhold til inklusionsindsatsen, 2011: "Børn og unge sikres mulighed for at indgå som ligeværdige deltagere i et anerkendende og udviklende fællesskab inden for almenområdet – eller så tæt på som muligt. Det er forældrenes og medarbejdernes ansvar at skabe fællesskaber, der understøtter det enkelte barns og børnegruppens faglige, sociale og personlige udvikling."

I Greve Kommune er der etableret fem specialgrupper, som er tilknyttet de almene dagtilbud. Specialgrupperne er etableret som en integreret fysisk enhed i den

enkelte institution. Specialgrupperne har egne stuer, men har mulighed for at deltage i dagligdagen i den øvrige del af institutionen. Specialpædagogerne og det øvrige pædagogiske personale samarbejder med udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe.

På dagtilbudsområdet i Greve Kommune er det kun ganske få børn, som ikke bliver passet i de almene dagtilbud eller i tilknytning til de almene dagtilbud, i form af en specialgruppe. Det er således ganske få børn, der går i et særligt dagtilbud uden for kommunen. Denne praksis understøttes af det samarbejde, der er om børnene, mellem støttepædagogkorpsset, PPR og det pædagogiske personale i institutionerne.

ÆNDRET ORGANISERING AF PERSONALEGRUPPEN GJORDE EN FORSKEL I INKLUSIONSARBEJDET

Noahs Ark har siden 2009 arbejdet med inklusion, og der er ifølge personalet i Noahs Ark stor forskel på, hvordan huset fungerede før og efter, dette arbejde gik i gang. Før var institutionen som små kuber, med lukkede døre, hvor der herskede et "os og dem". Hvor personalet på tværs af stuerne ikke havde noget med hinanden at gøre, og hvor basisgruppens forældre og støttepædagogerne havde særskilte forældre- og personalemøder.

Ledelsen har haft stor betydning i forhold til at skabe en kulturændring i personalegruppen, og det har skabt samhørighed i gruppen, som de selv beskriver som et vigtigt skridt i retning af bedre inklusion. "Når det lykkes i Noahs Ark, er det hovedsageligt, fordi personalet har udviklet et samarbejde over tid og har vægтет et godt arbejdsmiljø," fortæller der. Nu er der åbne døre, fælles møder og arbejdsdage, og medarbejdergruppen består af både special- og almenpædagoger, som arbejder på tværs af stuerne. Personalet har blandt andet været på et tredages kursus i Sverige, hvor de med udgangspunkt i Reggio Emilia fik inspiration til, hvordan almen- og specialpædagogikken kan arbejde sammen.

De tydelige skel er væk, fortæller personalet. "Alle voksne skal kende alle børn. Før gik vi hen med barnet til stuepædagogen." Det har ifølge personalet også stor betydning for forældrene, at man er åbne over for alle, og at man lægger mærke til alle børn.

INKLUSION ER EN PROCES

Den pædagogiske tilgang i Noahs Ark bygger på, at alle børn skal føle sig som en del af fællesskabet. Uanset hvilke ressourcer det enkelte barn har, er børn lige meget værd og kan bidrage til fællesskabet.

Alle børn deltager i fælles daglige aktiviteter, som er målrettet hele børnegruppen, og det er ifølge personalet en gevinst for alle børn. De almene børn får styrket deres empati, mens det for basisgruppebørnene er vigtigt at have nogen at spejle sig i, og dermed kan det være med til at få børnene et skridt videre.

En medarbejder udtaler, at "en succesfuld inklusion er opnået, når alle børn føler sig som en del af fællesskabet." Samtidig er man i Noahs Ark optaget af, at inklusion er en proces. Der er hele tiden et nyt skridt, der kan tages, og arbejdet kan udvikles på mange planer. Det kræver arbejde og udvikling. "Vi har måttet snakke os til løsninger i små detaljer, for eksempel hvordan vi spiser sammen, og hvad vi forventer af det enkelte barn. Etik, metoder og mål i forhold til samvær med børn og voksne er et dagligt tema," fortæller der i Noahs Ark.

Samtidig er der en anerkendelse af lederens betydning for inklusionsprocessen. I Noahs Ark har man oplevet mange lederskift, hvilket har betydet, at inklusionsprocessen i perioder har stået stille, fortæller der i institutionen.

I Noahs Ark mener man ikke, at man helt kan nedlægge basisgrupperne. Mange af børnene har brug for de trygge rammer og forudsigelighed, mens andre børn på sigt kan sluses ud i institutionen. En medarbejder udtaler, at "basisgruppen er et godt sted at kunne gå hen og tanke op. Det er en lille verden, de ved, hvordan fungerer." Basisgruppernes formål og pædagogiske metoder skal dog have større fokus på at have tættere samarbejde med den institution, de er placeret i, fortæller der i Noahs Ark.

VALHALLA I SKOVEN

FAKTA OM

VALHALLA I SKOVEN

Antal børn (0-2 år): 34

Antal børn (2-4 år): 6

Antal børn (3-6 år): 74

Kontaktperson: Pædagogisk leder Irene Videbæk Bendtsen

Kontaktperson i kommunen vedrørende aktionslæringsprojektet:

Pædagogisk konsulent Bibi Baunkilde

Ballerup Kommune

Adresse:

Valhalla i Skoven

Egebjergvej 39

2750 Ballerup

Telefon: 44 77 39 10

E-mail: bh-Valhalla-i-skoven@balk.dk

Hjemmeside: <https://ballerup.inst.dk/Foresides/IntraForeside.aspx?Location=IP.21>

Vigtige pointer fra Valhalla i Skoven:

- Pædagogisk design – planlægning giver mulighed for nærvær og koncentration
- Aktionslæringsprojekt i kommunen har sat fokus på nye og mere effektive pædagogiske metoder og meningsfuld dokumentation for alle led – fra forvaltning og politikere til pædagog

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte den 9. februar 2012 den integrerede institution Valhalla i Skoven. Valhalla i Skoven er beliggende i Ballerup Kommune ved siden af en større skov, hvilket har givet anledning til institutionens naturprofil.

Task forcen lagde særligt mærke til Valhalla i Skovens planlægning og organisering for at skabe læringsrum og nærvær for børnene. Institutionen opdelte børnene i mindre grupper, som på skift tog i skoven. Derudover lagde task forcen mærke til Valhalla i Skovens og Ballerup Kommunes aktionslæringsprojekt, der har udviklet udformningen og brugen af dokumentation i kommunen. Dokumentationen er nu i langt højere

grad end tidligere et redskab for både forvaltningen og politikerne i kommunen og for personalet i dagtilbuddet.

PÆDAGOGISK DESIGN SKABER FORDYBELSE, NÆRVÆR OG FLOW

Nærvær bliver igen og igen fremhævet af pædagogerne i Valhalla i Skoven som det resultat, der fremkommer af deres planlægning og organisering af børnene. I Valhalla i Skoven arbejder man med at opdele den store børnegruppe i mindre "skovgrupper", der skiftes til fire uger ad gangen at være i skoven. I skoven og hjemme i institutionen har de læringsforløb, som pædagogerne planlægger på forhånd. Men planlægningen betyder ikke, at planen altid følges. "Når man har en plan, giver det også mulighed for at divergere fra planen og følge børnene i det, de synes er spændende," fortæller Bettina Beer, pædagog i Valhalla i Skoven. Planlægningen fungerer som en rammeplan, som pædagogerne arbejder ud fra, men som de også er parate til at revidere og udvikle, hvis børnene fatter interesse for noget andet. "Børnene lærer bedst, når de er nysgerrige og interesserede," fortælles der i Valhalla i Skoven. Netop derfor er det pædagogernes hovedopgave at understøtte børnene

i deres nysgerrighed og inspirere dem og derigennem skabe de bedst mulige læringsituationer.

LÆRINGSRUM, NYSGERRIGHED OG OPMÆRKSOMHED

For at understøtte læringsforløbene og skabe rum for fokuseret opmærksomhed arbejder Valhalla i Skoven med læringsrum. Når børnene er ude i skovgrupperne, er der færre børn samlet, og det giver større mulighed for fordybelse og ro omkring børnene. Samtidig giver det personalet mulighed for at overskue hele børnegruppen og sikre, at alle er med. Derved bliver pædagogerne mere nærværende og kan i højere grad følge børnene, vejlede og inspirere dem.

For at man kan planlægge dagen på denne måde, skal man have en klar pædagogisk retning, fortæller børnehusleder Irene Videbæk Bendtsen. "Man skal vide, hvor man vil hen, og hvad man har at gøre med. Det giver ro og dermed også mulighed for pædagogen for at være rigtigt til stede," fortæller hun.

Planlægningen behøver ikke nødvendigvis at være detaljeret, men skal afspejle de muligheder, der kan opstå i forhold til læring. Derved er man forberedt på læringsituationer, når de opstår, og det gør, at man i højere grad kan "gribe børnene og deres ideer og følge børnenes spor," fortæller Bettina Beer fra Valhalla i Skoven.

SKOVGRUPPER OG LÆRINGSRUM – OGSÅ FOR DE MINDSTE

Indtil videre har Valhalla i Skoven primært arbejdet med børnehalebørnene i forhold til skovgrupperne. Men som noget nyt vil de etablere ugentlige skovdage for vuggestuebørnene også. Forløbene vil blive planlagt i overensstemmelse med vuggestuebørnenes udviklingsniveau og derved fremme læringen og udviklingen for dem også.

NYE OG MERE EFFEKTIVE PÆDAGOGISKE METODER Gennem aktionslæring samt dokumentation og evaluering gennem styringslaboratorier i kommunen

Valhalla i Skoven har deltaget i et lokalt aktionslæringsprojekt i Ballerup Kommune siden 2011. Det

er et projekt, hvor pædagoger og ledere har anvendt aktionslæringsmetoden til at undersøge pædagogens betydning for børns trivsel, udvikling og læring. Projektet er inspireret af et sideløbende forskningsprojekt, udført af CBS og Københavns Universitet i samarbejde med BUPL, og har derfor inddraget nogle af de forskningsmetoder, der bruges der.

Gennem dialogudvikling, udforskning og eksperimenter søger man at udvikle den pædagogiske praksis i dagtilbuddene og dialogen og dokumentationen mellem institutionerne, forvaltningen og politikerne. "Aktionslæringsprojektet har været med til at styrke dokumentationsindsatsen i Valhalla og har skærpet vores indsats over for børnene," fortæller Irene Videbæk Bendtsen.

Projektet består på to niveauer. Det ene er et aktionslæringsforløb på dagtilbudsniveau, hvor dagtilbuddene, herunder Valhalla i Skoven, har arbejdet målrettet og udforskende i forhold til at finde nye og mere effektive pædagogiske måder at arbejde med børnene. "Aktionslæringslaboratorierne på tværs af projektinstitutionerne har givet et fællesskab med andre nysgerrige blikke og spørgsmål," fortæller pædagogisk konsulent i Ballerup Kommune Susanne Froberg og fortsætter: "Pædagogernes betydning er blevet mere klar for dem, for eksempel i forhold til hvor meget begejstring fra personalets side betyder for børnenes begejstring, og hvad italesættelse af de ord, vi bruger, betyder for praksis. For eksempel bruges ordet "modtagelse" nu frem for "aflevering" om den situation, hvor børnene møder i institutionen, fordi det er mere aktivt ladet i sin fremstilling."

Den anden del af projektet har bestået i mere styringsmæssige laboratorier med ledere, pædagoger og børn samt forvaltning og politikere. Her har fokus været på, hvordan dokumentationsformer og dialoger mellem de forskellige niveauer bliver meningsfulde og givende for alle parter. Det har blandt andet ført til et større fokus på fremover at skabe mulighed for tværgående dialoger frem for skriftlige afrapporteringer i kommunen, som pædagoger, ledere, forvaltere og politikere mener, de får mere viden og gavn af.

VEJEN DAGPLEJE

FAKTA OM VEJEN DAGPLEJE

Antal børn (0-2 år): 918
Antal dagplejere: 250
Antal dagplejepædagoger: 13

Kontaktperson: Dagplejeleder Bodil Vetter

Vejen Kommune

Postadresse:

Vejen kommunale dagpleje
Rådhuspassagen 3
6600 Vejen

Fysisk placering:

Områdekantor Rødding
Østergade 28
6630 Rødding

Telefon: 79 96 63 13

E-mail: bv@vejenkom.dk

Hjemmeside: <http://www.vejenkom.dk/Topmenu/Kontakt/Kommunale%20institutioner/Dagplejen.aspx>

Vigtige pointer fra Vejen dagpleje:

- > **Ledelse skaber tillid i alle led**
- > **Målrettet visitation af børn for at finde barnets bedste match af dagplejer**
- > **Uddannelse og sparring for alle dagplejerne**

Task Force om Fremtidens Dagtilbud besøgte den 12. august 2011 Vejen dagpleje i Vejen Kommune. I Vejen dagpleje arbejder i alt 13 dagplejepædagoger sammen med cirka 250 dagplejere.

Task forcen lagde særligt mærke til, hvordan ledelsen kontinuerligt forsøgte at bevare og styrke åbenheden i kommunen. Grunduddannelse for dagplejere og mulighed for efteruddannelse blev prioriteret højt i kommunen, og diverse foranstaltninger som eksempelvis styrkelse af gæstedagpleje var med til at gøre disse tiltag mulige. Visitationen af et barn til en dagplejer var af central betydning for et godt dagplejeforløb, og der blev arbejdet for at finde det bedste match for både barn og dagplejer. I Vejen dagpleje arbejdede

man for, at dagplejeren ikke skulle føle, at vedkommende stod alene med eventuelle problemer, hvorfor dagplejepædagogerne agerede sparringspartnere.

LEDELSEN SKABER TILLID I ALLE LED

Ledelsen i Vejen Kommune har en flad struktur. Det kan være en udfordring i og med, at 13 dagplejepædagoger skal kunne nå rundt til de i alt 250 dagplejere. Men strukturen giver samtidig også mange fordele, da der er få led at holde styr på og kort afstand imellem dem – dette gavner både forvaltningen i kommunen og dagplejerne. Det er vigtigt for ledelsen af dagplejen i Vejen at skabe og styrke tilliden i disse led mellem eksempelvis forældre og dagplejer og mellem dagplejer og forvaltning, hvorfor de få led i strukturen kan ses som en hjælp hertil. Ledelsen ser det som sin opgave at være kulturbærer for dagplejens værdier og målsætninger.

Vejen dagpleje har et velfungerende tilsyn med dagplejepædagoger, hvor dagplejerne har mulighed for vejledning og sparring i forhold til børnene og dagplejernes arbejde. Der bliver fulgt op på dagplejernes arbejde, og dagplejerne har mulighed for ved undring

og tvivlsspørgsmål at sparre med dagplejepædagogerne derom. Det er vigtigt, at dagplejepædagogerne også kommer ud i legestuerne for at observere og sparre med dagplejerne. Her bliver både barnets og dagplejers trivsel, læring og udvikling taget alvorligt.

ENERGI OG RESSOURCER I VISITATIONEN AF BØRN GIVER DET BEDSTE MATCH FOR BARNET

I Vejen dagpleje prioriterer man tid og ressourcer på visitationen af børnene til dagplejerne. Det er dagplejepædagogerne selv, der visiterer børnene ind i dagplejen blandt andet på baggrund af det, forældrene fortæller om barnet. Man prioriterer i kommunen at finde den dagplejer, der er det bedste match for barnet og dagplejeren. Dette skyldes blandt andet, at kommunen betragter dagplejerne som mangfoldige, og at det netop er en af dagplejens styrker. Dagplejerne skal bruge det, de kan, og vidensdele med hinanden. En af grundene, til at dagplejerne har disse forskelligartede styrker, er, at de har meget forskellige baggrunde - som blandt andet fysioterapeuter, butikksuddannede, tekniske designere og lærere.

Ledelsen i Vejen dagpleje anerkender og italesætter, at dagplejerne har forskellige forcer, og anvender sin viden om dagplejernes forskellige specialer i visitationen af børn. Desuden inddrages relevante samarbejdspartnere, såsom sundhedsplejen, sagsbehandlere, børnefysioterapeut og lignende, hvis det er et barn eller en familie med særlige behov. Nogle dagplejere er gode til at arbejde med unge og usikre forældre, nogle er gode til at arbejde med familier med andre kulturelle baggrunde end dansk, mens andre igen kan have et helt tredje speciale.

I visitationen af barnet bruger dagplejepædagogerne tid på at tale med forældrene om, hvad de forventer af dagplejen. Denne forventningsafstemning har vist sig givtig for begge parter og har således resulteret i markant få klager. Dagplejen prioriterer den nære kontakt til barnet og dets forældre højt og vurderer selv, at forudsætningerne er til stede for at tilbyde stabilitet og tryk i dagplejernes egne hjem. Ledelsen mener derfor, at inklusion af børn i udsatte positioner og familier med færre ressourcer er et af Vejen dagplejes specialer.

For dagplejen i Vejen Kommune er anerkendelse og nærvær centrale ord. Det er medårsag til, at visitationen af barnet står så centralt i dagplejens pædagogiske arbejde. Det er i den nære relation, at mennesket udvikler sig, hvad enten man er barn eller voksen.

PRIORITERING AF UDDANNELSE OG SPARRING

I Vejen Kommune får alle dagplejere et grundkursus på ti plus fem dage, hvor dagplejerne bliver klædt på til opgaven og får redskaber og forståelse for børnenes udvikling og ideer til aktiviteter. Herefter er det op til dagplejeren, i samarbejde med dagplejepædagogen, at vælge, hvad de vil integrere i praksis i deres dagligdag. Et af målene med dette er at give dagplejerne en blid start med blandt andet et fælles introduktionsforløb, vejledning og opstartspraktik. Grundforløbet er forbeholdt dagplejerne, og ledelsen i kommunen forsøger at organisere det, således at dagplejerne kommer på grundforløb i hold, så de har mulighed for at bruge hinanden både undervejs, og efter at forløbet er slut.

Derudover lægger Vejen Kommune vægt på, at dagplejerne skal have mulighed for efteruddannelse. Samtlige dagplejere færdiggør i 2012 et efteruddannelsesforløb af fire plus tre plus tre dages varighed, hvor fokus er det personlige og professionelle lederskab, den anerkendende tilgang, inklusion og kollegial vejledning. Uddannelsesforløbene vekselvirker mellem teorioplæg og afprøvning af den nye viden hjemme i praksis. Efteruddannelse nævnes af dagplejer Asta Kjeldahl som noget, der kan være med til at fastholde dagplejerne og udvikle dem.

Uddannelsesforløbene skaber behov for gæstedagpleje, hvorfor ledelsen har sat organisering og prioritering af gæstedagplejen i fokus, da man har ønsket at ændre på det negative syn, der førhen har været på gæstedagplejen. Det beskrives nu som "verdens bedste vikarsystem", da vikarordningen i dagplejen adskiller sig fra andre dagtilbud ved, at der altid er 100 procent vikardækning hele dagen, da en dagplejer aldrig må være alene med mere end fem børn. Gæstedagplejen er endvidere vant til at inkludere gæstebørn, og det er derfor mere trygt for både barn og forældre.

Vejen dagplejes indsats ser ud til at virke. "Det bedste ved at være dagplejer, er at komme hjem fra ferie," lyder det fra Asta Kjeldahl, dagplejer i Vejen Kommune, som task forcen har besøgt.

DAGPLEJEPÆDAGOGERNE SIKRER TRIVSEL OG MOTIVATION

Dagplejepædagogerne har som minimum en pædagoguddannelse, og mange har diverse

efteruddannelser, for eksempel diplom i ledelse, Marte Meo m.m. Dagplejepædagogerne arbejder i team, hvor flere pædagoger sammen dækker et område og varetager samtlige opgaver inden for dette område. Dagplejepædagogernes opgaver består blandt andet i at sikre trivsel og motivation for læring hos dagplejerne og i samarbejde med dem og forældrene at sikre børnenes trivsel, udvikling og læring. Der er et særligt fokus på inklusion af børnene ind i fællesskaberne, hvilket sker i samarbejde med tværfaglige instanser. Dagplejen bestræber sig på at have en høj faglighed, hvor seneste nye tiltag er dialogisk læsning. Formålet med at arbejde i team er blandt andet at kvalificere den faglige sparring og dermed skabe øget udvikling.

I nogle områder er der mulighed for heldagslegestue, hvor dagplejere og deres børn inden for et område skiftes til at deltage. Heldagslegestuer har mange fordele, blandt andet har dagplejeren mulighed for faglig og kollegial sparring i middagsstunden, hvor pædagogen også kan deltage, og børnene lærer at begå sig i større grupper og danne nye venskaber, samtidig med at de får kendskab til deres gæstedagplejere.

BARNETS BOG

I Vejen dagpleje arbejder dagplejerne med barnets bog for at skabe en god overgang fra hjem til dagpleje. Forældrene sætter billeder ind i bogen af familie og venner som en begyndelse, og derefter bruger dagplejeren den som dokumentation af, hvad barnet har lavet i sin tid i dagplejen. Bogen er derved medvirkende til at give barnet tryghed, mens barnet går i dagpleje, og er også med til at skabe en god overgang til børnehaven. Derudover er det samtidig et velfungerende dokumentationsredskab for dagplejeren.

BØRNECENTRET VESTERPARKEN

FAKTA OM BØRNECENTRET VESTERPARKEN

Antal børn (0-2 år): 15
Antal børn (3-6 år): 45, hvoraf 8 er basisbørn

Kontaktperson: Souschef Marianne Nielsen

Faaborg-Midtfyns Kommune

Adresse:

Børnecentret Vesterparken
Vesterparken 23
5750 Ringe

Telefon: 72 53 04 62

E-mail: malen@faaborgmidtfyn.dk

Hjemmeside: <http://www.bc-vesterparken.dk/>

Vigtige pointer fra Vesterparken:

- Inklusion er en proces, børn, pædagoger og forældre skal tænke på en ny og inkluderende måde
- Inklusion skal tage udgangspunkt i barnet og den kontekst, barnet er i

Task Force om Fremtidens Dagtilbud var på besøg i Børnecentret Vesterparken i Ringe på Fyn den 11. august 2011.

Børnecentret Vesterparken var midt i en proces for at fremme inklusion af centrets basisbørn med sociale handicap/problemer – for eksempel Downs syndrom, sproglige udfordringer, fragilt X-syndrom og adfærdsmæssige vanskeligheder. Basisgruppen var flyttet fra at være en selvstændig enhed fysisk placeret i institutionens ene ende til at være placeret midt i institutionen med fælles legeplads og åbne døre. Pædagogerne arbejdede for at inkludere børnene ind i det større børnefællesskab.

INKLUSION ER EN PROCES

Faaborg-Midtfyns Kommune gennemførte i 2010 et inklusionsprojekt i under navnet "Inklusionsraketten". Dette indebar blandt andet inklusionskurser til personalet i daginstitutionerne og en nedlægning af støttepædagogkorpset, så ressourcerne i stedet blev lagt ud i dagtilbuddene.

Inklusionsraketten blev startskuddet til den inklusionsindsats, der finder sted i Børnecentret Vesterparken i dag. I 2010 flyttede Vesterparken sin basisgruppe, Rævehulen, der førhen havde været isoleret helt fra resten af institutionen, ind i lokaler midt i institutionen med åbne døre til resten af institutionen. Samtidig arbejder man med en ét hus-tankegang, hvor alle, medarbejdere og børn, er en del af det større fællesskab. "Det har betydet en helt anden måde at se os selv og børnene på," fortæller Henriette Anderson, specialpædagog i Rævehulen.

Børnene i Vesterparken udviser en helt anden rummelighed og accept, end de gjorde før inklusionsindsatsen, beskriver personalet. "Alle mennesker er unikke,

og nogle gør nogen ting på en anden måde end dig selv, og det er helt i orden," fortæller souschef Marianne Nielsen om resultaterne af indsatsen. Det er okay at være anderledes og vælge nogle andre ting til og fra, fortælles der.

Men inklusion er ikke noget, man bare lige gør. Det er en længere proces, hvor både kommune, personale, forældre og børn ændrer syn, så det at være unik betragtes som positivt og udviklende for alle parter.

INKLUSION PÅ BARNETS PRÆMISSER

Målet er, at basisbørnene skal føle sig som en del af det større fællesskab i institutionen og derigennem drage nytte af at være sammen med de andre børn. "Rævehulebørnene inddrages i aktiviteterne i den udstrækning, de kan," fortæller Henriette Anderson, specialpædagog i Rævehulen. Nogle af børnene kan ikke holde til at være med til alle aktiviteterne, men har brug for ekstra trykke og rolige rammer. "Børnene er med, så meget de kan. Når de ikke kan være med mere, går vi ind i Rævehulens lokaler med dem, hvor der er ro og tryk," fortæller hun.

Målet er, at børnene skal være med, så meget de har nytte af. Nogle af børnene har så svære udfordringer, at det vurderes urealistisk at inkludere dem fuldt ud, mens det for andre af Rævehulens børn er mere realistisk på sigt. "Alle gør det så godt, de kan, ud fra de forudsætninger de har," fortæller souschef i Vesterparken, Marianne Nielsen, og fortsætter, "børnene skal være med til det, de kan, men de skal ikke presses. Det ville være hæmmende både for dem selv og for resten af institutionens børn. Netop derfor arbejder vi med åbne døre, hvor børnene under supervision fra de voksne kan søge ud og ind af Rævehulen, når de vil," fortsætter hun. Inklusion skal være for børnenes skyld, ikke for de voksnes.

Som en del af ét hus-tanker, er der "læreplansgrupper" på tværs af grupperne i Vesterparken. Basisbørnene fordeles her på lige fod med resten af institutionens børn i grupper, der gennemgår forskellige læreplansforløb. For alle børn gælder det, at der er en kendt voksen med fra deres gruppe. Dette er særligt vigtigt for basisbørnene, da det øger trykgheden for børnene, som hele tiden har et kendt ansigt, de kan komme til, og så personalet fra Rævehulen lettere kan se og støtte børnene i det større fællesskab.

3

BAGGRUNDS-
RAPPORT

fra Task Force om
Fremtidens Dagtilbud

Titel: Baggrundsrapport fra Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Undertitel: 3

Noter: Publikationen findes kun i elektronisk udgave

Udgiver: Ministeriet for Børn og Undervisning for Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Institution: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Copyright: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Forfattere: Task Force for Fremtidens Dagtilbud

Artikelredaktion og produktion: Sekretariatet for Task Force om Fremtidens Dagtilbud, Ministeriet for Børn og Undervisning, Kontor for Børn og Folkeskole, Dagtilbudsenheden

Andre bidragydere: Slotsholm A/S (grafisk tilrettelægning), Lars Skaaning (fotos)

URL: www.uvm.dk/fremtidensdagtilbud

Den elektronisk udgaves ISBN: 978-87-603-2944-9

Pris for den elektroniske udgave: 0 DKK

Version: 1.0

Versionsdato: 2012-05-21

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til Sekretariatet for Task force om Fremtidens Dagtilbud, Dagtilbudsenheden i Ministeriet for Børn og Undervisning.

Indhold

Forord.....	4
Baggrundsrapportens opbygning.....	5
Kommissorium - Task Force om Fremtidens Dagtilbud	6
De gode eksempler – metoden	8
Spørgeguide.....	10
Skabelon til faktaark til task forcens besøg i dagtilbuddene.....	13
Faktaark om de besøgte dagtilbud.....	15
Carls Børnehus	15
Børnehuset Ejerslykke Vuggestue.....	16
Eksperimentalinstitution.....	18
Fasangården.....	19
Konkylien.....	21
Lucinahaven	22
Møllehuset	24
Noahs Ark.....	25
Børnehuset Valhalla – Valhalla i Skoven	26
Vejen Dagpleje	28
Børnecentret Vesterparken	30
Fakta om dagtilbudsområdet	32
Forskningsoversigt.....	36
Forord.....	36
Indledning	36
Organisering.....	39
Ledelse	41
Forældreinddragelse og involvering	43
Fysisk indretning	46
Pædagogik, didaktik og læringsmetoder	49
Dokumentation	59
Rammebetingelser.....	61
Appendiks A - Oversigt over forskningsdokumenter, der indgår i forskningsoversigten	64

Forord

Task Force om Fremtidens Dagtilbud blev den 23. maj 2011 nedsat med det formål at finde eksempler på, hvordan dagtilbud (dagpleje, vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner) arbejder med børns læring og inklusion. Ved regeringsskiftet valgte børne- og undervisningsminister Christine Antorini at videreføre task forcens arbejde.

Task forcen har i sit arbejde besøgt 11 forskellige dagtilbud rundt om i Danmark. Ved besøgene har task forcen blandt andet talt med personale, ledere, forvaltningschefer og forældre. Den har gennemgået forskning og undersøgelser om, hvad der understøtter læring og inklusion, og den har inddraget faglige organisationer, videnscentre, forskere, uddannelsesinstitutioner mv. På baggrund heraf har task forcen opstillet fire pejlemærker for, hvad der skal være til stede for at sikre en succesfuld lærings- og inklusionsindsats i dagtilbuddene. Denne rapport indeholder baggrundsoplysninger om task forcens arbejde, herunder fakta, udvalgt forskning og nøgletal for dagtilbudsområdet.

Ud over denne rapport består task forcens samlede afrapportering af to andre rapporter. En rapport med pejlemærker for, hvad der skal være til stede for at understøtte arbejdet med læring og inklusion, og en rapport, Læring og Inklusion i praksis, med fortællinger fra task forcens 11 dagtilbudsbesøg. Den samlede afrapportering består således af tre delrapporter:

Rapport 1 – Fremtidens dagtilbud – som indeholder pejlemærker for dagtilbudsområdet

Rapport 2 – Inklusion og læring i praksis – fortællinger fra de 11 besøg til inspiration

Rapport 3 – Baggrundsrapport – som er denne rapport

Task forcen vil gerne takke de mange dagtilbud, som har åbnet dørene for den og vist, hvordan de arbejder med læring og inklusion, ligesom de mange og konstruktive input fra parterne på dagtilbudsområdet har været meget gavnlige. Tak for det.

God læselyst!

Task Force om Fremtidens Dagtilbud den 21. maj 2012

Niels Egelund, professor ved Center for Strategisk Uddannelsesforskning og Kompetenceudvikling, Aarhus Universitet (formand)

Agi Csonka, direktør for Danmarks Evalueringsinstitut

Lars Sloth, børne- og kulturdirektør, Thisted Kommune, formand for Børne- og Kulturchefforeningens dagtilbudsnetværk

Irene Davidsen, leder af Børnehuset Ørnebo i Ishøj

Laust Joen Jakobsen, rektor for professionshøjskolen UCC

Ole Henrik Hansen, Ph.d. stipendiat ved Institut for Uddannelse og Pædagogik – Didaktik, Aarhus Universitet

Kirsten Jørgensen, Chefkonsulent i KL

Baggrundsrapportens opbygning

Indledningsvis indeholder nærværende rapport kommissoriet for Task Force om Fremtidens Dagtilbud, der beskriver task forcens opdrag og hensigten med arbejdet. Dernæst følger en beskrivelse af task forcens metode og arbejdsoplysninger, der har været brugt i task forcens arbejde.

Derefter følger en forskningsoversigt udarbejdet af Dansk Evalueringsinstitut (EVA). EVA fik i starten af task forcens arbejdsperiode til opdrag af task forcen at bidrage med en forskningsoversigt med kvalitetsvurderet forskning om udvalgte temaer sat i forhold til børns læring og inklusion i dagtilbud. Temaerne var: Organisering, ledelse, forældreinddragelse og – involvering, fysisk indretning, pædagogik, dokumentation og rammebetingelser. EVA har udarbejdet oversigten i et samarbejde med Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Oversigten indeholder skandinavisk dagtilbudsforskning fra perioden 2006-2009, dog med bidrag fra 2010 på ledelsesområdet. I det forskningsoversigten kun omhandler skandinavisk forskning, og den nyeste forskning ikke har været mulig at få med, har task forcen også tilegnet sig viden om dagtilbudsfeltet igennem international forskning og nyere nordisk forskning.

Endelig indeholder rapporten et kapitel, der omhandler fakta om dagtilbudsområdet udarbejdet af Ministeriet for Børn og Undervisning for task forcen. Heri findes baggrundsviden i form af tal fra Danmarks Statistik om dagtilbudsområdet, herunder fakta om ændringer på dagtilbudsområdet i aldersgruppen 0-5 år, primært fra perioden 2001- 2010. Blandt andet vedrørende dækningsgrad og demografi, fordeling af børn i de forskellige tilbud og hvor stor en andel der benytter tilbuddene på forskellige alderstrin. Derudover indeholder kapitlet en beskrivelse af udviklingen i blandt andet udgifter pr. barn og åbningstider.

Kommissorium - Task Force om Fremtidens Dagtilbud

Den 8. april 2011

Danmark har et af verdens mest udbyggede og velfungerende dagtilbudssystemer. Langt de fleste børn mellem 0-6 år går i dag i dagpleje eller daginstitution. Der er således rigtig gode muligheder for igennem dagtilbuddene sammen med forældrene at understøtte børns trivsel og læring.

De første seks år af et barns liv er meget vigtige, idet det er i disse år en helt grundlæggende del af et barns kompetencer dannes. Forskningen viser, at børn, der er blevet stimuleret f.eks. socialt og sprogligt i dagtilbud, har bedre forudsætninger for et godt skoleforløb og for at skabe grundlaget for at kunne klare sig selv senere hen i voksenlivet.

Dagtilbud er derfor andet end blot pasning og opbevaring af børnene, mens forældrene er på arbejde. Det er selvfølgelig vigtigt, at der er fleksible pasningsmuligheder, så mor og far kan få hverdagen til at hænge sammen, men det er - mindst lige så væsentligt - at sikre, at børn mellem 0-6 år trives og lærer.

Regeringen har derfor også igangsat en række initiativer, der skal styrke dagtilbudsområdet generelt og sikre bedre læring og trivsel. Det gælder bl.a. indførelse af en pasningsgaranti, pædagogiske læreplaner, 2 mia. kr. til bedre kvalitet i dagtilbud samt krav om sprogvurdering og -stimulering af 3-årige børn.

Der er markant høj forældretilfredshed med dagtilbuddene. Således er langt hovedparten af forældrene meget tilfredse med deres dagtilbud.

Task force skal sætte fokus på fremtidens dagtilbud

Det fremgår af regeringsgrundlaget "Danmark 2020 – Viden, vækst, velstand og velfærd", at Danmark skal være blandt de allerbedste lande at være barn og voksen i. Det betyder konkret, at Danmark skal være blandt de 10 rigeste lande og være kendetegnet ved innovation, høj uddannelsesgrad og en god konkurrenceevne. For at nå disse ambitioner er det væsentligt, at børn og unge i Danmark trives, har selvværd og er socialt og fagligt kompetente.

Regeringen har ligeledes i folkeskoleudspillet slået fast, at det er vigtigt med en tidlig indsats for at sikre, at børn kan læse inden udgangen af anden klasse, og at danske børn i forhold til læsning, matematik og naturfag er i top fem målt ved PISA-undersøgelserne i 2020.

For at kunne trives og lære er det vigtigt, at børn kan koncentrere sig, lytte til hinanden og har respekt for de voksne, ellers opstår der uro, som er skadelig for trivslen og læringen. Flere undersøgelser har sat fokus på uro i skolen, og forældre fremhæver også uro i skolen som et af de største problemer i skolen. Trivsel, læring, selvværd og social kompetence er nøglebegreber i forhold til god ro og orden i dagtilbuddene og skolen. For børn, som før skolestart ikke har lært en hensigtsmæssig adfærd, vil skolestarten blive sværere. Arbejdet med børnenes selvværd, selvdisciplin og sociale kompetencer er derfor en udfordring, som dagtilbuddene i samarbejde med forældrene må tage alvorligt.

Det er derfor helt afgørende fortsat at have fokus på udvikling af dagtilbudsområdet for at kunne nå målene, og for at dagtilbudsområdet til stadighed udvikler sig til børnenes bedste.

Regeringen vil derfor nedsætte en task force, der skal sætte fokus på velfungerende, innovative og dygtige dagtilbud, der f.eks. arbejder målrettet med læreplaner, børns personlige og sociale kompetencer.

tencer i forbindelse med overgange til skolen og sprogvurderinger for herigennem at sikre, at børn trives og lærer i dagtilbud.

Task forcens opgave skal ses i sammenhæng med den økonomiske situation og det skærpede behov for hensigtsmæssig økonomistyring. Ressourcerne på dagtilbudsområdet skal anvendes bedst muligt.

Task forcen skal via besøg indsamle viden og eksempler på god praksis i forhold til de to nedenstående temaer til inspiration for kommuner og dagtilbud.

Task forcen skal have særligt fokus på temaerne:

- **Læring:** Hvordan sikres det, at børn trives og lærer mest muligt, så de har et godt børneliv nu og her, og så de er bedst forberedt på skolen og det videre liv? Hvordan arbejder dagtilbuddene og kommunerne i den forbindelse f.eks. med de pædagogiske læreplaner, sprogvurderinger og -stimulering, overgange mellem dagtilbud og skole, målrettet fokus på børns læringsberedskab og motivation, "class room management" i dagtilbud, mål for børns læring, evidens og dokumentation mv?
- **Inklusion og forebyggelse af udsathed.** Hvordan sikres det, at børn med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser i højere grad kan inkluderes i almindelige dagtilbud, og hvordan sikres det, at socialt udsatte børn bliver spottet og understøttet efter behov i dagtilbuddene? Hvordan arbejder dagtilbuddene og kommunerne i den forbindelse f.eks. med struktureret pædagogik, socialrådgivere i dagtilbud og andre tværfaglige samarbejdsformer, forældresamarbejde og forældreprogrammer mv.

Målgruppen for task forcens vidensindsamling, herunder besøg, er personale og ledere, forældre, kommunalpolitikere og forvaltningschefer ift. dagtilbudsområdet og indskolingen på skoleområdet, repræsentanter fra uddannelsesinstitutioner samt forskere og andre eksperter på området. Derudover inddrages internationale data og undersøgelser.

Task forcen skal aflevere rapport med eksempler på god praksis inden for de to ovenstående temaer til regeringen september 2011. Task forcen sekretariatsbetjenes af Socialministeriet. Arbejdet og resultaterne vil fremgå af portalen fremtidensdagtilbud.dk.

Sammensætning

Task forcen udpeges af socialministeren og sammensættes af 6 personer med relevant erfaring, herunder kommunale praktikere og forskere med kompetencer og viden om dagtilbud i forhold til de to overordnede temaer.

De gode eksempler – metoden

Af det følgende er en kort beskrivelse af task forcens proces og metodiske overvejelser.

Task forcens opdrag er, som det fremgår af kommissoriet, at finde og udbrede kendskabet til gode og innovative dagtilbud, der gør noget særligt for at fremme læring og inklusion. Dette er gjort gennem besøg i 11 dagtilbud landet over, gennem inspiration fra forskningen samt via inputs fra forskere, uddannelsesinstitutioner, interessenter på området mv. Task forcen er blevet sekretariatsbetjent af medarbejdere fra, først Socialministeriet og, efter valget, Ministeriet for Børn og Undervisning.

Kick-off og udvælgelsen af dagtilbud

Task forcens arbejde begyndte den 23. maj 2011 ved en kick-off dag, hvor 27 interessenter deltog og diskuterede, hvad task forcen kunne og burde inddrage i deres arbejde. Kick-off dagen gav input i forhold til vigtige emner og til task forcens udvælgelsesgrundlag. Yderligere fik den input fra mange interessenter og parter på området gennem mails og lignende.

En del af task forcens arbejde bestod blandt andet i besøg i 11 dagtilbud. Udvalgelsen af disse dagtilbud er sket ud fra de mange input, og ud fra et ønske om at dække dagtilbudsområdet så bredt som muligt. Dagtilbuddene er derfor udvalgt på baggrund af forskellighed i tilgang og/eller metode, forskellig geografisk placering, børnesammensætning, forskellige typer af dagtilbud (vuggestue, børnehave, integreret institution og dagpleje) samt at både læringstemaet og inklusionstemaet blev afdækket. På den baggrund blev følgende 11 dagtilbud udvalgt:

- Fasangården, Frederiksberg Kommune
- Konkylie, Københavns kommune
- Noahs Ark, Greve Kommune
- Carls Børnehus og Ejerslykke Vuggestue, Odense Kommune
- Børnecentret Vesterparken, Faaborg-Midtfyns Kommune
- Lucinahaven, Fredericia Kommune
- Dagplejen, Vejen Kommune
- Møllehuset, Gladsaxe Kommune
- Valhalla i Skoven, Ballerup Kommune
- Eksperimentalinstitutionen, Københavns Kommune

Besøg i gode og innovative dagtilbud

Til besøgene blev der udarbejdet faktaark om hvert enkelt dagtilbud (se senere i denne rapport for forkortet version) og en spørgeguide for at målrette task forcens fokus (se ligeledes senere i denne rapport).

Task Forcen har besøgt de fleste af dagtilbuddene af to omgange. Den besøgte først dagtilbuddet i ca. tre timer for at få et indtryk af dagtilbuddets arbejde med blandt andet inklusion og læring. Besøget bestod af rundvisning, observation samt dialog med ledelse, personale og eventuelt forvaltning og/eller forældre. Formålet med første besøg var at få et grundigt indblik i dagtilbuddets arbejdsmetoder, fokus i det pædagogiske arbejde osv.

Ved andet besøg tog mellem en og fire repræsentanter fra task forcen på opfølgende besøg for at observere det pædagogiske arbejde i praksis en hel dag. Formålet med andet besøg var at få en grundige-

re forståelse af dagtilbuddets særlige egenskaber i praksis samt en mulighed for at stille opklarende spørgsmål i forbindelse med arbejdsgangen.

Efter besøgene har task forcen evalueret besøget i de forskellige dagtilbud og drøftet, hvad der har været de gennemgående budskaber fra og kendetegn ved dagtilbuddene.

Inspirationsdag for forskere, uddannelsesinstitutioner og interessenter

Efter besøgene har task forcen afholdt en inspirationsdag for forskere, uddannelsesinstitutioner og interessenter på dagtilbudsområdet, hvor deltagerne fik mulighed for at bidrage til og kommentere på task forcens arbejde. Herigennem fik task forcen yderligere kendskab til forskningsresultater, argumenter, opmærksomhedspunkter og udviklingstræk på dagtilbudsområdet. Inspirationsdagen har været med til at kvalificere task forcens arbejde og har skærpet fokus.

Inspirationsdagen bestod dels af oplæg fra task forcen, hvor den fortalte om sit arbejde og foreløbige konklusioner, efterfulgt af diskussion i plenum, hvor deltagerne havde mulighed for at komme med input til task forcen. Slutteligt blev der afholdt workshops, hvor deltagerne skulle udpege de ti vigtigste temaer i forhold til at sikre en succesfuld lærings- og inklusionsindsats i dagtilbuddene.

Spørgeguide

I det følgende præsenteres den spørgeguide task force-medlemmerne havde med på dagtilbudsbesøgende og stillede spørgsmål ud fra. Denne guide er udformet med det formål at systematisere de emner og den viden der blev indsamlet på besøgene samt at fungere som en huskeliste, så task forcen på hvert besøg kom omkring de udvalgte hovedtemaer.

1. Hvad er det, task forcen ønsker at undersøge/afdække?

Hvordan arbejder man i udvalgte dagtilbud i praksis med læring og inklusion? Og hvilken betydning har den praksis for børnenes udvikling, læring og trivsel?

Det antages i den forbindelse (på baggrund af forskning), at følgende parametre har betydning for arbejdet i praksis med læring og inklusion:

- Organisering (alder, børnegrupper, organisering af dagen)
- Ledelse (stue, institution, område, forvaltning)
- Forældreinddragelse og involvering
- Fysisk indretning
- Pædagogik, didaktik, læringsmetoder
- Dokumentation, analyse, mål mv.
- Rammebetingelser, herunder uddannelsesniveau, normering mv.

Spørgsmålene tager udgangspunkt i de identificerede tværgående temaer, men relevansen vil selvfølgelig afhænge af det enkelte sted, ligesom det kan være nødvendigt at justere spørgsmålene i besøgsforløbet. Spørgsmålene gælder både for dagplejen og daginstitutioner, selvom nogle af spørgsmålene primært giver mening for enten dagplejen eller daginstitutionerne. Det er således ikke en endelig og udtømmende liste af spørgsmål.

2. Indledende åbne spørgsmål

Hvad kendetegner jeres tilgang, hvad gør I helt konkret og hvorfor er det godt? Hvad er metoderne/redskaberne, hvad er processen?

Kan I beskrive et konkret eksempel eller projekt, der kendetegner det, I gør? Hvad er formålet og hvad er outcome af projektet/tilgangen? Hvordan kan outcome identificeres?

3. Specifikke spørgsmål ift. de tværgående temaer

Organisering

- Hvordan har man organiseret børnegruppen? (efter alder, funktioner, modenhed) Er den samme organisering gældende hele tiden? Her tænkes både den overordnede opdeling på stuer eller lign. samt evt. andre opdelinger, og om evt. inddeling er permanent eller en gang imellem.
- Hvordan er dagen organiseret? Er den organiseret ift. bestemte aktiviteter (såsom samlinger, frokost, udeliv, rytmik, kunst mv.)? Og gentages denne rutine?
- Er ugen eller året organiseret i forhold til aktiviteter eller projekter?

- Hvordan er personalet organiseret (f.eks. så personalet er opdelt ift. en børnegruppe, specialisering, funktioner mv.)?

Ledelse

- Varetager dagtilbudslederen udelukkende ledelsesmæssige opgaver – eller indgår lederen også i det pædagogiske arbejde?
- Er der områdeledelse, og hvad betyder det i praksis for dagtilbudsledelsen, hvad er ansvarsfordelingen?
- Hvordan er afgrænsningen mellem lederen og medarbejder, hvad er lederens rolle og hvordan agerer lederen ift. medarbejderne?
- Er lederen tydelig i sin retning for dagtilbuddet (hvordan opfører man sig over for forældre/børn, anviser hvilken pædagogik der skal være gældende)?
- Hvordan forholder lederen sig til vurdering og kritik af praksis?
- Er der ledelse (f.eks. ledende stuepædagoger) på de enkelte stuer/grupper?
- Hvordan fungerer dagplejepædagogen – som leder, kontrollant eller supervisor i forhold til dagplejeren? Eller måske alle dele?
- Hvad er lederens uddannelsesmæssige forudsætninger, herunder grunduddannelse og efteruddannelse i f.eks. ledelse?

Forældreinddragelse

- Hvordan er praksis for, hvordan og hvornår forældre inddrages på dagtilbudsniveau? Er den fast eller er det op til hver enkelt ansat? Er det særligt i forhold til det enkelte barn eller dagtilbuddet?
- Hvordan kommunikerer personalet med forældrene? Er der f.eks. udtrykt mundtlige eller skriftlige forventninger til forældrene?
- Er der særlig opmærksomhed på visse forældregrupper, hvorfor og hvad gør man konkret ift. dem?

Fysiske faciliteter

- Har man indrettet dagtilbuddet ift. funktioner, børnegrupper og/eller for at fremme bestemte pædagogiske tiltag (mulighed for at danne små grupper, for at tegne, for at arbejde med IT, for at kigge i bøger indenfor eller for at køre stærkt eller fordybe sig udenfor)?
- Hvordan er dagtilbuddet opdelt fysisk (eks. klassisk indretning i stuer eller kan indretningen flyttes rundt?)
- Hvordan giver dagtilbuddets indretning plads til børnene? Er dagtilbuddet f.eks. bygget med fokus på børn?
- Ift. dagplejen, er der særlige forhold der gør sig gældende ift. børnene (indretning, udemiljø)?

Pædagogik

- Hvordan er pædagogikken indrettet ift. børnenes alder og udvikling (bliver aktiviteterne f.eks. mere udfordrende jo ældre børnene bliver og jo flere kompetencer barnet udvikler?)

- Hvad er indholdet af den pædagogiske praksis? (er fokus på – det enkelte barn, relationer, fællesskab, struktur, kognitiv udvikling osv., hvilke redskaber/metoder anvendes, hvad er formålet) Herunder hvornår og hvordan inddrages IT i arbejdet med børns læring?
- Hvordan og med hvem planlægges den pædagogiske praksis? Hvem definerer pædagogikken?
- Er der særlige specialer hos personalet? (eks. sprogpædagoger, idrætspædagoger, naturdagplejere). Herunder, inddrages eksterne specialer/fagfolk i arbejdet med børnene (eks. sundhedsplejerske, socialrådgivere og naturvejledere)?
- Hvordan arbejdes der med læreplanerne? Arbejdes der med alle temaer, er alle med til at beskrive mål, metoder og aktiviteter og hvordan måles resultaterne af læreplansarbejdet?
- Hvad er det organisatoriske set up for at drøfte pædagogiske problemstillinger i hverdagen? Hvordan drøftes de helt konkret?

Dokumentation, mål mv.

- Arbejdes der med dokumentation (lovbøger, foto, dataregistreringer, FKO-redskaberne etc.)?
- Er dokumentation og mål målrettet aldersgrupper og evt. andre inddelinger af børnegruppen (piger/drenge, tosprogede mv.)?
- Hvordan udføres og bruges dokumentation? Anvendes de f.eks. til analyser af praksis og handlingsplaner/læreplansarbejdet?
- Medfører dokumentationen og evalueringer konkrete ændringer af praksis?
- Bruges dokumentationen mv. ift. lederens styring af dagtilbuddet, dialog med forældre og forvaltning?

Økonomi

Spørgsmålene nedenfor vil i vidt omfang være forsøgt afdækket på forhånd.

- Er der særlige normeringer, særligt uddannede pædagoger/dagplejere, øget supervision fra kommunen mv.
- Har projektet/tiltaget krævet merudgifter? I givet fald har det været i forbindelse med implementeringen eller er det permanent?
- Kan tiltaget/projektet udføres med gennemsnitlig normering og uden merudgifter?

Skabelon til faktaark til task forcens besøg i dagtilbuddene

Nedenfor fremgår den skabelon, der har været anvendt til udformningen af faktarkene for de besøgte institutioner. Den er blevet udfyldt forud for hvert besøg via et telefoninterview med institution. De udfyldte faktaark er blevet benyttet som orientering af task force medlemmerne på selve besøget i institution.

[Institutionens navn]	
[Adresse og tlf.]	[Kommune]
Kontaktperson i dagtilbuddet: [Navn, stilling, tlf., e-mail]	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet	
Antal vuggestuebørn:	
Antal børnehave børn:	
Personalets uddannelsesniveau	
Andel uddannede pædagoger:	
Andel pædagogiske assistenter/pgu'er:	
Andel andet pædagogisk personale (resten):	
Andel tosprogede børn:	
Struktur	
Antal stuer i vuggestuen:	
Antal stuer i børnehaven:	
Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.?	
Antal voksne pr. stue i vuggestue:	
Antal voksne pr. stue i børnehaven:	
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
Indhold:	

Pædagogik:

Organisering:

Fysisk indretning:

Ledelse:

Faktaark om de besøgte dagtilbud

I det følgende vil de udfyldte faktaark om de 11 dagtilbud task forcen har besøgt blive præsenteret.

Carls Børnehus	
Carl Blochs Vej 24 5230 Odense M Tlf.: 63 75 13 40 E-mail: carls.buf@odense.dk	Odense Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: leder Annemette Vest	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 65	
Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 0	
Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 65 (til august 60 børn)	
Antal dagplejebørn (0-2 år): 0	
Personalets uddannelsesniveau:	
Andel uddannede pædagoger: 5 (inkl. leder)	
Andel pædagogiske assistenter/pgu'er: ingen	
Andel andet pædagogisk personale (resten): 5	
Andel tosprogede børn: 65 pct.	
Struktur	
Antal stuer i børnehaven: 4	Antal voksne pr. stue i børnehaven:
Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.?:	Store børn (15): 2 voksne
Carls Børnehus arbejder hen imod mindre fordybelsesgrupper i forskellige læringsmiljøer og på sigt ingen stuer.	Små børn (14-15): 2 voksne
Institutionens legeplads er fysisk placeret på den anden side af gaden.	Små børn (15): 3 voksne (heraf 1 pædagogstuderende)
I hovedhuset er der tre stuer til de 3-4	Odense Kommune har en vippemodell som betyder, at institutionen har indskrevet 60 børn fra august til januar, 63 børn fra januar til april

årige, mens de 4-5 årige er på den anden side af gaden.	og 66 børn fra april til 31. juli.
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
<p>I Carls Børnehus arbejdes der målrettet med social inklusion ud fra en pædagogisk praksis som sikrer, at alle børn har adgang til at deltage i forskellige fællesskaber af børn og voksne. Der lægges vægt på, at barnet føler sig som en del af et fællesskab ved at dets bidrag til fællesskabet bliver værdsat og anerkendt.</p> <p>Denne forståelse medfører, at institutionen stiller spørgsmål ved sine måder at tilrettelægge dagligdagen på, ligesom man organiserer og strukturerer dagligdagen, så det sikres, at alle børn får mulighed for og støtte til at deltage i udviklende fællesskaber.</p> <p>Læringssynet bygger på en vision om at skabe de bedste betingelser for, at alle børn får de bedst mulige oplevelser med at udvikle sig og lære i den tid, de er i institutionen. Læring betragtes som en socialt forankret proces, der sker i samspillet mellem barnet og dets omgivelser.</p> <p>Institutionen har fokus på, at læringsrum skal være fleksible, varierede og inspirerende for børnene. Derudover forsøger institutionen at indrette deres rum, så de understøtter børns sproglige udvikling. Konkret gøres dette for eksempel ved, at personalet positionerer og fordeler sig fysisk på en måde der støtter børnenes mulighed for fordybelse og meningsfuld kommunikation og for at følge børnenes spor og guide dem i deres legerelationer.</p>	

Børnehuset Ejerslykke Vuggestue	
Carl Blochs Vej 12 5230 Odense M Tlf.: 63 75 16 65 E-mail: ejerslykke.vug.buf@odense.dk	Odense Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: daglig leder Gitte Hermansen	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 44	
Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 44	
Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 0	
Antal dagplejebørn (0-2 år): 0	

<p>Personalets uddannelsesniveau:</p> <p>Andel uddannede pædagoger: 74 pct.</p> <p>Andel pædagogiske assistenter/pgu'ere: ingen</p> <p>Andel andet pædagogisk personale (resten): 26 pct.</p>	
<p>Andel tosprogede børn: 21 pct.</p>	
<p>Struktur</p>	
<p>Antal stuer i vuggestuen: 4</p> <p>Antal stuer i børnehaven: -</p> <p>Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.?: Stuerne opdeles i Lillestue til de mindre børn og Storestue til de større børn samt et motorikrum.</p>	<p>Antal voksne pr. stue i vuggestue: 3,25 (13 voksne fordelt på fire stuer).</p> <p>Antal voksne pr. stue i børnehaven: -</p>
<p>Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale</p>	
<p>Børnehuset Ejerslykke Vuggestue arbejder aktivt med inklusion og læring. Institutionen har en oversigtstavle over igangværende projekter samt et årshjul der angiver, hvilke læreplanstemaer der arbejdes med på forskellige tidspunkter af året. Institutionen arbejder med egen udarbejdet SMTTE-model.</p> <p>I Børnehuset Ejerslykke Vuggestue arbejdes pædagogisk med social inklusion, hvor forskellighed ses som en styrke. Der arbejdes med et grundsyn om, at børn udvikler sig i fællesskaber.</p> <p>For institutionens pædagogiske læringssyn gælder det, at personalets opgave er at støtte, lede og udfordre børns læring og at leg, motivation og nysgerrighed tillægges en central betydning for læring.</p> <p>I dagligdagen deles børnegruppen op i mindre og alderssvarende grupper, hvorefter der arrangeres forskellige aktiviteter i huset.</p> <p>Dagligdagen tilrettelægges om morgenen af en voksen fra hver af de fire stuer, så dagens aktiviteter kan planlægges. Målet herved er, at forbedre sammenhængskraften i huset.</p>	

Eksperimentalinstitution	
Backersvej 113 2300 København S Tlf.: 32 59 19 50 E-mail:eksper@eksper.dk	Københavns Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: leder Jane Weltz	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 20 Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): ca. 40	
Personalets uddannelsesniveau: Andel uddannede pædagoger: 4 uddannede pædagoger pr. stue Der er kun ansat uddannet pædagogisk personale i institutionen.	
Andel tosprogede børn: 17	
Struktur	
Antal stuer i vuggestuen: 2 Antal stuer i børnehaven: 3	Antal voksne pr. stue i vuggestue: 4 Antal voksne pr. stue i børnehaven: 4
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
<p>Inklusion er i højsædet.</p> <p>Halvdelen af institutionens børn er på "dagbehandlingspladser", det vil sige pladser til børn med tunge psykosociale problemer der kommer fra familier i særligt udsatte positioner. En stor andel af disse børn kommer fra familier hvor der er psykologiske problemer, og derfor er mange af børnene tilknytningsforstyrrede. Den anden halvdel af børnene er "lokale" børn, der kommer fra almindelige velfungerede familier i området.</p> <p>Institutionen inkluderer fuldt ud børnene i udsatte positioner.</p> <p>Rådgivning af forældre er en central del af inklusionsarbejdet. Dette er især vigtigt for forældrene til børnene i udsatte positioner, der ofte har brug for sparring og vejledning i forhold til barnet. Rådgivningsforløb bliver tilrettelagt ud fra den enkelte families behov,</p>	

og kan variere meget i form og længde.

Den pædagogiske grundtanke omhandler relationer. Mange af børnene i udsatte positioner er tilknytningsforstyrrede, og derfor har de brug for igen at opbygge et tillidsforhold.

Udgangspunktet er, at alle har noget at komme med, som de er gode til. Der er forskel på folk, og det skal respekteres. Det giver en stor åbenhed hos børnene og en tro på dem selv.

Alle børn i institutionen får tilknyttet en fast pædagog (den primære) samt en pædagog (den sekundære) der fungerer som "vikar", når den primære pædagog er forhindret i at være fysisk til stede for barnet. For barnet fungerer pædagogen som den tætteste relation i institutionen, han/hun er barnets base, og det er den voksne der har hovedansvaret for barnets udviklings- og trivselsmuligheder i institutionen.

De fire pædagoger på hver stue udgør et team som løbende mødes med lederen, souschefen og nogen gange også en psykolog udefra. Dette giver mulighed for fagligt at drøfte problemstillinger.

Fasangården	
Frederiksberg hospital Ndr. Fasanvej 75 2000 Frederiksberg Tlf.: 38 21 13 30 E-mail: fasangaarden@frederiksberg.dk	Frederiksberg kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: souschef Karina Rudbæk Hansen	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 156	
Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 56 (4 stuer med 14 børn i hver)	
Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 100 (4 stuer med 25 børn i hver)	
Personalets uddannelsesniveau	
Andel uddannede pædagoger: 18 (inkl. leder)	
Andel pædagogiske assistenter/pgu'er: 9 pædagogmedhjælpere	

Andel andet pædagogisk personale (resten): 0
Andel tosprogede børn: 4
Struktur
<p>Antal stuer i vuggestuen: 4</p> <p>Antal stuer i børnehaven: 4</p> <p>Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.?</p> <p>Klubber for førskolebørn på 5-6 år (september-april). Fasangården har en pædagog ansat på flekstilid, som kommer mandag og tirsdag eftermiddag og laver aktiviteter, som kun de store børn er med til, for eksempel computerspil, playstation og aktiviteter på legepladsen. Om formiddagen er der ligeledes målrettede aktiviteter for klubben med et tema der løber over 14 dage ad gangen, eksempelvis om musik, tegning, idræt og natur. Disse aktiviteter er målrettet de krav, der stilles i skolen.</p> <p>Fra september til påske er der forskellige temaer/aktiviteter målrettet de forskellige aldersgrupper: Krop og bevægelse for de 3årige, musik for de 2årige.</p>
<p>Antal voksne pr. stue i vuggestue: 2 pædagoger og 1 pædagogmedhjælper</p> <p>Antal voksne pr. stue i børnehaven: 2 pædagoger og 1 pædagogmedhjælper</p> <p>Derudover er der flyvere, der er de steder, hvor der er mest brug for dem.</p>
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale
<p>Fasangården har særlige projektforløb, hvor der arbejdes målrettet med et tema. Senest var det et kunstprojekt om sanserne, hvor en kunstner har været tilknyttet. Børnene har først været på introture, eksempelvis har vuggestuebørnene været i zoo, hvor de eksempelvis så hvor store ører og næse elefanten har. Niveauet er målrettet den specifikke aldersgruppe. Efter intro er der et 8 ugers projektforløb som endte ud i en fernisering, hvor kunsten blev vist frem for forældre, bedsteforældre og andre.</p> <p>Fadderordning: Når et barn rykkes op fra vuggestue til børnehaven, får det, foruden en pædagog, tilknyttet 2 faddere (børnehavenbørn), der skal hjælpe barnet på vej i børnehaven og vise hvordan man gebærder sig og gør tingene.</p> <p>I Fasangården har man Reggio Emilia pædagogikken som sin ledestjerne. Særligt beskæftiger man sig med ReMida, som kommer af et gammelt sagn om en mand der kunne trylle alting til guld. Deraf har man udviklet ReMida-tilgangen, hvor man bruger ting anderledes, end hvad de egentlig er ment som, eksempelvis genbrugsrekvisitter til at fremstille kunst.</p>

Konkylie	
Forbindelsesvej 9 2100 København Ø Tlf.: 35 25 63 20 E-mail: ey86@buf.kk.dk	Københavns Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: Leder, Maj-Britt Nystrøm	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: ca. 65 Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 20 Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 45 Heraf er 8 basisbørn (særligt fokus på børn med hørehandicap, børn med høreapparater (HA) eller Cochlear Implant (CI)).	
Personalets uddannelsesniveau: Andel uddannede pædagoger: 12 Andel pædagogiske assistenter/pgu'er: 6 Andel andet pædagogisk personale (resten): 2 tale/høre pædagoger er fast tilknyttet Konkylie til at undervise basisbørnene.	
Andel tosprogede børn: 6	
Struktur	
Antal stuer i vuggestuen: 2 Antal stuer i børnehaven: 3 Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.?: Nej	Antal voksne pr. stue i vuggestue: 3 Antal voksne pr. stue i børnehaven: 3 (ud af de 3 voksne har 2 specialviden om børn med hørehandicap).
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
Det er omgivelsernes ansvar løbende at udvikle et fællesskabsmønster og en kultur som accepterer alle. Konkylie sætter fokus på anerkendelsen og respekten i mødet med barnet. Det skal være garanten for, at barnet ikke skal tilpasse sig miljøet, men at man tværtimod møder barnet der, hvor det er, og tænker i at fjerne de handicapskabende	

strukturer, som forhindrer barnet i at indgå i fællesskabet.

Da de fleste af børnene med hørehandicap sjældent bliver rettet af andre end nærmeste familie, har pædagogerne en ekstra forpligtelse til at give børnene regler, normer og adfærdsmønstre, så de kan begå sig i samfundet.

Konkylie har en anerkendende pædagogik med særlige opmærksomhedspunkter i forhold til børn.

De daglige pædagogiske aktiviteter organiseres i mindre grupper. For at imødekomme børnene med hørehandicap er der særligt fokus på aftaler, forudsigelighed og genkendelighed for barnet. Der skabes rum for at børnene med hørehandicap kan trække sig tilbage.

Institutionen er bygget og indrettet specielt til arbejdet med børn med hørehandicap.

Der er indrettet et værksted, som også har påvirket børnene med hørehandicap positivt: I værkstedet mødes man mere lige, idet det er andre kompetencer, som kommer i spil i værkstedet.

Lucinahaven	
Tingvejen 22 Taulov, 7000 Fredericia Tlf.: 72 10 53 40 E-mail: karina.ljungdahl@fredericia.dk	Fredericia Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: pædagogisk leder Karina Ljungdahl	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 91 Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 27 Antal børnehalebørn (ca. 3-5 år): 74, heraf 6 i specialafdelingen (Natsværmerne) Plads til op til 10 børn i specialafdelingen.	
Personalets uddannelsesniveau Andel uddannede pædagoger: 18 (inklusive 4 i specialafdelingen og 1 pædagogisk leder) Andel pædagogiske assistenter/pgu'er: 1 elev	

<p>Andel studerende: 1 studerende hvert halve år</p> <p>Andel andet pædagogisk personale (resten): 4 pædagogmedhjælpere</p> <p>1 køkkenassistent i vuggestueafdelingen.</p>	
<p>Andel tosprogede børn: 2</p>	
<p>Struktur</p>	
<p>Antal stuer i vuggestuen: 2 stuer, der ofte samles til én stor samt en småbørnsgruppe.</p> <p>Antal stuer i børnehaven: 3 stuer</p> <p>Specialafdelingen: 2 stuer</p> <p>Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.: Opdeling i 3 basisgrupper og funktionsopdeling.</p>	<p>Antal voksne pr. stue i vuggestue: 2,5</p> <p>Antal voksne på småbørnsstue: 3</p> <p>Antal voksne pr. stue i børnehaven: 2-3</p> <p>Antal voksne i specialafdelingen: 4</p>
<p>Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale</p>	
<p>Inklusion af børn på forskellige udviklingstrin.</p> <p>Inklusion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Børns inddragelse - Lægepædagogik - Værkstedsarbejde <p>Institutionen er organiseret sådan at børnene inddeles efter alder/udviklingsstadiet og rykker så op, efterhånden som de bliver ældre. Hver formiddag er der værksteder, hvor børnene efter eget valg kan lege og "arbejde".</p> <p>Institutionen er fysisk indrettet med et stort fællesrum omkranset af kuber. Hver kube består af 2 stuer med egen indgang. Der er et pædagogisk køkken i fællesrummet og et industrikøkken i en kube sammen med ledelseskantoret. Legepladsen er placeret rundt om kuberne.</p>	

Møllehuset	
Carl Møllers Allé 7 2860 Søborg Tlf. 39 67 17 39 E-mail: mollehuset@gladsaxe.dk	Gladsaxe Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: pædagogisk leder Rita Agerholm	
Fakta om dagtilbuddet	
<p>Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 94 enheder, desuden har Gladsaxe flexnormering, BØTAX – pengene følger børnene.</p> <p>Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 22-32</p> <p>Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 44-47</p> <p>Desuden 1 barn med synshandikap, 1 barn med spastisk lammelse og 1 hørehæmmet barn.</p>	
<p>Personalets uddannelsesniveau</p> <p>Andel uddannede pædagoger: 9 og 1 pædagogisk leder</p> <p>Andel pædagogiske medhjælper: 5</p> <p>Andel andet pædagogisk personale (resten): 1 pædagogstuderende og 1 PAU studerende</p>	
Andel tosprogede børn: 7	
Struktur	
<p>Anden opdeling: Møllehuset har en børnehaveafdeling og en vuggestueafdeling. I både vuggestuen og børnehaven er der ikke stueinddeling, men i projekt tiden er der en gruppe inddelingen i forhold børnenes alder.</p>	<p>Antal voksne i vuggestueafdelingen: 5 pædagoger, 3 medhjælper og 1 PAU studerende</p> <p>Antal voksne i børnehaveafdelingen: 4 pædagoger, 2 medhjælpere og 1 pædagogstuderende</p>
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
<p>Møllehuset har organiseret personalets hverdag ved hjælp af arbejdsskemaer, således at deres arbejde indholdsmæssigt retter sig mod børnenes udviklingsniveau. Børnene er aldersopdelt i børnegrupper med 10-16 børn pr. gruppe i vuggestuen, og i projekttiden er gruppen yderligere underopdelt i 2-4 mindre grupper.</p>	

Institutionen arbejder med målrettede pædagogiske aktiviteter til den specifikke aldersgruppe/udviklingsniveau.

Der udarbejdes en skematiseret arbejdsplan for hver medarbejder, som blandt andet afspejler hvorvidt man er uddannet eller ikke-uddannet. Derved ved hver enkelt medarbejder, hvilke opgaver der skal løses på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af dagen. Denne struktur sikrer, at børnene får et målrettet pædagogisk indhold rettet mod deres specifikke alder og behov, samt det giver lederen mulighed for at fastholde organisationen.

Institutionen har en visionær, kritisk og ærlig leder, der fastholder tilbuddets målsætning, pædagogiske indholdsbeskrivelser, metodiske aftaler, rolleafklaring/fordeling og forandringsprocesser.

Noahs Ark	
Fra 1. januar 2012 er Noahs Ark lagt sammen med en vuggestue og hedder nu Lunas Ark	
Hundigegårdsvej16-18 2670 Greve Tlf.: 43 90 64 58 E-mail: noahsark@greve.dk	Greve Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: pædagogisk leder Heidi Christiansen	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 72	
Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 60 + 12 basisbørn	
Personalets uddannelsesniveau: 10 faste medarbejdere	
Antal uddannede pædagoger: 6	
Antal pædagogiske assistenter/pgu'er: 5	
Andel andet pædagogisk personale (resten): 4 støttepædagoger, 1 integrationsmedarbejder, 1 naturvejleder (efter behov)	
Andel tosprogede børn: 15	
Struktur	

<p>Antal stuer i børnehaven: 3 + 2 mindre basisgrupper</p> <p>Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.? Opdeling efter alder en gang om ugen (torsdagsgrupper). Dette udspringer af inklusionsprojektet, og grupperne indeholder således både 'almen'-børnene og basisbørnene i en bestemt aldersgruppe.</p>	<p>Antal voksne pr. stue i børnehaven: ca. 3</p>
<p>Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale</p>	
<p>Institutionen består af 3 børnehavegrupper og 2 basisgrupper, hvor basisbørnene primært er børn med kontaktbesvær, nogle har diagnoser for eksempel autisme.</p> <p>Grupperne laver mange aktiviteter sammen. Målet er, at tilbyde alle børn, både almen- og basisbørn, at være en del af fællesskabet. At skabe en samarbejdskultur hvor børnene indgår som en naturlig del af fællesskabet og interagerer med hinanden på lige fod.</p> <p>Institutionen benytter Reggio Emilia pædagogik, hvor børn betragtes som personer med mange ressourcer og kompetencer.</p> <p>Normalt afholder almengrupperne aktiviteter, og basisbørnene kan på den baggrund melde sig til og fra afhængig af behov og kunnen.</p> <p>I halvanden måned har institutionen arbejdet med et aktivitetsskema, hvor pædagogerne skriver sig på senest en uge i forvejen, med en bestemt aktivitet på et bestemt tidspunkt. Pædagogerne har hver især ansvar for at lave bestemte aktiviteter i bestemte tidsrum, således at tiden fyldes ud. Ligeledes fordeler skemaet andre praktiske opgaver, eksempelvis sørger for frugt på bestemte dage. Aktivitetsskemaet har sparret en del planlægnings-tid og øger overskueligheden over de forekomne aktiviteter.</p> <p>Ledelsen faciliterer strukturen og har været organisator for hele inklusionsprojektet.</p>	

<p>Børnehuset Valhalla – Valhalla i Skoven</p>	
<p>Egebjerghuse 39</p> <p>2750 Ballerup</p> <p>Tlf.: 44 77 39 10</p> <p>E-mail: bh-Valhalla-i-skoven@balk.dk</p>	<p>Ballerup Kommune</p>

Kontaktperson i dagtilbuddet: leder Irene Videbæk Bendtsen	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 114	
Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 34	
Antal småbørnsgruppebørn (2-4 år): 6	
Antal børnehavebørn (ca. 3-6 år): 74	
Personalets uddannelsesniveau:	
Andel uddannede pædagoger: 80%	
Antal pædagogiske assistenter/ pgu'er: Ingen	
Andel andet pædagogisk personale (resten): 20%	
Andel tosprogede børn: 2 %	
Struktur	
Antal afdelinger 2	Antal voksne pr. stue i vuggestue: 2,5
Antal stuer i vuggestuen: 3	Antal voksne pr. stue i børnehaven: 2,5
Småbørnsgruppe: 1	
Antal stuer i børnehaven: 4	
Anden opdeling i funktionsgrupper, aldersgrupper mv.?	
Inddeling af de ældste børn i skovgrupper, se beskrivelse nedenfor.	
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
<p>Børnehuset består af to afdelinger der ligger i direkte forbindelse med henholdsvis Egebjergskolen og Hareskoven. Valhalla i Byen har en kulturprofil og Valhalla i Skovens har en naturprofil. Det er via disse profiler, at læringsbegrebet bliver udfoldet, mener lederen.</p> <p>Børnene skal have mulighed for at opleve mange forskellige fællesskaber på tværs af alder, køn og grupper. I fællesskabet "spejler barnet sig i andre", og får et mere nuanceret billede af sig selv og omgivelserne. De mange fællesskaber styrker og øger barnets mulighed for at udvikle relationer til andre og af forskellig karakter. Derfor er opdelingen af børnegruppen ind i mindre fællesskaber essentiel.</p>	

Børnehuset Valhalla ser læring som en proces der mentalt opbygger, videreudvikler og omstrukturerer egne forståelser og færdigheder. Læring foregår hele tiden i de aktiviteter og sociale sammenhænge, børnene indgår i.

I det pædagogiske arbejde og i de rammer, der skabes omkring børnene, er den voksne ansvarlig for at agere som en samlende kraft, der skaber fælles normer, gode måder at være sammen på og en fælles kultur som grundlag for et positivt læringsmiljø.

Det er vigtigt at følge børnenes spor. Organisering og forberedelse gør det i højere grad muligt for personalet at følge børnene i, hvor de er. Men der skal være en vekselvirkning mellem organiseringen og i at følge barnets spor.

Børnene bliver en del af en skovgruppe på ca. 12 børn når de er ca. 4 år, eller når personalet i øvrigt mener, de er parate til det. De enkelte skovgrupper er i skoven i intervaller af 3-4 uger af gangen (dog kun i ugens 4 første dage). Derefter er der 2 fælles hjemmeuger hvorefter den anden skovgruppe er af sted. Denne struktur betyder, at hver skovgruppe, imellem deres skovperiode, har en periode hvor de har base i institutionen og indgår i aktiviteterne der.

Der arbejdes med funktionsopdeling, og med at opdele børnene i forskellige grupper, både i forhold til samme aldersniveau, forskellige aldersniveauer og på tværs af institutionerne.

Opdelingen af børnene i skovgrupperne giver mulighed for fordybelse og nærhed. Pædagogerne kan i større grad fokusere aktiviteterne, og skabe mindre positive læringsmiljøer. Organiseringen og pædagogernes forberedelse bevirker en mere fokuseret opmærksomhed på børnene, hvilket også gør, at pædagogerne bedre kan opfange hvor børnenes interesse og opmærksomhed er.

Vejen Dagpleje

Postadresse:

Vejen kommunale dagpleje,

Rådhuspassagen 3,

6600 Vejen

Fysisk placering:

Områdekontor Rødding,

Vejen Kommune

Østergade 28, 6630 Rødding	
Kontaktperson i dagtilbuddet: Dagplejeleder Bodil Vetter Tlf.: 79 96 63 13 E-mail: bv@vejenkom.dk	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet Antal dagplejebørn (ca. 0-2 år): 918	
Personalets uddannelsesniveau: Andel uddannede pædagoger: 13 (hvoraf en samtidig er sous-chef) Andel andet personale: 250 dagplejere, 3 gæstedagplejere (ansat til kun at tage gæstebørn), 4 ansatte dagplejere i et gæstehus (modtager også kun gæstebørn), 1 frikøbt FTR og AMR, 16,5 timers HK og 1 dagplejeleder.	
Andel tosprogede børn: Mindre end 5 %	
Struktur	
Dagplejerne er inddelt i 45 legestuegrupper, der mødes i legestuer i forskellige bygninger rundt om i kommunen, hvoraf nogle er heldagslegestuer. Legestuerne er igen inddelt i 4 distrikter, hvor hvert distrikt har tilknyttet 3 – 4 dagplejepædagoger.	
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale	
<p>Dagplejepædagogerne visiterer selv børnene ind i dagplejen, i tæt samarbejde med sundhedsplejersker, fysioterapeuter, familiesagsbehandlere mv., så man sikrer, at børnene får den helt rigtige dagpleje til netop deres behov. Det giver også mulighed for at matche børn med særlige behov til den dagplejer, der har særlige kompetencer til at varetage netop denne type opgave.</p> <p>Anerkendende pædagogik er i centrum på flere områder. Eksempelvis fokuseres der på, hvad det gør ved en dagplejer, hvis et barn begynder at bide eller slå. De forsøger med konkrete fortællinger, at få dagplejerne gjort nysgerrige på at finde ud af, hvorfor barnet gør, som det gør. Børn har aldrig 'onde' intentioner, men de kan udvikle en uheldig adfærd, hvis de voksne ikke forstår dem. Dagplejerne skal derfor arbejde med positive reformuleringer, for eksempel i stedet for at omtale barnet som en voldsom dreng, skal de i</p>	

stedet italesætte, at han er en stærk dreng.

Dagplejerne arbejder i tværfaglige teams. Det betyder at der er flere pædagoger der sammen dækker et område (skolerne er tovholdere), og at de indenfor dette område varetager alle opgaver. Dette har blandt andet til hensigt at styrke fagligheden og giver mulighed for sparring, så dagplejerne aldrig oplever, at de står alene med en opgave.

Børnecentret Vesterparken

Vesterparken 23 5750 Ringe Tlf.: 72 53 04 62 E-mail: malen@faaborgmidtfyn.dk	Faaborg-Midtfyn Kommune
Kontaktperson i dagtilbuddet: souschef Marianne Nielsen	
Fakta om dagtilbuddet	
Antal indskrevne børn i dagtilbuddet: 60 Antal vuggestuebørn (ca. 0-2 år): 15 Antal børnehave børn (ca. 3-5 år): 45 – hvoraf 8 børn er i specialstuen Rævehulen	
Personalets uddannelsesniveau: Andel uddannede pædagoger: <ul style="list-style-type: none">• I institutionen: 12 pædagoger• I Rævehulen er alle fem pædagoger, hvoraf 2 pædagoger også er uddannet mar-temeo-terapeuter. Andel pædagogiske assistenter/pgu'er: 0 Andel andet pædagogisk personale (resten): 3 pædagogmedhjælpere	
Andel tosprogede børn: 0	
Struktur	
Antal stuer i vuggestuen: 1 Antal stuer i børnehaven: 2	

Specialstue: 1 (Rævehulen)
Beskrivelse af dagtilbuddet og dets speciale
<p>På tværs af institutionens fire stuer arbejdes der værdsættende, anerkendende og inkluderende med børnene og i samarbejdet generelt.</p> <p>Værdigrundlaget for institutionen er, at både børn og forældre skal føle sig velkomne og få lyst til at deltage i de forskellige pædagogiske aktiviteter i huset.</p> <p>Forskelligheder respekteres, og det anerkendes og alle er unikke. Individets dannelse udvikles bedst i- og skal ses i sammenhæng med fællesskabets dannelse under hensyntagen til det enkelte barns behov.</p> <p>Institutionen fastsætter forventede mål for arbejdet og har løbende systematiske evalueringer der følger op på målene for perioden. Grundlaget for alt pædagogisk arbejde er læreplanens temaer.</p> <p>Fokus på inklusion gennem følgende faglige udgangspunkt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dannelse af sociale og differentierede fællesskaber • Social deltagelse er en forudsætning for læring • Ressourcer skal komme til barnet – ikke omvendt • Modvirke segregering og ekskluderende processer <p>Alle børn har behov for at være sammen med ligestillede i forskellige situationer, men med hensyntagen til individuelle behov.</p> <p>Pr. 1. januar 2011 skal støttepædagoger beskrive, hvorfor man ekskluderer et støttebarn fra aktiviteter med henblik på at sikre fokus på fællesskab og aktiviteter på tværs (ét hus tanken).</p> <p>Alle uddannede støttepædagoger har virke som støttepædagoger. Støttepædagogarbejdet ligger i hele institutionen, da der arbejdes ud fra ét hus tanken, herunder fællesskabstanke og inklusionsfokus. Der er separate stuemøder på alle stuer samt fælles personalemøder en gang om måneden. Alle medarbejdere har mulighed for faglig supervision hos leder/souschef.</p>

Fakta om dagtilbudsområdet

I det følgende præsenteres række fakta fra Danmarks statistik om dagtilbudsområdet. Det vil primært omhandle tal omkring børn i 0-5 års alderen i perioden 2001-2010. Materialet er udarbejdet af Ministeriet for Børn og Undervisning.

Dækningsgrader og demografi

Dagtilbudsområdet er i Danmark karakteriseret ved, at en meget høj andel af børnene i hver årgang er indskrevet i et dagtilbud. Udviklingen har de seneste mange år gået i retning af højere dækningsgrader for børn i dagtilbud.

Pct.	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0-2 årige	56,6	57,8	56,2	59,1	61,8	63,3	65,6	65,9	65,5	67,4
3-5 årige	92,8	93,8	94,1	94,8	95,3	95,7	96,1	96,6	96,7	97,3

Kilde: Egne beregninger på grundlag af data fra Statistikbanken, Danmarks Statistik

Anm.: Børn er opgjort efter alder, og der er ikke sorteret for børn, der er startet i skole, herunder også børn i SFO.

Opgørelsen er foretaget i foråret i 2001-2003 og i efteråret i 2004-2010. Opgørelserne er derfor ikke fuldt sammenlignelige i de to perioder.

Den højere dækningsgrad har mere end opvejet et fald i børnetallet over perioden. På trods af et lavere antal 0-5 årige i 2010 sammenlignet med 2001, er der flere 0-2 årige børn indskrevet i dagtilbuddene i 2010, mens antallet af 3-5 årige er næsten uændret i 2010 sammenlignet med 2001.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0-2 årige	113.396	115.170	110.861	115.066	120.223	123.318	127.945	129.084	127.572	130.953
3-5 årige	192.362	191.398	190.824	190.539	189.433	187.856	187.607	189.166	190.532	191.673
I alt	305.758	306.568	301.685	305.605	309.656	311.174	315.552	318.250	318.104	322.626

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik

Anm.: Børn er opgjort efter alder, og der er ikke sorteret for børn, der er startet i skole, herunder også børn i SFO.

Opgørelsen er foretaget i foråret i 2001-2003 og i efteråret i 2004-2010. Opgørelserne er derfor ikke fuldt sammenlignelige i de to perioder.

Antallet af indskrevne opdelt efter institutionstyper viser, at der de sidste 10 år har været en klar tendens til, at vuggestue- og børnehavepladser, der overvejende optager henholdsvis aldersgrupperne 0-2 årige og 3-5 årige, erstattes med pladser i aldersintegrerede institutioner, der også kan optage børn i skolealderen, således at det samlede antal indskrevne i disse pasningstyper stort set er uændret fra 2001-2010. Der ses samtidig en udvikling mod færre indskrevne i dagpleje både absolut og relativt, idet antallet af indskrevne falder med næsten 25 procent fra 2001-2010, hvor antallet af 0-2 årige i befolkningen er 3 procent lavere i 2010 i forhold til 2001.

Tabel 3: Indskrevne i dagtilbud fordelt efter institutionstype										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dagpleje	79.119	76.231	70.835	65.398	65.146	65.666	65.844	63.336	62.160	60.163
Vuggestue	18.944	19.123	18.995	17.953	17.339	16.994	13.339	12.241	11.988	11.756
Børnehave	128.257	128.303	127.769	112.254	109.486	106.087	98.682	91.000	83.960	82.094
Aldersintegreret institution	120.877	123.025	125.759	122.765	130.612	134.326	144.106	159.587	163.540	170.157
* Heraf 0-5-årige i aldersint.	92.190	94.786	96.480	102.226	110.775	114.772	129.621	143.438	149.748	156.985

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik

Anm.: Børn i aldersintegrerede institutioner er opgjort efter alder. Der er ikke sorteret for børn, der er startet i skole

Opgørelsen er foretaget i foråret i 2001-2003 og i efteråret i 2004-2010. Opgørelserne er derfor ikke fuldt sammenlignelige i de to perioder.

Den gennemsnitlige institutionsstørrelse for daginstitutioner er på 58 børn i 2010, og er dermed kun steget svagt i forhold til 2001, hvor der gennemsnitligt var 54 børn pr. institution.

Bag den relativt beskedne ændring i den gennemsnitlige institutionsstørrelse ligger en betydelig ændring i institutionsstrukturen i kommunerne, hvor antallet af vuggestuer og børnehaver er reduceret med knap 1.100 institutioner fra 2001 til 2010, men antallet af aldersintegrerede institutioner i samme periode er steget med knap 700 institutioner.

Tabel 4: Antal institutioner og gennemsnitligt antal børn pr. daginstitution										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vuggestuer	550	537	539	502	486	471	361	325	311	305
Børnehaver	2.584	2.578	2.556	2.430	2.321	2.257	2.084	1.899	1.794	1.750
Aldersintegrerede institutioner	1.785	1.788	1.812	1.845	1.912	1.962	2.205	2.372	2.429	2.460

Gennemsnitlig antal børn pr. institution	54	55	56	53	55	55	55	57	57	58
--	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Kilde: Egne beregninger på grundlag af særkørsler fra Danmarks Statistik

Anm.: Det gennemsnitlige antal børn pr. daginstitution er antallet af indskrevne i vuggestue, børnehave og aldersintegrerede institutioner i forhold til antallet af institutioner

Økonomi og udgifter pr. barn

Ifølge kommunernes regnskaber er kommunernes nettodriftsudgifter til dagpleje, vuggestue, børnehave og aldersintegrerede institutioner over perioden 2001-2010 steget med 1,4 mia. kr.

Ændringer i antallet af indskrevne, herunder i aldersfordelingen blandt de indskrevne bidrager til at forklare ændringen over perioden. Også ændringer i forældrebetalingen bidrager til at forklare udviklingen, dels nedsættelsen af den maksimale forældrebetalingsandel for børn indtil skolestart fra 33 procent til 25 procent for børn under 3 år med virkning fra 1. januar 2006 og for børn i alderen 3 år og indtil skolestart med virkning fra 1. januar 2007, dels de ændrede regler for forældrebetaling i tilknytning til indfasning af reglerne om frokost i daginstitutioner med virkning fra 2009.

Tabel 5: Kommunale driftsudgifter til dagtilbudsområdet og SFO, ekskl. særlige dagtilbud										
2012 pl.	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nettodriftsudgifter i mia. kr.	21,6	20,9	20,5	20,4	20,3	21,0	22,9	22,8	23,4	23,0

Kilde: Kommunale regnskaber, Danmarks Statistik

Anm. Nettodriftsudgifter til dagpleje, vuggestue, børnehave og aldersintegrerede institutioner er driftsudgiften efter fradrag for indtægter, herunder forældrebetaling, dog ikke søskendetilskud. Aldersintegrerede institutioner indeholder også udgifter til børn i skolealderen. Udgifterne til særlige dag- og fritidstilbud indgår i opgørelsen i 2001, men ikke fra og med 2002.

Ud over udgifterne, der konteres direkte i de enkelte dagtilbuds regnskaber, vil der også være udgifter, der ikke henføres direkte til en enkelt institution eller dagpleje, og derfor ikke indgår i opgørelsen. Kommunernes regnskaber kan derfor ikke anvendes som eneste kilde til at vurdere udgiften på området.

I stedet anvendes enhedsudgiften pr. fuldtidsplads, som er en opgørelse over de udgifter, der indgår i grundlaget for forældrebetalingen. Dermed indgår udgifter til f.eks. støtte, også i det omfang kommunerne har konteret disse på en fælleskonto for alle dagtilbud, mens der omvendt ikke indgår udgifter til f.eks. behandling, familierådgivning og lignende udgifter, heller ikke i det omfang kommunerne fysisk har placeret disse opgaver ude på daginstitutionerne.

Enhedsudgiften pr. fuldtidsplads i dagpleje udgør i 2010 godt 109.000 kr. i forhold til et niveau på omkring 104.000 kr. – 106.000 kr. i perioden 2006-2009. For de 0-2 årige i daginstitution udgør enhedsudgiften omkring 140.000-142.000 kr, mens den for 3-5 årige udgør ca. 76.000-77.000 kr.

Tabel 6: Enhedsudgifter pr. fuldtidsplads i dagtilbud, kr. pr. år					
2012 pl	2006	2007	2008	2009	2010
Dagpleje (0-2 år)	105.400	104.100	104.300	106.500	109.300
Daginstitutioner (0-2 år)	142.400	142.200	140.700	142.700	139.600
Daginstitutioner (3-5 år)	76.100	76.600	75.800	76.600	77.200

Kilde: Kilde: Egne beregninger på grundlag af data fra Lovmodellen, Økonomi- og Indenrigsministeriet

Anm.: Enhedsudgiften i daginstitutioner er vægtet med antal indskrevne i institutionstyperne vuggestue og aldersintegrerede for 0-2 årige og børnehave og aldersintegrerede for 3-5 årige. Enhedsudgiften i aldersintegrerede institutioner kan ikke opdeles på aldersgrupper før 2006.

Gennemsnitlig åbningstid på landsplan

Danmarks Statistik laver årligt en opgørelse over institutionernes åbningstid. Den gennemsnitlige åbningstid for daginstitutioner under ét var i 2010 51 timer og 35 minutter, og dermed stort set uændret i forhold til 2001.

Tabel 7: Gennemsnitlig åbningstid i daginstitutioner pr. uge, vægtet med antal institutioner (timer og minutter)									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
51t 37m	51t 45m	51t 28m	51t 33m	51t 32m	51t 32m	51t 32m	51t 37m	51t 34m	51t 35m

Kilde: Egne beregninger på grundlag af specialkørsler fra Danmarks Statistik

Anm. Den gennemsnitlige åbningstiden er baseret på åbningstiden i vuggestue, børnehave og aldersintegrerede institutioner vægtet med antallet af institutioner.

Forskningsoversigt

Udarbejdet af EVA.

Forord

Denne forskningsoversigt giver et overblik over, hvilke systematisk kvalitetsvurderede og valide skandinaviske forskningsstudier om daginstitutioner der er udgivet indenfor de syv temaer organisering, ledelse, forældreinddragelse og -involvering, fysisk indretning, pædagogik, dokumentation og rammebetingelser.

Forskningsoversigten er udarbejdet som baggrundsrapport til Task Force om Fremtidens Dagtilbud, men den vil også kunne give overblik og inspiration til andre aktører på dagtilbudsområdet, der beskæftiger sig med et af de syv temaer i udviklings- eller undervisningssammenhæng.

Forskningsoversigten er baseret på de kortlægninger og kvalitetsvurderinger af dagtilbudsforskning, som Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (DCU) siden 2007 årligt har udarbejdet i et samarbejde med Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og med støtte fra det norske Kunnskapsdepartementet og det svenske Skolverket.

Indledning

I foråret 2011 nedsatte den daværende socialminister Benedikte Kiær Task Force om Fremtidens Dagtilbud, som fik til opdrag at finde og udbrede kendskabet til gode måder at arbejde med læring og inklusion på i dagtilbud, et arbejde, der siden er blevet videreført af børne- og undervisningsminister Christine Antorini.

Opdraget for forskningsoversigten

EVA har fået til opgave at udarbejde en baggrundsrapport til task forcen, som belyser pædagogisk forskning inden for de temaer, som task forcen arbejder med. Forskningsoversigten skal ifølge opdraget indeholde en oversigt over forskningsbaseret viden om dagtilbudsområdet og om, hvad der fremmer børns læring og inklusion i dagtilbud – nærmere bestemt metoder og organiseringsformer m.v., der i forhold til læring understøtter udviklingen af børns kognitive (fx logiske og sproglige) og nonkognitive (sociale og personlige) kompetencer og i forhold til inklusion fokuserer på børn med særlige udfordringer, herunder fysisk eller psykisk nedsat funktionsevne samt sociale problemer i almindelige dagtilbud. Det er ligeledes en del af opdraget, at forskningsoversigten skal fokusere på resultater vedr. daginstitutionsoverblik.

Forskningsoversigten giver et overblik over nyere kvalitetsvurderet dagtilbudsforskning, som kan bidrage med viden i relation til de syv temaer, som task forcen ved arbejdets begyndelse har fremhævet som særligt vigtige i forhold til at understøtte læring og inklusion i dagtilbud.

De syv temaer er:

Organisering (alder, børnegrupper og organisering af dagen)

Ledelse (af personale, institution, område og i forhold til forvaltning)

Forældreinddragelse og -involvering

Fysisk indretning

Pædagogik (didaktik og læringsmetoder)

Dokumentation (evaluering, analyse, mål m.v.)

Rammebetingelser (uddannelsesniveau, normeringer m.m.).

Opdraget for forskningsoversigten indebærer desuden, at forskningsoversigten så vidt muligt skal fokusere på resultater, der er konkrete og operationaliserbare i den pædagogiske praksis i daginstitutioner. Forskningsoversigten skal desuden bygge på de forskningsoversigter og forskervurderinger fra 2006-09, som EVA har samarbejdet med Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (DCU) om at få udarbejdet.

EVA's arbejde med forskningsoversigten blev afsluttet i september 2011.

Fremgangsmåde

Grundlaget for forskningsoversigten er de forskningskortlægninger, som EVA siden 2007 har samarbejdet med DCU om at få udarbejdet. DCU har årligt kortlagt den dagtilbudsforskning, der er blevet udgivet, hvorefter forskningsdokumenterne er blevet kvalitetsvurderet af DCU og et skandinavisk forskerpanel ud fra den systematik, som er blevet udviklet af The Evidence for Policy and Practice Information and Coordinating Centre, kaldet EPPI-systematikken. Forskerpanelet og DCU har også genbeskrevet studierne (Nordenbo et al. 2008a, Nordenbo et al. 2008b, Nordenbo et al. 2010 og Larsen et al. 2011). Forskningsoversigten bygger dermed på kvalitetsvurderede forskningsdokumenter om dagtilbud publiceret i årene 2006-2009. Studiernes evidensvægt er blevet vurderet, hvilket betyder, at resultaterne i alle de forskningsdokumenter, som denne forskningsoversigt bygger på, er vurderet pålidelige.

Forskningsoversigtens opdrag om fokus på operationaliserbarhed betyder, at der vil være kontekstuelle nuancer i forskningen, som ikke er gengivet i forskningsoversigten. Tilsvarende kan de forskningsdokumenter, der refereres til i forskningsoversigten, indeholde yderligere resultater, der ikke er taget med, fordi de ikke er direkte operationaliserbare. For at få den fulde forståelse af forskningen er det derfor nødvendigt at orientere sig i det originale forskningsdokument.

Forskningen rummer mange dybdegående studier, der beskæftiger sig med ens eller beslægtede problemstillinger. I disse tilfælde har vi grupperet studierne og deres resultater i emner, men det er op til læserne selv at foretage tværgående analyser eller syntetiseringer på baggrund af deres specifikke interesser. Afgrænsningen i temaer og dagtilbudstyper, jf. opdraget, betyder, at der i den pædagogiske forskning, der samlet set indgår i DCU's kortlægninger af dagtilbudsforskning i årene 2006-09, findes yderligere forskningsemner og resultater, der ikke indgår i denne forskningsoversigt. Fx er der ikke medtaget forskning om dagplejen eller forskning indenfor andre emner som digitale værktøjer, kompetenceudvikling generelt osv.

Afgrænsningen af studier, der er relateret til opdragets temaer, er foretaget ved, at DCU's resumeer af forskningen er blevet screenet. Hvis resumeet har indikeret, at studiet kunne have en relation til et eller flere af de udvalgte emner, er originalstudiet dernæst blevet skimmet for relevans i relation til opdraget. Alle studier, der har haft en udsigelseskraft indenfor de syv emner, indgår i forskningsoversigten, uagtet om emnet udgør en central eller perifer del af studiet. Endelig er de relevante studier blevet læst og inddraget i forskningsoversigten, og de konkrete og generaliserbare forskningsresultater, der kan operationaliseres i en pædagogisk praksis er blevet ekstraheret.

Mængden af forskning indenfor hvert af de syv temaer varierer meget. Det skyldes dels, at temaerne er formuleret på forskellige abstraktionsniveauer, og dels, at der er temaer, der ikke optræder forskning om i

årene 2006-2009. Fx er der et stort antal studier under temaet pædagogik, mens der ikke er produceret så mange forskningsresultater indenfor temaerne ledelse og dokumentation. For at kunne bidrage med viden inden for disse to temaer har det været nødvendigt at supplere forskningsoversigten med studier udgivet i 2010. Disse studier er efter analysearbejdets afslutning blevet kvalitetsvurderet af DCU, og studierne er – ligesom de øvrige studier, der refereres til i forskningsoversigten – blevet vurderet til at være pålidelige.

Afslutningsvis skal vi gøre opmærksom på, at dagtilbud er organiseret forskelligt i de skandinaviske lande, som forskningen omhandler. Det svenske begreb "förskole" og det norske begreb "barnehage" er begge oversat til det danske begreb "dagtilbud". Det norske begreb "pedagogisk leder" er oversat til det danske "pædagog". Det samme gælder det svenske begreb "förskollärare". Dette skal medtænkes i vurderingen af, om studiets resultater kan overføres til en dansk kontekst.

Overblik over forskningsoversigtens indhold

I alt indgår 70 studier i forskningsoversigten. Studierne er grupperet og gengivet inden for opgavets syv temaer. En samlet oversigt over de studier, der indgår i forskningsoversigten, findes i appendiks A. Her fremgår det også, under hvilke temaer de enkelte studier er gengivet. Der er flere studier, hvis resultater er relevante indenfor flere temaer, og de optræder derfor flere gange i forskningsoversigten.

Nedenstående beskrivelse af de enkelte kapitler giver et overblik over forskningsoversigtens indhold:

Kapitel 2 Organisering

Fire studier beskæftiger sig med organisering af og i dagtilbud. To studier behandler organisering i relation til indhold, og to studier behandler organisering i relation til børn i udsatte positioner.

Kapitel 3 Ledelse

Seks studier behandler temaet ledelse. Studierne behandler lederens selvforståelse, lederens ageren i relation til sine medarbejdere og aktuelle omgivelser og lederens rolle i forbindelse med kompetenceudvikling af medarbejderne. Et studie behandler desuden arbejdsmiljø som element i udviklingen af et dagtilbud som lærende organisation.

Kapitel 4 Forældreinddragelse og involvering

13 studier beskæftiger sig med dagtilbuds samarbejde med forældre. Fire studier behandler opfattelser af forældresamarbejdet aktører og forholdet mellem dem i et samfundsmæssigt eller historisk perspektiv, to studier behandler konfliktpunkter i forældresamarbejdet, og syv studier beskæftiger sig med forældresamarbejdet i et inklusionsperspektiv.

Kapitel 5 Fysisk indretning

11 studier beskæftiger sig på forskellige måder med fysisk indretning. Syv studier beskæftiger sig med pædagogisk brug af rum, heraf de tre med uderum, og de resterende fire med inderum i et generelt perspektiv. To studier beskæftiger sig med betydningen af inderummets konkrete indretning i relation til det pædagogiske arbejde, mens to studier beskæftiger sig med forskellige aspekter ved indeklima som betingelse for det pædagogiske arbejde i inderum.

Kapitel 6 Pædagogik, didaktik og læringsmetoder

36 studier behandler på forskellig vis pædagogiske metoder. Et studie behandler kendetegn ved dagtilbud af henholdsvis høj og lav kvalitet, fire studier beskæftiger sig med leg og læring i et børneperspektiv med

henblik på at understøtte børns aktive deltagelse, og et studie undersøger konstruktiv konkurrence som pædagogisk metode. Et studie undersøger, hvordan pædagoger arbejder med naturvidenskabelige aktiviteter, fire studier behandler børns samtaler og fortællinger som medium for læring, og to studier behandler dialog mellem børn og voksne som ramme for børns ligeværdige deltagelse. Tre studier beskæftiger sig med pædagogisk understøttelse af børns venskabsrelationer og udvikling af sociale kompetencer. Fire studier beskæftiger sig med børns lige muligheder uanset køn. Endelig beskæftiger femten studier sig med pædagogisk praksis i et inklusionsperspektiv. Tre af disse studier beskæftiger sig med pædagogisk håndtering af børns negative sociale samspil. Fire studier beskæftiger sig med pædagogik i en multietnisk kontekst. Et studie undersøger inklusion gennem idrætsaktiviteter i dagtilbud. Tre studier behandler mangel- og resourceperspektiver på børn i udsatte positioner, og fire studier behandler betydningen af pædagogers forståelse af børn for inklusionsarbejdet.

Kapitel 7 Dokumentation

Otte studier beskæftiger sig med dokumentation. Studierne undersøger, hvordan dokumentation og evaluering opfattes og anvendes i dagtilbuddene, herunder også i relation til de pædagogiske læreplaner, rammeplaner og sprogvurderingsmaterialer.

Kapitel 8 Rammebetingelser

11 studier beskæftiger sig med rammebetingelser for dagtilbuddets arbejde. Tre studier undersøger dagtilbud i en samfundsmæssig kontekst, mens otte studier behandler betydningen af dagtilbuddets rammer for det pædagogiske arbejde.

Organisering

Fire studier beskæftiger sig med organisering af og i dagtilbud. To studier behandler organisering i relation til indhold, og to studier behandler organisering i relation til børn i udsatte positioner..

Organisering af børn efter dagens indhold

To studier beskæftiger sig med organisering med udgangspunkt i dagens indhold. Det ene (Rosenqvist 2006) undersøger en organiseringsform, hvor børnegruppen opdeles efter indholdstemaer på tværs af alder, mens det andet (Seland 2009) undersøger en fleksibel organiseringsform, hvor baseområder og specialrum med aktiviteter, som børnene selv vælger sig ind på, erstatter den traditionelle stueinddeling.

Rosenqvist (2006) har undersøgt tema- og aldersintegration i en institution for børn i alderen tre-til ni år, der kan beskrives som en mellemting mellem skole, daginstitution, børnehaveklasse og fritidshjem. Institutionen består af børnegrupper, som i løbet af ugen deles op i undergrupper efter de temaer, der arbejdes med, på tværs af alder. Det er med andre ord temaerne, der udgør det organiserende princip. Temaerne udvælges på forskellige måder: I nogle tilfælde vælges temaerne uden børnenes medvirken, i andre tilfælde bestræber pædagogen sig på at tage hensyn til børnenes interesser, og børnene får lov til at ønske temaer, som de fordeles i forhold til. Det hænder også, at børnene tilkendegiver, hvad de interesserer sig for, hvorefter personalet konstruerer temaer, der tilgodeser så mange interesser som muligt. Der arbejdes parallelt med tre typer af temaer: kontinuerlige temaer, indskudte temaer og hovedtemaer. Kontinuerlige temaer er altid på programmet. Indskudte temaer udspringer af en umiddelbar interesse hos et barn eller af en hverdagsbegivenhed. Hovedtemaer er afgrænsede forløb knyttet til et bestemt emne. Rosenqvist (2006) intro-

ducerer begrebet "organisatorisk integrering" som betegnelse for, at børn i forskellige aldre deltager i aktiviteter sammen ud fra deres behov, interesser og kompetencer frem for inddelt efter alder. Organiseringen indebærer, at personalet nødvendigvis må sætte sig ind i barnets perspektiv for at afdække de faktorer, der ligger til grund for gruppeinddeling i temaarbejdet.

Seland (2009) har undersøgt baseorganisering af daginstitutioner. Ved baseorganisering er den traditionelle stueinddeling med mindre grupper brudt op til fordel for en fleksibel organisering af børnene i baser på ca. 40 børn med baseområder og specialrum. Dagen starter med et børnemøde, hvor børnene vælger sig ind på de aktiviteter, de vil deltage i, og de rum, de vil være i om formiddagen, den såkaldte kernetid. Efter frokost er der ikke tilrettelagt særlige aktiviteter, da der her er mindre pædagogtæthed samt pauser og kontorarbejde, som skal afvikles. Baseorganiseringen giver børnene et større udvalg af aktiviteter og børn at vælge imellem, og personalet får mulighed for at udnytte deres kompetencer bedre, ved at de får mulighed for fordybelse i enkelte aktiviteter og fagområder. Seland (2009) pointerer dog samtidig, at en organisering af det pædagogiske arbejde i "kernetid" med planlagte aktiviteter og i tid uden planlagte aktiviteter kan føre til en udgrænsning af det pædagogiske arbejde, så det arbejde, der udføres uden for kernetiden, kommer til at fremstå som noget andet end pædagogisk arbejde. Det kan have den konsekvens, at omsorgsarbejde og pædagogik adskilles, ligesom det kan betyde, at børn, som ikke behersker egen organiseret leg, kan have det svært. Den fleksible organisering, som baseorganisering, det vil sige organisering af børn i baseområder og specialrum, giver, medfører ligeledes en relationel og rumlig kompleksitet, som nødvendiggør mere organisering, praktisk planlægning og tidsstyring samt mere skriftlig information.

Institutionel organisering for børn i udsatte positioner

To studier beskæftiger sig med organisering med særligt henblik på børn i udsatte positioner. Den ene undersøgelse (Jensen et al. 2009a) undersøger to organiseringsformer, som specifikt er udviklet med henblik på at understøtte børn, der er udsatte i forskellig grad, mens den anden (Fisker 2009) undersøger organisering i relation til småbørn med autisme og deres muligheder for at interagere og danne relationer til typiske børn.

Jensen et al. (2009a) har undersøgt betydningen af familiepladser og basispladser som nye organiseringsformer i dagtilbud. Familiepladser er reserveret til "bekymringsbørn", mens basispladser er for de socialt mest udsatte børn og børn med diagnoser. Børn i familiepladser deltager side om side med dagtilbuddets øvrige børn, og der er et særligt fokus på at inddrage barnets forældre i et samarbejde omkring barnet. Børn i basispladser indgår i en basisgruppe bestående af seks-otte børn med fokus på at muliggøre integration med øvrige børnegruppe i institutionen. Basispladser har øget normering og mere plads, og der udarbejdes individuelle handleplaner for børnene. Begge typer af pladser er placeret i dagtilbud, der har særligt fokus på trivsel, inklusion, læring og forældresamarbejde – og hvor personalet har modtaget efteruddannelse med fokus på forskningsbaseret viden, udvikling gennem observation og refleksion over egne handlinger samt implementering. Forskningen viser, at familiepladsprojektet har positive effekter på børnenes trivsel og læring – herunder deres hjælpsomhed, solidaritet, hensynsfuldhed, åbenhed, sproglige formåen, læringsparathed og videbegærlighed. Basispladsprojektet, som foregår blandt svagere børn end familiepladsprojektet, har positiv effekt på børnenes matematiske og logiske formåen. Forskerne peger desuden på flere andre faktorer end organiseringen som betydningsfulde for resultatet.

Fisker (2009) undersøger, hvilke muligheder for interaktion og relationsdannelse småbørn med autisme har i tre forskellige typer af dagtilbud, som er hhv. specialinstitution, specialgrupper og enkeltintegrerende

tilbud. Overordnet set viser studiet, at pædagogernes handicapsyn og udviklingsforståelse (som varierer fra at skærme til at guide børnene) samt den fysiske og organisatoriske kontekst har afgørende betydning for, hvilke interaktionsmuligheder børnene oplever. Jo mere specialiseret institutionstilbuddet er, jo færre interaktionsmuligheder tilbydes børnene. Observationerne viser, at børnenes praktiske og motoriske færdigheder trænes, men at børnenes sociale potentiale oftest bliver overset. Studiet peger også på, at den psykiske og faglige kontekst i institutionen er afgørende for, hvilket fagligt miljø der udvikles omkring småbørn med autisme, og at dannelse af faglige fællesskaber udfordres af diskussioner om faggrænser, ansvar og ret til den fysiske plads i dagtilbuddet. Specialpædagogerne oplever ofte at være isolerede. Studiet finder desuden, at den fysiske indretning også har betydning for børnenes interaktionsmuligheder (se kapitel om fysiskindretning). Studiet konkluderer, at tilbuddene fungerer bedst, der hvor pædagogerne indgår i et arbejdsfællesskab omkring det autistiske barn, hvilket understøttes de steder, hvor grupper eller institutioner oplever en generel opnormering. I institutioner, der altid har flere børn med psykiske handicap, akkumuleres viden og erfaring, men i specialinstitutionerne kan det være en udfordring at bevare et billede af det typiske barns udvikling.

Ledelse

Seks studier behandler temaet ledelse. Studierne behandler lederens selvforståelse, lederens ageren i relation til sine medarbejdere og aktuelle omgivelser og lederens rolle i forbindelse med kompetenceudviklingen af medarbejderne. Et studie behandler desuden arbejdsmiljø som element i udviklingen af et dagtilbud som lærende organisation.

Dagtilbudslederen i et ledelsesteoretisk perspektiv

Tre studier behandler dagtilbudslederen i et ledelsesteoretisk perspektiv. To studier (Væksthus for Ledelse, 2007 og Møller, 2010) behandler ændringer i kommunernes måde at organisere og lede dagtilbud på og de følger, det har haft for rollen som dagtilbudsleder, mens et studie (Børhaug og Lotsberg 2010) behandler dagtilbudslederens rolle som pædagogisk og strategisk leder.

Væksthus for Ledelse (2007) opererer med fire kategorier for kommunernes ændrede organisering af ledelsesarbejdet i dagtilbuddene: sammenlagt institutionsledelse, netværksledelse eller -organisering, områdeledelse og distriktsledelse. Væksthus for Ledelse finder to tendenser i udviklingen af områdets ledelsesstrukturer: Dels sker der flere steder en sammenlægning af institutioner til større enheder, og dels sker der flere steder en lokal sammenlægning af ledelsesfunktionen enten på tværs af skole, fritidsordning og børnehaver eller på tværs af institutioner på dagtilbudsområdet. Lidt mere end halvdelen af kommunerne vælger at sammenlægge flere institutioner eller at indføre områdeledelse. De nye ledelsesstrukturer har skabt to konkurrerende ledelsesorienteringer blandt dagtilbudslederne i form af en fagprofessionel ledelsesorientering, som samtidig er den dominerende ledelsesorientering blandt dagtilbudslederne, samt en mere generel professionel ledelsesorientering.

Møller (2010), der har kigget på sammenhængen mellem de institutionelle forandringer og lederes strategiske orientering og identitet, konkluderer, at dagtilbudsledere i deres ledelsesrolle og -strategier identificerer sig med pædagoger. De dagtilbudsledere, der kan se deres lederstilling som platform for en videre karriere, og som oplever at have indflydelse på de overordnede mål i organisationen, har større tilbøjelighed til at identificere sig med en tværfaglig og tværorganisatorisk ledelsesorientering. Desuden finder stu-

diet, at dagtilbudsledere, der i høj grad deltager i netværkssamarbejde, identificerer sig mere med en fagprofessionel ledelsesorientering end ledere uden eller med en ringe grad af deltagelse i netværk.

Børhaug og Lotsberg (2010) undersøger, på hvilken måde daginstitutionsledelse i Norge varetager den pædagogiske kvalitet i daginstitutionen, og hvordan daginstitutionsledelse er udadvendt i sin ledelsesform. Studiet viser, at lederne på mange måder er aktive som pædagogiske ledere i forhold til både børn i udsatte positioner, daginstitutionens satsningsområder og det enkelte barns udvikling. Eksempler herpå er bl.a., at lederen gør brug af systematisk afrapportering om det enkelte barn, og at lederen indfører rutiner og regler, som skal sikre, at forskellige pædagogiske hensyn varetages i afdelingen. Studiet viser også, at lederne aktivt forsøger at sikre børnehavens behov og interesser på forskellige måder. Således er lederne entydigt mere udadvendte i deres arbejde med at varetage daginstitutionens funktioner, end det er kommet frem i tidligere forskning. Forfatterne fremhæver på baggrund af dette, at daginstitutionsledelse består af fire dimensioner, hvor udadvendt ledelse indgår som den fjerde dimension sammen med administrativ ledelse, personaleledelse og pædagogisk ledelse. Udadvendt ledelse indeholder tre dimensioner: forhandling (i forbindelse med indhentning af ressourcer), netværksopbygning (samarbejde med andre institutioner) og konkurrenceledelse (synliggørelse og profilering af børnehaven udadtil).

Ledelse i relation til kompetenceudvikling

To studier behandler ledelselementet i relation til kompetenceudvikling af pædagoger via aktionsforskning. Studierne fokuserer ikke direkte på ledelse, men berører mere perifert emner, der har betydning for ledelse. Det ene studie (Jansen og Tholin 2006) viser, at efter- og videreuddannelse har ført til udvikling af pædagogernes ledelseskompetencer, hvad angår det pædagogiske arbejde på stuerne/afdelingerne, mens det andet studie (Rönnerman 2008) viser, hvordan der var brug for ledelsen i et efteruddannelsesforløb for pædagoger.

Jansen og Tholin (2006) har undersøgt betydningen af efter- og videreuddannelse for det pædagogiske arbejde i et norsk dagtilbud. De har fulgt en personalegruppes udbytte af et skræddersyet efter- og videreuddannelsesforløb om børns deltagelse, kvalitet, dokumentation og vurdering samt daginstitutionen som en lærende organisation. Efter-/videreuddannelsesforløbet bestod af møder, opgaver, vejledning og udviklingsarbejde i et samarbejde mellem deltagere og forskere. Udbyttet af uddannelsen var bl.a., at personalets pædagogiske arbejde efterfølgende tog mere udgangspunkt i børnene og deres oplevelser, ligesom samvær med børnene blev prioriteret højere end praktiske opgaver. Desuden opnåede pædagogerne stærke kompetencer til at lede udviklingsarbejdet på deres stuer/afdelinger. Efteruddannelsens succes med at skabe forandring tilskrives kombinationen af læringsplatforme og samarbejdet mellem dagtilbud og forskere.

Rönnerman (2008) har undersøgt effekten af en gruppe pædagogers deltagelse i et kompetenceudviklingsforløb med fokus på kvalitetsarbejde gennem aktionsforskning. På kurset blev deltagerne introduceret til dagbogsskrivning, observation af hændelser, interview med børn samt dokumentation af pædagogens eget arbejde. Desuden skulle pædagogerne i forbindelse med kurset vejlede deres kolleger i aktionsforskning. Studiet viser, at der blandt de pædagoger, der deltog i kompetenceforløbet, i løbet af processen var efterspørgsel efter og behov for at modtage sparring fra lederen. Størstedelen af lederne afsatte tid til at støtte og motivere pædagogerne i forbindelse med kursusforløbet, bl.a. ved at give sig tid til at mødes med pædagogerne i forbindelse med vejledning og planlægning. Rönnermans undersøgelse er foretaget 2 år efter

forløbets afslutning, hvor 80% af de adspurgte oplever, at de stadig benytter sig af aktionsforskning i dagtilbud.

Godt arbejdsmiljø som ledelsesredskab

Et studie beskæftiger sig med at identificere, hvilke forhold der skal være til stede, for at en daginstitution kan opfattes som en lærende organisation (Moe og Søbstad, 2009).

Det norske studie af Moe og Søbstad (2009) viser, at "glæde og humor" hos dagtilbudspersonale anses som de vigtigste trivselsfaktorer i forbindelse med arbejdet. Dernæst følger trivselsfaktorerne "at arbejdet opleves meningsfuldt" og "mødet med børnene". I studiet påvises en sammenhæng mellem personer, der vurderer, at de selv har et højt humorniveau, og personer, der mener, at lederen i børnehaven vægter fællesskab og tilhørsforhold højt. Forfatterne konkluderer på baggrund af deres studie, at vægtning af glæde og humor i børnehavens hverdag gør det lettere at realisere målet om at udvikle børnehaven som en lærende organisation.

Forældreinddragelse og involvering

13 studier beskæftiger sig med dagtilbuds samarbejde med forældre. Fire studier behandler opfattelser af forældresamarbejdets aktører og forholdet mellem dem i et samfundsmæssigt eller historisk perspektiv, to studier behandler konfliktpunkter i forældresamarbejdet, og syv studier beskæftiger sig med forældresamarbejdet i et inklusionsperspektiv.

Opfattelser af forældresamarbejdets aktører og forholdet mellem dem

Fire studier (Halldén, 2007; Karlsson, 2006; Kousholt, 2006 og Markström, 2007) beskæftiger sig med betydningen af de samfundsmæssige opfattelser af forældresamarbejdets centrale aktører – dvs. forståelser af barndom, familie, dagtilbud og forholdet mellem disse. Det første studie (Halldén 2007) ser på forståelser af barndom, det næste (Kousholt 2006) på familie/dagtilbud, det tredje (Karlsson 2006) ser på forståelser af relationer mellem forældre og dagtilbudspersonale, og det sidste studie (Markström 2007) fokuserer på dagtilbud som en arena for forhandling af normalitet.

Halldén (2007) har undersøgt den historiske udvikling af relationen mellem barn og familie i det sidste århundrede for at vise, hvordan de nutidige relationer og forestillingen om dem er blevet skabt. Undersøgelsen finder, at nutidens ideal om relationen er præget af respekt for barnets følelser og tankegang og en bestræbelse på at give barnet optimale livsbetingelser. Dette giver to udfordringer. For det første kommer børn og barndommen til at udgøre et projekt for forældrene, og i det sidste årti er der opstået kritik af den alt for ambitiøse forældresupport, i undersøgelsen kaldet "curlingforældre". For det andet lever børn i højere og højere grad i en hverdag adskilt fra de voksne, og derfor kan billedet af, hvad et barn er, eksistere uden kontakt med faktisk levende og handlende børn, og barnet risikerer derfor at blive mødt som ikon fremfor som det virkelige barn.

Kousholt (2006) ser i sit studie på familiens betydning for børns liv på tværs af daginstitution og hjem. Overordnet konkluderer studiet, at børn udvikler sig i og træder i karakter på tværs af dagtilbud og hjem, og at det derfor er problematisk, når barnets liv forstås i en dikotomisk opdeling mellem institutionsliv og familieliv. Studiet peger desuden på, at dagtilbuddets mulighed for at organisere tilstrækkelig gode betingelser for børns opvækst og udvikling er af afgørende betydning for børns og familiers trivsel. Forældrene

oplever nemlig, at børnenes tid og trivsel i institutionen og dagtilbuddet er centralt for deres barns sociale liv og for barnets fremtidige muligheder, og dermed har oplevelserne med dagtilbuddet stor betydning for forældrenes vurdering af, hvordan familiens hverdag samlet set fungerer. Studiet viser desuden, at forældres organisering af barnets liv i høj grad varetages af moderen, og at organiseringen sker i forhold til normer om, hvad man/andre gør. Fx vurderes længden af det daglige ophold i institutionen i forhold til en norm om, at det ikke må vare for længe, men for børnene har det i stedet betydning, hvordan dagen har været, og hvem der er at lege med.

Karlsson (2006) viser i sit studie, at de dominerende diskurser i dagens dagtilbud er: 1. amatør-ekspert, hvor dagtilbudspersonalet ses som ekspert og forældrene som amatører, 2. samarbejdende partnere, hvor forældre og personale ses som lige (men som kritiseres for at overse magtstrukturer), og 3. leverandøraftager, hvor dagtilbuddet ses i en konsumdiskurs med forældrene som indkøbsbevidste handlende. Diskurserne har en tendens til at konstruere forældre som en homogen gruppe og dermed skjule forskelle som køn, social klasse, etnicitet og alder og de forskellige opfattelser af barn, barndom, institution osv., som forældre har.

Markström (2007) ser på, hvordan børn, personale og forældre i samtalen og det sociale liv former institutionen ud fra det, de hver især opfatter som "barndom". Studiet viser, at den forskellige praksis i børnehaven bidrager til at opretholde opfattelser af, hvad og hvordan børnehaven, børnene og til en vis grad også forældrene bør være, og hvordan de bør handle. Dette ses især tydeligt under udviklingssamtalen, der fremtræder som et forhandlingsrum for, hvad den gode forælder, den gode pædagog eller det gode barn er og skal være.

Konfliktpunkter i forældresamarbejdet

To studier behandler konfliktpunkter i forældresamarbejdet. Det ene studie undersøger konkret, hvordan forældresamarbejdet fungerer i danske dagtilbud (TMC og UdviklingsForum2008). Studiet viser, at forældresamarbejdet i danske dagtilbud er præget af meget få konflikter. Det andet studie (Nielsen og Christoffersen 2009) er et større tværgående litteraturstudie, det fokuserer på kvalitet i dagtilbud – herunder forældresamarbejdets betydning.

TMC og UdviklingsForum (2008) fokuserer i deres studie på samarbejdet mellem forældre og hhv. pædagoger, pædagogmedhjælpere og dagplejere. Studiet konkluderer, at samarbejdet mellem forældre og personale overordnet set er velfungerende, og at konflikter er sjældne. Det viser sig, at kun 2 % af forældrene og 3 % af personalet oplever at have en aktiv konflikt med den anden part. Studiet viser imidlertid flere områder, hvor der er divergens mellem forældres og personales forståelser og forventninger. Disse områder er reglernes gyldighed, børns grad af sygdom og forældrenes mulighed for at passe dem hjemme, personalets mulighed for at udvikle pædagogikken og grænserne for, hvad forældrene skal have indflydelse på i deres barns institutionsliv. De modsatrettede interesser mellem personale og forældre kommer til udtryk som mindre uenigheder, der oftest handler om sovetider, om, hvorvidt børnene skal være ude eller indendørs, og om, hvilke aktiviteter børnene skal tilbydes at deltage i.

Nielsen og Christoffersen (2009) peger på baggrund af deres litteraturstudier på, at en god kontakt mellem personale og forældre kan bidrage til barnets positive udvikling. Samtidig peger de på, at sprog, uddannelse, social baggrund og forskellige kulturelle forventninger kan skabe problemer i kontakten mellem hjem og dagtilbud.

Forældresamarbejde i et inklusionsperspektiv

Syv studier behandler forældresamarbejdet i et inklusionsperspektiv. Fem studier (Nielsen og Christoffersen 2009; Wetso 2006; Drugli 2008; Jensen et al. 2009a og Jensen et al. 2009b) beskæftiger sig på forskellig vis med forældresamarbejdet som havende et særligt potentiale eller særlige udfordringer, når det handler om inklusion. To studier (Knudsen et al. 2008; Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune 2009) beskriver konkrete tilgange til forældresamarbejdet set i et inklusionsperspektiv.

Forældresamarbejdets potentiale og udfordringer i et inklusionsperspektiv

Fem studier behandler betydningen af forældresamarbejdet i et inklusionsperspektiv. Tre studier (Wetso, 2006; Jensen et al., 2009a og Jensen et al. 2009b) beskæftiger sig på forskellig vis med det ligeværdige forældresamarbejdes potentiale, mens to studier (Bundgaard og Gulløv, 2008 og Drugli 2008) peger på udfordringer ved forældresamarbejdet i et inklusionsperspektiv.

Wetso (2006) peger som en del af sit studie på, at dagtilbud kan spille en særlig rolle over for forældre til støttekrævende børn. Studiet beskæftiger sig med udvikling af støttekrævende børns legekompetence og ser på, hvordan der skabes forandringer i de støttende foranstaltninger undervejs i projektet. Ved projektets begyndelse anså forældrene ikke sig selv som kompetente til at afgøre, hvordan barnet behøvede støtte, idet de ikke havde kendskab til børns typiske udvikling. De stolede imidlertid på, at personalet ville opdage og bedømme barnets udviklingsbehov. I løbet af projektet udviklede forældrene en god fornemmelse for børnene og gav dem den passende støtte, blandt andet ved at de imiterede pædagogers legetiltag, som de kunne se på videofilm. De medvirkende i projektet fandt efterfølgende, at samarbejdet mellem de voksne med legen som kobling mellem dagtilbud og hjem havde haft en positiv effekt på børnenes udvikling.

Jensen et al.s(2009a og 2009b) studier beskæftiger sig begge med organisering af børns institutionsliv i mellemformerne basispladser og familiepladser, hvor det for begge former gælder, at et væsentligt element udgøres af et tæt og ligeværdigt samarbejde mellem dagtilbudspersonale og forældre til børn i udsatte positioner. Begge typer af organisering viste sig at have en positiv effekt (se i øvrigt kapitel om organisering).

Drugli et al. (2008) undersøger, hvordan pædagoger og lærere oplever og håndterer adfærdsproblemer hos børn i dagtilbud og skole. Forældresamarbejdet opleves som vigtigt og godt i de fleste tilfælde, og forældrene betragtes som partnere i arbejdet med børnene. Samarbejdet realiseres dog kun i begrænset omfang, idet kommunikationen oftest begrænser sig til udveksling af informationer om barnet. Størstedelen af de adspurgte pædagoger og lærere giver udtryk for, at de oplever en følelse af hjælpeløshed, når de er nødt til at tage emner op med et barns forældre, som forældrene ikke selv har bragt op.

Bundgaard og Gulløv (2008) har undersøgt, hvordan social differentiering bliver reproduceret og konstrueret i hverdagshandlinger i daginstitutioner med børn med forskellige sociale og kulturelle baggrunde. En del af studiet fokuserer på, hvordan social og kulturel diversitet influerer forældresamarbejdet. Studiet viser, at inklusions- og eksklusionsprocesser relateret til minoritetsbørn finder sted allerede i daginstitutionen i samspillet mellem børn indbyrdes, mellem pædagog og barn og mellem pædagog og forældre. Inklusions- og eksklusionsprocesserne foregår pga. dominerende aspekter ved institutionslivet (sprog, fælles referencer, lege, fysiske forhold, sociale kategorier), som forstærker særlige adfærdsmønstre og forsømmer eller underminerer andre. Trods personalets bestræbelser på ikke at gøre forskel på majoritet og minoritet får

de skabt subtile måder at markere på, at forældre ikke kender til reglerne for det, personalet oplever som den rette adfærd.

Konkrete tilgange til forældresamarbejdet i et inklusionsperspektiv

To studier undersøger forældresamarbejdet som et aspekt ved dagtilbuddenes arbejde med inklusion. Knudsen et al. (2008) evaluerer en mobbeforebyggende indsats, som rummer forslag til konkrete tiltag, der kan styrke forældrenes involvering i dagtilbuddet, mens et andet studie (Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune 2009) undersøger, hvordan man kan arbejde med social kapital i en dagtilbudskontekst, og hvordan forældresamarbejdet er et element i dette.

Knudsen et al. (2008) har i forbindelse med deres evaluering af et projekt om forebyggelse af mobning blandt tre-otte-årige beskæftiget sig med forældrenes oplevelse af at indgå i projektet. Her finder de, at forældrene har værdsat at blive informeret om projektet, men gerne så sig selv indtage en mere aktiv rolle i forbindelse med projektet. Nogle af de forældreinvolverende initiativer i projektet har fokuseret på at gøre det nemt for forældrene at arrangere legeaftaler mellem deres barn og andre børn end dem, barnet plejer at lege med, at lægge vægt på, at forældrene kender navnene på alle børn på deres barns stue, således at forældrene kan hilse på alle og ikke kun på deres barns nærmeste venner (fx fik børnene på skift et memory-spil med fotos og navne med hjem), at have kontaktførelse, der kommer med input til forældremøder på vegne af forældregruppen, samt at lade gamle forældre introducere nye forældre. Det sociale miljø blandt forældrene har stor betydning for forebyggelsesarbejdet. Udfordringerne i forbindelse med forældreinddragelse er at få forældrenes ansvarsfølelse til at gælde uden for hjemmet og handle om hele børnefællesskabet, at få pædagogerne til at involvere frem for at informere forældrene, at emner som mobning oftest først anses som relevante at beskæftige sig med, når der opleves at være et konkret problem, frem for som noget, man kan beskæftige sig med forebyggende, og endelig at nå fra ordene og de gode intentioner til konkrete handlinger.

Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune (2009) har undersøgt anvendeligheden af begrebet "social kapital" i dagtilbuddenes inklusionsarbejde. Undersøgelsen viser, at forældresamarbejde er et vigtigt element i arbejdet med social kapital. Undersøgelsen har fulgt en institution, der stiller krav om, at forældrene ikke bare engagerer sig i dagtilbuddets hverdag og arrangementer, men interesserer sig for hele børnegruppen, pædagogerne og de andre forældre. Forældre bliver fx opfordret til at hjælpe deres barn med at lege med børn, det ikke plejer at lege med, og dagtilbuddet gør en indsats for, at forældrene opbygger et forældre-netværk og får hjælp af hinanden til fx afhentning. Kravet om engagement resulterer ifølge studiet i en større ansvarsfølelse blandt forældrene. At hjem og dagtilbud opleves som komplementære sider af børnenes hverdag, bidrager også til at skabe forældreengagement.

Fysisk indretning

11 studier beskæftiger sig på forskellige måder med fysisk indretning. Syv studier beskæftiger sig med pædagogisk brug af rum, heraf de tre med duderum, og de resterende fire med inderum i et generelt perspektiv. To studier beskæftiger sig med betydningen af inderummets konkrete indretning i relation til det pædagogiske arbejde, mens to studier beskæftiger sig med forskellige aspekter ved indeklima som betingelse for det pædagogiske arbejde i inderum.

Pædagogisk brug af uderum

Tre studier behandler pædagogisk brug af uderum. To studier (Änggård, 2009 og Brodin og Lindstrand, 2006) beskæftiger sig med betydningen af naturen som uderum, hvor der bl.a. er fokus på uderummet set i et inklusionsperspektiv, mens et studie af børns risikofyldte leg (Sandseter, 2009) implicit bidrager med viden, der kan danne baggrund for indretning af uderummet.

Änggård (2009) fokuserer på betydningen af, at uderummet ikke har foruddefinerede legemiljøer. Studiet undersøger, hvordan børn anvender naturens ressourcer i form af materialer og miljøer i deres sociale fantasilege. Konklusionen er, at naturmaterialer rummer flere tolkningsmuligheder, hvilket giver fantasien bedre betingelser for at udfolde sig. De mange tolkningsmuligheder indebærer, at børn i naturbørnehaven bruger en større del af legen på at forhandle om en fælles forståelse af remedierne. Forhandlingerne og det at udtrykke sig fantasifuldt kræver både en samfundsmæssig og en kulturel viden (fra fx folkeeventyr og almindeligt hverdagsliv) og en sproglig kompetence, der bl.a. indebærer kendskab til de begreber, der hænger naturligt sammen med hverdagens tilvirkede ting.

Brodin og Lindstrand (2006) har set på, hvordan udendørsaktiviteter bidrager til læring hos børn med og uden handicap i alderen nul til syv år (dvs. både i dagtilbud og i skoleregi). Studiets konklusion er, at børn oftere og lettere inkluderes i leg, der foregår udendørs, end i leg, der foregår indendørs. Udendørsaktiviteter fremmer læring, hvilket står i modsætning til, at udendørsaktiviteter ellers associeres med leg og derfor anses som mindre betydningsfulde end indendørs aktiviteter, der associeres til læring. Studiet finder desuden, at børn op til fireårsalderen accepterer hinandens handicap, og at handicap sjældent er en forhindring for at være med i en leg, men at fysisk placering alene ikke skaber integration. Barnet skal også have oplevelsen af at være en naturlig del af gruppen og at føle sig accepteret. I den henseende udfordres børn med koordinationsvanskeligheder, idet ikke-handicappede børn leger i et højere tempo med hyppig udskiftning af legeredskaber. Det høje tempo kan være svært for handicappede børn at følge med i, både pga. tempo-skift og pga. fysiske forhold som sne og sand, der vanskeliggør anvendelsen af teknisk hjælpeudstyr. Studiet anbefaler derfor, at der ved design af legepladser arbejdes tværfagligt mellem arkitekter, fysioterapeuter og specialister med særligt fokus på at sikre handicappede fysisk adgang og mulighed for at deltage og for at få variation i legen på lige fod med andre børn.

Sandseter (2009) peger på nogle væsentlige elementer ved indretning af uderum i et norsk studie af børns risikofyldte leg. Forskningen identificerer to forhold med betydning for risikofyldt leg, nemlig de miljømæssige forhold, fx det, legepladsen udgøres af, og de individuelle forhold, som karakteriseres ved, hvordan barnet leger. I studiet konkluderes det, at det er vigtigt, at børn har mulighed for risikofyldt leg ved at have mulighed for fx gyngeture, trækltring, rutsjebaneture, glidetur osv., da børnene i disse situationer udfordrer deres egne kompetencer og opøver mestring i at nå grænsen af deres kompetence. Børn søger især risiko/spænding gennem højde og fart, men barnets risikovillighed afhænger af, hvordan barnet selv opfatter de risici, der er forbundet med den pågældende leg. Risikofyldt leg, der er forbudt af de voksne (fx lade som om-slagsmål), bliver af børnene forklædt som fx Spiderman-leg og foregår uden for de voksnes synsfelt.

Pædagogisk brug af inderum generelt

Fire studier omhandler sammenhænge mellem rumlig indretning og pædagogik (Markstrøm, 2007; Guldbrandsen et al., 2006; Brus, 2006 og Fisker, 2009). Alle studierne peger på, hvordan rum skaber bestemte muligheder for pædagogik. Markstrøm (2007) beskriver de rum, man typisk finder i dagtilbud. Guldbrandsen

et al. (2006) og Brus(2006)forholder sig til muligheder og begrænsninger ved rum, der er indrettet til særlige pædagogiske aktiviteter. Endelig peger Fisker (2009) på de fysiske betingelser for, at småbørn med autisme kan interagere og danne relationer med typiske børn.

Markstrøm (2007) ser som et led i studiet af, hvordan indholdet af børnehaven formes, på daginstitutionernes rumlige indretning. Studiet identificerer forskellige typiske rum i dagtilbud (legeplads, fællesrum, køkken osv.) og peger på, hvordan rummene lægger op til bestemte typer af aktiviteter, og hvordan rummene i forskellig grad giver mulighed for kontrol, opsyn og nærhed. I alle de institutioner, der indgår i studiet, karakteriseres miljøet af både hjemlighed og institution.

Guldbrandsen et al. (2006) er et studie af opstarten af et dagtilbud til mere end 400 børn og med en indretning med afdelinger, gange, rum med særlige læringsmiljøer osv. Studiet viste, at rummene blev brugt, men at rummenes særlige didaktiske potentiale ikke blev udnyttet til fulde i det pædagogiske arbejde. Dette forklares med, at personalet i opstartsperioden har haft fokus på at skabe tryghed i børnegruppen, hvor man fx har fokuseret på at afskærme små børn i rummet, og med, at rum med særligt indrettede læringsmiljøer er begrænset af at skulle benyttes til netop disse aktiviteter på forudbestemte, bookedede tidspunkter.

Brus (2006) identificerer strukturelle, organisatoriske og personbundne betingelser, der ligger til grund for idræt i en pædagogisk kontekst – herunder de fysiske rammers betydning for bevægelsesmæssige udfoldelser og læreprocesser. Fysiske rum har stimuli (lugt, lys, farve, former, lyd, varme, ventilation m.m.), som påvirker sanserne og børnenes velbefindende. Hvad angår rum, påpeges det, at formålsindrettede rum giver bevægelsesmæssige begrænsninger, idet rum har udtalte/udtalte regler for bevægelse, som børnene tilpasser sig eller overskrider.

Fisker (2009) undersøger de muligheder for interaktion og relationsdannelse, småbørn med autisme har i forskellige typer af dagtilbud. Fisker påpeger, at den fysiske kontekst har en meget konkret betydning for børnenes muligheder, fx om der helt konkret er et sted, hvor børn med autisme kan møde typiske børn. Mange steder skal børn med autisme (og de tilknyttede socio-emotionelle vanskeligheder) forcere trapper, gange, lukkede døre osv. for at komme til fællesrum, hvor de kan interagere med og danne relationer til typiske børn.

Betydningen af inderummets konkrete indretning

To studier (Pajuluoma og Sporrøng 2006 og Hopperstad et al. 2009) omhandler implicit pædagogisk indretning af inderum. Studierne har fokus på hhv. indførelse af Reggio Emilia-pædagogik og på børns tidlige skrivning.

Pajuluoma og Sporrøng (2006) viser bl.a., hvordan pædagoger ved overgangen til ReggioEmilia-pædagogik har fulgt, hvad børnene er optagede af, og forsøgt at se dagtilbuddet med børnenes øjne. Hermed er de blevet opmærksomme på betydningen af æstetik (lys og farver) samt på nødvendigheden af at ændre i indretning af inderum, så børnene nu har direkte adgang til flere materialer.

Hopperstad et al. (2009) beskæftiger sig med fysisk indretning i relation til understøttelse af børns tidlige skrivning. Hopperstad et al. (2009) har undersøgt, hvad der motiverer børn til at skrive i børnehaver, med fokus på det sociale samspil mellem børn og voksne og de fysiske rammers indvirkning på skrivningen. I den ene børnehave foregik skrivestunderne ofte ved et af bordene i opholdsrummet, og i den anden børnehave

fundt de sted ved bordet i køkkenet. I begge børnehaver havde børnene let adgang til papir, farver og blyanter og var således ikke afhængige af de voksnes hjælp for at kunne begynde at tegne og/eller skrive. Bordene var ligeledes tilgængelige for alle børn, uanset alder, og dermed var aktiviteterne ved bordene præget af aldersblanding. De voksnes tilstedeværelse og engagement havde betydning for, hvorvidt børnene engagerede sig i tegninger eller skriverier, da de voksne ofte var modtagere eller medskabere af skrivningen.

Indeklima og pladsforhold som ramme om praksis

To studier beskæftiger sig med indeklima og pladsforhold som ramme om praksis. Et studie (Afshari og Reinhold 2006) undersøger luftkvalitet i forbindelse med forskellige ventilationsformer, mens et studie (Nielsen og Christoffersen 2009) peger på negative konsekvenser af trange pladsforhold i dagtilbud.

Afshari og Reinhold (2006) beskæftiger sig med luftkvalitet og ventilation i dagtilbud. Afshari og Reinhold (2006) har som følge af, at flere og flere dagtilbud etableres med naturlig i stedet for mekanisk ventilation, lavet et pilotstudie af to dagtilbud med hhv. et hybridt ventilationssystem og naturlig ventilation. Der måles høje niveauer af CO₂ i begge bygninger, ofte tæt på eller over den højeste accepterede værdi. Det konkluderes, at yderligere forskning er nødvendig for at kunne opnå viden om indendørsklima og luftens kvalitet, ventilationskapacitet og energibehov, ligesom der er behov for at analysere ventilationssystemers ydelse og strategier for kontrol af indendørs klima i dagtilbud for børn mellem nul og seks år.

Nielsen og Christoffersen (2009) finder i deres litteraturstudie af bl.a. forskning i pladsforhold, at børn i overfyldte institutioner reagerer ved at være mere aggressive, trække sig tilbage eller være hyperaktive. Desuden refererer de til en undersøgelse fra 1998, der peger på, at støjniveauet i halvdelen af de danske dagtilbud på baggrund af målinger i godt 100 institutioner blev estimeret til at ligge over den grænse som er fastsat i Arbejdstilsynets bekendtgørelse om brug af høreværn. Desuden refereres der til en undersøgelse, der viste, at antallet af sygedage faldt med 11 % pr. øget kvadratmeter grupperum pr. barn. Der refereres også til undersøgelser, der viser, at omfanget af udendørsophold ikke har nogen korttidseffekt på børnenes helbred og antallet af sygedage.

Pædagogik, didaktik og læringsmetoder

36 studier behandler pædagogiske metoder på forskellig vis. To studier behandler kendetegn ved dagtilbud af henholdsvis høj og lav kvalitet, fire studier beskæftiger sig med leg og læring i et børneperspektiv med henblik på at understøtte børns aktive deltagelse, og et studie undersøger konstruktiv konkurrence som pædagogisk metode. Et studie undersøger, hvordan pædagoger arbejder med naturvidenskabelige aktiviteter, fire studier behandler børns samtaler og fortællinger som medium for læring, og to studier behandler dialog mellem børn og voksne som ramme for børns ligeværdige deltagelse. Tre studier beskæftiger sig med pædagogisk understøttelse af børns venskabsrelationer og udvikling af sociale kompetencer. Fire studier beskæftiger sig med børns lige muligheder uanset køn. Endelig beskæftiger femten studier sig med pædagogisk praksis i et inklusionsperspektiv. Tre af disse studier beskæftiger sig med pædagogisk håndtering af børns negative sociale samspil. Fire studier beskæftiger sig med pædagogik i en multietnisk kontekst. Et studie undersøger inklusion gennem idrætsaktiviteter i dagtilbud. Tre studier behandler mangel- og resourceperspektiver på børn i udsatte positioner, og fire studier behandler betydningen af pædagogers for-

forståelse af børn for inklusionsarbejdet. Et studie (Rosenqvist 2006) beskæftiger sig med mere end et område og er derfor behandlet to steder.

Kendetegn ved dagtilbud af høj og lav kvalitet

To studier undersøger kendetegn ved dagtilbud af høj og lav kvalitet. Sheridan, Samuelsson og Johansson (red.) (2009) undersøger dagtilbud som læringsmiljø med særligt henblik på, hvilke aspekter ved kvalitet det pædagogiske personale og forældre finder vigtige for børns læring. Nielsen og Christoffersen (2009) undersøger betydningen af at gå i en børnehave af høj kvalitet for børn på længere sigt og peger på forskellige forhold, der kendetegner børnehaver af høj kvalitet.

Sheridan, Samuelsson og Johansson (red.) (2009) undersøger dagtilbud som læringsmiljø med særligt henblik på, hvilke aspekter ved kvalitet det pædagogiske personale og forældre finder vigtige for børns læring. Studierne, der indgår i undersøgelsen, viser, at børns betingelser og muligheder for læring afhænger af dagtilbuddets kvalitet. Dagtilbud af lav kvalitet er bl.a. kendetegnet ved at have begrænset plads og begrænsede materialer, ved, at børn og voksne sjældent kommunikerer og interagerer, og ved, at gensidige møder er få. Børn og voksne ser i stedet ud til at paralleleksistere i dagtilbuddet, og det pædagogiske personales fokus ser ud til at være på at opretholde kontrol og orden. I modsætning hertil er dagtilbud af høj kvalitet, som bl.a. er kendetegnet ved at tilbyde børnene et læringsmiljø, der er fuldt af udfordringer og læringsmuligheder, ved, at børn deltager i igangværende aktiviteter, og ved, at det pædagogiske personale tager udgangspunkt i børnenes interesser, erfaringer og vidensdannelse i relation til de overordnede mål for dagtilbuddet. Dagtilbud af høj kvalitet er desuden kendetegnet ved, at det pædagogiske personale interagerer med børnene ud fra et herognu-perspektiv, at børn og voksne kommunikerer, og at de har fokus på fælles læringsobjekter. Undersøgelsen viser desuden, at det pædagogiske personales kompetencer er af afgørende betydning.

Nielsen og Christoffersen (2009) finder en række positive effekter hos børn af at gå i en børnehave af høj kvalitet. Børnene klarede sig bedre i skolesystemet og klarede sig bedre på arbejdsmarkedet senere hen, ligesom færre blev kriminelle sammenlignet med jævnaldrende unge fra lignende opvækstvilkår, der ikke havde gået i en børnehave af høj kvalitet som børn. Børnene udviklede desuden et mere positivt selvbillede og et mere positivt syn på deres fremtidsmuligheder. Nielsen og Christoffersen (2009) fremdrager desuden en række kendetegn ved børnehaver af høj kvalitet. Af størst betydning er det forhold, at personalet har indsigt i børns udvikling, og at de er lydhøre over for børnene og er i stand til at skabe en god kontakt. Sammenligninger viser også, at gode normeringer skaber bedre muligheder for at støtte op om det enkelte barns udvikling og skaber ro og overskud til at lære dets behov at kende. Nielsen og Christoffersen (2009) peger endvidere på, at et højt uddannelsesniveau hos personalet og en god kontakt mellem forældre og børnehaver ligeledes bidrager positivt til barnets udvikling. Undersøgelsen viser desuden, at det for særligt udsatte børn gælder, at det at gå i dagtilbud af høj kvalitet har større effekt jo tidligere barnet starter.

Almenpædagogiske problemstillinger

19 studier behandler almenpædagogiske problemstillinger. Fire studier (Johansson og Samuelsson 2006 og 2007, Samuelsson og Carlsson 2008, Rosenqvist 2006) beskæftiger sig med leg og læring i et børneperspektiv, et studie (Sheridan og Williams 2007) beskæftiger sig med konstruktiv konkurrence som pædagogisk metode, et studie (Thulin 2006) beskæftiger sig med pædagogers brug af naturvidenskabeligt sprog, fire studier (Gjems 2006, Ødegaard 2007, Bae 2009, Nielsen og Christoffersen 2009) beskæftiger sig med børns samtaler og fortællinger som medium for læring, to studier (Emilson 2008 og Rosenqvist 2006) beskæftiger

sig med dialog som ramme for børns ligeværdige deltagelse, tre studier (Jonsdottir 2007, Greve 2007 og Winther-Lindqvist 2006) beskæftiger sig med pædagogisk understøttelse af børns venskabsrelationer og sociale kompetencer, og endelig beskæftiger fire studier (Hellman 2008, Kofoed et al. 2008, Eidevald 2009 og Johansson 2007) sig med pædagogisk praksis i relation til lige muligheder for børn uanset køn.

Leg og læring i et børneperspektiv

Fire studier beskæftiger sig med leg og læring i et børneperspektiv. To studier beskæftiger sig med grænsefladerne mellem leg og læring (Johansson og Samuelsson 2006 og 2007), mens et studie (Samuelsson og Carlsson, 2008) på baggrund af dette studie og anden forskning påbegynder formuleringen af en ny udviklingspædagogik. Endnu et studie (Rosenqvist 2006) berører en dynamisk tilgang til læring, idet der argumenteres for, at dagtilbud med fordel kan arbejde med fleksible pædagogiske design frem for tids- og aktivitetsstyret planlægning. Alle fire studier undersøger, hvordan det kan understøttes, at børn deltager som aktive medspillere i læreprocesser i dagtilbud.

Johansson og Samuelsson (2006 og 2007) undersøger, hvordan relationen mellem leg og læring opfattes af børn og voksne i en målstyret praksis, og hvilke dilemmaer pædagoger kan møde, når de vil integrere læring og leg. Undersøgelsen påpeger, at børn i bedste fald betragter leg og læring som et dynamisk kontinuum snarere end som to adskilte størrelser. Undersøgelsen viser dog også, at børn, når de bliver bedt om at beskrive forskellen mellem leg og læring, forbinder det, de lærer "her og nu", med lyst, mens det, de skal lære i fremtiden i skolen, opfattes som noget, der er nødvendigt og besværligt. I analysen opstilles fem fælles karakteristika ved leg og læring, nemlig fantasi, kreativitet, indflydelse, magt og positioner. Selv om børn ikke nødvendigvis skelner mellem leg og læring, så er det legens muligheder for at få indflydelse, for at vælge og for at indtage aktive positioner, børnene fremhæver ved leg. Lyst forbindes også med det, der er "sjovt". Studiet viser, at forskellige typer af samspil mellem pædagoger og børn giver forskellige muligheder for integration af leg og læring. Sværest er det i de "formbundne samspil", hvor pædagogen først og fremmest stræber efter at lære barnet noget. Der underordnes barnets indflydelse og kreativitet de voksnes intentioner, og fokus er på den opgave, barnet forventes at løse. I "eksplorative samspil", hvor pædagogen arrangerer situationer, som åbner for forskellige løsninger og børnenes bidrag, og i "fortællende samspil", hvor den voksne bygger meningsbærende verdener sammen med barnet og barnet har mulighed for at drive både leg og læring fremad, er der bedre muligheder for at integrere leg og læring. Det bemærkes i øvrigt, at "eksplorative" og "fortællende" samspil oftest finder sted med mindre grupper af børn eller enkelte børn, idet det er vanskeligt at give plads til og følge børnenes input i større børnegrupper, ligesom det kan være vanskeligt at lade spøgefuldhed komme til udtryk her. Der argumenteres for en ny forståelse af "barncentrering", som ikke sætter læring og leg op som to modpoler, men hvor den voksne i stedet åbner sig for barnets måde at forstå verden på. Det vil sige, at pædagogerne skal bygge videre på den forbindelse, der er mellem leg og læring i børns verden, og ikke blot tilsætte leg til læring. Den pædagogiske udfordring bliver derfor bl.a. at se, møde og involvere sig i barnets spøgefulde sprog og at se barnets humor og absurditeter som vigtige aspekter ved leg og læring, idet humor er tæt sammenkoblet med fantasi, kreativitet og indflydelse, tre ting, som børn fremhæver ved leg.

I formuleringen af en ny "udviklingspædagogik" lægger Samuelsson og Carlsson (2008) vægt på, at leg ikke er det samme som læring og omvendt, men at der er legedimensioner i læring og læringsdimensioner i leg, som det er vigtigt at arbejde med i små børns læring og udvikling. Det er fx kreativitet, "som om-lege", mindfulness og mulighedstænkning. Den måde, pædagogen organiserer barnets omgivelser og oplevelser

på, er afgørende for børns læringsmuligheder. Derfor må pædagogen internalisere den pædagogiske læreplan og være i den hele tiden i sit arbejde, hvilket betyder at se muligheder alle steder i barnets omgivelser, at bidrage til et udfordrende og rigt miljø og at anvende sin viden til at skabe situationer, legemiljøer og opgaver, hvor leg og læring integreres. Pædagogen skal være i stand til at sætte sig ind i barnets verden, og der bør være fokus på kommunikations- og interaktionsprocessen mellem barnet og den voksne, sådan at barnet kontinuerligt kan udfordres og opmuntres til at fortsætte med at skabe mening i verden. Det kræver, at pædagogen simultant er børnecentreret og centreret om læringsobjektet.

Rosenqvist (2006) foreslår på baggrund af sin undersøgelse at arbejde med "pædagogiske design" frem for "pædagogisk planlægning". I en designtilgang til et læringstema tænker pædagogerne forud for det pædagogiske arbejde forskellige situationer igennem, som kan opstå i arbejdet med temaet. Det giver pædagogen et stort mulighedsrepertoire at trække på i den praktiske udførelse af temaarbejdet, hvilket gør det muligt at træffe bedre valg undervejs. Det betyder også, at det er lettere at imødekomme børnenes pludselige indskydelser og behov, idet aktiviteterne vokser frem undervejs ud fra børnenes reaktioner på temaer og aktiviteter. Der planlægges således ikke i forhold til konkrete aktiviteter, bestemte tidspunkter og regler. I stedet udnyttes det, at motivationen til at lære kommer fra børnene selv, ved at der bliver givet plads til deres interesser. De pædagogiske design kan skrives ned og genbruges og udvikles i personalegruppen som et led i udviklingen af den enkelte pædagogs handlerepertoire.

Konstruktiv konkurrence som pædagogisk metode

Et studie (Sheridan og Williams 2007) beskæftiger sig med konstruktiv konkurrence som pædagogisk metode. Forskerne definerer konstruktiv konkurrence som det at udvikle egne, andres og fælles mål og strække sig ud over sit forventede potentiale, mens destruktiv konkurrence defineres som det at konkurrere imod hinanden for at hindre modpartens præstation. Undersøgelsen viser, at børn ser konstruktiv konkurrence som en del af deres hverdag. Forskerne udfordrer opfattelsen af, at konkurrence og samarbejde er hinandens modsætninger, og sætter i stedet fokus på muligheden for fælles læring gennem den konstruktive konkurrence og på viden som en ubegrænset ressource. Det er i den forbindelse vigtigt, at det pædagogiske personale har fokus på de langsigtede mål, så børnene ikke fortaber sig i konkurrencen, men ser den i en større læringsmæssig sammenhæng.

Pædagogers tilgang til naturvidenskabelige aktiviteter

Et studie beskæftiger sig med pædagogers tilgang til naturvidenskabelige aktiviteter. Thulin (2006) undersøger, hvad der fremstilles som læringens objekt i en naturvidenskabelig sammenhæng i dagtilbud. Thulin (2006) påpeger, at det er vigtigt, at der tages udgangspunkt i barnets interesser og erfaringer i en samtalepraksis, og at pædagogen må metakommunikere om aktivitetens "hvad", "hvordan" og "hvorfor", idet det ikke kan tages for givet, at alle børns bevidsthed er rettet mod samme forhold. Forskeren påpeger desuden, at pædagogers anvendelse af "legestemmer" og laven sjov for at forenkle det naturvidenskabelige indhold kan forvirre børnene, idet kommunikationen opfattes som uægte, og endelig, at det er nødvendigt, at børnene anvender det naturvidenskabelige sprog, hvis de skal tilegne sig det og med det socialiseres ind i en naturvidenskabelig tradition.

Børns samtaler og fortællinger som medium for læring

Fire studier (Gjems 2006; Ødegaard 2007, Bae 2009 og Nielsen og Christoffersen 2009) fokuserer på fortællinger og børns samtaler som medium for læring.

Gjems (2006) påpeger vigtigheden af, at det pædagogiske personale er empatisk lyttende, giver respons og skaber en støttende struktur, for at børnene kan fortsætte deres fortælling, særligt hvis flere børn sammen skaber en fortælling. Børns fortællinger er både en måde at konstruere identitet på og en måde at erfare, at andre mennesker kan have andre opfattelser, gennem deres respons på fortællingen. Studiet viser, at børn fortæller mest, når de sidder stille og roligt sammen med en voksen i nogen tid, fx i forbindelse med en stille aktivitet. Gjems(2006)konkluderer, at narrativ praksis er vigtig i et livslangt læringsperspektiv, bl.a. fordi der er tæt sammenhæng mellem børns sproglige mestring i dagtilbudsalderen og deres læse- og skriveindlæring. Gennem fortællinger lærer børn at deltage i en såkaldt udvidet diskurs (at tale om hændelser, der ligger uden for den konkrete situation), en diskursform, der bygger bro mellem det talte og det skrevne sprog.

Baes undersøgelse (2009) viser, at fortællinger omkring måltidet kan bidrage til læring om, hvordan man håndterer forskellighed, og om, hvordan gensidige dialoger foregår. Det gælder både for de børn, der deltager i fortællingen, og for dem, der indtager en lyttende-observerende position. Bae (2009) påpeger vigtigheden af, at pædagogerne overvejer, om de regler, som mange dagtilbud har omkring måltidet, kan begrænse mulighederne for samspil mellem børnene og mellem børn og voksne og derfor bør gentænkes. Forskeren påpeger desuden, at en lyttende deltagerposition rummer læringsmuligheder også for de voksne, som herigennem kan få indblik i børnenes kompetencer.

Sidstnævnte perspektiv genfindes hos Ødegaard (2007), der undersøger, hvordan børn gennem samtale skaber mening i verden. Det konstateres, at de samtaler, som børnene selv sætter i gang, er præget af både alvor og spøgefuldhed, og at børnene anvender fælles fortællinger til at behandle og undersøge livets vanskelige aspekter. Det betyder, at pædagoger kan få indblik i, hvad der er vigtigt for små børn, ved at være imødekommende over for børns fortællinger.

Endelig påviser Nielsen og Christoffersen (2009) en sammenhæng mellem børns interesse for at indlede og vedligeholde en samtale og udviklingen af deres intellektuelle kompetencer, mens børns adgang til at lege med skolerelevante objekter (bøger, bogstavklodser osv.) er uden betydning.

Dialog som ramme for børns ligeværdige deltagelse

To studier (Emilson 2008 og Rosenqvist 2006) behandler dialog mellem børn og voksne som ramme for børns ligeværdige deltagelse.

Emilson (2008) undersøger, hvordan voksnes rammesætning giver bedre eller ringere mulighed for, at børn kan deltage på deres egne præmisser. Det konkluderes, at det er vigtigt, at den voksne er følelsesmæssigt til stede, er støttende og følger op på børnenes bidrag. Emilson (2008) påviser desuden, at den måde, noget kommunikerer på, har indflydelse på, hvad der kommunikeres, fx at det ikke er muligt at kommunikere værdien "demokrati" på en autoritær måde.

Rosenqvist (2006) beskriver i sin undersøgelse en "generativ arbejds måde", hvor børnene opfordres til at komme med overvejelser, ideer og erfaringer. Pædagogerne lytter og arbejder på at skabe en ægte dialog med børnene med den hensigt at inddrage børnenes interesser og erfaringer i det pædagogiske arbejde og om muligt bearbejde børnenes tanker i hele børnegruppen for derigennem at drive det pædagogiske arbejde frem. Pædagogerne knytter aktiviteter til hændelser i børnegruppen og forsøger at tilpasse deres egne

intentioner til barnets interesser, erfaringer og behov. I den ægte dialog er pædagogen også nødt til at sætte spørgsmålstejn ved sine egne værdier i mødet med børnenes værdier og behov. I den generative arbejdsmåde tager aktiviteterne således udgangspunkt i barnets virkelighed, og barnet bliver dermed medskabende af aktiviteterne, hvilket børnene finder meningsfyldt og motiverende.

Pædagogisk understøttelse af venskabsrelationer og sociale kompetencer

Tre studier behandler pædagogisk understøttelse af børns venskabsrelationer og sociale kompetencer. To studier (Jonsdottir 2007 og Greve 2007) har særligt fokus på børns venskabsrelationer og pædagogernes ansvar i forhold til at understøtte udviklingen og vedligeholdelsen af disse, mens et studie (Winther-Lindqvist 2006) viser, hvordan pædagoger kan understøtte udviklingen af børns sociale kompetencer ved at arbejde med børns leg.

Jonsdottir (2007) undersøger børns sociale relationer i dagtilbud og sætter særligt fokus på børns relationer til deres jævnaldrende og deres venskabsrelationer. Det sker dels ved at undersøge børnenes egne perspektiver på deres relationer og dels ved at undersøge pædagogernes perspektiver på børnenes relationer. Undersøgelsen viser, at dagtilbuddet udgør en social arena, hvor børn kan møde både jævnaldrende og venner, som ligner dem selv, hvad angår interesser og behov, og børn, som er forskellige fra dem selv, og at de fleste børn, men ikke alle, oplever, at de har venner eller er del af en gruppe af jævnaldrende. Jonsdottir (2007) konkluderer, at børnenes venskabsrelationer og tilhørsforhold til en gruppe afhænger af den enkelte dagtilbudsgruppes arbejde med sociale relationer, herunder hvordan pædagogerne opfatter børnenes sociale kompetencer, og ikke af strukturelle faktorer eller baggrundsvariable. Jonsdottir (2007) påpeger desuden en sammenhæng mellem børns handlinger i sociale situationer og pædagogernes forventninger til dem, idet børnenes handlinger og pædagogernes forventninger til dem gensidigt påvirker hinanden. Der er således en risiko for, at pædagogernes opfattelse af børnenes sociale kompetencer bliver en selvopfyldende profeti.

Greve (2007) undersøger småbørns venskabsrelationer, som de kommer til udtryk i "fri leg", og konkluderer, at små børn har venskabsrelationer, der rækker ud over bare det at "være sammen". Det påvises, at små børn, der er venner med hinanden, betyder noget særligt for hinanden, og at venskabsrelationerne åbner et unikt læringspotentiale i relation til etik, samhandling og kommunikation samt venskab og intersubjektivitet. Pædagogerne har en vigtig opgave med hensyn til at skabe rammer for, respektere og støtte de venskabsrelationer, børnene opbygger i børnehaven. Det kræver bl.a., at de voksne viser en vis tilbageholdenhed i forhold til at intervenere i børnenes samspil, at de sørger for, at "møder" kan opstå mellem børn, sådan at det muliggøres, at alle børn får en ven, og at de understøtter både spirende og etablerede venskaber, fx i sammensætning af grupper, bordplacering og overflytning til andre afdelinger.

Winther-Lindqvist (2006) introducerer begrebet "fantasigruppeleg" om rolle- og forestillingslege, hvor flere børn leger sammen. Der argumenteres for, at observationer af fantasigruppeleg kan give værdifuld information om den sociale tilstand i børnegruppen, idet der i disse lege kommer positioner, der angiver hierarkier, alliancer og grader af indflydelse og deltagelse til syne. Legen rummer særlige potentialer som forandrende kraft, fordi børnene agerer igennem både en real og en symbolsk identitet. Arbejdet med disse to identiteter i relation til legen kan derfor medvirke til at styrke børnenes sociale kompetencer og trivsel.

Pædagogisk praksis i relation til lige muligheder for børn uanset køn

Fire studier (Hellman 2008, Kofoed et al. 2008, Eidevald 2009 og Johansson 2007) undersøger pædagogisk praksis i relation til lige muligheder for børn uanset køn.

Tre af disse studier (Hellman 2008, Kofoed et al. 2008 og Eidevald 2009) beskæftiger sig med samspillet mellem pædagogisk praksis og børns udvikling af en forståelse af køn og de muligheder, der knytter sig til køn. Alle tre undersøgelser viser, at det pædagogiske personale på forskellig vis understøtter udviklingen af stereotype kønsopfattelser hos børnene ved dels at sanktionere "passende" kønnet adfærd hos hhv. piger og drenge og dels at fungere som rollemodeller for "passende" kønnet adfærd. Det kan fx være ved at opfordre piger til stille aktiviteter og drenge til vilde aktiviteter eller ved som kvindelig hhv. mandlig pædagog fortrinsvis at tage sig af "kvindelige" hhv. "mandlige" aktiviteter. Alle tre studier påpeger, at børns tilgang til det sociale køn er plastisk og ikke som sådan afhængig af deres biologiske køn. Studierne påpeger i forlængelse heraf, at det pædagogiske personale gennem sit virke bør opfordre til, at alle, børn såvel som voksne, udvider deres handlemuligheder uanset deres biologiske køn og ikke lader sig begrænse af gængse kønsopfattelser. Samlet set anbefaler studierne på den baggrund dagtilbud at gå undersøgende til værks i forhold til egne kønsopfattelser og i forhold til dagtilbuddets konkrete indretning og aktivitetstilbud til børn, ligesom de anbefaler en ligestillingsanalytisk tilgang til arbejdet med temaerne i den pædagogiske læreplan.

Yderligere et studie, Johansson (2007), berører spørgsmålet om køn og det pædagogiske arbejde. Johansson (2007) undersøger børns opfattelse af etik og moral og konkluderer, at dette er en del af små børns liv, og at værdier bliver synlige for børn, når de er i samspil med andre, særligt når de konfronteres med værdier, der er forskellige fra deres egne. Rettigheder og omsorg fremstår i undersøgelsen som centrale værdier hos børnene. Johansson (2007) påpeger, at det er vigtigt, at pædagoger er opmærksomme på, at det pædagogiske arbejde ikke bør bidrage til at udvikle kønsulige mønstre, hvor det at være dreng automatisk betyder dominans og adgang til rettigheder, mens det at være pige automatisk betyder omsorg og frasigelser af rettigheder. Det er derfor vigtigt, at pædagoger reflekterer over, hvordan over- og underordning opstår i det pædagogiske arbejde, sådan at kønsstereotyper ikke reproduceres.

Pædagogisk praksis i et inklusionsperspektiv

Femten studier beskæftiger sig med pædagogisk praksis i et inklusionsperspektiv. Tre studier (Helgesen 2006, Knudsen et al. 2008 og Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune 2009) beskæftiger sig med pædagogisk håndtering af børns negative sociale samspil. Fire studier (Bundgaard og Gulløv 2008; Tireli 2006; Björk-Willén 2006 og Lunneblad 2006) beskæftiger sig med pædagogik i en multietnisk kontekst. Et studie, Brus (2006), undersøger inklusion gennem idrætsaktiviteter i dagtilbud. Tre studier (Jensen 2007, Mehlbye et al., 2009 og Drugli, Clifford og Larsson, 2008) behandler mangel- og ressourc perspektiver på børn i udsatte positioner, og fire studier (Petersen 2009, Holst 2008, Gjermestad 2009 og Fisker 2009) behandler betydningen af pædagogers forforståelse af børn for inklusionsarbejdet.

Pædagogisk håndtering af børns negative sociale samspil

Tre studier (Helgesen 2006, Knudsen et al. 2008 og Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune 2009) beskæftiger sig med pædagogisk håndtering af børns negative sociale samspil.

Helgesen (2006) og Knudsen et al. (2008) behandler dysfunktionelle sociale samspil, nemlig mobning. Helgesen (2006) lægger vægt på, at pædagoger kan få indsigt i dynamikker og magtstrategier i børnegruppen gennem indsigt i børns leg. Helgesen (2006) påpeger, at voksne ofte først skrider ind i en leg, når proble-

merne er opstået, og at de typisk ikke blander sig i den frie leg, mens de ofte er aktive, når der er planlagte pædagogiske aktiviteter på programmet. Forskeren påpeger endvidere, at fraværende voksne øger risikoen for "spilsituationer", hvor relationer og positioner bringes i spil, og påviser, at børn, der mobber, besidder bestemte sociale kompetencer, som gør dem i stand til at ændre magtforhold og spilleregler til egen fordel. Derfor er de voksnes deltagelse særdeles vigtig for socialt marginaliserede børn, og det er vigtigt for pædagogerne at få en større bevidsthed om, hvordan magt udøves i børnegruppen. Knudsen et al. (2008) undersøger den foreløbige virkning af redskaberne i programmet "Fri for Mobberi" og konkluderer, at materialet har skabt en større opmærksomhed om pædagogisk håndtering af børns relationer, herunder med hensyn til at give børn en mere fremtrædende rolle i at trøste andre børn og med hensyn til at aktivere "tilskueren", sådan at børn siger fra over for andres uhensigtsmæssige sociale adfærd, også selv om de ikke selv er direkte involveret.

Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune (2009) anvender begrebet social kapital til at indfange samspil mellem fire-fem-årige børn. Undersøgelsen peger på seks forhold, der kan medvirke til at øge den sociale kapital hos børn: et bevidst arbejde med legetøj og legeaftaler, en god balance mellem fri og arrangeret leg, en opmærksomhed på betydningen af klare og forudsigelige regler, et fokus på hjælpsomhed og lydhørhed, et bevidst arbejde med at styrke forældrenes engagement i dagtilbuddet og et bevidst arbejde på at skabe fysiske rammer, som på en gang fremmer overskuelighed, fortrolighed og tryghed samt giver mulighed for at danne mangeartede relationer.

Pædagogik i en multietnisk kontekst

Fire studier (Bundgaard og Gulløv 2008; Tireli 2006; Björk-Willén 2006 og Lunneblad 2006) beskæftiger sig med pædagogik i en multietnisk kontekst.

Bundgaard og Gulløv (2008) peger på, at der er særlige udfordringer i forbindelse med den pædagogiske praksis i en multietnisk kontekst, idet processer for inklusion og eksklusion af minoritetsbørn finder sted i samspillet mellem børn såvel som mellem børn og pædagoger og mellem pædagoger og forældre. Det sker bl.a., fordi bestemte kulturbestemte normer fremstår som "naturlige" i børnehaven og adfærden hos minoritetsbørn og deres forældre derfor kan komme til at fremstå som "forkert" i forhold til den adfærd som opfattes som passende og "naturlig". Deres fund understøttes af de øvrige tre studier (Tireli 2006; Björk-Willén 2006 og Lunneblad 2006), der har beskæftiget sig med børn i multietniske dagtilbud. Alle studier peger på, at flerkulturelle børns værdier og normer kan have svært ved at finde anerkendelse i dagtilbudshverdagen.

Tireli (2006) finder, at diskrimination og etnisk eller kulturel racisme på trods af gode intentioner kommer til udtryk og reproduceres i hverdagsdiskurserne inden for det pædagogiske felt, og argumenterer for at etablere en mere retfærdig, demokratisk og ikke-diskriminerende pædagogisk praksis baseret på en dialogisk tilgang.

Björk-Willén (2006) har fulgt tre-fem-årige børns sociale samspil og kommunikation i en flersproglig kontekst med særligt fokus på deltagelse, leg og læring. Studiet viser, at børn har en pragmatisk og situationsbestemt tilgang til sprog, og at verbalt sprog er en af flere semiotiske ressourcer, børn anvender i deres deltagelse i fri leg og i voksenstyrede aktiviteter. Gestik, blikke, kropslige udtryk og fysiske genstande er eksempler på andre semiotiske ressourcer, som børnene anvender. Studiet viser, at den ensprogede norm er fremherskende i dagtilbuddet både mellem børnene og mellem børn og voksne på trods af den fler-

sproglige sammensætning. Det betyder ikke, at børnene dermed ikke lærer flere sprog, men at deltagelse er en helt afgørende forudsætning for denne læring.

Lunneblad (2006) undersøger, hvordan pædagoger i Sverige forholder sig til og håndterer flerkulturelle arbejdsopgaver i en multietnisk børnehave. Fokus i arbejdet med sprog og kultur retter sig mod at håndtere situationer, hvor børn er udsatte, og typisk relaterer arbejdet sig til børn, som har en anden etnisk baggrund end svensk. Det flerkulturelle arbejde omfatter dermed ikke hele børnegruppen, hvilket står i kontrast til, at pædagogerne lægger stor vægt på fortællinger om lighed og på at behandle alle børn ens.

Inklusion gennem idrætsaktiviteter i dagtilbud

Et studie (Brus 2006) undersøger inklusion gennem idrætsaktiviteter i dagtilbud. Brus (2006) konkluderer, at idræt i dagtilbuddet har et inklusionspotentiale, idet den rummer andre muligheder end foreningsidrætten. Den er ikke frivillig, kan foregå på mange forskellige tidspunkter, kan inkludere alle og har ikke nødvendigvis de samme regler som i sport (fx tab/vind). Desuden bidrager idræt i børnehaven til, at børn ser nye sider af de voksne, og samtidig får de voksne mulighed for at introducere nye ideer og samværsformer. Studiet viser imidlertid også, at idrætsaktiviteterne afhænger af pædagogens uddannelse og engagement.

Mangel- og ressourceperspektiver på børn i udsatte positioner

Tre studier (Jensen 2007, Mehlbye et al., 2009 og Drugli, Clifford og Larsson, 2008) behandler mangel- og ressourceperspektiver på børn i udsatte positioner.

Jensen (2007) konkluderer som en del af et større studie af arbejdet med social udsathed i dagtilbud, at en af forudsætningerne for, at dagtilbuddet kan gøre en positiv forskel for børn i socialt udsatte positioner, er, at indsatsen baseres på et innovationsparadigme i stedet for at fokusere på det enkelte barns mangler.

Mehlbye et al. (2009) påviser en dobbeltsidighed i kommunernes tilgang til socialt udsatte børn. På den ene side har mange kommuner børnepolitikker med fokus på rummelighed og inklusion af socialt udsatte børn i normalmiljøet, og halvdelen af landets kommuner modtager statslige puljemidler til nyudvikling af indsatser rettet mod børn i udsatte positioner, indsatser der inddrager de sociale sammenhænge børnene indgår i. På den anden side er brug af støttepædagogordninger, der tildeles ud fra et individfokuseret perspektiv på det enkelte barns problemer, stadig den hyppigst anvendte foranstaltning i kommunerne (70 % af kommunerne).

Drugli, Clifford og Larsson (2008) viser, at pædagoger og lærere forklarer børns adfærdsproblemer med forhold enten ved barnet, ved forældrene eller ved en kombination af de to. Ingen peger på forhold ved den pædagogiske praksis som årsag, hvilket betyder, at personalet ikke har et kritisk blik på deres eget evt. bidrag til børnenes problematiske adfærd. Studiet konkluderer desuden, at det pædagogiske personale savner kontakt med og viden om andre professionsgruppers arbejde med børnene og deres familier, og at de pædagogiske indsatser ofte baseres på subjektive skøn og overlevelsesstrategier frem for på evidensbaseret viden og systematik. Det betyder, at indsatserne ofte har fokus på kortsigtede mål fremfor mere langsigtede udviklingsperspektiver.

Betydningen af pædagogers forforståelser af børn for inklusionsarbejdet

Fire studier (Petersen 2009, Holst 2008, Gjermestad 2009 og Fisker 2009) behandler betydningen af pædagogers forforståelser af børn for inklusionsarbejdet. Et studie (Petersen 2009) behandler forforståelsernes betydning for de læringsmuligheder, børn i udsatte positioner tilbydes, mens to studier (Holst 2008 og

Gjermestad 2009) behandler pædagogisk praksis i forbindelse med inklusion af børn med en medicinsk diagnose. Et studie (Fisker 2009) undersøger bl.a., hvordan pædagogernes handicapsyn har betydning for handlemulighederne for småbørn med autisme, herunder deres muligheder for interaktion og relationsdannelse med typiske børn.

Petersen (2009) peger bl.a. på, at det pædagogiske personale har en tendens til at fokusere på leg, læring og udvikling, når det handler om børn, som ikke er i socialt udsatte positioner, mens det pædagogiske personale har en tendens til at fokusere på omsorg, når det handler om børn i socialt udsatte positioner. Petersen påpeger, at det giver en risiko for, at børn i socialt udsatte positioner ikke får tilbudt de samme lærings- og udviklingsmuligheder som øvrige børn.

Holst (2008) påviser, at inklusionsbestrebelsene også kan have en bagside. Holst (2008) undersøger forklaringer på, at der er forskel mellem det forventelige antal dagtilbudsbørn med ADHD/DAMP og antallet af børn, der rent faktisk bliver henvist, diagnosticeret og medicineret. Resultatet er, at pædagoger ser ud til at være meget tilbageholdende med at bidrage til tidlig diagnosticering af børn og i stedet anlægger en inklusionstilgang, som kan betyde, at børnene ikke får den mulige medicinering.

Gjermestad (2009) undersøger samspillet mellem dybt udviklingshæmmede børn og deres nære omsorgspersoner i bl.a. børnehaven og problematiserer, at der oftest er mere fokus på de rammer og vilkår, barnet er underlagt, end på barnets individualitet. Gjermestad (2009) påviser, at der sker langt mere i en samspilsituation, end de traditionelle læringsforståelser kan indfange, og konkluderer på den baggrund, at de traditionelle læringsforståelser hverken rummer plads til individuelle oplevelser og forståelser eller til individuel sensitivitet.

Fisker (2009) undersøger mulighederne for relationsdannelse og interaktion mellem småbørn med autisme i hhv. specialinstitution, specialgrupper og enkeltintegrerende tilbud. Studiet viser, at pædagogernes handicapsyn og udviklingsforståelse kan beskrives som enten skærmende eller relationistisk. I specialinstitutioner og specialgrupper møder børnene primært den skærmende pædagogik, som viser sig at være en forhindring for barnets interaktionsmuligheder, idet børnene nærmest pr. automatik skærmes fra både fysiske og sociale stimuli. I tilknytning hertil er den pædagogiske forståelse af læring baseret på voksen-barnrelationen og ikke på muligheden for, at børn kan lære i børnefællesskaber. Inden for denne forståelse agerer pædagogerne mere reaktivt end proaktivt i forhold til at støtte børnene i deres interaktion. Det viser sig fx ved, at de prioriterer at arbejde med kontaktbøger, papirarbejde eller oprydning, så længe der ikke er konflikt mellem børnene, frem for at observere og aktivt støtte børnene med hjælp til relationsdannelse. I specialgrupperne genkendes samme handicapsyn og udviklingsforståelse, men der er samtidig en intention om at inkludere de bedst fungerende børn med autisme blandt de typiske børn. I praksis tilbydes børnene imidlertid kun i ringe grad interaktionsmuligheder med voksenstøtte. I de enkeltintegrerede tilbud ses en relationistisk tilgang, hvor det pædagogiske personale støtter op om børnenes relationsdannelse, men der ses også steder, der fremstår som passive.

Dokumentation

Otte studier beskæftiger sig med dokumentation. Studierne undersøger, hvordan dokumentation og evaluering opfattes og anvendes i dagtilbuddene, herunder også i relation til de pædagogiske læreplaner, rammeplaner og sprogvurderingsmaterialer.

Dokumentation og evaluering som skaber og skabt af praksis

Et studie af Andersen et al. (2008) har fokus på, hvad forskellige krav om evaluering og dokumentation betyder for daginstitutionernes arbejde i Danmark. I studiet fremhæves det, at såvel dokumentation som evaluering ikke kan ses som neutrale redskaber, men som redskaber, der favoriserer bestemte opfattelser af pædagogisk praksis, og at det derfor ikke er uvæsentligt, hvad evaluering og dokumentation er baseret på. Dokumentation og evaluering anvendes af størstedelen af de interviewede til at synliggøre deres arbejde. Enkelte institutioner arbejder med at anvende dokumentation og evaluering til at skabe nye forståelser og praksisformer. Evaluering og dokumentation udspringer sig i dagtilbuddene inden for to yderpunkter. Det ene yderpunkt består af den upåagtede og i hverdagslivet indvævede evaluering og dokumentation (fx faglige udvekslinger), mens det andet yderpunkt indeholder den mere påagtede og afgrænsede form for dokumentation og evaluering, der typisk kan knyttes til de pædagogiske læreplaner. Studiet viser, at en institutions dokumentations- og evalueringsarbejde har tilpasset sig de traditioner og fremgangsmåder, der i øvrigt er gældende i daginstitutionen. Institutioner med en mere uformel og uhøjtidelig omgangsform benytter sig således i højere grad af uformelle dokumentations- og evalueringsformer, mens mere formelle daginstitutioner vægter mere formaliserede dokumentations- og evalueringsformer med faste kategorier og beskrivelsesformer.

Dokumentation og evaluering i dagtilbuddenes praksis

Fem studier undersøger, hvordan der arbejdes med dokumentation og evaluering i dagtilbuddenes praksis. To studier (Sivertsen 2006 og Sheridan 2007) undersøger forudsætninger for arbejdet med dokumentation og evaluering, mens to studier (Niras et al., 2006 og 2008) beskæftiger sig med danske dagtilbuds arbejde med de pædagogiske læreplaner, og et studie (Østrem et al., 2009) beskæftiger sig med de norske rammeplaner, der minder om de danske pædagogiske læreplaner.

Sivertsen (2006) har i et aktionsforskningsprojekt i to norske børnehaver fokus på arbejdet med at implementere og systematisere vurdering og evaluering i daginstitutionen. Børnehaverne fik udviklet hver deres model for vurderingsarbejdet, som der blev arbejdet ud fra. I forbindelse med dokumentations- og evalueringsarbejdet i de to børnehaver blev det erfaret, at en konkretisering af målene medvirkede til at gøre vurderingsarbejdet nemmere, ligesom det gav en tydeligere fordeling af ansvaret i personalegruppen. Alle deltagere i projektet så særligt skriftliggørelse som en vigtig del af både planlægning og dokumentation. To vigtige forudsætninger for at arbejde med dokumentation og evaluering i børnehaven er tid og tryghed i forbindelse med de forskellige refleksions- og læringsprocesser.

Sheridan (2007) fokuserer på evaluering og pædagogisk kvalitet i Sverige inden for en række forskellige dimensioner for at belyse den kompleksitet, der er forbundet med at evaluere pædagogisk kvalitet. Studiet fremhæver bl.a., at der inden for "pædagogens dimension" findes indikationer på, at pædagoger i daginstitutioner af høj kvalitet er mere selvkritiske i deres selvevalueringer, hvorimod pædagoger i daginstitutioner af lav kvalitet har tendens til at finde årsagsforklaringer i eksterne faktorer og ofte vurderer sig selv mere positivt, end en ekstern evaluering gør.

En midtvejsevaluering og en slutevaluering fra Niras et al., (2006 og 2008) har fokus på kommunernes og dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner. Læreplanerne har medvirket til, at brugen af dokumentation er øget i dagtilbuddene. Næsten alle dagtilbud anvender fotomateriale til dokumentation, og størstedelen af dagtilbuddene benytter også skriftlige metoder. Studiet viser desuden, at dokumentationen primært har et eksternt fokus, idet den er rettet mod at give forældre og til dels også den kommunale forvaltning et indblik i børnenes liv i dagtilbuddet. Dokumentationen benyttes væsentligt mindre internt i personalegruppen til udforskning og udvikling af den pædagogiske praksis og i meget lille udstrækning som afsæt for evaluering af de pædagogiske læreplaner. En udfordring i den forbindelse er også, at der eksisterer forskellige forståelser af evaluering blandt ledere og medarbejdere i dagtilbuddene. Studierne viser i øvrigt, at processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner opleves som havende bidraget til større faglighed blandt personalet i dagtilbuddene, til skabelsen af et fælles sprog i personalegruppen og til en højere kvalitet i det pædagogiske arbejde. Blandt ledere af dagtilbuddene er der generelt enighed om, at de pædagogiske læreplaner gavner børnenes generelle udvikling, selv om det er svært at præcisere på hvilken måde.

Lignende erfaringer gør sig gældende i Østrem et al. (2009), hvor der er fokus på, hvordan den norske rammeplan for børnehavens indhold og opgaver bliver indført og brugt, og hvilke erfaringer der gøres med den. Den dokumentation, der produceres, bliver hovedsageligt anvendt til at legitimere børnehavepersonalets arbejde. Billeder er den dokumentationsform, som alle børnehaver bruger, og som bruges mest, mens skriftlig dokumentation ikke kommer så tydeligt frem. Der tages billeder af aktiviteter og hverdagen for at synliggøre, hvad der er foregået, og for at informere både forældre, børn og personalet selv. Dokumentationen foregår ofte ud fra et individorienteret fokus som følge af forventninger fra både forældre, børn, børnehaveejere og kommunen. Det er imidlertid en udfordring for de fleste børnehaver at udtrykke, hvad de retter opmærksomheden imod. I studiet fremhæves to børnehaver, der har fokus på, hvad de ønsker at dokumentere. Den ene børnhave arbejder systematisk med at udvikle og forstå børns deltagelse, hvilket kommer til udtryk gennem billedserier på væggene. Den anden børnhave, der er inspireret af Reggio Emilia-filosofien, prøver at rette blikket mod samspillet mellem børnene, når den tager billeder, og knytter citater fra rammeplanen til sine billeder og sin dokumentation.

Dokumentation af børns sproglige udvikling

To studier (Holm, 2009 og Lyngseth, 2008) beskæftiger sig med dokumentation af børns sproglige udvikling.

Holm (2009) har fokus på, hvordan sproglige vurderinger konstrueres i danske daginstitutioner. Studiet viser, at de udvalgte sprogvurderingsmaterialer griber meget forskelligt ind i daginstitutionernes virksomhed, idet den grundlæggende forståelse af sprog og vurdering i de forskellige vurderingsmaterialer skaber forskellige institutionelle praksisser. De forskellige vurderingsmaterialer stiller eksempelvis forskellige krav til interaktionen mellem pædagoger og forældre. Lyngseth (2008) tager udgangspunkt i norske erfaringer med vurderingsmaterialet TRAS. Studiet viser, at det pædagogiske personale er blevet mere bevidst om at bruge sproget aktivt i forskellige kontekster for at støtte og stimulere børns sprogkonstruktion. I praksis er dette kommet til udtryk ved, at pædagogerne i hverdagen er blevet mere bevidste om at lytte til børns ytringer, og at der er kommet mere opmærksomhed om de yngste børns kropssprog og mimik. For at få det optimale udbytte af TRAS kræves det imidlertid, at der afsættes tid til, at pædagogerne kan sætte sig ind i det teoretiske grundlag, der er grundlaget for sprogobservationerne.

Rammebetingelser

11 studier beskæftiger sig med rammebetingelser for dagtilbuddets arbejde. Tre studier undersøger dagtilbud i en samfundsmæssig kontekst, mens otte studier behandler betydningen af dagtilbuddets rammer for det pædagogiske arbejde. To af studierne (Seland 2009 og Nielsen og Christoffersen 2009) behandler flere aspekter i relation til rammebetingelser for dagtilbud og optræder derfor indenfor mere end et af emnerne i kapitlet.

Dagtilbud set i en samfundsmæssig kontekst

Tre studier (Folke-Fichtelius, 2008; Persson, 2008 og Seland, 2009) undersøger dagtilbuddets placering i en overordnet samfundsmæssig kontekst.

Folke-Fichtelius (2008) udforsker dagtilbuddets betydning for det svenske samfund i perioden 1944-2008. Studiet peger på, at dagtilbud er konstrueret som en fuldtidsinstitution, autoriseret til både at bidrage til dannelse og at vise omsorg, men at disse opgaver overlapper med familiens, de sociale serviceydelsers og skolens opgaver. Derfor balancerer dagtilbud mellem forskellige og modsatrettede krav fra andre institutioner og interessegrupper og sine egne kerneopgaver. Studiet viser desuden, at økonomiske, lovgivningsmæssige og ideologiske regulerende midler anvendes i udformningen af rammerne for dagtilbud.

Persson (2008) gennemgår svensk forskning fra 1990 til 2007 om betingelserne for børns læring i dagtilbud, børnehaveklasse og fritidsordning. Studiet peger på, at tre forhold har betydning for børns læring: 1) institutionens placering i uddannelsessystemet, 2) de institutionelle og historiske traditioner, som påvirker pædagogers/læreres praksis og 3) den samfundsmæssige funktion og status, institutionen har. Studiet viser i øvrigt, at børnehavernes og fritidshjemmenes underordning i uddannelsessystemet influerer pædagogernes praksis.

Seland (2009) har undersøgt, hvilke konsekvenser udbredelsen af New Public Management og deraf følgende nye diskurser om børn og børnehaver har og kan få for den professionelle praksis og børns mulighed for deltagelse og læring i daginstitutioner. Undersøgelsen viser et meget komplekst billede af, hvordan de nye diskurser influerer daginstitutioners dagligdag. Helt konkret problematiserer studiet, at pædagoger, for at kunne varetage den øgede mængde administrative arbejde, i højere grad lader pædagogmedhjælperne overtage den daglige drift af daginstitutionen, men det vises også, hvordan diskurserne har betydning for daginstitutioners organisering, indretning m.m., og hvordan børnenes liv og udviklingsmuligheder med de nye diskurser påvirkes i bestemte retninger, der ikke nødvendigvis er hensigtsmæssige.

Betydningen af dagtilbuddets rammer

Ni studier (Martinsen et al. 2009; Nielsen og Christoffersen, 2009; Jensen et al., 2009b; Pettersvold, 2008; Seland 2009; Gundelach og Sørensen, 2006; Johansen, 2009; Kousholt 2006 og Gulbrandsen et al., 2006) beskæftiger sig mere eller mindre perifert med de konkrete rammer for dagtilbud (normering, personalets uddannelse og dagpasningens varighed, dagtilbuddets størrelse og institutionsstørrelse).

Rammer som strukturelle kvaliteter med indflydelse på børns udvikling

Martinsen et al. (2009) beskriver et pilotprojekt udarbejdet som forberedelse til et større longitudinalt norsk studie, der undersøger børnehavens betydning for børns sociale udvikling. I studiet indgår 1.100 familier. Studiet løber over fire år, og der foreligger således endnu ikke endelige resultater fra det. Som for-

beredelse til studiet er der imidlertid gennemført et pilotstudie. Studiet identificerer indikatorer for strukturelle kvaliteter, børns handlemuligheder og personalets forudsætninger. Disse indikatorer er: støjforhold, børnegruppens sammensætning, børnegruppens alderssammensætning, antal børn i gruppen, pædagogisk normering, børnehavens størrelse og organisering, børnehavens struktur (dagsrytme og ugeplan), børns adgang til forskellige rum, legemiljøer, legetøj og materialer, personalets børnesyn, institutionens brug af vikarer, dens personaleomsætning og personalets kompetencer.

Normering

Nielsen og Christoffersen (2009) har på baggrund af forskningsstudier i OECD-lande kortlagt, om kvaliteten af dagpasningen har indflydelse på børnenes sociale, kognitive og følelsesmæssige udvikling. De fandt, at der er positive og langsigtede sociale, sundhedsmæssige og kognitive konsekvenser af god normering. Der ses en sammenhæng mellem god normering (få børn pr. voksen) og stimulerende, støttende personale, alderssvarende og udviklende aktiviteter, mere samspilskompetente børn og mere samarbejdende børn, nære tilknytning mellem de voksne og børnene, mindre aggressive børn og børn med større ordforråd og større almenviden. Desuden ses det, at børnene senere har bedre læsefærdigheder, og at færre børn skal gå en klasse om. Ved dårlig normering (mange børn pr. voksen) ses der til gengæld stress og sygefravær blandt personalet og adfærdsforstyrrelser, konflikter og dårlig trivsel blandt børnene. Undersøgelsen afklarer ikke, hvilken konkret normering der er hhv. god eller dårlig, men nævner, at der i de inddragede studier er anbefalinger om, at normeringen i en børnehave ikke bør overskride otte børn pr. voksen. Generelt gælder det, at jo bedre normering, jo bedre mulighed er der for at lære det enkelte barns behov at kende og at støtte op om dets udviklingsbehov.

Jensen et al. (2009b) peger i HPA-projektet på, at den ideelle normering ligger på fem børn pr. voksen for børn i alderen tre-seks år og tre børn pr. voksen for børn i alderen nul-tre år, når der er tale om socialt udsatte børn.

Pettersvold (2008) har evalueret den norske Ski kommunes forsøg med at ændre dagtilbuddenes normering. Ændringen er et led i en helhedsorienteret strategi, der også omfatter ændrede børnegruppestørrelser, organisering i faste smågrupper, en styrket pædagogrolle, større ansvar til pædagogmedhjælper og systematiseret erfaringsudveksling og kompetenceudvikling. Ændringen af normeringen i børnehaven betød, at man gik fra at være tre voksne til en børnegruppe på 18 børn til at være fire voksne til 27 børn, mens man i vuggestuen gik fra at være tre voksne til en børnegruppe på 9 børn til at være fire voksne til 14 børn. Evalueringen viser, at den nye organisering giver mulighed for en bedre udnyttelse af personalet, idet de voksne i løbet af dagen kan rokere, alt efter hvor der er behov for øget bemanding, men derudover lyder konklusionen, at sådanne ændringer ikke kan foretages, uden at en række forudsætninger er til stede. Overordnet viser evalueringen, at det tværgående samarbejde og den pædagogiske ledelse er afgørende for at få det til at fungere. Det har også været nødvendigt at inddele de store børnegrupper systematisk i mindre grupper tilknyttet uddannede pædagoger for at sikre tryghed og omsorg. Evalueringen påpeger desuden, at de fysiske rammer, inde såvel som ude, er afgørende for, om kvaliteten kan opretholdes efter en øgning af normeringen.

Seland (2009) påviser i sit studie af baseorganisering, at der er sammenhæng mellem bemandingssituationen og den måde, som voksne og børn forholder sig til hinanden på. Ved en lille pædagogbemanding til en stor børnegruppe er der få muligheder for, at en voksen kan sætte sig med en lille gruppe børn og lege, snakke eller eksperimentere. I stedet er kommunikationen fra voksen til børn ofte mere dirigerende, og

relationen mere overvågende. Det kan føre til, at børnene i mindre grad bliver set som aktive medspillere i det pædagogiske arbejde, da de praktiske forhold øger nødvendigheden af, at børnene gør det samme på samme tid. Børnenes kreative og individuelle udspil risikerer derfor at blive betragtet som en kilde til uorden og kaos. Organisering og planlægning kan derfor begrænse børns muligheder for at deltage i dagtilbuddet på egne præmisser.

Personalets uddannelse

Nielsen og Christoffersen (2009) peger på, at både international og dansk forskning viser, at uddannelse og efteruddannelse af dagtilbudspersonalet, som giver dem viden om barnets udvikling og sætter dem i stand til at reflektere over deres egen adfærd og egne handlemønstre, har en positiv langsigtet effekt på barnet. Personalet bliver bedre til at støtte og stimulere børnene (fx gennem samtale, fysisk kontakt og højtlesning), at lave alderssvarende aktiviteter og at omsætte viden til praksis. Dette har en effekt på børnenes sociale, følelsesmæssige og kognitive udvikling, og de udviser en mere samarbejdende adfærd og større tålmodighed, koncentrationsevne og skoleparathed.

Dagpasningens længde

Nielsen og Christoffersen (2009) beskæftiger sig også med dagpasningens længde, dvs., hvor lang tid om dagen barnet opholder sig i dagtilbud. Studiet kan suppleres med tre andre studier om dagpasningslængde (Gundelach og Sørensen, 2006, Johansen, 2009 og Kousholt 2009).

Nielsen og Christoffersen (2009) finder, at der er modsatrettede resultater, hvad angår viden om konsekvenser af dagpasningens længde, men de finder undersøgelser, der tyder på, at treårige børn ikke bør være i dagtilbud i mere end 30 timer pr. uge eller i dagpleje i mere end 40 timer pr. uge. Fundet er i modstrid med den praksis, forældrene vælger, ifølge Gundelach og Sørensen (2006), som evaluerer en modulordning i Fredericia Kommune. Kommunen tilbyder dagtilbudsmoduler med hhv. 4, 5, 7 og 9½ times daglig pasning. Lidt over halvdelen af børnene er tilmeldt 9½-times-modulet, og lidt under halvdelen er tilmeldt 7-timers-modulet. 4- og 5-timers-modulerne benyttes ikke nævneværdigt (27 af i alt 2.166 børn). Evalueringen er positiv, hvad angår børnenes trivsel og forældresamarbejdet, men peger på, at det er en udfordring for forældrene at overholde pasningstiden.

Johansen (2009) har undersøgt bl.a. pædagogers holdninger til børns tidsforbrug i daginstitutioner. Begrundelserne for, at børn skal have korte dage i dagtilbud, er: 1) at børnene bliver udmattede, 2) at kvaliteten af dagtilbuddet er for dårlig, og 3) at børnene har bedre af at være sammen med deres familie. Argumenterne for, at børn skal have lange dage, er: 1) at de nyder godt af dagtilbuddenes lærings- og udviklingstilbud, og 2) at nogle børn oplever mere omsorg i dagtilbuddet end i hjemmet.

Kousholt (2006) har set på børnenes egen vurdering af tiden i institutionen. Børnenes oplevelse af, om de bliver hentet tidligt eller sent, er knyttet til, hvad der sker, hvem de leger med, og hvordan deres dag i institutionen har været.

Institutionsstørrelse

Guldbrandsen et al. (2006) har evalueret erfaringer med opstarten af et dagtilbud i Norge med plads til over 400 børn. Evalueringen viser, at institutionens fysiske størrelse hverken havde store positive eller store negative effekter, men at de mange forskellige rum, som institutionen bestod af, kun blev delvist udnyttet i det pædagogiske arbejde. Flertallet af forældrene var tilfredse med børnehavens arbejde i forhold til

børnenes trivsel, samarbejdet med personalet og personalets omsorg og arbejdsindsats, og det konkluderes, at personalets kompetence og indsats har været den afgørende faktor for den succesfulde opstart af dagtilbuddet.

Appendiks A - Oversigt over forskningsdokumenter, der indgår i forskningsoversigten

Kilde	Titel	Land	Metode	Tema ¹
Afshari, A.& Reinhold, C. (2006).	Evaluation of natural ventilation performance in two child-care centres in Denmark. I: E. de Oliveira FernandesGamerio de Silva, M.; Rosado Pinto, J. (red.): Healthy Buildings HB 2006, Creating a healthy indoor environment for people, s. 241-244, Porto. ISIAQ.	Danmark	Kvantitativt studie, casestudie	Fysisk indretning
Andersen, P., Hjort, K. & Skytthe Kaarsberg Schmidt, L. (2008).	Dokumentation og evaluering mellem forvaltning og pædagogik. København: Københavns Universitet.	Danmark	Dokumentstudie, casestudie, kvalitativt studie	Dokumentation
Bae, B. (2009).	Samspill mellom barn og voksne ved måltidet. Muligheter for medlæring? Nordisk Barnehageforskning, 2(1), s.3-15.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Björk-Willén, P. (2006).	Lära och leka med flera språk: Socialt samspel i flerspråkig förskola. Linköping: Tema Barn, Linköpings universitet.	Sverige, OECD-lande	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Brodin, J. & Lindstrand, P.(2006).	Inclusion of children in outdoor education. Learning in motion: Report 1. Stockholm: Lärarhögskolan.	Sverige	Kvalitativt studie, kortlægning	Fysisk indretning
Brus, A. (2006).	Tagfat nu: En rapport om idrætsbørnehæ-	Danmark	Kvalitativt studie,	Fysisk ind-

¹ "Rammer" refererer til temaet "Rammebetingelser", "Forældre" refererer til temaet "Forældreinddragelse og involvering", og "dokumentation" refererer til temaet "dokumentation og evaluering".

	ver og børnehavedræt. København: BUPL.		etnografisk studie	retning Pædagogik
Bundgaard, H. & Gulløv, E. (2008).	Forskel og fællesskab: Minoritetsbørn i daginstitution. København: Hans Reitzels Forlag.	Danmark	Casestudie, etnografisk studie, kvalitativt studie	Forældre, Pædagogik
Børhaug, K. & Lotsberg, D.Ø. (2010)	Barnehageledelse i endring. Nordisk Barnehageforskning 2010,3 (3) s. 79-94	Norge	Ikke kategoriseret af DCU	Ledelse
Børn og Forebyggelse Gentofte Kommune (2009).	Børns fortællinger om social kapital i daginstitutionen. Gentofte: Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Forældre, Pædagogik
Drugli, M.B., Clifford, G. & Larsson, B. (2008).	Teachers' Experience and Management of Young Children Treated Because of Home Conduct Problems: A qualitative study. Scandinavian Journal of Educational Research 52 (3) s. 279-291.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Forældre, Pædagogik
Eidevald, C. (2009).	Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek. There are no girl decision-makers: Understanding gender as a position in pre-school practices. Jönköping: Högskolan i Jönköping.	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie, diskursanalys	Pædagogik
Emilson, A. (2008).	Det önskvärda barnet: Fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan. Göteborg: Göteborgs universitet.	Sverige	Casestudie, kvalitativt studie	Pædagogik
Fisker, T.B. (2009).	Småbørn i interaktion: En undersøgelse af socialt udviklingspotentiale og muligheder for interaktion for småbørn med autisme i forskellige pædagogiske og organisatoriske miljøer. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie, views-studie	Organisering Rammer Pædagogik
Folke-Fichtelius, M.	Förskolans formande: Statlig reglering	Sverige	Dokumentstudie,	Rammer

(2008).	1944-2008. Uppsala: Uppsala universitet.		kvalitativt studie	
Gjems, L. (2006).	Hva lærer barn når de forteller? En studie av barns læringsprosessergjennom narrativ praksis. Oslo: Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultet.	Norge	Kvalitativt studie, casestudie, etnografisk studie	Pædagogik
Gjermestad, A. (2009).	Skjøresamspill. En deskriptiv og fortolkende studie av barn med dyp utviklingshemming og deres nærpersioner i barnehage og skole. Stavanger: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Stavanger.	Norge	Hermeneutisk studie, fænomenologisk studie	Pædagogik
Greve, A. (2007).	Vennskap mellom små barn i barnehagen. Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Unipub.	Norge	Casestudie, kvalitativt studie	Pædagogik
Gundelach, S. & Sørensen, A.S. (2006).	Evaluering af modulordning i Fredericia Kommune. Fredericia: UdviklingsForum Fredericia Kommune.	Danmark	Kvantitativt studie, kvalitativt studie	Rammer
Gulbrandsen, Å.; Moser, T., Pettersvold, M. & Vintervold, A.L. (2006).	Det var en gang et sykehus: Eller kommer det an på størrelsen? Evaluering av oppstarten av barnehagen Sophies Hage. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.	Norge	Kvantitativt studie, kvalitativt studie, viewsstudie	Fysisk indretning Rammer
Halldén, G. (2007).	Synen på barn och på relationen mellan barn och föräldrar. I: Halldén, G. Den moderna barndomen och barns vardagsliv (s. 41-59). Stockholm: Carlsson Bokförlag.	Sverige	Dokumentstudie, kvalitativt studie	Forældre
Helgesen, M. (2006).	Mobbing i barnehagen: En studie av mobbing som strategisk maktutøvelse blant førskolebarn. Finnmark: Høgskolen i Finnmark, Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Hellman, A. (2008).	Kan Batman vara rosa? – färg, rörelser och röst som markörer då förskolebarn 'gör' kön. I: Nordberg, A. Maskulinitet på schemat. Stockholm: Liber.	Sverige	Etnografisk studie, kvalitativt studie	Pædagogik

Holm, L. (2009)	Evaluering af sprogvurderingsmaterialer i daginstitutioner. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Dokumentation
Holst, J. (2008).	Danish teacher's conception of challenging behaviour and DAMP/ADHD: Early Child Development and Care 178 (4) s. 363-374.	Danmark	kvalitativt studie, views-studie	Pædagogik
Hopperstad, M.H., Lorentzen, R.T. & Semundseth, M. (2009).	Hvilke interesser synes å motivere fem-åringer til å skrive i barnehagen?. Tidsskriftet FoU i praksis, 3(2), s. 45-63.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Fysisk indretning
Jansen, T.T. & Tholin, K.R. (2006).	Se lyset sammen er bra! Hvordan kan ett etter- og videreutdanningsprogram bidra til at førskolelærere bedre ser, hører og forstå barn? Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.	Norge	Kvalitativt studie, views-studie, etnografisk studie, aksjonsforskning	Ledelse
Jensen, B., Brandt, U., & Kragh, A. (2009a).	Effekter af "Familiepladser og basispladser": udvikling af mellemformer til udsatte børn i dagtilbud i Københavns Kommune 2007-2009. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.	Danmark	Kvantitativt studie, kvalitativt studie	Forældre Organisering
Jensen, B., Holm, A., Allerup, P. & Kragh, A. (2009b).	Effekter af indsatser for socialt udsatte børn i daginstitutioner, HPA-Projektet. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.	Danmark	kvantitativt studie, kvalitativt studie, RCT-studie, etnografisk studie	Forældre Rammer
Jensen, B. (2007).	Kan daginstitutioner gøre en forskel? Erfaringer fra empirisk forskning og perspektiver for fremtiden. I: Ploug, N. Social arv og social ulighed (1. udgave, s. 68-99). København: Hans Reitzels Forlag.	Danmark	Tværsnitstudie, kvantitativt studie, kvalitativt studie	Pædagogik
Johansen, B. (2009).	Førskolelærere om barns oppholdstid i barnehagen. Nordisk Barnehageforskning, 2(3), s. 99-113.	Norge	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, views-studie	Rammer

Johansson, E. & Samuelsson, I.P. (2006).	Lek och läroplan: Möten mellan barn och lärare i förskola och skola. Göteborg: Acta UniversitatisGothoburgensis.	Sverige	Kvalitativt studie, casestudie, etnografisk studie	Pædagogik
Johansson, E. & Samuelsson, I.P. (2007).	"Att lära är nästan som att leka": lek och lärande i förskola och skola. Stockholm: Liber.	Sverige	Etnografisk studie, casestudie	Pædagogik
Johansson, E. (2007).	Etiska överenskommelser i förskolebarns världar. Göteborg: Acta Universitatis-Gothoburgensis.	Sverige	Casestudie, kvalitativt studie	Pædagogik
Jonsdottir, F. (2007).	Barns kamratrelationer i förskolan: samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap. Malmö: MalmöHögskola.	Sverige	Tværsnitsstudie, kvantitativt studie	Pædagogik
Knudsen, R.K., Kampmann, J. & Lindberg, S. (2008).	Fri for Mobberi: Delrapport 1, 2 og 3. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.	Danmark	Aktionsforskning, etnografisk studie, kvalitativt studie	Forældre, Pædagogik
Karlsson, M. (2006).	Föräldraidentiteter i livsberättelser. Uppsala: Acta UniversitatisUppsaliensis.	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Forældre
Kofoed, J., Olesen, J. & Aggerholm, K. (2008).	Flere end to slags børn: En rapport om køn og ligestilling i børnehaven. København: Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.	Danmark	Etnografisk studie, kvalitativt studie	Pædagogik
Kousholt, D. (2006).	Familieliv fra et børneperspektiv. Fællesskaber i børns liv. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie, casestudie	Forældre Rammer
Lyngseth E.J. (2008)	Erfaringer med bruk av TRAS-observasjoner i barnehagen: Norsk pedagogisk tidsskrift 92 (5) s. 352-363.	Norge	Casestudie, kvalitativt studie	Dokumentation
Lunneblad, J. (2006).	Förskolan och mångfalden: En etnografisk studie på en förskola i ett multietniskt område. Göteborg: Acta Universitatis-	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik

Gothoburgensis.

Markström, A.M. (2007).	Att förstå förskolan: vardagslivets institutionella ansikten. Stockholm: Studentlitteratur.	Sverige	Etnografisk studie, kvalitativt studie	Forældre Fysisk indretning
Martinsen, M.T., Moser, T., Janson, H. & Nærde, A. (2009).	Barnehagen som arena for sosialutvikling - en pilotstudie In FoU i praksis (pp. 275-284) Oslo: Tapir Akademisk Forlag.	Norge	Kvantitativt studie, kvalitativt studie	Rammer
Mehlbye, J. (red.) AKF, DPU, NIRAS Konsulenterne & UdviklingsForum (2009).	Socialt udsatte børn i dagtilbud – indsats og effekt. Sammenfattende rapport. København: Indenrigs- og Socialministeriet, Anvendt Kommunal Forskning.	Danmark	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, dokumentstudie, casestudie	Pædagogik
Moe, M. & Søbstad, F. (2009)	Barnehagen som lærende organisasjon ; Oslo. FoU i praksis. s. 263-274 Oslo.	Norge	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, fænomenologisk studie, views-studie	Ledelse
Møller, J.K. (2010)	Ledelsesroller og lederidentitet i dagtilbud under forandring – identitetsdannelse og identitetsledelse i daginstitutioner på 0- til 6-års-området, Roskilde Universitet, Roskilde	Danmark	Ikke kategoriseret af DCU	Ledelse
Nielsen, A.A. & Christoffersen, M.N. (2009).	Børnehavens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.	OECD-lande	Kortlægning	Rammer, Forældre, Pædagogik
NIRAS, EVA, Udviklingsforum og AKF (2006).	Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner. København: Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender.	Danmark	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, casestudie, kortlægning, views-studie	Dokumentation

NIRAS, EVA, Udviklingsforum og AKF (2008)	Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner: Slutevaluering. København: Niras, AKF, Udviklingsforum, EVA.	Danmark	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, views-studie, casestudie, kortlægning	Dokumentation
Pajuluoma, V. & Sporrang, T. (2006).	Kritisk granskning av förändringsarbete inom Norrmalms kommunala förskolor: En intervjustudie med förskolepedagoger om förändringsarbetet till Reggio Emilia-inspirerad förskola. Stockholm: Lärarhögskolan	Sverige	Kvalitativt studie	Fysisk indretning
Persson, S. (2008).	Forskning om villkor för yngre barns lärande i förskola, förskoleklass och fritidshem. Stockholm: Vetenskapsrådet.	Sverige	Kortlægning, kvalitativt studie	Rammer
Petersen, K.E. (2009).	Omsorg for socialt udsatte børn: En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie, views-studie	Pædagogik
Pettersvold, M. & Aagre, W. (2008).	Rett til en barnehageplass – med krav til god kvalitet? En evaluering av Ski kommunes helhetlige strategi for fullbarnehagedekning. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold, Avdeling for lærerutdanning.	Norge	Kvalitativt studie, views-studie	Rammer
Rosenqvist, M.M. (2006).	Lek och skolämnen i en ny lärarroll: Temaarbete med 3-9-åringar: En aktionsforskningsstudie. Stockholm: Norstedtsakademiskaförlag.	Sverige	Kvalitativt studie, aktionsforskning	Organisering Pædagogik
Rönnerman, K. (2008)	Medvetet Kvalitetsarbete. En uppföljning av kursen Q i förskolan och dess inverkan på förskollärares handlingar i praktiken. Göteborg: Göteborgs universitet.	Sverige	Kvantitativt studie, views-studie, effekt, evaluering	Ledelse
Samuelsson, I.P. & Carlsson, M.A.	The Playing Learning Child: Towards a pedagogy of early childhood: Scandinavian	Sverige	Kvalitativt studie	Pædagogik

(2008). Journal of Educational Research 52 (6) s. 623-641.

Sandseter, E.B.H. (2009).	Characteristics of risky play. Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, 9(1), s. 3-21.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Fysisk indretning
Seland, M. (2009).	Det moderne barn og den fleksible barnehagen en etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet. Trondheim: Norsk senter for barneforskning, NTNU.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie, dokumentstudie	Rammer, Organisering
Sheridan, S. (2007).	Dimension of Pedagogical Quality in Preschool. International Journal of Early Years Education, 15 (2), s.197-217.	Sverige	Kvalitativt studie, kvantitativt studie	Dokumentation
Sheridan, S., Samuelsson, I.P. & Johansson, E. (2008).	Barns tidiga lärande: Resultatdialog. Stockholm: Vetenskapsrådet.	Sverige	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, views-studie	Pædagogik
Sheridan, S. & Williams, P. (2007).	Dimensioner av konstruktiv konkurrens: konstruktiva konkurrensformer i förskola, skola och gymnasium. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Sivertsen, K. (2006)	Fremming av dokumentasjon, vurdering og refleksjon i barnehagen. Tromsø: Høgskolen i Tromsø.	Norge	Kvalitativt studie, aktionsforskning	Dokumentation
Thulin, S. (2006).	Vad händer med lärandets objekt? En studie av hur lärare och barn i förskolan kommunicerar naturvetenskapliga fenomen. Växjö: Växjö University Press	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Tireli, Ü. (2006).	Pædagogik og etnicitet – dialogisk pædagogik i et multikulturelt samfund. København: Akademisk Forlag.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie, dokumentstudie	Pædagogik
TMC &UdviklingsForum.	Myter og realiteter om forældresamarbejdet i dagtilbud. København: TMC & Udvik-	Danmark	Tværsnitstudie, kvalitativt studie,	Forældre

(2008).	lingsforum.		kvantitativt studie	
Væksthus for Ledelse (2007)	Ledelse af dagtilbud under forandring: En undersøgelse af ledelsesstruktur og lederfaglighed på dagtilbudsområdet. København: Væksthus for Ledelse.	Danmark	Kvalitativt studie, kvantitativt studie, dokumentstudie, tværnsnitstudie	Ledelse
Wetso, G. (2006).	Lekprocessen – specialpedagogisk intervention i (för)skola. När aktivt handlande stimulerar lärande, social integration och reducerar utslagning. Stockholm: HLS förlag.	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie, aktionsforskning	Forældre
Winther-Lindqvist, D.A. (2006).	Skal vi lege? Leg, identitet og fællesskaber i børnehaven. København: Frydenlund.	Danmark	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Änggård, E. (2009).	Skogen som lekplats - Naturens material och miljöer som resurser i lek. Nordic studies in education, 29(2), s. 221-234.	Sverige	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Fysisk indretning
Ødegaard, E.E. (2007).	Meningsskaping i barnehagen: innhold og bruk av barns og voksnes samtalefortellinger. Göteborg: Acta Universitatis-Gothoburgensis.	Norge	Kvalitativt studie, etnografisk studie	Pædagogik
Østrem, S., Bjar, H., Føsker, L.I.R., Høgsnes, H.D., Jansen T.T., Nordtømme S. & Tholin K.R. (2009).	Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart. Vestfold: Høgskolen i Vestfold.	Norge	Kvantitativt studie, kvalitativt studie, viewsstudie	Dokumentation

Øvrig litteratur

Nordenbo, S.E.; Jensen B.; Johansson I., Kampmann J.; Larsen M.S.; Moser T. og Ploug N. (2008a) Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2006 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen), Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag og Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, København.

Nordenbo, S.E., Hjort, K., Jensen, B., Johansson, I., Moser, T. & Ploug, N. (2008b). Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for 0-6-årige i førskolen, Dansk Clearinghouse for uddannelsesforskning, København.

Nordenbo, S.E.; Jensen B.; Johansson I.; Hjort, K.; Larsen M.S.; Moser T.; Ploug N. og M. Thornval (2010) Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2008 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen), Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, København.

Larsen M.S.; Jensen B.; Johansson I.; Kousholt, D.; Moser T. og Ploug N. (2011) Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2009 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen), Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, Aarhus Universitet, København.

Børne- og ungdomsudvalget, 13. september 2012

Bilag udsendt til sagen om:

Sag nr. 5

Bilag 1: Hvidbog. Grønt Lys. Spot på byens udvikling og klimaets udfordringer

Bilag 2: Indsigelser og bemærkninger til Grønt Lys – kommuneplanstrategi 2011-12

Bilag 3: Idekonkurrence

HVIDBOG

GRØNT LYS

SPOT PÅ BYENS UDVIKLING
& KLIMAETS UDFORDRINGER

DIALOG & DEBAT

TIRSDAG 29. MAJ KL. 17 – 20

LYNGBY RÅDHUS

WWW.LTK.DK/GROENTLYS

Hvidbog over borgereventen "GRØNT LYS" – Spot på byens udvikling & klimaets udfordringer, afholdt på Lyngby Rådhus den 29. maj 2012. Eventen blev afholdt i forbindelse med høringen af kommuneplanstrategien GRØNT LYS i foråret 2012.

Hvidbogen indgår som materiale i forbindelse med den politiske behandling af indkomne forslag og bemærkninger til GRØNT LYS.

Udgivet af

Lyngby Taarbæk Kommune,
september 2012

Redaktion, design og grafisk tilrettelæggelse

Teknisk Forvaltning

Foto

Teknisk Forvaltning

Kontakt

Teknisk Service, tlf. 45 97 35 00

Indhold

Spot på byens udvikling & klimaets udfordringer	5
Målgruppeorienteret invitationer	6
Plakater	7
Program	8
Stande:	10
1. sal	10
2. sal	12
3. sal	14
4. sal	16
5. sal	18
De politiske hjørner	21
Debatmøde	26
Statistik på evalueringsskema udleveret på dagen	32
Presse – op til og efter arrangementet	33
Sammenfatning	36

Spot på byens udvikling & klimaets udfordringer

Hæftet, du sidder med i hånden, indeholder billeder fra eventen "GRØNT LYS – Spot på byens udvikling og klimaets udfordringer", kommentarer fra samarbejdspartnere, referat fra debatmødet, evaluering af borgernes mening om eventen og den pressedækning, der har været i forbindelse med GRØNT LYS.

Hæftet lægges på kommunens hjemmeside og trykkes og distribueres til relevante samarbejdsparter m.fl. efter behandling i kommunalbestyrelsen i forbindelse med endelig vedtagelse af GRØNT LYS.

Mere end 250 interesserede, borgere, foreningsliv, erhvervsliv og uddannelsesinstitutioner, deres ansatte og studerende deltog i borgereventen "GRØNT LYS – Spot på byens udvikling og klimaets udfordringer", som blev holdt på Lyngby Rådhus den 29. maj 2012 kl. 17 til 20.

Eventen blev holdt på baggrund af, at kommuneplanstrategien GRØNT LYS var sendt i høring fra den 10. maj til den 5. juli. GRØNT LYS indeholder strategi for byudvikling, klima og Agenda 21.

Borgereventen var en ny og anderledes måde at involvere borgerne på i høringen af kommuneplanstrategien. Der var livlig aktivitet på de forskellige etager på rådhuset, hvor borgerne kunne besøge forskellige faglige og politiske stande. Her blev der diskuteret letbane, den fremtidige byudvikling, klimaets udfordringer og Lyngby som Vidensby. Diskussionerne blev samlet op og fortsatte på det efterfølgende debatmøde. Fremmødte børn fik også givet en masse spændende bud på fremtidens Lyngby, som de byggede i genbrugsmaterialer i løbet af dagen.

Formålet med eventen var at skabe en anderledes mulighed for borgerne til at komme i uformel dialog om kommuneplanstrategien med politikerne. Overvejelserne om konceptet for eventen og måden at få kontakt til borgere og andre interessenter har været store og afgørende i planlægningen af eventen.

Eventen bestod af to dele; stande, hvis formål var at give viden og mulighed for uformel dialog, og et anderledes debatmøde uden paneldebat men med en ordstyrer. Det vurderes, at hele den samlede event med de mangeartede og forskellige aktiviteter fungerede efter hensigten. Tilbagemeldingerne har været særdeles positive.

Borgerne, interessegrupper m.fl. blev kontaktet via forskellige medier og målgrupper. Invitationer blev sendt ud i forskellige netværk via skoleintra, daginstitutioner, vidensbynetværk m.m. Derudover har der været en intensiv lokal PR og presseindsats i ugerne op til eventen.

Projektgruppen bag eventen repræsenterede i sig selv et samarbejde på tværs af den kommunale organisation. Derudover bød eventen og planlægningen heraf på samarbejde med en række lokale foreninger, institutioner og virksomheder i kommunen.

Der siges hermed tak til de mange borgere og samarbejdspartnere, der har deltaget.

Rigtig god læselyst!

Målgruppeorienteret invitationer

Der blev gjort meget ud af at nå så bredt ud så muligt med budskabet om kommuneplanstrategien og selve eventen. Derfor blev der sendt invitationer ud, der var målrettet fem forskellige målgrupper (*borgeren generelt, internationale borger, vidensbynetværket, børnefamilien og studerende*) gennem forskellige netværk – skoler, institutioner, foreninger, råd og medier. Nedenunder vises de forskellige invitationer (21 x 21 cm.):

Plakater

Der blev lavet to forskellige plakater i A2 format - En der var rettet mod børnefamilierne, som kom til at hænge på institutionerne og skolerne og en generel plakat, som kom til at hænge flere offentlige steder, hvor der typisk kommer mange borgere.

GRØNT LYS
FORSLAG TIL KOMMUNEPLANSTRATEGI
MED SPØT PÅ BYENS UDVIKLING & KLIMAETS UDFORDRINGER

DIALOG & DEBAT
TIRSDAG 29. MAJ KL. 17 – 20
LYNGBY RÅDHUS

PROGRAM

- 17.00-18.30 BESØG STANDE OM BYENS UDVIKLING, KLIMA OG VIDENS-
BY 2020 - SNAK MED KOMMUNALBESTYRELSENS MEDLEM
MER OM **GRØNT LYS**
- 18.30-19.30 DELTAG I DET AFSLUTTENDE DEBATMØDE OM DAGENS
EMNER I KOMMUNALBESTYRELSENS MØDESAL
- 19.30-20.00 KOMMUNEN BYDER PÅ LIDT AT SPISE OG DRIKKE - HØR DEN
LOKALE SANGERINDE AMANDA WIUM UNDERHOLDE I SKY-
CAFÉEN PÅ TOPPEN AF RÅDHUSET

LÆS MERE PÅ WWW.LTK.DK/GRØNTLYS

SÆRARRANGEMENT FOR BØRN!
ARKITEKT FOR EN DAG – LAD BØRNENE BYGGE FREMTIDENS KGS, LYNGBY
– FOR BØRN ERA 6 ÅR. MODELLEN UDSTILLES PÅ RÅDHUSET. DER TRÆKES
LØS OM ET ÅRSKORT TIL TIVOLI

GRØNT LYS
FORSLAG TIL KOMMUNEPLANSTRATEGI
MED SPØT PÅ BYENS UDVIKLING & KLIMAETS UDFORDRINGER

DIALOG & DEBAT
TIRSDAG 29. MAJ KL. 17 – 20
LYNGBY RÅDHUS

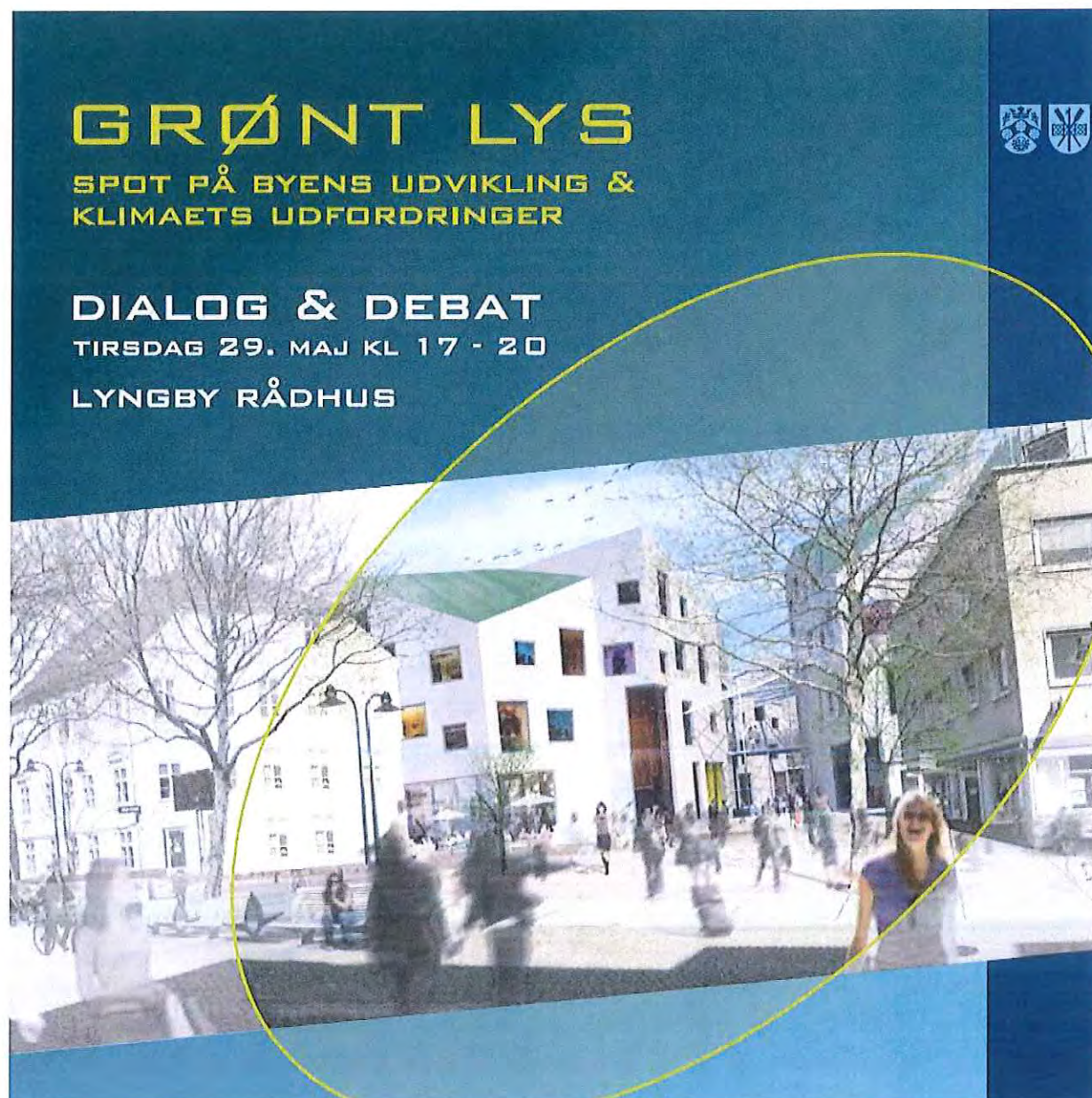
PROGRAM

- 17.00-18.30 BESØG STANDE OM BYENS UDVIKLING, KLIMA OG VIDENS-
BY 2020 - SNAK MED KOMMUNALBESTYRELSENS MEDLEM
MER OM **GRØNT LYS**
- 18.30-19.30 DELTAG I DET AFSLUTTENDE DEBATMØDE OM DAGENS
EMNER I KOMMUNALBESTYRELSENS MØDESAL
- 19.30-20.00 KOMMUNEN BYDER PÅ LIDT AT SPISE OG DRIKKE - HØR DEN
LOKALE SANGERINDE AMANDA WIUM UNDERHOLDE I SKY-
CAFÉEN PÅ TOPPEN AF RÅDHUSET

LÆS MERE PÅ WWW.LTK.DK/GRØNTLYS

Program

Der blev lavet et program, som blev uddelt på dagen. Her kunne borgere se programmet for dagen og få et overblik over, hvad de kunne opleve og hvem de kunne møde på de forskellige etager. Programmet stod både på dansk og engelsk og bestod af 20 sider.

Stande:

De faglige og politiske stande. Kl. 17.00 – 18.30

1. sal

UDSTILLING OM LYNGBY-TAARBÆKS UDVIKLING OG BYLIV

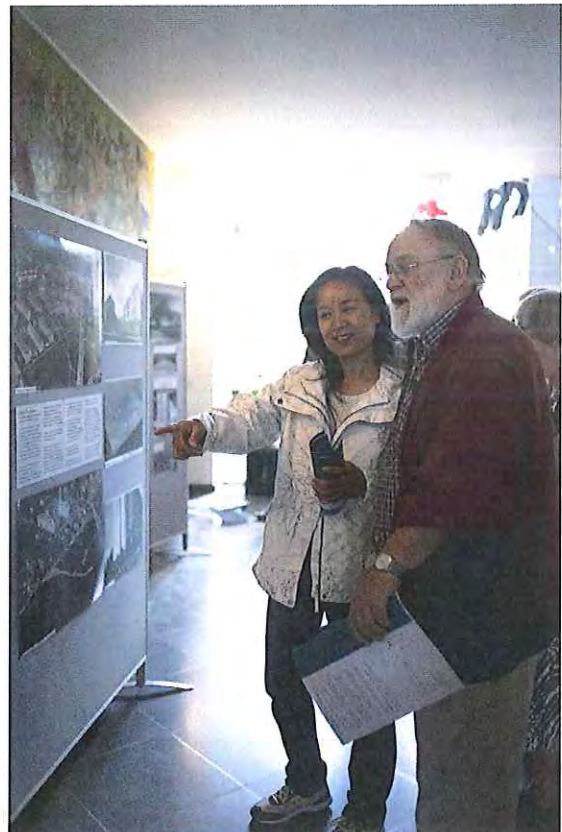
På rådhusets 1. sal kunne borgerne opleve en udstilling om Lyngby-Taarbæks byudvikling og byliv de sidste 100 år.

Her kunne de blandt andet læse og se historierne om Lyngby-Taarbæk, som værende en handelsby, med Lyngby Hovedgades livlige handelsstrøg og de mennesker som mødtes i butikkerne, på gader og pladser, i specialforretningerne og senere også i Storcentret, i Magasin og på torvene rundt omkring i kommunen. Folk mødes, køber ind, nogle leger, andre viser sig frem, flirter, forelsker sig, vokser op, hænger ud, drømmer, venter, nyder en fridag, udveksler blikke – og sladder og meget mere.

Borgerne kunne også se ideerne bag den fremsynede byplan, der blev udviklet allerede i begyndelsen af 1930'erne, før det blev et lovkrav at lave kommuneplaner og -strategier.

2. sal

VIDENSBY og THE INTERNATIONAL CORNER

VIDENSBY

På Vidensby etagen kunne borgerne besøge stande om Vidensby 2020 og høre mere om visionerne for, hvordan Lyngby-Taarbæk kan blive en by, der lever af viden.

Der var også mulighed for at møde de lokale politikere, og bestyrelsen for den nyetablerede Foreningen Lyngby-Taarbæk Vidensby. Her kunne borgerne gå i dialog med dem om ambitionerne om at skabe vækst ved at tiltrække flere vidensvirksomheder, flere studerende, samt bygge flere boliger og skabe mere liv i byen.

I det politiske hjørne kunne borgerne give deres mening til kende om, hvordan de forestillede sig, at Lyngby-Taarbæk kan udvikle sig til en internationalt førende videns- og universitetsby.

Caroline Arends, Adm. Direktør for Lyngby-Taarbæk Vidensby: Borgermødet gav bestyrelsesmedlemmerne og jeg – som ny direktør – muligheden for at møde interesserede borgere og for en dialog om de spændende visioner og udfordringer der ligger i Vidensby strategien omkring vækst og udvikling i Lyngby-Taarbæk. Det kom der nogle inspirerende samtaler ud af, og jeg var især imponeret over de mange internationale borgere, der valgte at deltage og tage aktivt del i arrangementet.

THE INTERNATIONAL CORNER

There was spotlight on the development of Lyngby-Taarbæk.

What is your opinion on how we can create an urban life with an international atmosphere? This was one of the questions the citizens could ask the local council members about.

View your council from another angle – The international citizen could hear about the municipality they live in, participate in the activities and get involved in the debate about the future of Lyngby-Taarbæk.

They could also find the answers to practical questions. An employee of Citizen Service was present at the international corner.

The winners of the competition: "My favorite spot in Lyngby-Taarbæk".

Drawing corner for the children.

3. sal

BYUDVIKLING

På byudviklingsetagen havde borgerne mulighed for at se og høre tankerne bag "Byvision 2030".

Der blev blandt andet vist film om letbanen, og tegninger af letbanens linjeføring, som mange borgere havde stor interesse i.

Hans Nielsen, formand for lokalkomiteen for Danmarks Naturfredningsforening: "I denne form for borgerinddragelse er det borgerne og deres spørgsmål og holdninger, der kommer i centrum. Det er nyt i forhold til tidligere. Den nye måde fungerede rigtig godt".

På de forskellige stande kunne borgere møde repræsentanter fra Danmarks Naturfredningsforening, Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk, KulturNetværket og Vidensbynetværket Byudvikling og handel.

Det var særligt spørgsmål om, hvordan kan der sikres landskab og bygningskultur i en by med vækst og hvordan kulturen kan bidrage og påvirke udviklingen, der blev drøftet.

Der var også mulighed for at gå i dialog med de lokale politikere om byudvikling, landskab, bygningskultur og kultur og borgerne kunne skrive deres mening på plancher i det politiske hjørne.

Jytte Kløve, formand for KulturNetværket: "Det var et rigtig flot arrangement. Godt initiativ! Dejligt, at se Rådhuset benyttet i andre sammenhænge og med brug af moderne medier. Meget gerne mere af den slags".

Lis Knudsen, repræsentant for Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk: "Dejligt med mulighed for dialog med borgerne. Det at deltage i et sådant arrangement er med til at skabe opmærksomhed omkring vores forening samtidigt med, at vi kan forklare - rent teknisk, hvad en bevaringsværdig bygning betyder for den enkelte ejer".

4. sal

KLIMA

Hvordan kan DU som borger hjælpe til med at løse de klimarelaterede udfordringer? Og hvordan kan kommunen støtte op omkring det? Var nogle af de spørgsmål klimaetagen på 4. sal kunne rådgive borgerne omkring.

Her kunne borgere besøge klimastande, hvor politikere og eksperter stod klar til at drøfte klimaets udfordringer med dem.

På etagen kunne borgerne også få gode råd om energirenovering og se varmetabet fra netop deres hus.

Der blev også svaret på spørgsmål om, hvorvidt det kan betale sig at sætte solceller op, og hvordan det nu er med grønne tage og faskiner. Kan det virkelig holde på vandet, så borgeren mindsker risikoen for oversvømmelser?

Endvidere havde klimaetagen besøg af COWI, som stillede spørgsmålet, om det næste hus skal være et genbrugshus efter princippet "Cradle to Cradle" (vugge til vugge)?

Lokale håndværkere stod klar til at guide borgerne om energirenovering af deres bolig.

Haveselskabet stod for vandbede og information om klimatilpasning på egen grund.

Klimastandene bød også på en inspirerende powerpoint præsentation af klimaproblematikken globalt såvel som lokalt, en række billeder af klimaforandringernes påvirkning lokalt i Lyngby-Taarbæk Kommune og adskillige andre løsningsforslag.

Flere borgere gav deres mening tilkende i det politiske hjørne.

De frivillige fra Haveselskabet: " Vi oplevede, at mange var interesserede og spurgte løs. Vi uddelte mange hæfter om regnvand og forklarede om de planter, vi havde med. Vi synes, vi havde fået lavet en fin stand og fik selv i øvrigt snakket med dem på samme etage".

5. sal

SKYCAFÉ, "ARKITEKT FOR EN DAG" – FOR BØRN OG BYVANDRING FOR ALLE

SKYCAFÉ

På rådhusets 5. sal kunne borgerne finde rådhuset Skycafé. Her kunne alle – børn og voksne – som havde brug for en pause få lidt at spise og drikke. Lyngbys musikspillested Templet stod for udkænkningen i samarbejde med kantinen. Skycaféen havde åbent under hele eventet fra kl. 17.00 til 20.00.

Fra kl. 19.30 – 20.00 var der musik ved den lokale upcoming sangerinde Amanda Wium. Her kunne borgerne få sig en uformel snak med politikerne og hinanden om dagens emner.

"ARKITEKT FOR EN DAG" – FOR BØRN FRA 6 ÅR

Børn fra 6 år havde mulighed for at bygge fremtidens Kgs. Lyngby af genbrugsmaterialer - papir, plast og andre finurlige materialer i samarbejde med Dansk Arkitektur Center, mens deres forældre kunne give deres mening tilkende om fremtidens Lyngby-Taarbæk på de forskellige etager.

Værkstedet havde åbent fra kl. 17.00 til 20.00 og der var slush ice til børnene.

Modelbyen blev efterfølgende udstillet på rådhuset, hvor der blev trukket lod om et årskort til Tivoli. Nedenfor ses Mikkel Hansen, vinderen af "Arkitekt for en dag", som fik overrakt præmien af borgmesteren.

BYVANDRING

Hvor tit får du chancen for at opleve Lyngby fra toppen af Lyngby Rådhus og samtidig høre historierne om byen gennem tiderne?

På toppen af rådhuset kunne borgerne opleve en byvandring, som blev guidet af stadsarkivar Jeppe Tønsberg fra Lyngby-Taarbæk Stadsarkiv.

De guidede ture fandt sted på engelsk kl. 18.00 og kl. 18.30 og sluttede af med en guidet tur på dansk kl. 19.30.

Turene var først og fremmest et tilbud til de internationale borgere, så de fik indsigt i, hvilken by det er, de bor i og et tilbud til de internationale borgere, mens debatmødet foregik, som var på dansk.

De politiske hjørner

For at sætte gang i debatten, var der på de enkelte etager indrettet et "politisk hjørne" med en række forudproducerende spørgsmål. Nedenfor ses borgernes bemærkninger til spørgsmålene.

2. SAL: VIDENSBY I 2020

"Lyngby-Taarbæk som Vidensby i 2020" er en fælles vision for kommunen. Det handler om at viden skal være det råstof, der skaber vækst og udvikling i området. De første skridt er allerede taget i virksomhederne, på uddannelserne, hos de almene boligselskaber og i kommunen.

Men hvordan får vi bedst muligt bragt borgernes viden i spil i byens udvikling?

- Husk den grønne – sunde borger i vidensbyen.
- Bænke til unge og ældre giver nærvær + samvær.
- Det er afgørende, at denne proces følges til dør og at der virkelig lyttes til forslag og ideer samt kritik. Ellers vil fremtidens processer ikke vinde gehør.
- More pubs, museums, restaurants, highrise basement + parking, parks og Starbucktyped cafés.
- Hvad med "udkants Lyngby-Taarbæk?" Fint med visioner, men iøjnefaldende, at bydele udover "centrum/DTU" ikke inddrages.
- Hvad med Rådhus Jazz beat rock – Huset står alligevel tomt i weekenden.
- Velkomst arrangement for alle nye borgere – Ikke kun for udlændinge.

VIDENSBY I 2020

"Lyngby-Taarbæk som Vidensby i 2020" tegner et billede af en udvikling mod en førende universitetsby. Vi skal tiltrække flere studerende, bygge flere kollegier og skabe mere liv i byen, så Lyngby kan måle sig med andre universitetsbyer.

Hvordan skal Lyngby som universitetsby i 2020 se ud? Hvordan tror du, at uddannelsesmiljøet præger byen?

- Jeg kunne godt tænke mig en hytteby/gæsteby (hotel) på jordene omkring svømmehallen – Det vil tiltrække ikke kun studerende, men også deres familier og ikke mindst TURISTER.
- SKAB LIV PÅ DTU OM AFTENEN – lav nærmiljø med cafeer med gratis internet og studenterrabat.
- Samarbejde med lokale og nationale danske firmaer
- Opstil plantekummer eller store fade med blomster (Se på Gladsaxe Kommune).
- Skabe fællesskab, integration, netværk. Hjælpe med alt det praktiske, evt. gennem LTKs netværk – sikre god trivsel for studerende, underviser og evt. deres kone/mand og børn.
- LTK skal sørge for at tage studerende ind i praktik til relevante opgaver – vi har jo mange uddannelsesinstitutioner i kommunen.
- En by der ikke sover i weekenden. Længere åbningstider i butikkerne (som døgnnetto) – kopiér DTU/PF's fritidstilbud nede i byen for unge.
- Diverse udbud af billige ungdomsboliger for DTU-studerende i downtown Lyngby.

INTERNATIONAL ATMOSFÆRE (På dansk og engelsk)

Lyngby-Taarbæks uddannelsesinstitutioner og virksomheder får flere og flere internationale studerende og medarbejdere. Derfor er der behov for en videreudvikling af vores internationale uddannelses- og forskningsmiljø, så byen gøres mere internationalt attraktiv.

Hvordan mener du, at vi kan skabe et byliv med international atmosfære?

- Nordisk samarbejde omkring børn og unge med feriekolonier – ophold.
- Åbne for: 1. Flere bevillinger + åbningstid. 2. Udvid området fra biblioteket til Lyngby sø – langs med roklubben. 3. få bilerne ned i jorden.
- Skiltning på gader og stræder på engelsk – butikker med skilte på engelsk.
- Ved at oprette netværk, hvor I bruger borgernes viden og evt. får engageret borgerne i frivillige netværk, der kan hjælpe.
- Med vidensbystrategien ændrer vi Lyngby-Taarbæk Kommune fra at være en ordinær kommune til at være en unik kommune.
- It is crucial to make easy access to house in Lyngby area for forengers who works in this area.
- Caféer og butikker kan lave særlige tilbud til internationale studerende med studiekort + biblioteket kan holde foredrag på engelsk.
- Flere musiksteder – Døgnåbent Hovedbibliotek med cafe for at skabe et hæderligt samlingssted, der ikke koster så meget for den enkelte.
- Vidensbyen er for lidt borgerrettet og for meget virksomhedsrettet.

3. SAL: BYUDVIKLING OG FORTÆTNING

Byvision 2030 i GRØNT LYS er en fremtidsrejse. Den er ét bud på fremtidens Lyngby. En udbygning med arbejdspladser og en yderligere fortætning af boliger og erhverv skal ske med respekt for kommunens styrke – nemlig balancen mellem landskab og bebyggelse, boliger og erhverv.

Har byvision 2030 den rette balance mellem flere boliger, mere detailhandel og byliv, flere virksomheder og uddannelsessteder og det gode liv?

- Der skal tages hensyn til "Grønne" miljøer

- Inddrag DTU's studerende i trafikplanlægningen.
- Grav Helsingørmortervejen ned og byg oven på.
- Gerne mere aktive forslag om kulturtilbud.
- Tænk fritidsaktiviteter ind i byrummet.
- Et kollegietårn i bymidten – kan trække flere hundrede studerende ned i byen og skabe liv.
- Brug principperne om stationsnærhed – Høj bebyggelse ved stationerne.
- Cykelbyen Lyngby ? – Cykelstrategi – cykel-super-stativer
- Bilfri bymidte – cykelruter – cykel P
- Bedre og sikrere cykelstier ud af Lyngby mod Ring 3 og Lyngbyvejen/Nybrovej.

BYGNINGSKULTUR OG LANDSKAB

Lyngby-Taarbæk Kommune er kendt for sine smukke landskaber, grønne arealer og fredede og bevaringsværdige bygninger, men også for sit livlige handelscentrum, stærke uddannelsesmiljø og erhvervsliv.

Hvordan skaber vi byudvikling med respekt for at kulturmiljøer og landskab bevares?

- Endelig er der kommet en café (*Café de Picasso, red*) på solsiden af Hovedgaden med intimt uderum, under halvtaget (Motsat Kulturhusets forblæste plads).
- Støjafskærmning er et must☺.
- Kulturoplevelser i byens rum er vigtige.
- Ved at gøre kulturmiljøerne – f.eks. Slotsparken – mere levende og synlige.
- Udvikle Dyrehavegård med besøgslandbrug. Vis Kommunens skoleelever, hvordan landbruget virker.
- Pas på Hovedgadens købstadsmiljø.
- Byen skal bevare de grønne områder – det er dem, der kan tiltrække nye borgere.
- Frilæg fæstningskanalen med vand hele vejen fra Hovedgaden til Ermelunden. Frilæg vandløbet fra Kollemosen til Mølleåen.

LETBANEN

Letbanen kører i 2019! Letbanen giver et løft til den kollektive trafik, store fordele for borgerne og nye muligheder for udvikling. Letbanen vil sandsynligvis køre gennem Lyngby centrum, op ad Klampenborgvej og videre ud til DTU og Lundtofte.

Hvilken forskel kommer Letbanen til at gøre for dig og byen?

- Økonomien skal hænge sammen.
- Skal der eksproprieres på Buddingevej?
- Nærumbanen som Letbane til Lyngby stadion
- At vores bymidte bliver sundere og nemmere at komme frem og igennem på cykel – lav evt. et skilt som viser, hvordan vi kan cykle – biler mf.
- Nej tak til en historisk elendig trafikløsning.
- Letbane og pladsmangel: - Dual mode: elbus der kan køre på monorail - Op i luften!
- Ikke kun "Letbanebyen" – Husk Virum og Sorgenfri
- Forlæg Nærumbanen (Letbanen) til Kystbanen i samarbejde med kommunerne nord på.
- Ville det ikke være en god idé at udsætte renoveringen af torvet...Tænke sig om... Og inkorporere alle de gode visioner i mini-format i Torvet – Hensyn til handel – p-pladser i visse perioder, så varelevering mulig – servicefag: læger, tandlæger, fagterapeuter, mv ikke må lukke, når kunder "Forbydes" adgang – grøn belægning – Planer for placering af sneen beplantning, juletræer og snerydning – Cykelstativer – Behovsurdering. Café m.m. er det lidt hovsa pga. de 2x1 mill. LTK har fået?

4. SAL: KLIMALØSNINGER

Der er behov for nye tiltag i forhold til at håndtere de store regnmængder, så vi minimerer risikoen for oversvømmede veje, tunneller og kældre. Kommunen renoverer kloaker og tænker klimaløsninger ind i vores planlægning. Men det har også en stor betydning, at den enkelte husstand finder løsninger og hjælper til.

Hvordan kan du som borger hjælpe til med at løse udfordringen med de store regnmængder? Hvordan kan kommunen støtte op omkring det?

- Vejledninger som guider husejerne – gør det til en økonomisk gevinst – oplys de mange fordele.
- Solcelle tage. Ex. Lystoftehusene – all over – lav/støt lokale lav!
- LTK som økologisk Kommune – LEJRE Kommune – se Danmarks naturfredningsforening.
- Vis LAR løsninger.
- Bland afledning regnvand med kloakvand – byg faskiner.
- "Grønne" (*bede, red*) af honningart/blomster langs vejene – opsamling af vand.
- Lokal avis – debat – side til inspiration / deling om grønne løsninger.
- Forum og sted, der "kører", hvor borgerne vedvarende engageres/ får mulighed for at virke/ Ind i avisen.
- Etablere et økologiens hus - Centralt i LTK by som ramme for det innovative NGO miljø.

REDUCERING AF CO2

Kommunens mål er at reducere CO2-udslippet med 20 % i 2020. Det mål kan vi kun nå, hvis vi alle gør en indsats. I kommunen har vi været i gang i mange år.

Hvordan kan du, som borger, bidrage til, at vi når målet om 20 % reduktion i 2020?

- Sluk butiksllys om natten.
- Cykel motorvej – smalle + dårlige cykelstier – mange farlige situationer og langsom kørsel.

- Bruge offentlig transport – cykle – gå.
- Være frivillig i forhold til at fremme – gør det attraktivt.
- Kørselsordning for børn og unge til og fra fritidsaktiviteter.
- Cykelparkeringer.

GRØN OG BÆREDYGTIG UDVIKLING

Ambitionen i Grønt Lys er, at byen skal udvikles på en grøn og bæredygtig måde – med plads til udvikling. Udviklingen med flere boliger og mere erhverv omkring de stationsnære områder skal ske, samtidig med at vi arbejder for at minimere CO₂-påvirkningen. Men det har også en stor betydning at den enkelte husstand gør en forskel.

Hvordan kan vi sikre, at byudviklingen og fortætningen sker på et grønt og bæredygtigt grundlag som minimerer CO₂ påvirkningen?

- Lav samspil med Vidensbyen og nye løsninger – Innovationsby.
- Start et "Økologisk fødevarer fællesskab" til engagement og networking for unge medlemmer.
- Havekurser i økologisk havehold for husejere – så vi ikke ødelægger grundvandet – der kan søges tilskud.
- Fremme alternativer til fx bilisme – vise nye veje – nytænke vores måde at leve på.
- Cykel-super-stier – hurtig oprydning
- Partnerring – samarbejde (mellem) alle parter med enig fælles målsætning.
- Økologiske skolehaver for alle børn i LTK – Trygfonden kan evt. støtte
- Uddanne vores unge generation i bæredygtig adfærd – lad dem være ambassadører på skoler og hjemme.
- Indsætte el-shuttel-busser til at køre rundt i Lyngby og lad Hovedgaden blive ensrettet eller lukket for trafik. Der kan laves p-anlæg langs motorvejen og busser kan starte/slutte her. Om sommeren bør busserne også evt. mod betaling køre forbi Rådvald og Sophienholm.
- Uddel kompost beholdere – nedsætte affaldsmængder.

Debatmøde

Efter halvanden time, hvor borgerne kunne bevæge sig rundt på etagerne og besøge de forskellige faglige og politiske stande, blev svarende og kommentarerne fra de politiske hjørner båret ind i kommunalbestyrelsessalen, hvor ordstyrer Bjarke Møller fra Mandag Morgen styrede den opsamlende debat.

REFERAT AF DEBATMØDE

Afholdt den 29. maj 2012 på Lyngby Rådhus kl. 18.30–19.30.

Borgmester Søren P. Rasmussen indledte mødet. Grønt Lys er et skridt på vejen til at få formuleret en strategi, og kommunen ønsker en god dialog med borgerne.

Borgmesteren gav ordet til ordstyrer chefredaktør Bjarke Møller, Mandag Morgen.

I det følgende sammenfattes debatterne i temaer og spørgsmål fra ordstyreren, og svar fra borgere og politikere.

Tema 1: Byudvikling og fortætning

Er der den rigtige balance i Grønt Lys?

- Jeg elsker kollegietårne, specielt dem i centrum. Lad det være Lyngbys nye vartegn!
- Nej tak til at ødelægge byen med tomme rum!
- Ørestaden havde samme problematik for 20 år siden – se, hvad der er sket. Grønt Lys er en flot vision, støt kommunen i at være visionær!
- Hvem siger, at kollegietårne skal være af beton? Kunne det ikke være med lys, der ændrer sig med temperatur?

Skal antallet af bevaringsværdige bygninger sænkes?

- Lyngby-Taarbæk har altid været dynamisk, og det er vigtigt, at man ser, at der både er plads til byliv og fredelige, grønne områder. Det er lykkedes, som det er i dag.

Letbanens linjeføring. Er der holdninger?

- Hjortekær er kritisk overfor letbaneføring langs motorvejen, fordi det skaber en barriere. Hvorfor skal letbanen ligge der, når DTU argumenterer for at flere studerende vil bruge letbanen, hvis den går igennem DTU? Frygten er, at den ikke vil blive brugt nok. Og hvordan skal kommunen finansiere det? Det er borgerne, der kommer til at betale.
- DTU: Linjeføring gennem DTU er den rigtige, mener vi!
- Letbanen langs motorvejen er ikke optimalt for de potentielle brugere fra Lundtofte og DTU. Når vi ved, at der kommer et driftsunderskud på 14 mio, så skal man lægge banen vest for DTU, så der kommer flere brugere fra DTU, Lyngby uddannelsescenter, stadion. Ingen bor langs motorvejen!
- Selvfølgelig skal vi have en letbane, og vi skal lære noget af udlandet. Los Angeles er ved at genindføre deres jernbaner igen. Letbanen skal suppleres af andre tiltag, f.eks. carpool.
- Der er sikkert mange gode forslag til linjeføring, men jeg tror vi skal stille os tilfredse med det forslag, der er lagt frem og med de ændringer, der ligger.
- Utroligt, at høre at politikerne sige, at der skal så lidt debat om letbanen som muligt.
- Vi har brug for letbanen. Jeg bruger offentlig transport meget, og det er besværligt. Jeg ser frem til at letbanen kommer – hvis jeg lever så længe. Den bringer udvikling og vækst med sig. Det tror jeg på!
- Jeg er mødt op i dag pga. letbanen. Men det er svært at danne sig et indtryk. Jeg havde håbet, der var en model i dag. Hvordan skal der blive plads til både biler og letbane på vejen? Jeg opfordrer til, at der laves en model, der visualiserer strækningen, og at der kommer noget på kommunens hjemmeside.
- Støjafskærmning er et must. Når I laver letbanen, så husk støjafskærmning. Også muligt at mindske støjen ved at reducere hastighedsgrænsen på motorvejene og ved at grave nogle af de store veje ned og bygge henover.
- Letbanen kommer 40 år for sent. Jeg er ikke sikker på, at det vil give Lyngby noget. Brug jorden til at lave grøn energi. Det vil give meget. Meget af det, som I politikere laver, handler om branding, det er kopieret fra andre byer. Det har vi ikke brug for i Lyngby, vi er kloge mennesker. Lav hurtigt internet, så vi kan arbejde hjemme. Verden er global og sker via internet.
- Højere huspriser ved letbane gælder ikke i LTK, jo længere væk fra stationerne man kommer, jo højere er priserne.

Tema 2: Klima

Grøn omstillingen i Lyngby – hvad skal målene være?

- Vi skal være visionære ifht. grøn omstilling, men holde fast i de gamle huses kvalitet og holde fast i de nye huses muligheder. Husk at få historien med.
- Bæredygtighed skal i fokus, og folk skal ud af bilerne. Lav højhuse ved letbanernes stationer, så de unge flytter til Lyngby på sigt.
- Grønt Lys er en flot plan. Stor tak for den. Det er inspirerende læsning. Det er rigtigt, at vi skal være en vidensby med kollektiv trafik. Men vi kan godt være mere ambitiøse på klima – vi borgere kan bidrage med mange ting. I skal skabe grønne handlemuligheder for os, så det bliver lettere for os at cykle og træffe miljøbevidste valg. Jeg møder en stiv kommune, når jeg laver byggeansøgninger. De ved ikke noget om jordvarme og solceller. Jeg vil guides mere som borger.
- Grøn vækst og Grønt lys, jeg har foreslået økologisk kommune, økohus og fødevarerefællesskaber – andre kommuner er førende på det og trækker folk til fra hele verden. DTU udvikler mange bæredygtige løsninger, som kan afprøves på borgere. Det giver liv, viden, engagement og afsmittende effekt på virksomheder, der skal leve af det.
- Alt handler om vækst, men ingen kan sige, hvad vi lever af om ti år. Lyngby har Danmarks dyreste fjernvarme, som man bør gøre noget ved. Man taler om vækst på et urealistisk grundlag.
- Jeg er formand for en grundejerforening. Når vi nu skal være en vidensby, så skal vi blive jordvarmeby. Lav et fælles kort, hvor man kan se, hvor man kan bore ned.
- Der er nogle, der har lavet jordvarme med lodret boring og sparet 30-40 %.
- Er det så unødvendigt, at udbygge fjernvarmen?
- Det er overraskende, at Lyngby måske ligger på stort varmtvandsbassin. Vi skal have kontakt til Island, der har lært kineserne at hive vand op til varme. Det er ikke den enkelte husstand, der skal gøre det, men lave fælles løsning. Det ser jeg frem til!
- Jeg er nytillflytter, og jeg har købt en elcykel og kører ind til København hver dag - men det er lidt livsfarligt, fordi cykelstierne er for smalle. Og så mangler der p-kældre ved stationerne.

Tema 3: Vidensby og byudvikling

Hvad skal Lyngby være i fremtiden?

- Vi er en vidensby, og har været det i mange år, men det skal ikke overvurderes. Vi tænker for traditionelt.
- Opret netværk, hvor i bruger borgernes viden i forhold til klimaløsninger!
- Der står, at et nyt rådhus skal rumme lokaler, der også skal bruges af virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Men hvad med borgerne i de frivillige organisationer? Vi kan ikke finde lokaler.
- Jazz, rock, beatkoncerter mangler i byen!
- By og landskabsstyrelsen siger, at bebyggelse på Dyrehavegaards jorde vil ødelægge den grønne kile!
- Vi skal takke kommunen for at sætte dette projekt i gang!
- Dejligt, som ny borger at blive inddraget. Men hvordan kan min viden komme i spil? Lyngby svømmehal er præget af mange nationaliteter – det skal i tage højde for. Og hvordan integrerer vi de internationale borgere i byen?
- Mere liv i byen om aftenen!

Tema 4: Andet

Har nogle en vision for Lyngby 2030, der overskrider Grønt Lys?

- Lær af San Francisco, hvor man bygger letbane og samtidig laver regler for, at biler skal rumme mere end 1 person på motorvejen.
- Cykelstier, Søren – hvad gør I? Borgmesteren: Vi er med i projekt om cykelsuperstier på tværs af kommuner.
- Infrastruktur er forudsætning for vækst, både letbane og internet.
- Når man kommer fra København, kan man godt blive lidt misundelig på Lyngbys grønne områder, handeslivet og de gode steder at bo. Vi skal tænke os om, inden vi ser os blinde på vækst, for det skal stadig være en grøn kommune.

- Trafikstøj – sæt hastighedsgrænsen ned på motorvejen i bebyggede områder, det hjælper.
- Fokuser på et nyt image med kunstnerisk udsmykning med lys, lyd og vand. Det arbejder kulturnetværket for.
- Grav de store veje ned og byg boliger hen over – så bliver man ikke generet af trafikstøj.

Politiske reaktioner:

- Søren P. Rasmussen: Jordvarme og fjernvarme kan kombineres. Lyngby ligger tilsyneladende over et "varmtvandsbassin". Man ved ikke, at det er der, men regner med det! Men det koster mange millioner kroner, at få det undersøgt. Balancen mellem det grønne og blå er vigtigt. Kommunen sætter fokus på få, udvalgte steder, hvor der skal fortættes, mens villaområderne forbliver uændrede.
- Henrik Brade Johansen: Fjernvarme bliver den største investering de næste 10-15 år. Der er et stort potentiale klimamæssigt og CO₂-mæssigt. Det skal kommunen håndtere.
- Lene Kaspersen: Letbanen er mere eller mindre besluttet, men vi kender ikke de økonomiske konsekvenser. Det er ikke gratis.
- Christina Stenberg Lillie: Mange borgere vil gerne selv gøre noget klimamæssigt, men efterspørger vejledninger og ikke alt for stive rammer – det har jeg taget med mig fra i dag.
- Hans Henrik Madsen: Lyngby-Taarbæk må som alle andre kommuner sørge for, at der kommer flere arbejdspladser. Vi er stærke pga. DTU og vidensvirksomheder, og det har vi en forpligtelse til at leve op til. Derfor bakker SF op om Vidensby. Vi behøver letbanen, når virksomheder skal placeres, fordi alle ikke skal komme kørende i bil. Men vi skal passe på. Letbanen bliver måske ikke til noget, hvis der opstår for meget usikkerhed om linjeføringen.
- Simon Pihl Sørensen: Vi skal ikke kunne alting, men forholde os til omverdenen. Hvorfor har vi så mange vidensarbejdspladser? Svaret er et godt miljø, det grønne og gode skoler, tror jeg. Men hvordan kan vi fastholde den udvikling uden at sætte noget over styr? Vi skal finde balancen mellem at være god at bo i og arbejde i. Vi skal erkende, at LTK ikke er en ø og arbejde på tværs af kommunegrænserne både i forbindelse med kollektiv transport og klima. Vi kan ikke brande os til alting. Vi skal lave kollektive løsninger. Det er en hårfin

- balance mellem villaby og vidensby. Det kræver nænsom hånd.
- Birgitte Hannibal: Inspirerende at være med til at udvikle Vidensbystrategien, og opleve hvor meget potentiale der er i at kommune, uddannelsesinstitutioner og virksomheder arbejder sammen. LTK har hvad der skal til for at være en god kommune.

Afsluttende bemærkning:

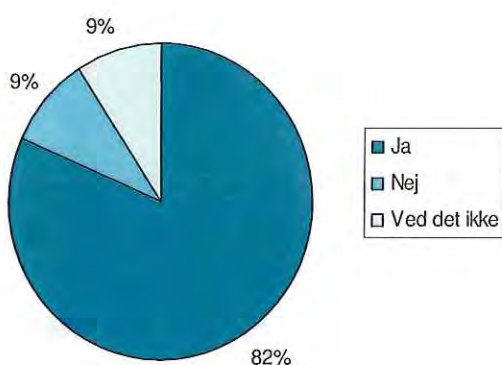
Borgmesteren afsluttede mødet med at takke for de berigende bemærkninger. Han gjorde opmærksom på, at høringsfristen for Grønt Lys er frem til 5. juli, og der er mulighed for at følge med på hjemmesiden. Derudover opfordrede han folk til at gå med op på 5. sal, hvor der var live musik med den lokale kunstner ved navn Amanda Wium. Derudover var der også gratis mad og drikke til alle og børnene havde stadig mulighed for at bygge Kongens Lyngby i genbrugsmaterialer.

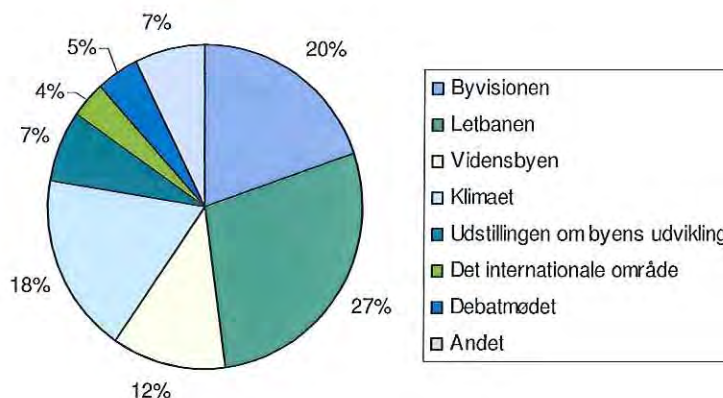
Statistik på evalueringsskema udleveret på dagen

– ud af 44 besvarelser

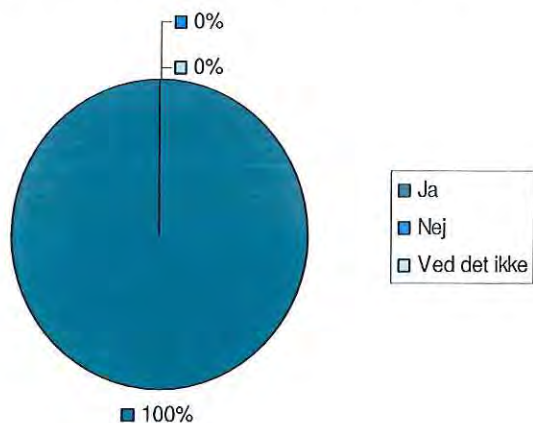
Har du fået større viden om strategien for Lyngby-Taarbæks byudvikling end da du kom?

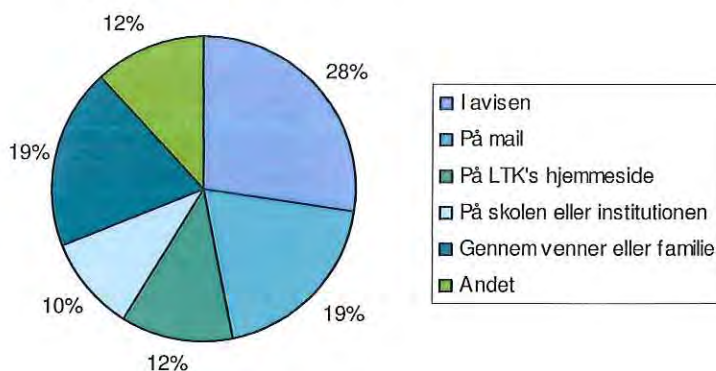
Hvilke emner var du særligt interesseret i?

Vil du komme igen til et ligende arrangement?

Hvor hørte du om arrangementet?

Presse – op til og efter arrangementet

DGO – online som offline

GRØNT LYS – SPOT PÅ BYENS UDVIKLING & KLIMAETS UDFORDRINGER

Forslag til strategi i høring

Kommunalbestyrelsen besluttede den 23. april 2012 at sende strategien GRØNT LYS i høring i 8 uger.

Byvision 2030 i GRØNT LYS skitserer en fremtid med en for tætning, der giver mulighed for flere boliger, flere erhvervsvirksomheder, flere uddannelsessteder, mere byliv og detailhandel men også bedre trafikale løsninger.

GRØNT LYS peger også på strategier for en bæredygtig og klimavenlig udvikling. Strategien opstiller kommunalbestyrelsens vision for CO₂ reduktion, klimatilpasning og inddragelse af eksterne aktører.

Bygningskultur og landskab indgår også i GRØNT LYS med strategier for fremtiden.

Strategien GRØNT LYS kan downloades på www.ltk.dk Grøntlys eller afhentes på kommunens bibliotek, Lyngby Rådhus eller i Administrationsbygningen, Toftebakvej 12.

Dialog og debat

Alle interesserede, kommunens borgere, erhvervs- og uddannelsesinstitutioner, deres ansatte og studerende inviteres hermed til dialog og debat om Lyngby-Taarbæks udvikling.

KOM OG GIV DIN MENING OM FREMTIDENS LYNGBY-TAARBÆK.

Tirsdag den 29. maj kl. 17.00 - 20.00 på Lyngby Rådhus

DIN MENING GØR EN FORSKEL!

Forslag og bemærkninger er velkomne og inddrages i behandlingen af sagen. Du kan sende dit bidrag senest den 5. juli 2012 til teknisk@ltk.dk eller til Kommunalbestyrelsen, Lyngby Rådhus, Lyngby Torv 17, 2800 Kgs. Lyngby.

Yderligere oplysninger om forslaget fås hos Teknisk Forvaltning, tlf. 45 97 36 10.

På vegne af kommunalbestyrelsen

Søren P. Rasmussen
Borgmester

Vandmasserne var massive i sommer i hele Danmark - også i Lyngby-Taarbæk Kommune. Kommunens Klimael sperter kommer tirsdag med gode råd til kampen mod oversvømmelser.

Få gode klimaråd på borgermøde

Lyngby-Taarbæk Kommune er klar med en række gode energi- og klimaråd på borgermødet tirsdag aften

Af Thesis Citizen

Når Lyngby-Taarbæk Kommune tirsdag aften inviterer til borgermøde om kommuneplanen Grønt Lys er der mulighed for at blive klogere på de klimaudfordringer, som man som borger i Lyngby-Taarbæk står overfor.

Der vil blive givet information om, hvordan man undgår oversvømmelser i kældre. Og hvordan varmetabet er i din bolig, og hvordan man får det bragt ned.

Desuden vil man kunne høre om fordele og ulemper ved at opsætte solceller.

Det foregår alt sammen i forbindelse med borgermødet tirsdag 29. maj klokken 17 til 20 på Lyngby Rådhus.

www.b2bcenter.dk

Lokalavisen.dk - Sjælland

Drevhavens UNE

DEBAT: Borgerhøring om Grønt Lys

Megana Friis Langa Hegner 29.2010 Kgs. Lyngby

Den kommende borgerhøring den 29. maj kaldes "Grønt Lys", men man burde kalde det "Blålys".

"Borgerinddragelse" - det lyder så godt - med mindre man er i stand til at se politikerne i kortene

Det er de færreste, der har den nødvendige tid, viden og erfaring til det igennem et par år er der blevet arbejdet med forskellige dele i "Grønt Lys", der omfatter byplanlægning, transport og miljø, foruden projektet Lyngby som "Vidensby".

Dette arbejde adskiller sig ikke fra, hvad andre byer som Aalborg, Århus, Odense, Søro m.v. i øjeblikket er i gang med, kommunal "branding", som er en trend på vej frem. Hver anden by i Danmark kalder sig vidensby med grøn udvikling. Alle kommuner vil være den forende vidensby og nummer 1.

Projekternes målsætning er fuldstændig ens og skifter sig ikke ud fra hinanden. Fælles for dem er en høj grad af overvurdering af effekterne på navnlig erhvervsudviklingen.

Man glemmer, at især store erhvervsvirksomheder har helt andre agendae end kommunernes strategier og handler ud fra helt andre interesser. Den finansielle og geografiske mobilitet er afgørende for moderne virksomheders overlevelse i dag.

Efter at have arbejdet med kultur "branding" i kommunerne for 20 år siden kom jeg til den erkendelse, at den politiske proces, forberedelse og gennemførelsen blev kort igennem i kommunerne, uden at borgerne fik nogen reel indflydelse på dem.

Mit honorar var projektiden taget i betragtning lårt højt. F.eks. 100.000 kr for et par dages projektførelse med politikere og embedsansatte.

Letbanen vil spille en central rolle i fremtidens Lyngby.

Også Klampenborgvej kan fremover komme til at se anderledes ud.

Udskiltigen for Lyngby skal drøftes på et borgermøde 29. maj kl. 17 på rådhuset.

Jernbaneplassen er et af de steder, der kan ændre sig i fremtiden.

Hvilken vej skal kommunen gå?

En ny kommuneplan skal til diskussion på et borgermøde den 29. maj

417 likes · 1000+ comments

Udviklingen i Lyngby-Taarbæk Kommune skal diskuteres den 29. maj, når kommunen inviterer til temamøde om den kommunale strategiplan: Grønt Lys

Byvisionen 2030 i Grønt Lys beskriver flere boliger og kollegier, mere byliv og detailhandel – efter lukketid – flere caféer og spisesteder, flere virksomheder, flere kultur- og underholdnings tilbud og uddannelsessteder, men også bedre transportmuligheder. Alle interesserede, kommunens borgere, erhvervs- og uddannelsesinstitutioner, deres ansatte og studerende kan tage del i kommunens udvikling. Kommunalbestyrelsen ønsker at debattere nye muligheder for byudvikling med en letbane på vej i Lyngby-Taarbæk har gået foran med nye tanker omkring byplanlægning, men hvad med fremtiden?

Den 29. maj kan du opleve ideerne bag den byplan, der blev udviklet allerede i begyndelsen af 1930'erne, for det blev et krav at lave kommuneplaner. Lyngby-Taarbæk har altid været en handelsby med Lyngby Hovedgades livlige handelsstrøg og senere Storcentret. Magasin og torvene rundt omkring i kommunen. Det er her folk mødes, køber ind, nyder en fridag, forelsker sig hængt ud og meget mere. Nu skal borgerne diskutere hvad de vil med deres by fremover.

På rådhuset er der en udstilling, hvor kan du få et tilbageblik på Lyngby-Taarbæks byudvikling og byliv de sidste 100 år. Det centrale Lyngby har været et mødested siden byen i vikingetiden blev grundlagt ved et vadedsted over Mølleåen. Omkring 1900 tallet var det mest livlige strøg Lyngby Hovedgade nær hjemmet til Jernbanen. Klidi i 1900-tallet blev handelsstrøget på begge sider af Lyngby Torv et centrum, hvor Magasin kom til i 1961 og Lyngby Storcenter i 1973. Ullikkenborg Plads og Virum Torv blev begyndelsen på det moderne Lyngby-Taarbæk.

Kom og se udstillingen, som er inspireret af bogen Hovedstadsmetropolen efter 1945? Lyder det i en pressemeddelelse fra

Datoen for et borgermøde om fremtidens Lyngby, meder i rikt fra de konservati...

Konservative vil have rykket borgermøde

Et borgermøde om fremtidens Lyngby er programat fire dage efter fristen for indsigelser mod letbanens linjeføring udlob. Og det er ikke fair overfor borgerne, mener de Konservative. Udvalgsformanden afviser, at der er grund til bekymring

417 likes · 1000+ comments

Borgermøde Lyngby-Taarbæk Kommune har inviteret borgerne til borgermøde om kommuneplanen Grønt Lys tirsdag 29. maj. Fire dage tidligere er der frist for indsigelser mod letbanens linjeføring til MetroSelskabet. Og derfor er tidspunktet for borgermødet ikke fair overfor kommunens borgere, mener Lene Kaspersen fra de konservative. "Borgerne kan ikke blive orienteret ordentligt om det, for høringsfristen udlob, fordi borgermødet først finder sted efter fristens udløb," siger Lene Kaspersen.

Ifølge den tidligere viceborgmester er det især borgerne bosat på Buddingevej der bliver ramt af den kommende letbane. Og de skal have mulighed for at komme med deres indsigelser mod letbanen på et oplyst grundlag.

"Dem fra Buddingevej bliver mest berørt. De er nærmest stavsbundet, og ejendomsmaaglere vil ikke røre deres bolig for de ved, hvad der sker med letbanen. De har ikke en chance for at komme med deres indsigelser, når borgermødet ligger så sent," siger Lene Kaspersen. Den midlertidige formand for Teknik- og Miljøudvalget Dorthe la Cour (V) afviser, at datoen for borgermødet skulle være et problem.

"Alle datoer har ligget fast i lang tid, så det er overraskende at man først kommer med den kritik nu. Der skal laves en stor vvm-redegørelse og den kommer også ud i høring, så jeg er ikke specielt bekymret," siger Dorthe la Cour, som understreger, at der endnu ikke ligger noget fast omkring letbanens linjeføring.

"Lyngby-Taarbæk Kommune skal som myndighed komme med en

Tip en ven · Udskriv · Del

TV

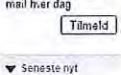
Kædetlig hospitalmød... entaltes af gourmet

Sådan har du aldrig set politiet jage fortrydte før

Frugtdag have. Vores egen bondevor

Se reddetoppet på midte hem

Klub håber

Hytter på e-mail · Modtag nyheder på e-mail hver dag · Tilmeld

Seneste nyt

Vil du en bestemt kategori se alle visnings...

KLIK HER

DEBAT: Tak for jeres engagement

Tip en ven · Udskriv · Kommenter · Del

Birgitte Rasmussen (V), Kommunalbestyrelsen

Tusind tak til de mere end 250 borgere, der mødte op til tirsdagens høringssevent om kommuneplanstrategien Grønt Lys, som indeholder en vision for byen Kgs. Lyngby år 2030. Jeg vil gerne takke jer alle for jeres deltagelse, hvor I bidrog med såvel positive som kritiske indspark. Der er brug for dem alle i vores videre behandling af kommuneplanstrategien, som opstiller rammerne for den fremtid, vi ønsker for kommunen. Rammer, der efter sommerferien skal vedtages som led i revisionen af kommuneplanen.

Det var meget opløftende at høre borgere takke kommunen for et stykke visionært arbejde. Der var også forståelse for, at kommunen bliver nødt til at udvikle sig for at sikre vækst og arbejdspladser. I det hele taget var det en overordentlig positiv oplevelse at møde engagerede og nysgerrige borgere, der gerne vil bidrage til Lyngby-Taarbæks vej mod målet om at blive en attraktiv videns- og universitetsby.

Som en borger sagde: "Vi kan gå fra at være en ordinær kommune til en unik kommune." Og det, mener jeg, fanger hele essensen af Grønt Lys. Vi kan og skal blive en unik by, der er grøn både i forhold til miljø og natur, og som tager godt imod alle borgere, både danske og udenlandske. En by, der tilbyder et attraktivt handelsliv krydret med inspirerende kulturelle oplevelser, og hvor vidensstunge virksomheder derfor gerne vil placere sig og skabe nye arbejdspladser. DTUs studerende skal med kollegieboliger og Letbanen ned i byen, og bidrage til at skabe den levende videns- og universitetsby, som vi har alle forudsætninger for at blive.

TV

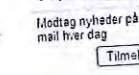
Kædetlig hospitalmød... entaltes af gourmet

Sådan har du aldrig set politiet jage fortrydte før

Frugtdag have. Vores egen bondevor

Se reddetoppet på midte hem

Hytter på e-mail · Modtag nyheder på e-mail hver dag · Tilmeld

Der arbejdes i øjeblikket intenst på at få letbanens linjeføring på plads. Først herefter kan selve arbejdet med etableringen af banen gå i gang.

Kommune har sendt letbane-hørings svar

Lyngby-Taarbæk Kommune er netop kommet med sit hørings svar til letbanens linjeføring. Borgmesteren er glad for den brede politiske opbakning til projektet

417 likes · 1000+ comments

Den kommende letbane, der skal køre mellem Lundtofte og Ishøj, er endnu kun på tegnebrættet. Men selvom vi formentlig skal frem til tidligt 2020, for passagerne kan hoppe på letbanen i Lyngby-Taarbæk Kommune, så bliver der arbejdet intenst i kulisserne for at få planlægningen af den milliarddyre letbane på plads.

MetroSelskabet har fået opgaven med at fastlægge linjeføringen for letbanen, som skal gå igennem 11 storkøbenhavnske kommuner.

Lyngby-Taarbæk Kommune sendte i sidste uge sit hørings svar til MetroSelskabet, hvor kommunen kom med sin vurdering af forslaget til letbanens linjeføring inden for Lyngby-Taarbæks kommunegrænser.

Borgmester Soren F... MetroSelskabet nu

Tip en ven · Udskriv · Del

TV

Derfor er Lise Foged trendy som Apple

Sådan har du aldrig set politiet jage fortrydte før

NYHEDER

24. maj 2012

WEEKEND det grønne område

Chefredaktør skal styre borgermøde

Lyngby-Taarbæk Kommunes borgermøde om kommuneplanen er grøn lyst, der finder sted 29. maj klokken 17 på rådhuset, får en erfaren samfundseksperit som ordstyrer. Bjarke Møller, der er chefredaktør på Ugebrevet Mandag Morgen skal forsøge at holde styr på borgermødet. Møller har en fortid på Information og har siden 2008 været chefredaktør for Mandag Morgen.

GRØNT LYS Visionen for Lyngby i år 2030, GRØNT LYS, byder på byfortætning, mere detailhandel og byliv, flere erhvervsaktiviteter og uddannelsessteder samt bedre trafikale løsninger. Strategien taler også om bæredygtig og klimavenlig udvikling. Forslaget til fremtiden er fremlagt til offentlig høring og 29. maj inviteres borgerne til debat på rådhuset kl. 17-20.

DEBAT: "Kommune indkalder til borgermøde 4 dage EFTER sidste frist fra metroselskabet ?

Af Jan kaspersen, Eremitageparken 153, 2800 Kgs. Lyngby

Kommunen har i meget lang tid arbejdet på projekt 'Grønt lys', som skal danne grundlag for den kommende kommuneplanstrategi. Konservativer har fra start nedlagt veto mod linieføringen, og nu ser økonomien problematisk ud.

Der er mange aspekter i denne enorme plan, derfor kunne kommunalbestyrelsen åbenbart heller ikke blive enige om en konkret udmelding, men de enedes om at udsende den af embedsværket udarbejdet i høring, og dertil kunne de enkelte partier medsende en A4 side med deres holdninger.

Det er en omfattende plan. Den del af den, der vedrører letbanen og dens linieføring samt økonomien heri, er den del, der haster mest, fordi metroselskabet skal have kommunens godkendelse af den foreslåede linieføring i slutningen af maj.

Problemerne er:

Letbanen løb med opmærksomheden

Tirsdag havde Lyngby-Taarbæk Kommune inviteret til temamøde om den kommunale strategiplan: Grønt Lys. Arrangementet blev lidt af et tilbudsstiftelse

Sigtet på: 1000

Letbanen blev afenens varmeste emne, da der tirsdag aften var inviteret til temamøde på rådhuset. Mandag ifjorens chefredaktør Bjørke Høller var sat til at styre debatten og sørge for, at så mange meninger som muligt blev repræsenteret.

I løbet af eftermiddagen kunne borgerne hørse små sejler og med gode ideer og forslag til fremtidens Kgs. Lyngby.

Ernerne var blandt andet byudvikling og fortætning, letbane og bæredygtighed.

Bjærke Høller indledte med at oprisse Lyngby-Taarbæk dilemmaet: 'Byerne får en stadig større rolle i forhold til vækst og udviking. Men kan man på den ene side tæle om vækst og byudvikling og på den anden side fastholde kommunens grønne præg?'

Og meningerne var dele. Der var både en, der mente, at man bør lade sig inspirere af udviklingen i Ørestaden, mens den anden gjorde opmærksom på at antallet af nye boliger og en reducere af grønne områder er ligefrem proportional.

Nedgravet omfartsvej
I løbet af den tids debatten varede kom der en del forslag på bordet. En foreslog, at man lagde Lyngby omfartsvej ned i en tunnel og byggede boliger oven på. Andre efterspurgte bedre grøn energislagning til private og mere jordvarme, et økologisk hus og bedre og bredere cykelstier. Men det emne, der for alvor optog aftenen var letbanen. Her var både varme fortalere, der mente at letbanen var helt nødvendig for byens udvikling og skeptikere, der var nervøse for, at økonomien i letbanen er for dårlig og regningen i sidste ende lander i skindet på kommunerne langs banen og dermed skatteborgerne. En enkelt angreb også argumentationen om, at en letbane vil øge værdien af de omkringliggende grunde.

'Som det ser ud nu, så er de dyreste områder i kommunen, de områder, der ligger længst væk fra en station.'

Letbanens linieføring var også et emne, der gik igen. Her var det især beliggenheden langs Dyrehavegårdsjorde, der gav anledning kritik og forslag til at lade den gennem DTU. Et ønske, der iøvrigt blev bakket op af DTU direktør Claus Nielsen, mens Hans Henrik Madsen fra SF håbede på, at man bare fanot en hurtig afgørelse, så projektet ikke endte med at trække ud over flere årer som en Lyngby Stadion-bealutning. En bemærkning, der efterfølgende blev opfattet som en kende udemokratisk.

Flere takkede på mødet for invitationen og for kommunens bestræbelser på at inddrage borgerne i processen.

Nu skal forvaltning og politikere så til at se på de forslag, der kommet ind og arbejde videre med strategien.

- Kulturanslyrelsen
- Så dårligt blir, er sankthans-vejret
 - Tre borgmestre kæmper for bådfor
 - Lastbilulykken. Bedstemor og hendes 4-årige børnebarn dræbt

Ugens annoncer

Vælg kategori

Vælg en bestemt kategori - eller se alle ugens annoncer

KLIK HER !

UGENS Cheanne

Af gruppeformand Simon Pihl Sørensen (S)

Socialdemokraterne ønsker en bred debat om kommuneplanstrategien. En række af vores forslag indgår i det fremlagte udkast Grønt Lys. Men vi er ikke helt enige i vægtningen. Her er en række af vores tanker i forhold til det videre arbejde.

to år på stribe i ne. Posthuse o samme vej. D dringen, at u lokationer; At somheder til u me m2. Ikke at plastre grønne områder til.

I byvisionen tales meget om højt byggeri og tårne. Den udvikling ser vi ikke som værende attraktiv eller nødvendig, uden for Lyngby bymidte.

I strategien er Lyngby-Taarbæk Kommune reduceret til en ringby. Vi er meget mere. Naturen, det blandede boligbyggeri, erhvervsliv, de gode skoler og de mange kultur- og fritidstilbud er nerven.

Vi vil i højere grad udbygge den kollektive trafik. Letbanens linieføring ved DTU er en drivende stund ikke afgjort. støret af at

Mikkel Hansen vandt årskort til Tivoli for sit hus med svævebane og svømmehul på taget bygget af genbrugsmaterialer. Borgmesteren overrakte præmien til den 7-årige arkitekt.

Pris til 7-årig arkitekt

PRIS 7-årige Mikkel Hansen fik forleden overrakt et årskort til Tivoli af borgmester Søren P. Rasmussen.

Kortet fik han, fordi han havde vundet konkurrencen 'Arkitekt for en dag', som var blevet udsævet på borgermødet Grønt Lys den 29. maj.

Mange havde givet deres bud på at skabe fremtidens Lyngby i genbrugsmaterialer, og konkurrencen var hård,

men Mikkel Hansens hus med en svævebane på siden, klatrebane og svømmehul på taget, løb med sejren.

'Det var et rigtig hyggeligt og sjovt arrangement. Vi, som familie, blev helt grebet af det. Mikkel er meget stolt og har glædet sig til at møde borgmesteren,' sagde Mikkel's mor, Maiken Hansen /peb.

råderne. Det er helt afgørende, at lokalområderne udvikles med kommunale fritids og kulturtilbud og lokal detailhandel. Vi skal sikre levende bydele i Taarbæk, Lundtofte, Sorgenfri, Virum og Brede. Det er ikke tilstrækkeligt afspejlet i strategien.

I udkast til strategi er forslaget til fremtidig udvikling af Dyrehavegaardens jorde for voldsomt. Vi skal sikre, at DTU kan udvikle sig i det område, der ligger tættest på DTU. Boliger kan også komme på tale tæt ved letbanen. Men langt den største del af Dyrehavegaard skal forblive landbrug, rekreativt område og natur.

UGENS TILBUD

KLIK HER

Fødboldmål til 495,-

Kronbol 2.199,-

LIVORNO BORD 2.490,-

Guide - i dit lokalområde

DINNERTIME

WANNARSEN

Borgermøde om fremtidens Lyngby

Kommunen inviterer til borgermøde om den nye kommuneplanstrategi

Lyngby-Taarbæk Kommune holder borgermøde om byudvikling tirsdag 29. maj klokken 17-20 på Lyngby Rådhus. Kommunen sender i denne uge et forslag til en ny klima- og kommuneplanstrategi til høring blandt borgere, erhvervsliv og uddannelsesinstitutioner. Strategien, der har fået titlen GRØNT LYS beskriver en mulig fremtid for Lyngby-Taarbæk Kommune.

'Der kommer en letbane, der giver fordele og udviklingsmuligheder. Lyngby-Taarbæk Kommune er i forvejen en god kommune at bo i og udbygning og udvikling. Udviklingen i fremtiden skal være bæredygtig og klimavenlig. Kommunalbestyrelsen finder, der er plads til en vis fortsættelse og udvikling med tyngdepunkt i Kgs. Lyngby og på DTU. Men balancen er hård. Klimaet er et væsentligt fokusområde. Det drejer sig om vores CO2-udledning og klimaforandringer. Alle skal inddrages, hvis kommunalbestyrelsen ønsker at drøfte tillæggene med borgerne,' lyder det om den nye kommuneplan.

Kommunen vil gerne i dialog med borgerne, der opfordres til at komme med input til borgermødet, hvor politikere fra kommunalbestyrelsen også vil deltage.

Publiseret: 03. maj 2012 11:50

Del på Facebook

Ugens annoncer

Vælg kategori

Vælg en bestemt kategori - eller se alle ugens annoncer

KLIK HER !

Lotto-millioner søges: Har du glæde af gevinst?

Revolver lå i dødd læges etab på C Hospital

Døds-læstiden var læst med 30 t

Dyrehavnens ULIESCO-drom udsæ Kulturanslyrelsen

Så dårligt blir, er sankthans-vejret

Tre borgmestre kæmper for bådfor

UGENS TILBUD

KLIK HER

LED lysbånd sæt 205,-

LUXUS

WANNARSEN

NAU

Det Sunde Kokken

THE ORIGINAL

Har du leser du efter?

LYNGBY AUTO CENTER Aps

Sammenfatning

GODE ERFARINGER

På baggrund af evalueringsskemaer m.v. vurderes det:

- Målrettede invitationer til forskellige målgrupper, når flest borgere. Grundlaget for et stort antal deltagere øges hermed.
- Layout har betydning. Det skaber genkendelighed blandt borgerne og er professionelt.
- Den uformelle form på debatmødet og selve oplægget vurderes at give mange lyst til at blande sig i debatten.
- En event, med mange forskellige budskaber; vidensby, klima, byens historie, byudvikling, letbane, internationalisering, byvandring, musik, byg din by osv., giver mulighed for at nå forskellige målgrupper. Det kan medvirke til at give deltagerne indblik i andre emner, end det de kommer for og at deltagegruppen udvides til flere forskellige borgergrupper.
- Det er vigtigt til en borgerevent af denne størrelse, hvor målgruppen er så bred, at have sociale aktiviteter ud over de faglige indslag. Det vurderes, at de sociale tiltag er væsentlige trækplastre.

GODE IDÉER TIL EN ANDEN GANG

- Definer målgruppen og planlæg kommunikationen om arrangementet nøje. Herunder også layout.
- Inkluder pressen tidligt i forløbet.
- Benyt eksisterende netværk, som kommunen eller andre har kontakt til f.eks. skoleintra, daginstitutioner, vidensbynetværk, foreningsliv, frivillige organisationer osv.
- Vælg tidspunkt (årstid, ugedag og klokkeslæt) for arrangementet med omhu. Det har stor indflydelse på, hvilke målgrupper, der dukker op til arrangementet.
- Overvej om der er andre større arrangementer lokalt eller nationalt, der kan påvirke deltagerantallet.

Samarbejdspartnere den 29. maj 2012

HAVESELSKABET

Kulturnetværket i Lyngby-Taarbæk

lyngby storcenter

Bygningskultur Foreningen
i Lyngby-Taarbæk

DE ALMENE
BOLIGSELSKABER
I LYNGBY

Tak for et godt og vellykket arrangement!

Se mere på
www.ltk.dk/groentlys

LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

Indsigelser og bemærkninger til GRØNT LYS – KOMMUNEPLANSTRATEGI 2011-12

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
1 Mogens Friis Langs Hegnet 39 2800 Kgs. Lyngby	1.1	Borgernes inddragelse er for svag. Der er tale om kommunal branding. Der sker en overvurdering af effekterne navnlig for erhvervsudviklingen. Vigtigt at have kritisk opmærksomhed og indgang til projekter, der lægges frem.	<p>Ud over den lovpligtige 8 ugers høring af GRØNT LYS har der den 29. maj 2012 været afholdt en stort anlagt begivenhed for at inddrage borgerne og give mulighed for debat om emnerne i det strategiske redskab GRØNT LYS. Der mødte 260 borgere op til begivenheden den 29. maj.</p> <p>Uddannelsesinstitutioner, erhvervsvirksomheder og kommune har i et samarbejde udviklet strategien: Lyngby-Taarbæk Vidensby 2020. Strategien danner baggrund for GRØNT LYS og var et af de tre hovedemner under den borgerinddragende begivenhed den 29. maj.</p> <p>Der blev i forbindelse med Vidensby 2020 oprettet 5 netværk, hvoraf 3 var repræsenteret den 29. maj på Lyngby Rådhus.</p> <p>Analyser af den erhvervsmæssige specialisering og det kreative Lyngby-Taarbæk dokumenterer, at viden, uddannelse, handel og grønne områder, er de markante styrker i Lyngby-Taarbæk.</p>	Bemærkningerne i indsigelsen medfører ingen ændringer i GRØNT LYS.
2 Kjeld Almer Hvidegårdsparken 10 2800 Kgs Lyngby	2.1	Forslår et samarbejde med Vejdirektoratet om etablering af tilkørsel til Helsingørsmotorvejen for den sydgående trafik og afkørsel for den nordgående ved Rævehøjvej.	Rampeanlæg ved Rævehøjvej er en nærliggende tanke i forbindelse med udbygning ved DTU og Dyrehavegård. Pga. den forholdvis korte afstand til rampeanlægene ved Klampenborgvej og i Lundtofte er det tvivlsomt, om Vejdirektoratet vil godkende et ved Rævehøjvej.	Forslaget drøftes ved Vejdirektoratet, men medfører ingen ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	2.2	Foreslår kunstgræs som i Farum på Lyngby Stadion for at støtte kommunens image som klimakommune.	I forbindelse med projekteringen af ny opvisningsbane bør de forskellige muligheder for valg af belægning (kunstgræs, græs, blandingsbelægning) undersøges, herunder de miljømæssige aspekter af anlæg og drift.	Forslaget undersøges, men giver ikke anledning til at ændre GRØNT LYS.
3 Viggo Pedersen Vig- go.pedersen@webspeed.dk	3.1	<p>GRØNT LYS er et positivt indslag omend fantasien er løbet løbsk.</p> <p>Vurderer, at de beskrevne aktiviteter omkring DTU - flere arbejdspladser og studerende - ikke vil skabe mere liv nede i Kgs. Lyngby.</p> <p>Vurderer, at flere boliger til unge studerende ikke giver flere penge i kommunekassen. Bedre at satse på de ansatte på DTU.</p>	<p>Beregninger fra kommunen (som er bekræftet af Cowi) viser, at studerende uden børn er en økonomisk gevinst for kommunen, idet de ikke har noget forbrug af udgiftstunge kommunale ydelser i form af institutions- og skolepladser. Derved bliver de studerende på trods af beskedne indkomster en ren økonomisk "overskudsforretning" for kommunen. Udenlandske forskere og ansatte på DTU uden børn vil ligeledes være en ren økonomisk "overskudsforretning" for kommunen.</p> <p>For familier med gennemsnitsindkomster bestående af 2 voksne og 1 institutionsbarn og 1 skolebarn vil de samlede kommunale udgifter overstige indtægterne. Er de voksne i denne familie udenlandske forskere vil skattereglerne dog omvendt betyde, at de samlede kommunale indtægter over stiger udgifterne.</p>	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	3.2	Dyrehavegårds jorder ønskes ikke bebygget.	<p>I afsnittet "Det gør vi", pkt. 5 om byfortætning, 3. punkt, citat: På Dyrehavegårds jorder kan de stationsnære arealer tættest på DTU udvikles til formål, der støtter op om universitetet, herunder spin-off virksomheder og andre virksomheder med relation til universitet. De øvrige områder af Dyrehavegårds jorder udbygges ikke i planperioden.</p> <p>GRØNT LYS beskriver i Byvision 2030 en etapevis udvikling af del af Dyrehavegårds jorder. Første etape består af en byudvikling af beplantningsbæltet vest for Helsingørmotorvejen og byudvikling af Trongårdsområdet i forbindelse med planlægningen af nyt plejecenter. Den etapevise udbygning bygger i øvrigt på stationsnærhedsprincippet og er afhængig af letbanens linjeføring og stationernes placeringer.</p>	<p>Beskrivelsen i "Dyrehavegård – nyt grønt byområde" i Byvision 2030 fastholdes i GRØNT LYS. Pkt. 3 i afsnit 5 om byfortætning i "Det gør vi" fastholdes ligeledes.</p>
	3.3	Forslag om at nedrive boliger på Melagervej og bygge nyt. Alternativt indgå som arealer til letbanen.	<p>Ejendommen Melagervej 1-27 er en tidligere pensionistboligejendom, som i dag primært udlejes til borgere med særlige sociale problemer. Ejendommen indeholder 56 tidssvarende boliger, fordelt på 42 et-værelses boliger og 14 to-værelses boliger. Der er ingen planer om nedrivning af disse boliger.</p>	<p>Forslaget imødekommes ikke.</p>
	3.4	<p>Letbanens linjeføring samt reduktion i antallet af busser bør overvejes. Letbanen skal betjene DTU og K-Nord mest muligt. Det foreslås, at linjeføringen går via Melagervej over det grønne område ved Bauneporten og derfra frem mod DTU.</p>	<p>Der er indgået aftale med Metroselskabet om nærmere undersøgelser af letbanelinjeføring via DTU, der samtidig vil forbedre betjeningen af K-Nord. En mulig linjeføring via Bauneporten indgår i undersøgelserne. Etablering af letbanen vil indebære omlægninger/reduktioner i busdriften.</p>	<p>Forslag om linjeføring via Bauneporten og DTU vil indgå i beslutningsgrundlaget for letbanens linjeføring. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
4 Bo Kolbe N. Madsen Trongårdsvej 59 2800 Lyngby	4.1	Stor ros til visionerne i GRØNT LYS. Vigtigt at fastholde kommunens drømmeudvikling, være bevidste om hvilken samfundsudvikling, drømmen bygger på og hvorvidt drømmen skaber værdier for andre. Og ikke mindst overveje, hvilke tiltag dette kræver af kommunen. Støtter tanken om kollegietårne - særligt i Kgs. Lyngby.	-	-
	4.2	Foreslår Lyngby Rådhus anvendt til koncerter.	LTK har mange muligheder for afholdelse af koncerter bl.a. på de kulturelle institutioner: Stadsbiblioteket, Sophienholm og på Ny Lyngbygaard, hvor Musikskolen også afholder koncerter. Rådhuset bruges ind imellem også til koncerter, men de fremtidige anvendelsesmuligheder herfor er endnu ikke afklaret.	Forslaget indgår allerede i forvaltningens overvejelser om den fremtidige brug af Lyngby Rådhus. Forslaget medfører ingen ændringer i GRØNT LYS.
	4.3	Foreslår åbent i Stadsbiblioteket 24/7. En studentercafé åben for alle med billig mad og kaffe bør indarbejdes.	Det er en spændende tanke at videreudvikle bibliotekets eksisterende 24/7 service i det digitale rum på nettet til også at omfatte et 24/7 åbent fysisk bibliotek. – Mulighederne for at realisere det vil kræve nærmere sonderinger. En studentercafé, som skitseret i forslaget, vil være vanskelig at rumme indenfor bibliotekets fysiske rammer. Men måske mindre kan gøre det, således at muligheder for at udvide åbningstiden i den eksisterende bibliotekscafé undersøges i forbindelse med en eventuel markant udvidelse af Stadsbibliotekets åbningstid.	Forslaget medfører ingen ændringer i GRØNT LYS. Det indgår i bibliotekets Projekt 2015.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	4.4	Vigtigt, at involvere de unge i udviklingen af byen og byens liv.	<p>Høringen af GRØNT LYS og invitationer (målrettet de unge og studerende) til deltagelse i den borgerinddragende begivenhed den 29. maj blev sendt til alle studerende i kommunen via forskellige intra på uddannelsesinstitutionerne. Der blev ligeledes hængt plakater op på centrale udvalgte uddannelsessteder.</p> <p>Det vurderes i øvrigt, at der er et godt samarbejde omkring blandt andet studenteropgaver mellem uddannelsesinstitutionerne, de studerende og de forskellige relevante forvaltninger.</p> <p>Lyngby-Taarbæk Kommune har derfor uden en samarbejdsaftale med DTU indeholdende forskellige samarbejdsprojekter.</p>	Bemærkningerne i indsigelsen medfører ingen ændringer i GRØNT LYS.
5 Meta Christina Borgen Dam Agervang 102 2800 Kgs. Lyngby	5.1	Spændende visioner og godt forslag med vandløb fra DTU til Fæstningskanalen.	Muligheden for at udnytte arealerne i Ermelundskilen som et fremtidigt bassin til opstuvning af regnvand, har tidligere været drøftet. Derfor antages det også at indgå i et fremtidigt projekt.	Indgår allerede i planlægningen.
	5.2	Foreslår Ermelundskilen som overløbsbassin, idet bevoksningen mod Firskovvejområdet foreslås bevaret og udvidet. Finder at høj bebyggelse i Firskovvejområdet vil skæmme naturoplevelsen i Ermelundskilen.	Efter forvaltningens vurdering vil det være muligt at bygge højere på Firskovvej uden at tilsidesætte naturoplevelsen i Ermelundskilen.	Overvejes i den videre planlægning.
	5.3	<p>Opføres der støjskærme langs den kommende letbane?</p> <p>Etableres der gangbroer over letbanens tracé for gående og cyklister? Foreslår, at broen kunne gå fra Agervang 4 til Bækkevang 19.</p>	<p>Som udgangspunkt planlægges der ikke støjskærme, da letbanen ikke ventes at øge støjniveauet.</p> <p>Der er ikke taget stilling til spørgsmålet om niveaufri skæringer af letbanetracéet. Mulighederne for at reducere letbanens barrierevirkning indgår i det videre arbejde med beslutningsgrundlaget for letbanen.</p>	Giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	5.4	Foreslår parkeringsanlæg mellem Lundtofttegårdsvej og Helsingørmotorvejen med gratis letbanebillet for at lette biltrafikken på Klampenborgvej og presset på p-pladserne i det centrale Lyngby.	Et parkér-og-rejs-anlæg ved en af letbanens stationer mellem Lundtofttegårdsvej og motorvejen bør overvejes i det videre arbejde med letbanen.	Forslaget overvejes i det videre planlægningsarbejde. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	5.5	Foreslår mindre område i Kgs. Lyngby, der kan udvikle sig med klubber, barer og live musik.	Efter forvaltningens opfattelse er Kgs. Lyngby netop et mindre afgrænset område, der skal summe af liv efter lukketid, hvorfor det er vigtigt ikke at lægge yderligere restriktioner.	Forslaget imødekommes ikke.
6 Niels Jørgen Christensen Niels-j-chr@live.dk	6.1	Foreslår et vandland i Lalandia-format på Dyrehavegårds jorder. Kan bidrage til turismen i kommunen.	I Byvision 2030 beskrives anvendelsen af Dyrehavegårds Jorder til boliger, kollegier, forskning og videnstunge virksomheder. Et vandland vurderes ikke at være lig/passe ind i ovennævnte anvendelser og dermed indgå i det beskrevne "billede" af, hvordan Dyrehavegårds Jorder kan komme til at se ud i 2030. Hver sommer besøger ca. 2 mio. gæster Dyrehavsbakken og ca. 400.000 Fri-landsmuseet.	Forslaget imødekommes ikke.
	6.2	Foreslår skaterpark i Virumpark - samlingssted for unge mennesker.	Der er truffet politisk beslutning om etablering af en skaterbane, men den oprindelige tiltænkte placering bag Virum Station måtte opgives på baggrund af indsigelser til Natur- og Miljøklagenævnet.	Der undersøges alternative placeringmuligheder. Forslaget indarbejdes ikke i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
7 DTU v/ rektor Anders Bjarklev Anker Engelunds Vej 1 Bygning 101 A 2800 Kgs. Lyngby	7.1	Bemærker, at GRØNT LYS er en ambitiøs plan for kommunens udvikling som vidensby. En strategi, der tydeligt inddrager DTU som en central aktør. Såvel GRØNT LYS som Lyngby-Taarbæk Vidensby 2020 støttes varmt af DTU. Det bemærkes endvidere at vidensby-netværkene har styrket båndene mellem DTU og kommunen. DTU indgår gerne i det videre arbejde.	-	-
	7.2	En letbane med stoppesteder på campus vil øge fremkommeligheden for studerende og ansatte på DTU. Opfordrer til fortsat at tale for etablering af letbanen sammen med DTU.	Der er indgået aftale med Metroselskabet om nærmere undersøgelser af linjeføring og stationsplacering på DTU.	Metroselskabets undersøgelser vil indgå i beslutningsgrundlaget for letbanens linjeføring.

UDKAST - EJ FÆRDIGT

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	<p>7.3 DTU planlægger udvidelser. Der vil blive behov for internationale skoletilbud, nye boliger og kollegier. DTU støtter at disse kan placeres centralt i Kgs. Lyngby.</p>	<p>På Børne- og Ungdomsudvalgsrådet i august måned forelægges "Skoleudviklingsstrategi 2020". Sammen med denne forelægges et notat, hvori det vises, hvilke muligheder der er for etablering af et internationalt skoletilbud i LTK. Sagen er ønsket behandlet af det politiske udvalg. Der er pr. 1. august 2012 oprettet en engelsksproget børnehøvegruppe i Børnehuset Drivhuset. Drivhuset er en selvstændig institution beliggende på DTUs campusområde.</p> <p>Kommunen samarbejder derudover med DTU og Foreningen Lyngby-Taarbæk Vidensby om at løse en række af de opgaver, der følger med udvidelsen af områdets uddannelsesinstitutioner, herunder behovet for internationale skoletilbud, nye boliger og kollegier.</p> <p>På skoleområdet afsøges modeller for et engelsksproget undervisningstilbud.</p> <p>På boligområdet er igangsat et tværgående analysearbejde, der har til formål at øge antallet af boliger i Lyngby-Taarbæk til studerende, forskere og internationale medarbejdere.</p>	<p>Bemærkningerne medfører ingen ændringer i GRØNT LYS.</p>

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	7.4	Den internationale dimension er vigtig at inddrage i visionen for kommunens udvikling.	<p>På Børne- og Ungdomsudvalgsmødet i august måned forelægges "Skoleudviklingsstrategi 2020". Et af de central emner i denne er globalisering og herunder arbejdet med den internationale dimension i undervisningen.</p> <p>En del af grundlaget for teksten ligger i Fælles Mål for folkeskolen og i KL's strategi for den internationale dimension i undervisningen. Sidstnævnte er også grundlaget for arbejdet i Skoleafdelingens netværk om internationalisering.</p> <p>Vi har også stor fokus på den internationale dimension, herunder velkomsten og integration af lokale udenlandske vidensmedarbejdere og deres familier og vi udvikler løbende</p> <ul style="list-style-type: none"> • flere kommunale medarbejdere deltager i vidensbynetværkets internationalisering • Velkomstmøder for udenlandske borgere, næste velkomstmøde d. 4 oktober • Engelsk velkomstguide til Lyngby-Taarbæk med information og gode links www.ltk.dk/welcome • Fokus på mere oversættelse af den nye hjemmeside - der går i luften næste år • Engelsk søgning på sportsaktiviteter www.motion.ltk.dk 	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	7.5	Udvikling af arealerne langs Helsingørsmotorvejen er perspektivrig. Det er vigtigt, at det tydeliggøres, hvilke virksomhedstyper de pågældende arealer har for øje.	I GRØNT LYS står der følgende: "På Dyrehavegårds jorder kan de stationsnære arealer tættest på DTU udvikles til formål, der støtter op om universitetet, herunder spin-off virksomheder og andre virksomheder med relation til universitet. De øvrige områder af Dyrehavegårds jorder udbygges ikke i planperioden." Der vil i forbindelse med idékonkurrence, kommuneplanrevision og kommende lokalplaner blive konkretiseret i videst muligt omfang, hvilke erhverv, der ønskes placeret i de forskellige udbygnings- og fortætningsområder.	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	7.6	Målet om, at Lyngby-Taarbæk skal være kendt som et testlaboratorium for nye, grønne og bæredygtige teknologier, følges med interesse.	Et mål for Lyngby-Taarbæk Vidensby 2020 hedder Lyngby-Taarbæk skal være kendt som et testlaboratorium for nye, grønne og bæredygtige teknologier. Målet går igen i GRØNT LYS i afsnittet "Det gør vi" under pkt. 9 Grønt og bæredygtigt. Målet er udvidet med følgende: forstærke det grønne landskab, grønne tage, og lokal afledning af regnvand, taghaver og grønne vægge, stationsnærhedsprincippet og energirigtigt byggeri. For begge strategiers vedkommende gælder at for at nå målene kræves en aktiv indsats af flere parter og en fælles strategi.	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	7.7	Visionen om et forskningsplejehjem, hvor nye teknologier udvikles og afprøves, følges ligeledes nøje.	<p>I Byvision 2030 beskrives følgende: "...på arealerne syd for Trongårdsvej ...blev der opført et nyt plejecenter efter helt moderne principper. Sammen med forskere fra DTU udviklede kommunen et nyt højteknologisk plejehjem, hvor plejen er i top for mindre omkostninger".</p> <p>Status på et nyt højteknologisk plejehjem er vedtaget i socialudvalget og kommunen er i gang med at udarbejde en helhedsplan for området. I den forbindelse afholdes et borgermøde den 16. august. På baggrund af mødet kommer den på byplanudvalgets møde i september.</p>	GRØNT LYS konsekvensrettes afhængig af protokollat fra byplanudvalgets møde i september 2012.
8 Fortunfortets Venner v/ Nete Munk Nielsen fortunfortet@gmail.com	8.1	<p>Står gerne til rådighed med oplysninger om alle befæstningsanlæg i kommunen. Glæder sig over, at Københavns <u>nyere</u> Befæstning omtales i GRØNT LYS.</p> <p>Kommenterer forkert tekst under figur/kort. Det bør rettelig være: "Københavns landbefæstning strækker sig fra Avedøre i syd, op langs Vestvolden over Lyngby til Taarbæk i nord. Københavns søbefæstning slutter ringen fra Mosede i syd op gennem Øresund til Taarbæk i nord."</p>	<p>Der findes forskellige navne for Københavns (nyere) Befæstning. På hjemmesiden: http://www.befaestningen.dk/ kaldes det for Københavns Befæstning. Forvaltningen har illustrationen fra denne hjemmeside og har derfor valgt denne betegnelse.</p> <p>Forvaltningen er opmærksom på andre hjemmesider om samme emne herunder: http://www.faestningskanalen.dk/downloads/Befaestningspjece.pdf</p>	<p>Tekst under figur/kort i GRØNT LYS rettes som foreslået.</p> <p>Københavns Befæstning fastholdes som navn.</p>

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	8.2 Det foreslås, at Lyngbyfortet og Fortunefortet også nævnes i GRØNT LYS.	<p>Det er korrekt, at forterne ejes og vedligeholdes af Lyngby-Taarbæk Kommune.</p> <p>Begge forte er som nævnt i indsigelsen vigtige kulturhistoriske og rekreative anlæg. Fæstningskanalen er dog det mest tydelige spor efter Københavns Befæstning i Kgs. Lyngby. Forterne, der ligger i Ulrikkenborg tæt på kommunegrænsen til Gladsaxe og ved grænsen til Dyrehaven mellem Fortunen og Hjortekær, er derfor ikke inddraget i beskrivelsen i Byvision 2030.</p> <p>I arbejdet med kulturmiljøer vil det være naturligt at overveje spor efter Københavns nyere Befæstning inddraget.</p>	Forslaget imødekommes ikke.
9. Støtteforeningen for kulturstedet Lindegaarden v/ Formand Marianne Hilton Nørregade 7D st. tv. 2800 Kgs. Lyngby Sendt af Jytte Kløve jytte@kloeve.dk	9.1 Gamle kulturrammer skal bevares og levendegøres. Foreningen foreslår Lindegaarden som et oplagt sted – bruges som et åbent, multikulturelt og integrerende mødested, hvor samarbejde og kommunikation bliver den røde tråd.	LTK samarbejder allerede nu med Lindegården om anvendelsen til kulturelle og folkeoplysende aktiviteter og vil også gerne indgå i et fremtidigt samarbejde med Lindegården om forskellige aktiviteter.	Samarbejdet fortsættes. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
<p>10. KulturNetværket Guldsmed Jytte Kløve Lyngby Hovedgade 44 2800 Kongens Lyngby</p>	10.1	<p>KulturNetværket har med stor interesse fuldt med i visionerne for Lyngby-Taarbæk Kommune og opfordrer til, at LYS LYD VAND kan blive inddraget i fremtidsplanerne for design- og medieprofilen.</p> <p>KulturNetværket ser frem til det fremtidige samarbejde med kommunen.</p>	<p>Teknik- og Miljøudvalget anmodede i december 2011 i forbindelse med sag om KulturNetværkets LYS LYD VAND forvaltningen om at indlede en dialog med KulturNetværket.</p> <p>Forvaltningen havde 29. marts 2012 et møde med KulturNetværket og netværket indgik i et positivt samarbejde med forvaltningen omkring afholdelse af den borgerinddragende event den 29. maj. På møder i Teknik- og Miljøudvalget samt Byplanudvalget 13. juni 2012 blev sag omkring idéforslag til strategi fra KulturNetværket behandlet. I forbindelse med sagens behandling blev det blandt andet besluttet: at et arbejde med udarbejdelse af strategi for forskønnelse af byens stæder, torve og pladser afventer resultatet af høringen på kommuneplanstrategien GRØNT LYS.</p> <p>Efter endelig vedtagelse af GRØNT LYS lægges der op til idékonkurrence. Idékonkurrencens forslag skal udmøntes i en helhedsplan med konkrete byrumsprojekter – (pkt. 6 i afsnittet "Det gør vi").</p> <p>Tilbud om fremtidigt samarbejde er noteret.</p>	<p>Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p> <p>I forbindelse med program for idékonkurrence vil det blive overvejet i hvilken form og omfang KulturNetværkets visioner om LYS LYD VAND kan inddrages.</p>
	10.2	<p>Stadsbiblioteket som "motoren" for byens kulturelle vækst. Et nyt kulturcenter.</p>	<p>Spændende tanker, som harmonerer med de seneste års indsats for at styrke Stadsbibliotekets funktion som et mødested for læring, viden og kultur.</p>	<p>Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS. Det indgår i bibliotekets Projekt 2015.</p>

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	10.3 Et nyt kunsthøjhus i sammenhæng med Templet, som kan skabe sammenhæng mellem kunst og musik.	Et nyt kulturbyggeri er næppe økonomisk realiserbart indenfor de kommende år, men en udnyttelse af de eksisterende rammer og samarbejdsmuligheder med forskellige kulturelle aktører som f.eks. Templet er igangsat og kan udvikles nærmere f.eks. også ifb. med præsentation af kunst.	Sammenhæng mellem kunst og musik søges støttet i samarbejder generelt. Forslaget giver ikke anledning til at ændre i GRØNT LYS.
	10.4 Lindegaarden som et nyt kulturelt samlingssted, hvor et internationalt kultursamarbejde kan finde sted. Fokus på kunst og videnskab.	LTK samarbejder allerede nu med Lindegaarden om anvendelsen til kulturelle og folkeoplysende aktiviteter og vil også gerne indgå i et fremtidigt samarbejde med Lindegaarden om forskellige aktiviteter.	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	10.5 Parkkirkegården som et kulturkapel i samarbejde med DTU.	Parkkapel har været undersøgt nærmere omkring anvendelse til kulturelle formål. En stram kommunal økonomi er en barriere, men det kan undersøges, hvorvidt DTU er interesseret i et konkret samarbejde.	Samarbejder med eksterne parter støttes generelt også i forbindelse med kultur. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	10.6 Underetagen i Pritzels Hus skal gøres offentlig tilgængelig.	Ejeren af ejendommen er i gang med reovering af ejendommen i overensstemmelse med gældende lokalplan. Lokalplanens formål er, at sikre at stueetagen i Pritzels fabriksbygning anvendes til formål, der understøtter området funktion som udflugtsområde, dog med mulighed for indpasning af kantine og mødefaciliteter for de ovenfor liggende kontorer.	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	10.7 Lokale mødesteder for lokalbefolkningen i bebyggede områder.	I Lundtofte er der f.eks. Lundtofte Medborgerhus ellers kan der måske også samarbejdes med de lokale boligforeninger om mulighederne.	Samarbejder med eksterne parter støttes generelt også i forbindelse med kultur. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	10.8	Et stort behov for lokaler til afholdelse af møder i de lokale frivillige foreninger.	Se 10.7	Samarbejder med eksterne parter støttes generelt også i forbindelse med foreningsarbejde. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	10.9	Oprettelse af kunstråd – så kommunen kan gøre brug af 50 % ordningen fra Statens Kunstråd.	Lyngby-Taarbæk har tidligere haft et kunstråd. Det blev af økonomiske årsager nedlagt i 1980'erne. Lise skjødt. 4588 4383.	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS. Oprettelse af et kunstråd tages efter endelig vedtagelse af GRØNT LYS op i det relevante fagudvalg.
	10.10	Midlerne til de forskellige aktiviteter kan komme fra en pulje, som opstår ved nybyggeri, hvor der lægges 1½ % til kunstnerisk udsmykning.	Lyngby-Taarbæk Kommune afsætter pt. ikke en procentdel til kunstnerisk udsmykning ved f.eks. nybyggeri af en vis størrelse.	Forslaget giver ikke anledning til ændringer af GRØNT LYS.
11. Bondebylauget i Kgs. Lyngby v/ Niels Friderichsen stelni@pc.dk	11.1	Den infrastrukturelle akse. Bondebylauget foreslår, at linieføringen for letbanen føres fra Klampenborgvej og via Bauneporten og gennem DTUs midteravenue (N. Koppels Alle – K. Wintherfelds Alle).	Der er indgået aftale med Metroselskabet om nærmere undersøgelser af letbanelinjeføring via DTU. En mulig linjeføring via Bauneporten indgår i undersøgelserne.	Forslaget vil indgå i beslutningsgrundlaget for letbanens linjeføring.
	11.2	Den kulturhistoriske akse. Det foreslås, at Kulturstedet Lindegården bliver et kulturelt bindeled mellem DTU og handelsbyen Lyngby.	LTK samarbejder allerede nu med Lindgården om anvendelsen til kulturelle og folkeoplysende aktiviteter og vil også gerne indgå i et fremtidigt samarbejde med Lindegården om forskellige aktiviteter - også gerne i samarbejde med eksterne parter.	Samarbejdet fortsættes. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	11.3	Den teknologiske og erhvervsmæssige akse. Bondebylauget er for bymiljøet på hovedgaden og det gode handelsliv, men imod højhussiloer i bymidten. Lyngby må ikke blive en Ørestad nr. 2.	Byvision 2030 er ét bud på, hvordan den fremtidige udvikling i Lyngby-Taarbæk kan se ud. Med statens udpegning af stationsnære områder lægges der op til fortætning i disse områder. GRØNT LYS støtter op om denne strategi. En fortætning kan alt andet lige være med til at sikre eksisterende grønne og blå værdier i området i øvrigt.	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer af GRØNT LYS.
12. Civ. Ing. Jens Ulrik Madsen Hummeltoftevej 113 2830 Virum Ing. M.A.I. Niels Friderichsen Høstvej 4 2800 Kgs. Lyngby	12.1	For at undgå gener for beboerne på Buddingevej-viadukten foreslås en ændring af letbanens forløb: Fra Gladsaxe køres ad Gammelmosevej til Nybrovej og videre langs Mariebjerg Kirkegård til krydset Lyngby Hovedgade/Christian X's Allé. Herfra fortsættes ad Lyngby Hovedgade og ind på Jernbaneplassen.	Forslaget kan ikke anbefales, da det vil indebære omvejskørsel og betydeligt forøgede anlægs- og driftomkostninger.	Forslaget tages ikke til følge.
	12.2	Desuden foreslås et forløb via DTU, hvor der fra Klampenborgvej køres via Bauneporten og gennem DTUs midteraveue (N. Koppels Alle – K. Wintherfelds Alle).	Der er indgået aftale med Metroselskabet om nærmere undersøgelser af letbanelinjeføring via DTU. En mulig linjeføring via Bauneporten indgår i undersøgelserne.	Forslaget vil indgå i beslutningsgrundlaget for letbanens linjeføring.
	12.3	Der opfordres til at letbanen i bymidten udføres uden skæmmende master og luftledninger.	Af samme årsag har kommunalbestyrelsen foreslået anvendelse af letbanemateriel med batteri. Dette undersøges nu af Metroselskabet.	Forslaget indgår allerede i letbaneprojektet.
13. Tom Ulvman Jensen Langs Hegnet 14 2800 Kgs. Lyngby	13.1	Forslag til håndtering af trafikken på Klampenborgvej. Det foreslås, at den gennemkørende trafik ad Klampenborgvej ledes ned i en tunnel før Kanalvej og op igen efter jernbanebroen.	I 2005 skønnede Cowi, at en underjordisk vejforbindelse vil beløbe sig til omkring 1,7 mia. kr. ekskl. moms og i prisniveau 2003. Forslaget kan ikke anbefales af økonomiske grunde.	Forslaget tages ikke til følge.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	13.2	Letbanen erstattes med elektriske busser – billigere og larmer mindre.	Som baggrund for beslutningen om en højklasset kollektiv trafikforbindelse i Ring 3-korridoren lavede Cowi i 2010 en rapport, hvor man sammenlignede letbaneløsningen med en såkaldt BRT-løsning (højklasset busløsning i eget tracé). På baggrund af rapporten besluttede Transportministeriet, Region Hovedstaden og kommunerne langs Ring 3 at gå videre med letbaneløsningen.	Forslaget tages ikke til følge.
	13.3	Foreslår at der skabes bedre sammenhæng mellem Ulrikkenborgområdet og det centrale Lyngby ved at føre omfartsvejen og jernbanen i tunnel.	Grundlæggende et godt forslag, der dog ikke vurderes at kunne realiseres af økonomiske årsager.	Forslaget tages ikke til følge.
	13.4	Dyrehavegårds jorder bevares som de er. DTU har rigeligt med plads.	Se pkt. 3.2.	Beskrivelsen i "Dyrehavegård – nyt grønt byområde" i Byvision 2030 fastholdes i GRØNT LYS. Pkt. 3 i afsnit 5 om byfortætning i "Det gør vi" fastholdes ligeledes.
14. Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk v/ Formand Anne Mette Kolringen Christiansrovej 2 2930 Klampenborg	14.1	Foreningen ønsker, udpegning af kulturmiljøerne fremmes, så de kan indgå i revisionen af kommuneplanen.	Eva Ørum	
	14.2	Foreningen ønsker fokus på formidling af kulturarv og bygningskultur.	I forbindelse med udarbejdelsen af kulturstrategien er forvaltningen i gang med interessentmøder m.v. hvor også Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk Kommune er inviteret. I den forbindelse vil emnet omkring formidling af kulturarv og bygningskultur blive taget op.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	14.3	Foreningen er imod en ændret bebyggelsesprocent ved bevaringsværdige bygninger i områder med åben-lav boligbebyggelse. Foreningen mener, at det skal fremgå af kommuneplanen, at bevaringsværdigbebyggelse ikke må nedrives eller ændres uden kommunalbestyrelsens tilladelse.	Eva Ørum	
	14.4	Ingen bebyggelse på Dyrehavegårds jorder.	Se pkt. 3.2.	Beskrivelsen i "Dyrehavegård – nyt grønt byområde" i Byvision 2030 fastholdes i GRØNT LYS. Pkt. 3 i afsnit 5 om byfortætning i "Det gør vi" fastholdes ligeledes.
	14.5	Foreningen er imod byudviklingsplanerne i vision 2030 – for meget bebyggelse.	Eva Ørum	
	14.6	Letbanen bør gå gennem DTU.	Der er indgået aftale med Metroselskabet om nærmere undersøgelser af linjeføring og stationsplacering på DTU.	Metroselskabets undersøgelser vil indgå i beslutningsgrundlaget for letbanens linjeføring.
	14.7	Foreningen støtter op om miljøvenlige torve og byggeri og overdækning af Lyngby Station og Omfartsvej.	-	-
15. Danmarks Naturfredningsforening v/ Hans Nielsen Kastanievej 4 B, st. mf. 2800 Kgs. Lyngby	15.1	Naturområderne, landskaberne og kulturhistorien skal bevares og forbedres	Eva Ørum	
	15.2	Støtter op om Vidensby, men ikke om gennemførelse af 400.000 m2 nybyggeri.	Eva Ørum	

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	<p>15.3 Støtter op om Lyngby-Taarbæk som et testlaboratorium for nye, grønne og bæredygtige teknologier, men ikke på bekostning af de eksisterende grønne områder.</p>	<p>Et mål for Lyngby-Taarbæk Vidensby 2020 hedder Lyngby-Taarbæk skal være kendt som et testlaboratorium for nye, grønne og bæredygtige teknologier. Målet går igen i GRØNT LYS i afsnittet "Det gør vi" under pkt. 9 Grønt og bæredygtigt. Målet er udvidet med følgende: forstærke det grønne landskab, grønne tage, og lokal afledning af regnvand, taghaver og grønne vægge, stationsnærhedsprincippet og energirigtigt byggeri. For begge strategiers vedkommende gælder at for at nå målene kræves en aktiv indsats af flere parter og en fælles strategi. Det er noteret, at foreningen har den holdning, at grønne og bæredygtige teknologier ikke støttes, hvis det sker på bekostning af eksisterende grønne områder.</p>	<p>Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>
	<p>15.4 Dyrehavegårds marker mellem Helsingørsmotorvejen og Hjortekærsvej skal ikke bebygges.</p>	<p>Se pkt. 3.2.</p>	<p>Beskrivelsen i "Dyrehavegård – nyt grønt byområde" i Byvision 2030 fastholdes i GRØNT LYS. Pkt. 3 i afsnit 5 om byfortætning i "Det gør vi" fastholdes ligeledes.</p>
	<p>15.5 Fæstningskanalen genskabes fra Lyngby - Hovedgade til Klampenborgvej.</p>		<p>Indgår allerede i planlægningen</p>

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	15.6 Foreningen ønsker reduktion af trafikstøj i Mølleådal og Ermelundskilen.	<p>Støjen i disse områder stammer fra Helsingørmotorvejen, som er en statsvej.</p> <p>Det anses for vigtigst, at prioritere indsatsen mod trafikstøj ved boliger frem for rekreative områder.</p> <p>Støjdæmpning af Mølleådal indgår i en evt. støjdæmpning af boligområdet Hjortekær nord.</p> <p>Der skal udarbejdes en ny/revideret støjhandlingsplan i 2013. Her vil rekreative områder eventuelt kunne medtages.</p>	<p>Giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p> <p>Behandles i forbindelse med støjhandlingsplan 2013.</p>
	15.7 Foreningen ønsker ingen stationsnærhed ved Fuglevad Station	<p>Baggrunden for, at kommunalbestyrelsen ønsker at kunne udpege stationsnære arealer omkring Fuglevad Station, er projektet om Lyngby Idrætsby. P.t. afventes den videre proces om Fingerplan 2012, der lægger rammerne for hovedstadskommunernes fysiske planlægning. Herunder mulighederne for at kunne udpege stationsnære områder omkring lokalbane- og letbanestationer.</p>	<p>På baggrund af Fingerplan 2012 og i forbindelse med udarbejdelsen af Kommuneplan 2013 vil der ske en afgrænsning af stationsnære områder i Lyngby-Taarbæk. Bemærkningen medfører ingen ændringer i GRØNT LYS.</p>
	15.8 Letbanen bør gå gennem DTU.	<p>Der er indgået aftale med Metroselskabet om nærmere undersøgelser af linjeføring og stationsplacering på DTU.</p>	<p>Metroselskabets undersøgelser vil indgå i beslutningsgrundlaget for letbanens linjeføring.</p>

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	15.9	Foreningen støtter op om klimastrategien, men savner større fokus på reduktion af de befæstede arealer og de trafikmæssige konsekvenser ved at udbygge butiksarealet i Kgs. Lyngby.	<p>For så vidt angår øget fokus på reduktion af de befæstede arealer, er et af klimastrategiens indsatsområder i forhold til den fremtidige klimatilpasning en øget satsning på Lokal Afledning af Regnvand (LAR-løsninger) som bl.a. opnås ved at minimere de befæstede arealer.</p> <p>Det vil indgå i overvejelserne i forbindelse med den nye kommuneplan, at bruge planlovens muligheder for at opstille generelle retningslinjer for reduktion af de befæstede arealer, da dette er et godt redskab til at fremme nedsivning af regnvand.</p> <p>Forvaltningen vil i øvrigt have øget fokus på mulighederne for at nedsive regnvand i forbindelse med f.eks. letbaneprojektets gennemførelse.</p> <p>De trafikmæssige konsekvenser af byudviklingen er en af de store udfordringer, som der skal findes bæredygtige løsninger på. Som det fremgår af klimastrategien, er der opmærksomhed på dilemmaet mellem vækst og trafik. I det omfang det besluttes at fortætte byen, vil fortætningen skulle ske på et grønt og bæredygtigt grundlag</p>	Bemærkningerne i indsigelsen medfører ingen ændringer i GRØNT LYS, men vil indgå i det videre arbejde med at konkretisere og prioritere klimastrategiens indsatsområder i relevante sektorplaner.
16. Cyklistforbundet v/ Formand Niels Wellendorf Fuglsangvej 18 2830 Virum Cyklistforbundet.lyngby-sollerod@dcf.dk	16.1	Tilfredshed om visionen for cyklismen og er interesseret i et samarbejde i forbindelse med udmøntningen af den samt med DTU's faglige miljøer for trafikplanlægning og vejbygning.	Interessen for samarbejde er noteret.	Giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	16.2	<p>Fokus på cykeltrafikken i bymidten og tilkørslen hertil.</p> <p>Forbundet ønsker, at infrastrukturen for cyklister skal omtænkes.</p> <p>Forbedring af cykelparkeringen i bymidten.</p>	<p>Det fremgår af GRØNT LYS, at cyklisternes forhold skal opprioriteres generelt, bl.a. med cykelruter og mere cykelparkering. Dette indebærer også forholdene i bymidten.</p>	<p>Giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>
	16.3	<p>En cykelrute fra DTU til Lyngby bymidte skal have en høj standard, direkte og føres via cykelstier langs veje eller cykelstier i eget tracé.</p> <p>En cykelrute gennem boligområdernes grønne arealer anbefales ikke.</p> <p>Krydsning af veje skal være på cykeltrafikens bekostning.</p> <p>Denne cykelrute bør prioritet højt og indgå som en af de første aktiviteter i visionen 2030.</p>	<p>Bemærkningerne vil indgå i en nærmere udformning af cykelruten.</p> <p>Angående prioriteringen har kommunen planer om cykelsuperstier. Desuden er der stadig trafikveje uden cykelstier.</p>	<p>Giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>
17. Niels Wellendorf Fuglsangvej 18 2830 Virum	17.1	<p>Byfortætning langs Letbanen skal ses i sammenhæng med, hvad der er behov for af nybyggeri i hele kommunen. Der er i dag tomme bygninger i flere af kommunens bydele.</p>	<p>Enig.</p>	<p>Giver ingen anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>
	17.2	<p>Behov for en helhedsplan over Virum station og det omkringliggende område. Der foreslås, at det lukkede posthusområde bruges som et kommunalt medborgerhus – lokaler for foreninger og en restaurant.</p>	<p>I forbindelse med Post Danmarks afhængelse af området vil kommunen i samarbejde med områdets grundejere og beboere udarbejde en helhedsplan for området, der sikrer Virum Center som et centralt og vitalt område i bydelen.</p>	<p>Indgår allerede i planlægningen. Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	17.3 Dyrehavegårds jorder bevares som et grønt areal.	Se pkt. 3.2.	Beskrivelsen i "Dyrehavegård – nyt grønt byområde" i Byvision 2030 fastholdes i GRØNT LYS. Pkt. 3 i afsnit 5 om byfortætning i "Det gør vi" fastholdes ligeledes.
	17.4 Udbygning af Firskovvej bør overvejes, så Lyngby ikke bliver delt i to områder.	En udbygning af Firskovvejområdet skal netop sikre en større funktionel sammenhæng til Kgs. Lyngby. Firskovvej skal være et område der ikke kun besøges på grund af genbrugsstationen.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændring i GRØNT LYS.
	17.5 Udbygning af Lyngby Stadion vil byplanmæssig ikke være en fordel og give store trafikale problemer. Det foreslås, at der indsættes en særlig buslinje i forbindelse med større arrangementer. Der foreslås et samarbejde med Gentofte Kommune om udbygning af stadion ved Jægersborg station.	Da Lyngby-Taarbæk Kommune ønsker at udvikle Lyngby Stadion til Lyngby Idrætsby er det besluttet, at opvisningsstadion til fodbold skal bibeholdes på det nuværende stadionområde. I forbindelse med større arrangementer på stadion vil der kunne indsættes shuttlebusser som det kendes fra andre stadions.	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS. Ved fremtidige arrangementer med større deltagerantal vil shuttlebusser kunne overvejes.
	17.6 Udbygning skal primært ske i de stationsnære områder. Det gælder også områderne omkring Sorgenfri og Virum stationer.	Enig.	Giver ingen anledning til ændringer af GRØNT LYS.
	17.7 Da en letbane ikke har samme kapacitet som en S-bane, bør de stationsnære områder omkring Letbanestationer være mindre end om S-togsstationer.	Der vurderes ikke at være nogen planmæssig begrundelse for et fast princip om at gøre forskel på størrelsen af stationsnære områder ved S-togs- og letbanestationer.	Udpegning af stationsnære områder omkring de kommende letbanestationer bør ske på baggrund af Fingerplan 2012 og efter en konkret vurdering for hver station.

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	17.8 Fuglevad station ønskes ikke udbygget.	Baggrunden for, at kommunalbestyrelsen ønsker at kunne udpege stationsnære arealer omkring Fuglevad Station, er projektet om Lyngby Idrætsby. P.t. afventes den videre proces om Fingerplan 2012, der lægger rammerne for hovedstads-kommunerne fysiske planlægning. Herunder mulighederne for at kunne udpege stationsnære områder omkring lokalbane- og letbanestationer.	På baggrund af Fingerplan 2012 og i forbindelse med udarbejdelsen af Kommuneplan 2013 vil der ske en afgrænsning af de stationsnære områder i Lyngby-Taarbæk.
	17.9 Hvis Nærumbanen kobles til Letbanen, vil den kollektive trafik blive løftet yderligere.	Pga. en række problemer kan Metroselskabet ikke anbefale en sammenkobling af de to systemer.	Forslag om at koble Nærumbanen og letbanen sammen tages ikke til følge.
	17.10 Tilbage står så en forbedring af Furesø kvarteret og dele af Sorgenfri samt af den tværgående kollektive trafik i kommunen.	I forbindelse med planlægningen af letbanen på Ring 3 vil Movia analysere oplandene, for at vurdere, hvor der skal ske en tilpasning i busnettet. I den forbindelse vil forslag til nye tilbringerbusser til metrostationerne forventeligt blive vurderet.	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	17.11 Mindre biltrafik - Det ønskes at fredeliggøre bymidterne i lokalcentrene. Eksempelvis Virum Torv og Sorgenfri Torv.	I forbindelse med Post Danmarks afhængelse af området ved Virum Torv vil kommunen i samarbejde med områdets grundejere og beboere udarbejde en helhedsplan for området, der sikrer Virum Center som et centralt og vitalt område i bydelen - herunder vil det være naturligt også at se på de trafikale forhold. I forbindelse med en helhedsplan for Sorgenfri stationsområde er det ligeledes en naturlig del at se på trafikforholdene i området.	Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS. De trafikale forhold vurderes i forbindelse med udviklingen generelt i områderne.

Henvendelse fra:	Nr.	Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
18. Foreningen Lyngby-Taarbæk Vidensby v/ bestyrelsen Bestyrelsesformand Claus Nielsen Scion DTU Diplomvej 381 2800 Kgs. Lyngby	18.1	Kommuneplanstrategien stemmer overens med opfyldelsen af Vidensbystrategien. Bestyrelsen og sekretariatet ser frem til forsat godt samarbejde om Lyngby-Taarbæks udvikling.	-	-
	18.2	Bestyrelsen er enig i, at det er erhvervsstrategien, der er med til at drive byudviklingen. Vækst skal være i fokus.	-	-
	18.3	Det forslås, at der sættes fokus på de arealudviklingsmæssige muligheder, der er omkring DTU. Bestyrelsen støtter op om en byfortætning omkring centrum.	I GRØNT LYS beskrives en etapevis udbygning af arealer, der ligger tættest på DTU. Der er ikke fastlagt en rækkefølge for udvikling af arealer i Lyngby-Taarbæk Kommune generelt. Der lægges efter vedtagelsen af GRØNT LYS op til en proces omkring idékonkurrence/parallelopdrag, kommuneplanrevision m.v. Der vil i den forbindelse blive sat fokus også på Dyrehavegårds jorder, hvor de stationsnære arealer tættest på DTU kan udvikles til formål, der støtter op om universitetet, herunder spin-off virksomheder og andre virksomheder med relation til universitet. De øvrige områder af Dyrehavegårds jorder udbygges ikke i planperioden. Den etapevise udbygning bygger i øvrigt på stationsnærhedsprincippet og er afhængig af letbanens linjeføring og stationernes placeringer.	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	18.4 Bestyrelsen pointerer, at en ligelig udvikling i Lyngby-Taarbæk er vigtig, hvor der skal være sammenhæng mellem by- og erhvervsudviklingen og en bæredygtig by med en grøn profil.	Enig.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
19. COLBERGS v/ Irene Krustrup Lyngby Torv 5 2800 Kgs. Lyngby Plus 20 forretninger	19.1 Forretningerne og klinikkerne efterspørger bedre kommunikation og orientering fra kommunen, når der sker ting på torvet foran rådhuset.	Forvaltningen vil generelt se på, hvordan kommunikationen vedr. ændringer i trafik/parkering mv. kan forbedres. Vedr. torvets ombygning, er der inviteret til informationsmøde torsdag den 23. august.	Bemærkninger giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.
	19.2 Det foreslås, at en tilbygning til rådhuset kan indeholde en parkeringskælder med fri parkering 1-2 timer og delvis kort parkering foran forretningerne.	I forbindelse med planlægning af en rådhusudbygning, vil der også blive taget stilling til parkeringsforhold. En parkeringskælder vil sandsynligvis blive tilgængelig for offentligheden hele/dele af døgnet.	Forslaget giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.

Henvendelse fra:	Nr. Resumé:	Forvaltningernes kommentarer:	Forvaltningernes forslag:
	<p>19.3 Følgende ting stilles der spørgsmålstejn ved:</p> <p>Hvordan kan letbanen gå hen over et cafeteria?</p> <p>Er der nok toiletter til de fremtidige kunder fra torv og cafeteria?</p> <p>Kommer der ordentlige og nok cykelstativer og hvordan undgår man, at torvet bliver en cykelbane?</p> <p>Er torvet gammel mosejord?</p> <p>Mistet indtægtsgrundlag?</p>	<p>Den endelige linjeføring på Letbanen er ikke fastlagt endnu. Hvis letbanen etableres, kan det blive nødvendigt at fjerne/flytte cafeteriet.</p> <p>I forbindelse med indretning af Café vil der blive indrettet toiletfaciliteter.</p> <p>Eksisterende cykelstativer vil blive fornyet og kapaciteten vil blive øget.</p> <p>Rådhuset er pælefunderet pga. lag med gytje.</p> <p>Forvaltningen har ikke kendskab til, at pladسدannelser generelt formindsker indtægtsgrundlaget for nærliggende forretninger. Det kan dog ikke afvises, at visse virksomheder kan opleve en ændret (større/mindre) kundestrøm pga. ændrede forhold på torvet.</p>	<p>Spørgsmålene giver ikke anledning til ændringer i GRØNT LYS.</p>

IDEKONKURRENCE

I afsnittet Det Gør Vi i GRØNT LYS er det bestemt, at byvisionens hovedgreb skal bearbejdes i en idekonkurrence om den fysiske udmøntning af visionen om Lyngby-Taarbæk som vidensby.

GRØNT LYS har nu været i offentlig debat og der synes at være en accept af visionen. På en baggrund er det næppe nogen god ide at starte forfra med en idekonkurrence. Men hvad så ??

Gennemførelsen af byvisionen for Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk er den største samlede planlægningsopgave i mands minde. Det er derfor vigtigt at byvisionen analyseres og bearbejdes professionelt. Det vil styrke tilliden til, at tankerne i visionen reelt kan ske fyldest.

Notatet gennemgår 5 teoretiske muligheder, der kan erstatte idekonkurrencen.

Det anbefales, at idekonkurrencen erstattes af et parallelopdrag med deltagelse af 3-5 udviklingsteams. Denne form vil sikre en professionel og grundig bearbejdning af byvisionen. Budgettet er baseret på denne form med deltagelse af 3 udviklingsteams.

A. IDEKONKURRENCE

- Idekonkurrencen er allerede annonceret i Det Gør Vi
- Formen sikrer at flere og nye øjne laver en fysisk bearbejdning af byvisionens hovedgreb
- Skal konkretisere anvendelser, B% og højder
- Skal sætte kvalitetsmål for hvert af områderne
- Formen har en god PR-værdi og promoverer Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk i relevante tidsskrifter og fora
- Formen indebærer en risiko for et ukonkret resultat

B. PARALLELOPDRAG MED 3-5 TEAMS

- Punktet om idekonkurrencen skal ændres i GRØNT LYS
- Formen sikrer at flere og nye øjne laver en fysisk bearbejdning af byvisionens hovedgreb
- Skal konkretisere anvendelser, B% og højder
- Skal sætte kvalitetsmål for hvert af områderne
- Formen sikrer erfaringsmæssigt et professionel og grundigt bearbejdet produkt
- Byvisionen skal opdeles i mindre områder, der bearbejdes
- Lyngby-Taarbæk Kommune skal kunne vælge frit mellem og i de forskellige oplæg
- Resultatet skal kommunikeres og italesættes i relevante tidsskrifter og fora

C. ANSÆTTE KONSULENT(ER)

- Byvisionen skal opdeles i mindre områder, der kan bearbejdes af forskellige konsulenter
- Formen sikrer ikke en "bred" vurdering af byvisionens hovedgreb

D. INSOURCE OPGAVER

- I stedet for at ansætte konsulenter, insources opgaven ved ansættelse af 1 eller flere udviklingsmedarbejdere
- Formen sikrer ikke en "bred" vurdering af byvisionens hovedgreb
- Kommunens byvision valideres af en ny kommunal medarbejder
- Eksternt kan det slække tilliden til, at tankerne i visionen reelt kan gennemføres

E. VI GØR DET BARE

- Byvisionen bruges som den er
- Der laves rammer og byggeforskrifter ud fra det nuværende vidensgrundlag
- Formen er hurtig og resultatfremmende
- Formen indebærer en usikkerhed om resultatet, da der ikke sker ekstern professionel validering af byvisionen
- Eksternt kan det slække tilliden til, at tankerne i visionen reelt kan gennemføres

BUDGET PARALLELOPDRAG EKSEMPEL B

			SUM PR. ÅR	SUM TOTAL
DETAILHANDELSSTRATEGI	2013	200.000	200.000	200.000
TRAFIK- OG PARKERINGSSTRATEGI	2013	250.000	450.000	450.000
IDEKONKURRENCE/PARALLELOPDRAG	2013	2.500.000	2.950.000	2.950.000
EKS. B	2013	10.000	2.960.000	2.960.000
RESEARCH AF BUTIKSKONCEPTER				
ANALYSE AF ERHVERVSAREALERNES	2014	200.000	200.000	3.160.000
ANVENDELIGHED	2014	300.000	500.000	3.460.000
FLERE BOLIGER I OG OMKRING KGS. LYNGBY	2014	300.000	800.000	3.760.000
KONKRETE BYRUMSPROJEKTER	2014	150.000	950.000	3.910.000
BÆREDYGTIGHEDSVURDERING	2014	10.000	960.000	3.920.000
RESEARCH AF BUTIKSKONCEPTER	2014	100.000	1.060.000	4.020.000
KONKRETE PROJEKTER FOR CYKLISTER				
PROCES- OG HANDLEPLAN	2015	250.000	250.000	4.270.000
+ ØKONOMISK RAMMEPLAN	2015	10.000	260.000	4.280.000
RESEARCH AF BUTIKSKONCEPTER				
	2016	10.000	10.000	4.290.000
RESEARCH AF BUTIKSKONCEPTER				

ANDRE PROJEKTER – IKKE BUDGETSAT

- INDVIRKNING PÅ SKOLE OG INSTITUTIONER
- ØKONOMISKE KONSEKVENSANLYSER – SKAT OG GRUNDSKYLD
- KOMMUNALE ANLÆGSINVESTERINGER
- ØKONOMISKE GEVINSTER VED AT INVESTERE I BYLIV OG BYKVALITET

UNDERSØGELSER

TRAFIK- OG PARKERINGSSTRATEGI

- Parkering ved indfaldsvej
- Letbane
- Klampenborgvejs lukning

MULIGHEDEN FOR AT REDUCERE PARKERINGSNORMEN I UNIVERSITETSBYEN I LYNGBY-TAARBÆK

PLACERING AF FLERE BOLIGER I OG OMKRING UNIVERSITETSBYEN I LYNGBY-TAARBÆK

HELHEDSPAN KONKRETE BYRUMSPROJEKTER I UNIVERSITETSBYEN I LYNGBY-TAARBÆK

KONKRETE PROJEKTER TIL AT FORBEDRE CYKLISTERNES FORHOLD

- Prioriterede cykelstier
- Cykelparkering

"IDEKONKURRENCE"

Idekonkurrencen foreslås erstattet med et parallelopdrag mellem 3-4 teams, se særskilt notat

- Trykprøve byvisionens hovedgreb
- Konkretisere anvendelsen, B% og højder
- Udpege kvalitetsmål
- Bæredygtighedsvurdering af projekter og byvision
- Bearbejde og konkretisere rammer i samarbejde med borgere, byggefolk og investorer (netværk)

PROCES- OG HANDLEPLAN

- Fremme byvisionens gennemførelse
- Vurdere mulige konsekvenser for den politiske- og organisatoriske struktur (governance-model)
- Udarbejde en økonomisk rammeplan der via budgetforhandlingerne i 2013 indarbejdes i kommende budgetter

KOMMUNEPLAN

KOMMUNEPLAN 2013

- Indeholder alle kommuneplanemner fra GRØNT LYS
- Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk præsenteres med ...
- Vision
- Kvalitetsmål
- Skitse til proces- og handleplan – herunder baggrund for idekonkurrence og efterfølgende kommuneplantillæg
- Nye rammer og byggeforskrifter kommer ultimo 2014 i et særskilt tillæg om Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk, se nedenfor

- Godkendes som forslag medio 2013
-

KOMMUNEPLAN 2013

Tillæg om Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk

- Tillæg til Kommuneplan 2013, der samler **ALT** om Universitetsbyen i Lyngby-Taarbæk
- Indhold ...
- Visionen
 - Rammer og byggeforskrifter
 - Kvalitetsmål
 - Proces- og handleplan
- Tillægget udføres som en indbydende tryksag, der kan rundsendes og udleveres til interessenter
- Godkendes som forslag ultimo 2014

Børne- og ungdomsudvalget, 13. september 2012

Bilag udsendt til sagen om:

Meddelelser september 2012

Sag nr. 8 :

Bilag 1 **Punkt 1.** Orientering om Nye forpligtende netværk i dagtilbud, dateret 27.08. 2012

Bilag 2: **Punkt 3.** Indmeldelsestal, august 2012

Bilag 3: **Punkt 4.** Fra Marianne Handlert mail dateret 27.08. 2012 om anmodning om tilgang til dato vedr. de videregående uddannelser.

Orientering om Nye forpligtende netværk i dagtilbud

Børne- og Ungdomsudvalget besluttede den 14. juni 2012, at der dannes en netværksstruktur med 4 kommunale netværk. De fire netværk dannes med udgangspunkt i de vedtagne principper:

”Med udgangspunkt i de overordnede formål med forpligtende netværksledelse og ovenstående overvejelser foreslås følgende principper for dannelsen af netværk:

- Alle kommunale ledere og deres dagtilbud har pligt til at deltage i et netværk (komplet)
- Netværkene omfatter 7 – 10 ledere (bredde i profiler)
- Ensartethed i børnetal (bæredygtighed), dvs. netværkene omfatter ca. 450 – 650 børn.
- Netværkene er funderet i lokalområderne (nærhed) og der tilstræbes en sammenhæng med skoledistrikterne.”

På den baggrund har forvaltningen dannet følgende fire kommunale netværk:

Virum/Sorgenfri (496 børn)	
1. Spurvehuset	94
2. Børnereden	20
3. Villa Furesø	36
4. Kaplegaarden	22
5. Humlehuset	64
6. Skovbakken	80
7. Askevænget	62
8. Mælkevejen	116

Brede/Virum/Idrætsbyen (509 +96 børn)	
1. Langs Banen	52
2. Blå	64
3. IH.Mundtsvej	36
4. Bøgely	60
5. Pilen	141
6. Troldebo	44
7. Rosenlyst	72
8. Garantien	40

Hjortekær/Taarbæk/Lyngby (519)	
1. Eremitagen	92
2. Rævehøjen	52
3. Carlshøj	48
4. Carlsrock	60
5. Stoppestedet	64
6. Taarbæk	60
7. Lille Ørholm	47
8. Bulderby	52
9. Vandpytten	44

Lyngby/Ulrikkenborg (513børn)	
1. Emil Pipersvej	109
2. Kastaniehuset	52
3. Papillon/ Andedammen	76
4. Klokkeblomsten	78
5. Firkløveren	36
6. Bondebyen	67
7. Hjortholm	65
8. Trinbrættet	30
9. Dansk Røde Kors	40

Bov sept. 2012
 Bilag 2, plet 3

Indmeldte august 2012

D1 Lyngby / Ulrikkenborg	Normering			August		Garanti			Venteliste		
	0-2 år	3-6 år	Enh.	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år
Carlshøj Vuggestue	48	0	96	48							
Bondebyens Børnehave	0	67	67		69						
Lyngby Meningshedsbørnehave	0	40	40		41						
Dansk Røde Kors Børnehave	0	40	40		40						
Vuggestuen Firklaveren	36	0	72	36							
Børnehuset Hjortholm	27	38	92	27	42						
Børnehuset Stoppestedet	24	40	88	20	43						
Børnehaven Carlsøek	0	60	60		64						
Børnehuset Svanen	36	56	128	34	60						
Vuggestuen Chr.X	44	0	88	42							
Vuggestuen Andedammen	24	0	48	23							
Børnehuset Emilipørsvej Børnely	32	40	84	26	34						
Børnehuset Emilipørsvej Ulrikke	19	32	70	23	27						
Børnehuset Kastaniehuset	12	40	64	13	40						
Rudolf Steiner Stjernehaven	0	16	16		17						
Børnehuset Klokketårnet	34	54	102	27	56						
Vuggestuen Trinbrættet	30	0	60	32							
Børnehuset Papillon	12	40	64	11	41						
Total	358	563	1279	362	574						

D3 Lundtofte/Hjortekjær	Normering			August		Garanti			Venteliste		
	0-2 år	3-6 år	Enh.	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år
Børnehuset Lærkereden	34	40	88	26	35						
Børnehuset Trøllebo	10	34	54	16	29						
Børnehuset Rosenlyst	24	48	96	26	46						
Børnehuset lille Ørholm	9	38	56	14	30						
Børnehuset Drivhuset	30	40	100	37	28						
Børnehuset Bulderby	12	40	64	14	34						
Børnehuset Vandpytten	6	40	52	8	40						
Vuggestuen Garantien	40	0	80	37							
Børnehuset Eremitagen	36	56	128	43	51						
Børnehuset Ravnehøjen	24	56	84	25	34						
Rudolf Steiner Børnehaven Enhjørningen	0	22	22		24						
Total	215	394	824	246	351						

Dagplejen	Normering			Garanti		
	0-2 år	3-6 år	Enh.	0-2 år	0-2 år	3-6 år
			132			

D2 Virum/Sorgenfri/Brede	Normering			August		Garanti			Venteliste		
	0-2 år	3-6 år	Enh.	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år
Børnehuset Mølkevejen	46	70	162	47	63						
Vuggestuen Børnereden	20	0	40	20							
Børnehuset Askevangen	22	40	84	25	35						
Brede Børnehavn	0	54	54		54						
Vuggestuen Villa Furesø	36	0	72	32							
Børnehuset Blomsten	20	54	94	26	47						
Børnehuset Blå	24	40	88	24	36						
Børnehuset Åkanden	32	54	118	38	45						
Skovbakkens Børnehavn	0	80	80		82						
Børnehuset Humlehuset	24	50	98	24	51						
Børnehaven Bogely	0	60	60		62						
Børnehuset Groftekanten	24	40	88	24	44						
Børnehuset Langes Bånen	12	40	64	11	41						
Børnehuset Valmuen	23	54	100	22	53						
Børnehaven Prinsessehøj	0	53	53		53						
Vuggestuen Kaplegården	22	0	44	23							
Børnehuset Sparvehuset	36	58	130	34	58						
Børnehuset Grønnevej	12	37	61	17	30						
Vuggestuen I.H.Mundis Vej 2C	36	0	72	35							
Total	389	784	1562	402	754						

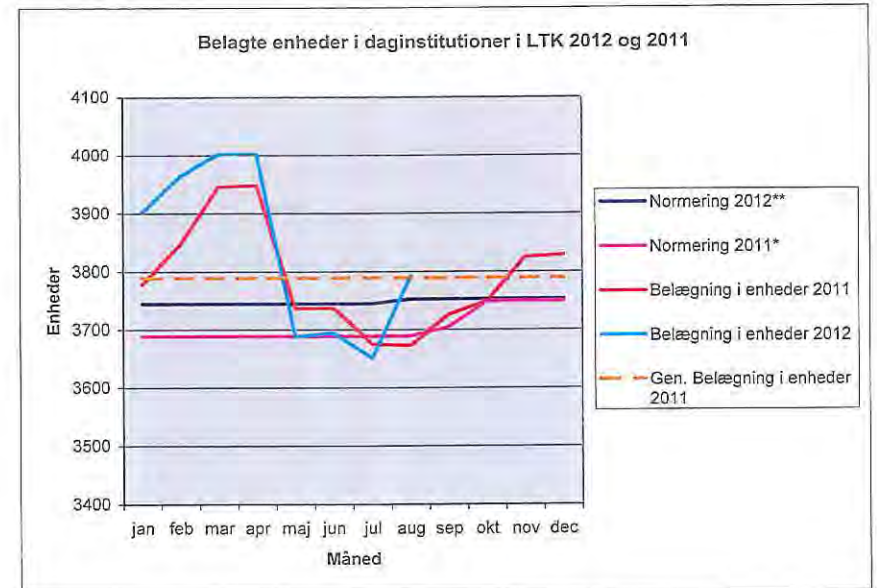
D4 Taarbæk	Normering			August		Garanti			Venteliste		
	0-2 år	3-6 år	Enh.	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år
Taarbæk Børnehus	28	32	88	33	27						
Total	28	32	88	33	27						

Total daginstitutioner marts 2011

Lokalt	Normering			August		Garanti			Venteliste		
	0-2 år	3-6 år	Enh.	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år	0-2 år	0-2 år	3-6 år
Distrikt Lyngby/Ulrikkenborg	358	563	1279	362	574						
Distrikt Lundtofte/Hjortekjær	215	394	824	246	351						
Distrikt Virum/Sorgenfri/Brede	389	784	1562	402	754						
Distrikt Taarbæk	28	32	88	33	27						
Lyngby-Taarbæk total	971	1773	3753	1043	1706						

	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Normering 2012**	3745	3745	3745	3745	3745	3745	###	3753	3753	3753	3753	3753
Normering 2011*	3690	3690	3690	3690	3690	3690	###	3690	3703	3750	3750	3750
Belægning i enheder 2011	3779	3848	3946	3949	3738	3738	###	3674	3727	3750	3825	3829
Belægning i enheder 2012	3902	3964	4002	4003	3689	3695	###	3792				
Gen. Belægning i enheder 2011	3790	3790	3790	3790	3790	3790	###	3790	3790	3790	3790	3790

*Forandringen i normeringen skyldes gradvist opstart af Trinbrættet med plads 15 vuggestu m fra 1. september og 1. oktober

BUU sept 2012
Bilag 3, pkt 4

Vs: Anmodning om tilgang til data vedr. de videregående uddannelser

Sagsnummer: 20120810497

Oprettet: 31-08-2012

Dokumentejer: Sussi Rytter

Modtaget

E-post

Emne: Vs: Anmodning om tilgang til data vedr. de videregående uddannelser

Oprettet: 31-08-2012

Dokumentdato: 27-08-2012

Fysisk placering:

Journalnøgle(r):

17.01.00 - G00 Styrelsen af kommunens skolevæsen i almindelighed, Efter faste regler i almindelighed

Besked:

Afsender

E-post: Ulla Agerskov/Børne og Fritid/LTK

Tekst:

Fra: Ulla Agerskov/Børne og Fritid/LTK

Dato: 27-08-2012 09:54:01

Til: Sussi Rytter/Børne og Fritid/LTK@LTK, Erik Pedersen/Børne og Fritid/LTK@LTK

Emne: Vs: Anmodning om tilgang til data vedr. de videregående uddannelser

Kære begge.

Vil I sikre, at dette sættes på under meddelelser til næste BUU møde i september med nedenstående brev.

Ulla

Venlig hilsen

Ulla Agerskov
Børne- og Fritidsdirektør

Lyngby-Taarbæk Kommune
Børne- og Fritidsforvaltningen
Toftebæksvej 12
2800 Kongens Lyngby

Telefon: 45 97 30 00

(Rådhuset)

Telefon: 45 97 30 75
Telefon: 40 26 91 47

(Direkte)
(Mobil)

E-post: boernfritid@ltk.dk
E-post: uag@ltk.dk

www.ltk.dk

----- Videresendt af Ulla Agerskov/Børne og Fritid/LTK den 27-08-2012 09:53 -----

Fra: "Marianne Handler (u-mh)" <U-MH@uu-nord.dk>
Til: "Flemming Olsen (bkfdir@herlev.dk)" <bkfdir@herlev.dk>, "Frank E. Andersen (fea)" <FEA@Gentofte.dk>, Klaus Nørskov (klanor@gladsaxe.dk) <klanor@gladsaxe.dk>, "Ulla Agerskov (uag@ltk.dk)" <uag@ltk.dk>
Cc: "Bente Schoubye (bensch@gladsaxe.dk)" <bensch@gladsaxe.dk>, Birgitte Kjeldsen <Birgitte.Kjeldsen@herlev.dk>, "Hans Andresen (ha)" <ha@Gentofte.dk>, "Helle Mulich (hm@ltk.dk)" <hm@ltk.dk>, "Herlev kommune (ssfdir@herlev.dk)" <ssfdir@herlev.dk>, "Mads Aafeldt (u-ma)" <U-MA@uu-nord.dk>, "Marianne Handler (u-mh)" <U-MH@uu-nord.dk>, René Rasmussen (rrm@ltk.dk) <rrm@ltk.dk>, "Steen Hansen (u-sh)" <U-SH@uu-nord.dk>, Søren Hansen (soha@ltk.dk) <soha@ltk.dk>, "Anne Balslev (abal)" <abal@Gentofte.dk>, "djo@ltk.dk" <djo@ltk.dk>, "Johan Rastenberger (jora)" <JORA@Gentofte.dk>, "Lea Drews (lead)" <LEAD@Gentofte.dk>, "Niels Bo Poulsen (Niels.Bo.Poulsen@herlev.dk)" <Niels.Bo.Poulsen@herlev.dk>, Suzanne Vestergaard <Suzanne.Vestergaard@herlev.dk>, "Thomas Gjedde (bkftgj@gladsaxe.dk)" <bkftgj@gladsaxe.dk>
Dato: 27-08-2012 08:55
Emne: Anmodning om tilgang til data vedr. de videregående uddannelser

Kære Bestyrelse!

I forbindelse med projektet om uddannelsesdata på de unge følger hermed anmodning til MBU om data vedr. de videregående uddannelser, som netop er afsendt/mailet.

Klaus forventer at orientere sit politiske udvalg desangående; ideen hermed givet videre til jer andre.

Mange hilsner fra
Marianne

Marianne Handler
Sekretariatsleder
UU-Nord
Mob. 5139 3201

Fra: Marianne Handler (u-mh)
Sendt: 27. august 2012 08:52
Til: 'steffen.jensen@uvm.dk'
Cc: 'jba@kl.dk'; 'Klaus Nørskov'; Steen Hansen (u-sh)
Emne: Anmodning om tilgang til data vedr. de videregående uddannelser

Kære Steffen!

Som vi mailede sammen om i juli måned, følger hermed den officielle anmodning om tilgang til data vedr. de videregående uddannelser i forbindelse med projektet "Bedre uddannelsesdata om de unges uddannelsesadfærd efter grundskolen". Projektet er forankret i et samarbejde mellem UU-Nord og UU-Nords fire kommuner: Gentofte, Gladsaxe, Herlev og Lyngby-Taarbæk.

Du bedes holde os orienteret om, hvem der behandler anmodningen og gerne om en estimeret sagsbehandlingstid, da resultatet af anmodningen har afgørende betydning for det videre forløb i projektet.

Med venlig hilsen

Marianne Handler
Sekretariatsleder
UU-Nord
Mob. 5139 3201

Anmodning MBU om data august 2012.pdf

Ministeriet for Børn og Undervisning
Att. Steffen Jensen
Frederiksholms Kanal 26
1220 Kbh. K

27. august 2012

Tilgang til uddannelsesdata vedr. de videregående uddannelser

I 2009 nedsatte UU-Nords bestyrelse en tværkommunal dokumentationsgruppe bestående af repræsentanter fra de fire kommuner samt UU-Nord. Gruppen har haft til opgave at afdække og sammenholde kommunernes behov for dokumentation af uddannelsesaktiviteten med de muligheder, der er for udtræk af data i UVVej.

Siden er der i de fire kommuner opstået et stærkt politisk ønske om at få svar på en række centrale spørgsmål vedr. de unges faktiske aktuelle uddannelsesadfærd - spørgsmål, som ikke kan belyses udelukkende med de data, som UU-Nord og dermed kommunerne har adgang til i UVVej. Eksempler på disse spørgsmål er: Hvor stor en andel af vores unge (inklusive de, der er fraflyttet kommunerne efter afsluttet 9. klasse) har gennemført en ungdomsuddannelse fem år efter afsluttet 9. klasse? Hvor stor en andel af vores unge får ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse? Hvor gode er vi i de fire kommuner til at løfte den sociale arv vurderet ud fra sammenhængen mellem de unges uddannelsesadfærd og deres socioøkonomiske baggrund?

Spørgsmålene udspringer af kommunernes forpligtelse til at leve op til folkeskolelovens formålsparagraf (§ 1: *"Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse [...]"*) og vejledningslovens bestemmelser om, at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der gives vejledning om valg af ungdomsuddannelse og erhverv efter bestemmelserne i vejledningslovens kapitel 1, kapitel 1 b og kapitel 2. Heriblandt § 1 stk 1, hvoraf det fremgår, at *"Vejledningen [...] skal bidrage til, at valg af uddannelse og erhverv bliver til størst mulig gavn for den enkelte og for samfundet, herunder at alle unge gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse"*, og § 1. stk. 4, hvoraf det fremgår, at *"Vejledningen skal bidrage til, at frafald fra og omvalg i uddannelserne begrænses mest muligt, og at den enkelte elev eller studerende fuldfører den valgte uddannelse med størst muligt fagligt og personligt udbytte."*

På den baggrund iværksatte UU-Nords bestyrelse med forankring i dokumentationsgruppen i efteråret 2011 projektet:

"Bedre uddannelsesdata om de unges uddannelsesadfærd efter grundskolen".

Et projekt, der følges med interesse af UU-centrene i Region Hovedstaden, ligesom KL har udtrykt interesse for projektet. Målgruppen i projektet er de unge, der boede i én af UU-Nords fire kommuner på det tidspunkt, hvor de afsluttede grundskolen.

Projektet er opdelt i to delprojekter:

1. Sammenhæng mellem uddannelsesadfærd og socioøkonomisk baggrund

Til belysning af sammenhæng mellem de unges uddannelsesadfærd og deres socioøkonomiske baggrund købes data via direkte adgang til Danmarks Statistiks forskningsdatabase med konsulentbistand fra Danmarks Statistik.

2. Aktuelle uddannelsesdata

Til belysning af de unges *aktuelle* uddannelsesadfærd anvendes UVData som kilde. Løbende opdaterede data fra UVData skal belyse den aktuelle uddannelsesadfærd for en hel ungdomsårgang inkl. to grupper, som hverken UU-Nord eller de fire kommuner har adgang til i dag. Nemlig hhv. de unge, som er fraflyttet kommunen efter afsluttet 9. klasse, og de unge, der er i gang med en videregående uddannelse. De fire kommuner ønsker med projektet at blive i stand til kontinuerligt at følge op på, hvordan det senere i livet går for de børn og unge, der er afgangsført fra 9. klasse på kommunens skoler. Via dette materiale kan kommunerne dels følge op på, om kommunens folkeskoler gør det godt nok, og dels foretage benchmarking skolerne imellem, så de kan lære af hinandens resultater. Derudover kan den enkelte skole eller kommune, når datamaterialet er stort nok, genkende mønstre og med afsæt heri foretage en tidlig, forebyggende indsats for elever med risiko for at falde ud af uddannelsessystemet. Samtidig kan materialet anvendes til at kvalificere vejledningen.

Delprojektet om aktuelle uddannelsesdata er anmeldt hos Datatilsynet af de fire kommuner hver for sig. Datatilsynet har godkendt anmeldelsen. Anmeldelserne er publiceret på Datatilsynets hjemmeside og kan ses via dette link (Gentofte Kommunes anmeldelse er valgt som eksempel): <https://anmeld.datatilsynet.dk/frontend/fortegnelse/vis.off.asp?pub=yes&myid=86703&myjour=2012-52-0026&journal=2012&anmelder=&ord=Gentofte>. Desuden er UU-centrene i Region Hovedstaden og i universitetsbyerne orienteret om projektet, da det må formodes, at data vedr. fraflyttede unge primært skal hentes her. UU-Nord og de fire kommuner har i skrivende stund fået tilladelse til at bruge data om fraflyttede unge fra Region Hovedstaden, Esbjerg og Odense. Der afventes svar fra Aarhus og Ålborg.

Direktør i UVData Jan Gaarboe har i forløbet gjort projektgruppen opmærksom på, at UVData ikke uden Ministeriet for Børn og Undervisnings godkendelse kan udlevere data vedr. aktuel uddannelsesadfærd på de videregående uddannelser, for så vidt angår de unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse. UVData hoster imidlertid disse data, og der er ingen praktiske hindringer i forhold til at trække disse data ud.

Anmodning om ministeriets tilladelse til, at de fire kommuner får adgang til løbende opdaterede data om de unges aktuelle uddannelsesadfærd på de videregående uddannelser

For at kunne gennemføre projektet i fuldt omfang har de fire kommuner brug for viden om den aktuelle uddannelsesadfærd med hensyn til videregående uddannelse (for de unge, der boede i kommunerne ved afslutningen af 9. klasse). Det skyldes, at vi som kommuner ønsker at støtte op om de nationale målsætninger både med hensyn til ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. I dag har vi som kommuner ikke adgang til viden om de unges aktuelle uddannelsesadfærd med hensyn til videregående uddannelser. Det gør det svært for os at følge med i, om tilstrækkeligt mange af vores unge får en erhvervskompetencegivende uddannelse, herunder en videregående uddannelse. Vi kan eksempelvis være bekymrede for, om for mange unge fra vores kommuner gennemfører en gymnasial uddannelse, men aldrig gennemfører en videregående uddannelse og dermed "strander" uden en erhvervskompetencegivende uddannelse med stor risiko for manglende fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Måske fordi de fik et for lavt snit til studentereksamen. Er der en gruppe her, som kunne vejledes bedre i forbindelse med valg af ungdomsuddannelse? Hvor stor er gruppen? Og har den særlige kendetegn?

Sådanne spørgsmål vil vi gerne kunne svare på. Derfor anmoder UU-Nords bestyrelse hermed Ministeriet for Børn og Undervisning om tilladelse til at få tilgang til løbende opdaterede data

om de unges aktuelle uddannelsesadfærd på de videregående uddannelser via UVData, for så vidt angår unge, der boede i én af UU-Nords fire kommuner på det tidspunkt, hvor de afsluttede grundskolen. Der ønskes tilgang til data på individniveau om optagelse, gennemførelse og eventuelle afbrydelser.

Som det fremgår af anmeldelsen til Datatilsynet (se link ovenfor), vil data om de unges uddannelsesadfærd på de videregående uddannelser blive sammenkørt med data fra folkeskolernes elevadministrationssystem samt data om ungdomsuddannelser (optagelse, gennemførelse og evt. afbrydelser), folkeregisteroplysninger (herunder flyttemønstre, civilstand m.m.) samt oplysninger om evt. udbetaling af socialydelse. Data om personer, der ikke længere bor i den respektive kommune, vil ikke være personhenførbare i de oversigter, som vil blive dannet på baggrund af data. Se anmeldelse til Datatilsynet for mere detaljeret redegørelse for den ønskede databehandling.

UU-Nords bestyrelse håber, at Ministeriet for Børn og Undervisning vil behandle henvendelsen set i relation til kommunernes ønske om - gennem bedre viden om de unges uddannelsesadfærd - at kunne optimere den tværfaglige indsats i kommunerne med henblik på at opfylde de nationale mål om:

- at 95 procent af alle unge gennemfører mindst en ungdomsuddannelse,
- at 60 procent af alle unge gennemfører en videregående uddannelse,
- at 25 procent af alle unge gennemfører en lang videregående uddannelse.

Har Ministeriet i øvrigt spørgsmål til projektet, kan der rettes henvendelse til:

Anne Balslev
Specialkonsulent – Gentofte Kommune, Børn, Unge og Fritid
abal@gentofte.dk
3998 5020

Med venlig hilsen

Klaus Nørskov
Formand for UU-Nords bestyrelse.